

Del Colegio de la Compañia de Jhu de Granada

IOANNIS

THOMÆ FREIGII

Quæstiones

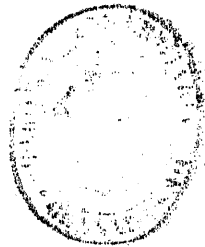
*Print. in Jannæ;
Opus vero pmissum*

IUSTINIANÆ,

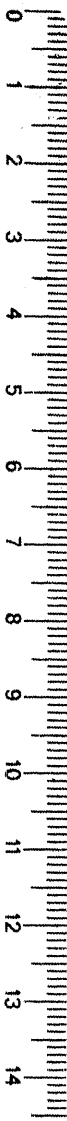
**IN INSTITVTIONES
iuris Ciuilis.**

Cum,

**Analyfi Logica & Politica aliquot
Consiliorum Zafij.**

B A S I L E Æ.

Del Colegio de la Compañía de Ihu de Granada

IOANNIS

THOMÆ FREIGII

Quæstiones

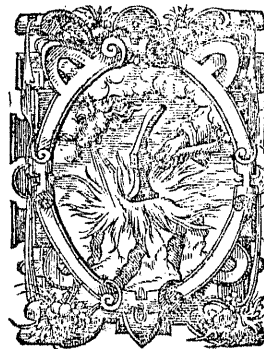
*Mult. in unum;
Quas vero pmissis*

IUSTINIANÆ,

IN INSTITVTIONES
iuris Ciuilis.

Cum,

*Analyfi Logica & Politica aliquot
Consiliorum Zafij.*

B A S I L E Æ.

IOAN. HENRICO
HAINZELIO,

PATRICIO AVGVSTANO:
VIRTVTIBVS, DOCTRINA' QVE PRÆ-
CLARO VIRO:

PRO PATRIÆ AVGVSTÆ MEMORIA,
SINGVLARI' QVE IN SE HVMA-
NITATE:

QVAM FACILIVS AMARE, QVAM
COMPENSARE LICET.

IOAN. THOMAS
FREIGIVS.

BEN. PERP. MON. HOC
LIB. MER. D. D.

AD IOAN. HENRI
CVM HAINZE-
LIVM,

FREIGII PRÆFATIO.

AMPLITVDO non solum Ava-
gustanae urbis, quam superiore
Aprili perlustravi: sed multò ma-
gis benevolentiae tuae & virtu-
tis, quam mihi meisq; comitibus
liberalissimè prolixissimèq; ex-
promissisti: cogunt me ut animi
mei, gratitudinisq; monumentum, ad omnem (si modò id
consequi possim) aeternitatem extare cupiam. Noli pu-
tare, mi HAINZELI, patriae tuae (cuius post Noriber-
gam mihi aspectus gratissimus iucundissimusq; fuit)
memoriam mihi excidisse, aut excidere posse. Quomo-
do enim tantus tantae urbis splendor, tantaq; amplitu-
do: quomodo tot, & tam uariorum *opum & rerum* iucundi-
tas ulla obliuione apud me obsolesceret? Nam ut ex in-
finitis propemodum, pauciora iucundioraq; *opum & rerum*
capita, tibi tanquam memoriae meae & historicae *avro-*
nias exactori recenscam: quam primùm Augustam per-
ueni, nihil mihi prius aut antiquius fuit, quàm Ecclesiae
uestrae constitutionem perspicere: qua quidem ex re
summam animi letitiam me cepisse fateor. Cùm enina
in inferioribus illis subsellijs (quae sola primariorum sug-
gestorum

gestorum specie & dignitate superantur) populi tantam frequentiam, tantumq; ardorem, & erga religionem Christianam studium perspicerem: penè cum Aenea Virgiliano lacrymans constiti: animoq; quod licebat, bene precatus, Paulinam illam ἐμφυίαρ (qua Corinthijs χερὶ τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ ἱεροῦ τοῦ Κωνσταντινου gratulatur) ἐδοξάζων de-promsi. Votis ad istum modum DEO OPT. MAX. eiusque filio θεοπρόσωπον persolutis, proximum fuit, ut clarissimo doctissimoq; viro Dn. Hieronymo Vuolsio, literarum Græcarum ornamento singulari salutato, amplissimam urbis uestræ bibliothecam aspiceremus: quanquam festiuissimi & eruditissimi Medici Hieremie Martij: πολυλόγητον bibliotheca (quam nobis singulari humanitate totam aperuit, euoluitque) magnam ex parte uideremur exatiati: cuius non modò uariarum exotericarumq; linguarum intelligentiam: sed & expeditam easdem interpretandi enunciandiq; facultatem admirati: liberalitatem etiam in apophoretis acceptis experti sumus. Sed in illa urbis uestræ bibliotheca quid potissimum recenseam? Tectum ne illud ἐπιχλωροῦ seu septifidum: & duplam Pythagoream τετραπύλον,

Ὀυλοῦς est gemino quæ data firma cubò?

Vt nobis id de suo Vuolsius noster largiatur: an uerò interiorem illam aulam, non modò his recentioribus eleganter & emendatè impressis: sed etiam manu scriptis,

scriptis, præcipuè Græcis libris, refertissimam, ideoque doctis ingenijs, quasi palmam publicam propositam: Nec enim amplissimus prudentissimusque Senatus ad pompam hæc tantum, aut speciem congesta habet: sed liberaliter omnibus, qui in uertendo, aut emendando operam suam ponere cupiunt: uel gratis & ultrò offert. Et tamen cum omnia in hac bibliotheca admiranda sint: nihil tamen magis, quàm ipsum hospitem & animam eius bibliothecæ, Vuolsium inquam admiraris: qui, quæ hîc dispersa per uarios pluteos cernuntur: omnia, ut uiua bibliotheca, in memoriæ thesauro congesta unus habet. Vt uerum fatear, inuiti ex hoc Museo & Charitum geniali sede discessimus: hinc tamen digressis admirationi præcipuè fuit castellum illud aque: ubi per hydraulicas machinas, anilia, clepsydras, & tollenones: tubi plumbei in mirandam altitudinem erecti, & per totam urbem uarijs canalibus ad salientes efficiendum deducti, deriuatiq; conspiciuntur. Secretam quoque illam portam urbis, occultis quibusdam machinis in agro à nocte depræhensos immitentem, libenter conspexissemus: si non interdiu potius quàm noctu tantas, tamq; ingeniosas machinas inspectendas existimassemus. Atque hæc in urbe: quid in suburbio de parua illa Fuggerana urbe: de Herwardinis hortis, peregrino pomario & elegantissima bibliotheca instructis: quid extra urbem de consimilibus hortis & prædijs, non modò aquarum & fontium artificiosissimo

ciossimum copia, sed & edificiorum & pratorio-
 rum architectura nobilibus : & uel extrema hyeme
 tam suauiter gratoque aspectu uernantibus? quid de
 amoenissimis palestris, ubi festis diebus, balistarum exer-
 centur : duce & magistro Maximiliano primo, cuius
 balantis & pungentis uenatoria illic effigies expressa
 est, decem? Sed ut in urbem reuertamur : mirum in
 modum me delectauit Fuggeranorum edificiorum ma-
 gnificentia : in quibus non tam aenea testa & pictura
 opticaque praestantia, quanquam & haec praecleara sunt :
 sed multo magis interior splendor & apparatus admi-
 rabilis est. Hic enim hortorum amenitas, & ad iu-
 cunditatem ac gratiam additi Labyrinthi, maxima cum
 uoluptate aspiciuntur : hic aula illa insignis, non sum-
 ptu modo, sed & artificio summo depicta : in qua A-
 pelles quoque ipse discere quaedam non grauaretur :
 hic Imperatorum primorum imagines tredecim ma-
 gna ui pecuniae ex Italia aduectae : hic mensa tessellata
 ex porphyretico marmore gemmis preciosissimis uarij
 generis distincta, insignem lapidum physicam diuer-
 sis coloribus lucentium exhibet : hic antiqui operis sta-
 tuae, ut Cupidines, Veneres, Hermæ seu Mercurij peta-
 sati cum talaribus, & alia complura plastica : hic A-
 mazonum sepulchrum summa delectatione spectan-
 tes detinent. Sed quid mortuas statuas commemoro?
 Pygmalionis illæ statuæ, quas Alexander ille M. multo
 uerius quam Persicas, ἀγυθόνας ὀφθαλμῶν dixisset :
 quem

quem non etiam atque etiam afficiunt? Priuata hæc
 tantum sunt : at quanta in publicis est magnificentia &
 oblectatio? cui non stuporem intuenti incutiant Mar-
 tia illa mœnia fossis latissimis, ac propugnaculis uali-
 dissimis communita? quis splendor fori curiaque? in qua
 columnæ marmoreæ, & sola marmorea miram dele-
 ctationem spectantibus & calcantibus afferunt. Sed
 ne Augustanos tuos sine exceptione laudem : mirum in
 modum iuuat me uidere ἱστορίαν illud Ἰουδαίου seu
 Ἀγρονόμου Ottonis Frisingensis, quem Augustani tui se-
 cuti, pugnam illam (qua à Germanis Quintilius Va-
 rus unâ cum tribus legionibus, legatisque & auxilijs om-
 nibus per Harminium Cheruscorum ducem uictus
 cæsusque est) ad Lycum fluiuium circa Augustam acci-
 disse existimarunt : eamque persuasionem ex allusione
 Perlegiæ turris (quasi illic Vari legio perditâ sit) de-
 sumptam, publica pictura tanquam in Apellis pergu-
 la proponendam examinandamque censuerunt. Nam
 si Cornelio Tacito graui in primis auctori libro secun-
 do Annalium credimus, Harminius dux Cheruscorum,
 non ad Lycum, aut in Vindelicis : sed intra Rhenum &
 Visurgim, atque adeo intra Luppianam & Amisiam flu-
 uios, non procul à Teutoburgensi saltu (ubi hodie dice-
 cesis Monasteriensis est) tres illas Vari legiones truci-
 dauit : in qua sententia etiam Auentinus est libro secun-
 do Annalium Boiorum : & his astipulatur manus, nisi
 fallor, Peitingeri, quæ in bibliotheca S. Vlrici Augu-

stæ adhuc conseruatur. Simile uulgi ἀγρόνια est circa insignia Augustanæ urbis, quæ (ut ex eadem bibliotheca didici) pyrae uel potius pyramidis formam præ se ferunt, testem amoris, quo Augusta quondam erga Drusum Germanicum affecta fuit. Si enim doctis quibusdam uiris credimus, forma illa haud dubiè sumpta est ex tumulo honorario, quem exercitus Druso mortuo apud Moguntiam excitauit: uulgus lapidem glandis uocat à specie, quam hodie obtinet, cum olim pyramidalem obtinuisset à multis existimetur. In eadem D. Vlrici bibliotheca Guidonis Musicam manu scriptam, & ueterem canendi morem continentem, non sine summa iucunditate aspexi. Illic enim non, ut hodie, pro uerbis notæ scriptæ cernebantur: sed pro notis uerba, uerborumq; syllabæ, ut notæ interuallorum ascensu & descensu inæquali distinctæ sic erant, ut in sinistro margine uis & potestas singularum syllabarum signis indicaretur generalibus & perpetuis: qua ratione in Musicis nihil existimo illustrius inueniri posse. Sed hæcenus perueneramus: cum ecce ex itinere & perreptatione urbana, suburbanaq; defessi, ab Hieronymo Vuolsio & ipsius doctissimis humanissimisque collegis, Simone Fabricio Rectore, Ioanne Maiore, aliisque ad publicum conuiuium in prandio excipimur: unde digressi sub noctem in publica domo à Ioanne Baptista Hainzelio patre tuo lautissima cœna reficimur, adhibitis cum alijs clarissimis uiris,

tum

tum præcipuè Simone Ostermanno I. C. insigni. Pro qua tui parentis in nos beneuolentia, & præcipuè tuo erga me amore, plurimum me tibi debere fateor. Quod si uel mensa Porphyretica Euggeranæ illi similis, uel statua aliqua ex auro gemmisq; antiquo opere encanatico (quale illud Ingoistadij magnificentissimum Regum Gallicorum donarium est, in quo summum artis cum materiæ precio certamen conspeximus) si inquam tale aliquod leuandis mihi esset, haud grauatim animi tui erga me beneuolentiam illo remunerari uelim. Sed quoniam præclara illa, & tua persona digniora deficiunt: chartaceum hoc munusculum & leuidense (qualia mea solent esse) æquo animo suscipies. Quæstiones in Iustitiani Institutiones sunt: in quibus operam dedi, ut primo mei Rectoratus anno, unà cum arte Horatij, Persij Satyris, Aristotelis Politicis, & Historicis prælectionibus, eas sic auditoribus meis proponerem, ut in uniuersi iuris quasi compendiosa forma, methodum & ordinem accuratius tenerem: methodiq; illustrationem & tractationem meliorem, quam hæcenus factum est, afferrem. In Methodo quidem, definiendo, diuidendoq; perpetua serie à summo ad inimum progressus sum: definitiones si quæ decerant (ut plurimæ defuerunt) partim ex Pandectis adieci, partim ipse, quo ad licuit, nouas constitui: partitiones distinctius dilucidiusq; proposui: axiomata & regulas curioso subduxi. In illustratione autem & tracta-

itione illa methodica, partes singulas definitionum, di-
 visionum & axiomatum, Romano iure cōmuniui: legi-
 bus communibus & statutis Reipub. Noricæ & muni-
 cipij Friburgensis, patriæ meæ, illustraui. Doctrinam
 forensem: rerumq; in summo imperij Germanici tribu-
 nali iudicatarum autoritatem: interpretum iuris senten-
 tias: historica exempla etiam subieci, nisi timuissẽ
 ne opus nimium excresceret, & pro compendio quod
 mihi proposuissẽ, in dispendium auditores adduceret.
 Sed hæc & similia fortasse alibi plenius & commodius
 perficientur, interea id operam dedi ut, quantum fieri
 possẽt, textui ipsi (cui Zasius tanquã portui adhiren-
 dum dicebat) inniterer: totam operis ideam in breuẽ
 quasi tabellam (in qua titulorum continuatio præci-
 puum lumen artis appareret) contraherem: locos Pan-
 dectarum & Codicis, ex quibus singuli paragraphi de-
 sumpti essent, annotarem: ubi autem in Codice & No-
 uellis per posteriores Imperatorum constitutiones e-
 mendatum quicquam & correctum esset, indicarem. Et
 quoniam magnus usus est sententiarum in iure, quæ
 quasi dedicata simulacra iustitiæ & æquitatis habentur:
 præcipuè axiomata, ac quasi communes sententias,
 quæ in his quatuor libris occurrebant subduxi: & quæ
 ex titulis de Regulis iuris & Verborum significatione
 (qui cum Institutionibus rectè & utiliter explicari pos-
 sunt & debent) ad rem facere uidebantur, obiter quasi
 extento ad fontem digito indicaui: materiam successio-
 nis

nis ab intestato (quæ obscure miserèq; in Institutioni-
 bus confusa est) breuius, succinctius, dilucidiusq; cōpre-
 hendi: de causis matrimonialibus et iuris processu, quæ-
 dam non omnino inutilia, ut existimo, his coniunxi. Ne
 autem tantum præcepta sequi, usum uerò negligere
 uiderer: disputationes, quibus ab auditoribus meis ea
 quæ discendo cōsecuti essent, quodammodo repeterem,
 & ad usum differendi accommodarem, complures insti-
 tuti: consilia etiam aliquot Zassij, Analyti Logica & Poli-
 tica resolui. Sicut enim in Ciceronis & Demosthenis o-
 rationibus explicandis semper eam rationem optimam
 & rectissimã existimaui, in qua cum Grammatica, Rhe-
 torica & Logica Analyti: Ethica, Politica, Historica
 coniungeretur: & ex ea artium ad eundem finem con-
 spirantium consensione, uir bonus dicendi peritus effi-
 ceretur: ita & in iure consulto, rerum priuatarum pu-
 blicarumq; tam iusto, quã æquo disceptatore, et iudice
 efficiendo, consultissimum putarem, si cum præceptis Iu-
 stinianeis hanc quasi Analyticam Praxin, in Logica Po-
 liticãq; demonstranda adhiberemus: exempliq; similis
 imitatione & effectione Zassium alterum efficeremus:
 ac præcepta, quasi inter mortua animaremus, & in
 usum deduceremus. Sed de nostræ ad urbem uestram pe-
 regrinationis & δραμάτων ἀναμνήσεως, deq; mei laboris
 in iustiniã scholis cōmemoratione satis. Quæ ut cō-
 citius ederem, discipulorũ Friburgi mihi olim familia-
 riter cognitorum (quorum humanissima beneuolentia
 Ingolstadij

P R A E F A T I O.

Ingolstadij exceptus, & iucundissimo conspectu collo-
 quioq; recreatus sum) preces me impulerunt, quibus
 hac quoq; parte, quantum licet, prodesse conatus sum.
 Doctiores & peritiores doctiora & peritiora dabunt.
 Tu hæc animo illo tuo æquo suscipito: & quoniam non
 aureas, non gemmeas, non marmoreas possumus: at has
 quas tibi ex æneis & plumbeis typographorum typis
 statuas, tuæ erga nos benevolentia nostræq; gratitudi-
 nis testes, ut spero, aternas erigimus: boni con-
 sulito: & nos, ut cepisti, amare pergito.

Valc. Datum Altorsij: mense
 Augusto. Anno

CIO. IO. LXXIIX.

DE

DE COMPENDIARIA IV-
 RIS DISCENDI RATIO.

NE BREVIS AD-
 monitio.

IVRISPRVDENTIA nullam aliam
 τὸ πρόπαινον, quàm artiū liberalium
 (quæ illi cum alijs facultatibus com-
 munes sunt) requirit. Etsi enim ipsa
 per se à cæteris scientijs distinctas ra-
 tiones habeat: attamen communi-
 bus prudentia fundamentis innixa,
 ingeniarumq; ætium disciplinis instructa & ornata sit
 necesse est. Illi igitur, qui sine artium liberalium admini-
 culis in Iurisprudentia se bonam operam posituros existi-
 mant: longè falluntur. Itaq; ut aut ad alia munera sibi ma-
 gis convenientia se transferant: aut si non desperandum
 sibi duxerint, P. Rami artes Logicas, Aristotelisq; Ethica
 & Politica (quæ sine omni molestia brevi tempore, si ido-
 neum monstratorem nati fuerint, intelligere poterunt)
 cognoscere ne dedignantur, hortor. Logica enim per im-
 mensum iuris pelagus instar Cynosuræ erit, & per legum
 constitutionumq; Labyrinthum ueluti Thesei filium præ-
 bebbit: sed præcipuè illa popularis & usui humanæ uitæ
 accommodata, quam Ramus nobis divino beneficio re-
 stituit, & in clarissima luce collocauit. Quæ uerò illa ue-
 terem Iureconsultorum Logica sit: abundè, ut existimo,
 in Zasio nostro iam pridem, & modò in his nostris Qua-
 stionibus ostendimus. Ethica autem & Politica idè co-
 gnoscenda sunt, quia fontes iuris (quod è disputationi-
 bus

bus Philosophorum & naturalibus noticijs effloruit) continent: & magistratum, iudiciorum, Rerum pub. formas, conseruationesq; describunt, ad quæ legum constitutio referri solet. Et sanè in tota Ethica doctrina nulla est uberior aut utilior disputatio, quàm de Iustitia apud Aristotelem in V. Ethicorum. Is igitur liber diligenter cognoscendus, & cum illo Officia Ciceronis ac tres libelli de Legibus coniungendi sunt. Sed cum in alijs plerisque iuris studiosos tum præcipuè in politico studio accusare possis: quorum uix millesimus quisque est, qui politica ad se pertinere existimet: aut si sint, qui ea studia gustent, Germanici tamen imperij politiam uix quisquam cognoscit. Ad hæc necesse est politum I. C. antiquitatis & historiarum non esse rudem. Itaq; qui ueri I. C. nomen tueri uelit, cum Sigonij libros de Antiquo iure Rom. benè perspectos habere, & Ciceronis orationes etiam legisse conuenit. Sed hæc Logica, Ethica, Politica, Historica, Iureconsulto cum aliarum artium studiosis communia suat: ad propria eiusdem studia ueniamus. Voco autem studia I. C. propria ea, quæ ad ipsum opus, id est, iuris æquitatisq; scientiam propriè requiruntur, de quibus ad commoendum, quasi intento ad fontem digito quædam demonstrabo.

Studia igitur I. C. in tria membra distributa sunt, in Auditionem, in Lektionem, in Exercitia: quæ à Græcis ἀκούσις, ἀνάγνωσις & μέλῃτι dicuntur. In Auscultatione & Lektionem tria capita occurrunt: quid, quo ordine, quo tempore aut audiendum, aut legendum sit. Pandectas igitur Iuris studiosus potius quàm Institutiones, Pandectas & Codicem uel legere uel audire possit? Cum Institutionibus

stitutionibus coniungendi sunt tituli duo, Vnus de regulis iuris, Alter de Verborum significatione. Quamquam minime mihi illorum consilium placet, qui in his uel explicandis uel discendis, aliquando diutius hærent quàm Græci ad Troiam: eùm tamen in his titulis, duntaxat particula aliquot Iurisprudentiæ, uix milleesima pars regularum & uerborum iuris sit comprehensa: in quibus tamen illustris intelligentia, & maxime obuia esset, si recto & naturali ordine essent singulæ leges cum Institutionibus coniunctæ, ut ex materia subiecta, regula statim suam lucem accenderet. Sed de his nos fortasse suo tempore. Quod ad Pandectas attinet, priusquam ad eas peruenias, utile est uel Paratitla quædam breuia (qualia olim nostris auditoribus, uel leui brachio demonstrauimus) uel Legum præcognoscere: reliquos Doctorum commentarios utui forensi & praxi referuabis: aut si eos legere libeat, cum iudicio legendos existimo. Optimum sanè est se primò assuefacere ad textum: deinde etiam cum Doctores adhibentur, consultum est eorum delectum habere. Qui Zafium habuerit benè perspectum, magna ex parte etiam ueteres cognitos habebit. Nec in singulis locis non intellectis est hærendum & desperandum. Posterior enim dies prioris magister est. Itaq; cum Zafij paratitla, quæ in primam partem ff. (quam Græcè τὰ πρώτα uocant) scripsit, primò breuiter & obiter, deinde accuratius percurreris: postea præcipuos aliquot titulos (ut de pactis, de rebus creditis, de dotibus, de substitutionibus, de legatis, de acquirenda possessione, de re iudicata, de uerborum obligationibus: ex quibus mihi crede, maiorem partem suæ cruditionis Zafius hausit) ad scribentis sollicitudinem leges,

leges, eosq; in memoria thesaurum recondes. Nec negligendus est Alciatus: sed hic à politis Iureconsultis donaxat attingitur: multa enim ex humanioribus literis & philologia admiscet: sed tamen illius iudicium de veterum Doctorum commentarijs memoria dignum est.

In iure primas, comparatus cæteris,

Partes habebit Bartolus.

Decisiones ob frequentes, actio

Baldum forensis susinet.

Non negligenda maximè est tyronibus

Castrensis explanatio.

Opinionum tutius Symplegadas

Superabis, Alexandro duce.

Ordinis Iason, atque lucis nomine

Videndus est properantibus.

His si quis alios addiderit interpretes:

Onerat quàm honorat uerius.

Atque hæc de primo capite, quid legendum audiendumq; sit. Quod autem ad ordinem & tempus attinet: utrumque à Iustitiano in præmio Digestorum est legitimè & rectè constitutum. Vult enim ut primò Institutiones, tum Pandectæ, tertio Codex, cognoscatur: & ad eam cognitionem quinquennium præfinit: ita ut primus annus Institutionibus, & *τοῖς νόμοις*: sequentes Pandectis & Codici tribuantur. Itaque cauendum ab illis pomposis Doctoribus puto, qui uel in Regulis iuris integrum quinquennium: uel etiam in uno capitulo, eoque tantum dimidiato, ostentium consumere solent. Quid enim hi aliud quàm Elephantos parturiunt? aut discipulos hæc per totam uitâ suâ autoritate circumagunt, ut

ut eos apud inferos Doctores faciant, & Rhadamantho uel Aëaco assessores mittant? Sunt autem & alij, qui relicto iuris textu, cõsilia Doctorum & lecturas infinitas accumulent, & plurastra tota autoritatum conuectant: ut non aliter istis oneribus suffarcinati incendant, quàm Alcmæon ex Cræsi thesauro ore, sine ocreis, manibus onustus: de quo morbo memorabilia sunt Zassij uerba. Nemo est, inquit, qui iam textus iuris alleget, protinus cum scribentibus res agitur, protinus ad consilia uolatur, & in eorum allegationibus non est finis. Felinum magni faciunt, qui multa ex Doctoribus excerpit pauca ex textibus iuris. Speculatorem omnes mirantur, omnes amplectuntur: qui ut sit in plerisq; satis idoneus, in fallacijs tamen periculosus est: has enim aduocari sequuntur: & licet, quas fallacias porrigit, prohibeat: nihilo tamen secius facit, quàm qui uenenum uenale exponit, & ne ematur prohibet. Nisi obuiam eat quisquis ille princeps sit: ex Doctorum opinione omnia pendebunt, textus non curabuntur: quod uel nunc faciunt. Si enim sit communis opinio, iam textus nemo curat, sed communis errori, id est, opinioni innititur. Mea ratio sic est constituta, ut cum primum dicitur in re dubia aliquam esse communem opinionem: iam mihi res incipiat esse suspecta. Hæc Zassius: qui ex sententia Raphaëlis Fulgosi ouillos Doctores solebat appellare eos, qui communem opinionem sequerentur. Quod enim una ouis tendit, illuc cæteræ sine delictu sequuntur. Hic igitur iuris professores mihi exhortandi sunt, ut quoniam ad ipsorum lectiones

—Totus componitur orbis:

tandem etiam de tritiore, breuiore, dilucidiore ratione

* * * * * docendi

docendi cogitent: Germanica cum Latinis, domestica cum exotericis coniungant, ut suos auditores in utriusque orationis facultate pares efficiant: ad demonstrationem præceptorum & theorematum iuris, non Accursiana, id est ficta, sed nobilitate exempla, varia præsertim ac disparia, multorum annorum professione & labore observata, & à viris Politicarum rerum peritis, in causarum tractatione observata & animadversa adhibeant. Tota enim ars Iureconsultorum Institutionesque legitimè descriptæ: definitionibus & partitionibus axiomatum, legum & constitutionum componuntur: quæ quia principia sunt, aliam quam insignium exemplorum demonstrationem nõ recipiunt. Præcipuè autem Germanica idcirco nostratia exempla sumenda sunt, primò quia cum nostræ consuetudinis sint, non Italicæ, aut Gallicæ: magna etiam ex parte nota sunt. Deinde quia usum iurisprudentiæ talem demonstrant, qualis nempe apud civitatum & populorum defensores fuit: ita ut usus hic nõ est scholastica, sed politica iurisprudentiæ dignitate & præstantia deprimatur. Denique quia fructum Germanicæ linguæ & ornatus oratorij duplicem gratis afferent: ut licet in ijs iuris tantum prudentiam discipulus politicus meditetur: interea tamen fructus artificij & Germanici, & oratorij sponte, & sine labore consequatur: at qui consuecet Politicorum eiusmodi & popularium Iureconsultorum more vivere: consuecat interea, etiam non cogitans, vivere & loqui, & dicere. Hæc sunt quæ in iure prælegenda præcipuè considerari cupiam: verùm harum rerum in scholis duplex abusus est. Primum illa politica exempla nonquam aut raro adhibentur: sed confusa ferè & Accursiana, & à nostris mo-

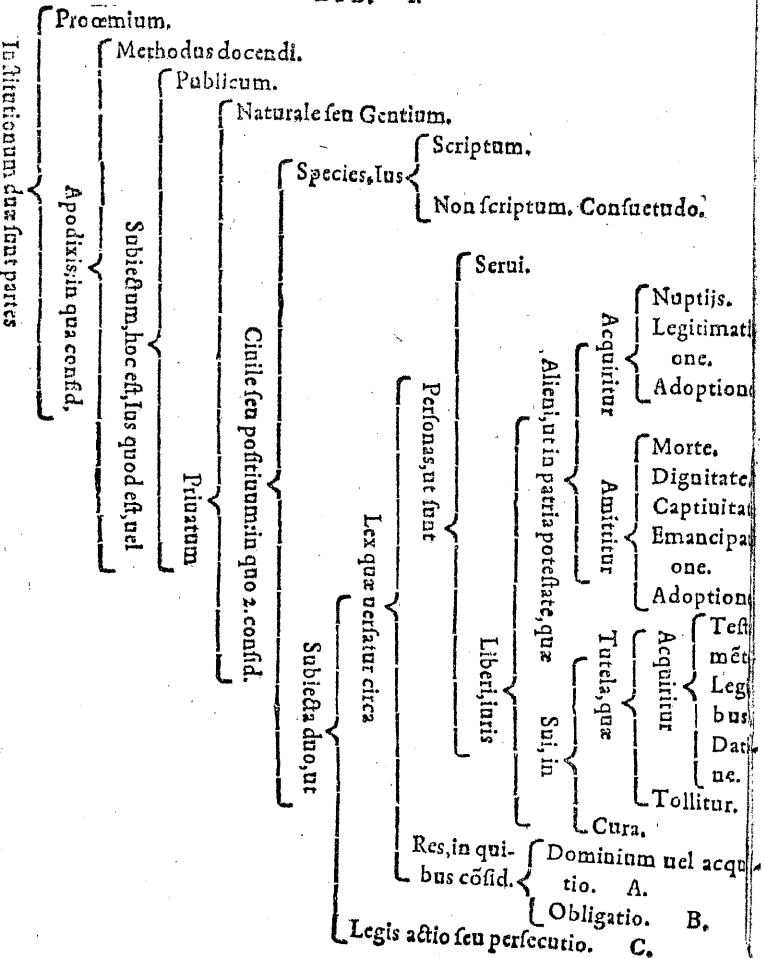
ribus

ribus remota. Deinde in sola de præceptis & apicibus iuris altercatione, dum à veritate axiomatum & regularum, utilitas exemplorum verorum remouetur. Sed hæc de Auditione & Lestione. Iuris autem studiosi exercitia plurima sunt. Nam omnino necesse est, ut futurus iureconsultus flagret amore doctrinæ, & sit cupidus audiendi & interrogandi alios: φιλέειν, & ζητῆσθαι, & φιλόπον, ut Socrates apud Platonem lib. 7. de Rep. & audita diligenter expendat, ut idem in Hippia inquit, & ad usum traducere discat. Ergo primum est ut quamplurima audiat, quærat, intelligat, interpretetur, memoriæ commendet, in amicorum quotidianis colloquijs & congressibus de studijs perpetuò loquatur & disserat: peccus multarum rerum cognitione impleat, quod assequatur quærendo, commentanda, audiendo, legendo, disputando, scribendo. Atque hæc pro admonitione breui sufficiant: cætera usus & ipsa rerum tractatio & tempus docebit.

** 2

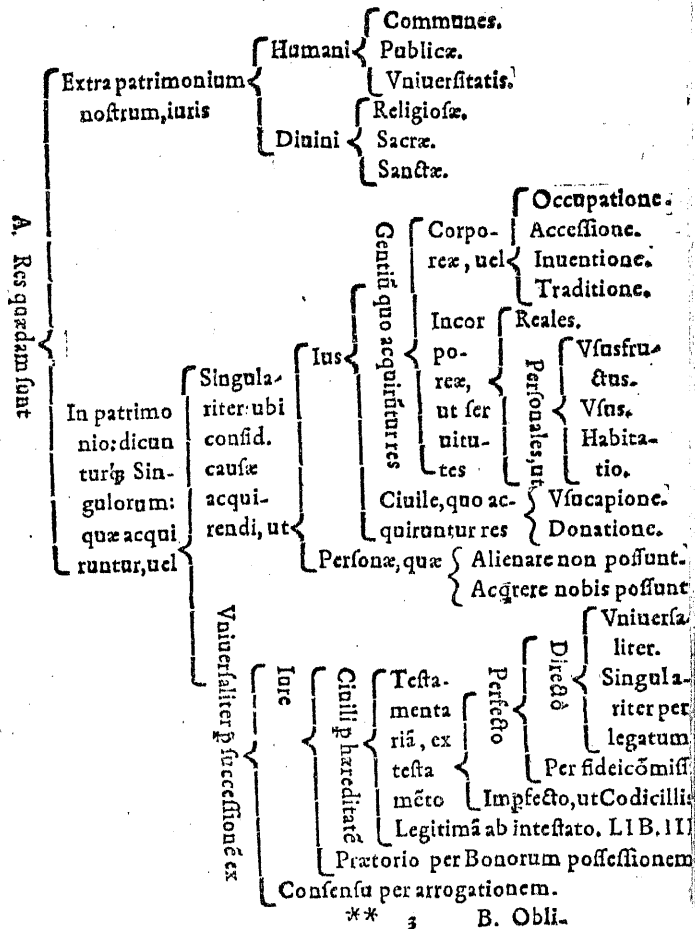
TABVLA

TABVLA INSTITVTIONVM
LIB. I.

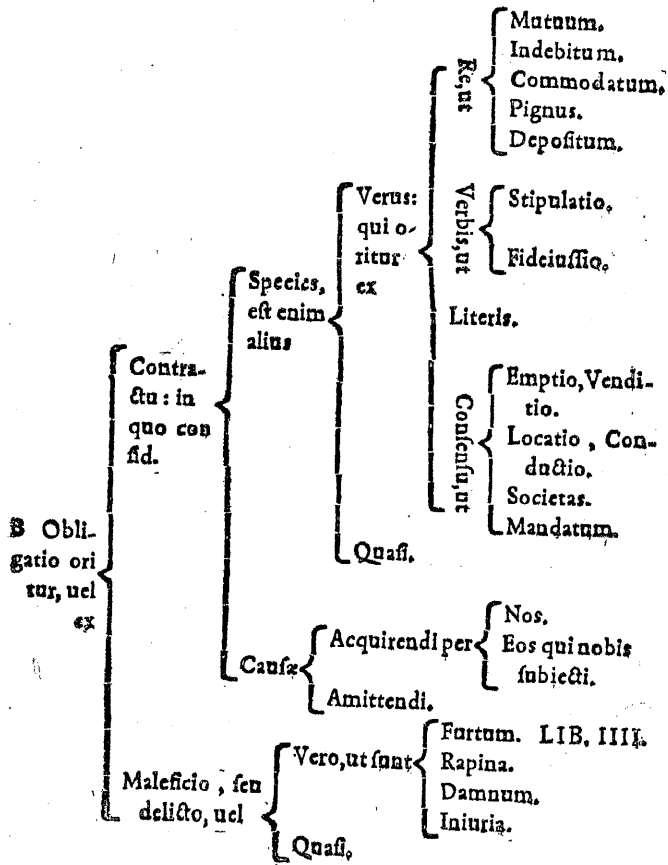

A. [ca]

TABVLA INSTIT.
LIB. II.

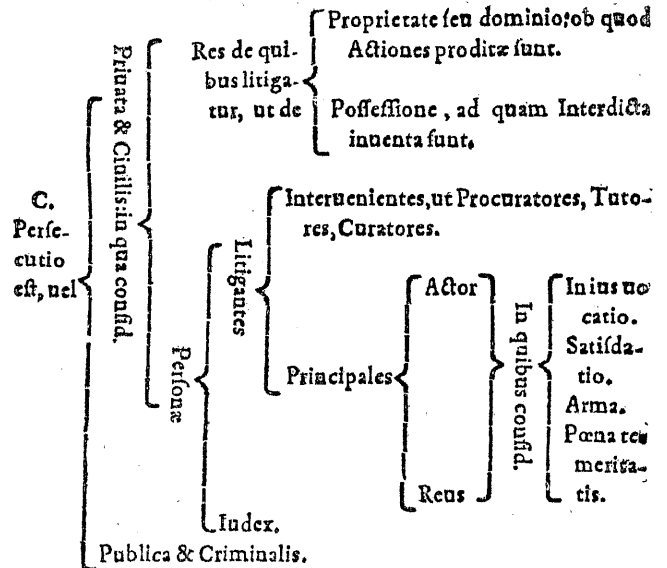

TABVLA INSTIT.
LIB. III.

C. Perse-

TABVLA INSTIT.
LIB. IIII.

Decem summa genera seu capita sunt
institutionum.

- I. Nuptiæ seu matrimonium.
- II. Patria potestas, sub qua Adoptio & Emancipatio.
- III. Tutela & Cura.
- IIII. Dominium rerum & earum acquisitio; & ususcapio.
- V. Seruitus.
- VI. Successio.
- VII. Contractus.
- VIII. Delicta.
- IX. Persecutio, sub qua Actio & Interdicta.
- X. Iudicia.

1
Q V A E S T I O -
N E S I N I N S T I -
T U T I O N E S
I V R I S .

P R O O E M I V M .

Quæ nam est Questio Procemij?

N Iustinianus Imperatoris offi-
cio rectè functus sit: quod ipsum
toto procemio demonstratur.

Quo' nam utitur argumento?

Ex adiunctis Imperatoris: Armis & Le-
gibus.

Quo iudicio concludit?

Syllogistico: hoc modo:

Imperator armis decoratus & legibus armatus: re-
ctè fungitur suo officio;

At Iustinianus armis decoratus & legibus armatus
fuit:

Rectè igitur suo officio functus est.

Vbi nam est Propositio?

In principio statim ponitur, illustrata ma-
ioribus: cui statim pro syllogismus subijci-
tur à fine & analogia armorum ac legum.

a

Sicut

Sicut enim in bello se habent arma, usus armorum, uictoria, triumphus: sic in pace leges, legum tramites seu usus, calumniæ pulsis, iuris religio.

Vbi nam est Assumptio?

In § quorum: cui profylogismus subijcitur è distributione studiorum bellicorum & legalium. De studijs bellicis loquitur in uersiculo, & bellicos, &c. De studio legum, in uersiculo, omnes, &c. ubi rursus distributio est librorum, quos uel promulgauit (ut Codicem) uel composuit (ut Pandectas & Institutiones.) In Institutionibus proponit earundem Compositionem & Confirmationem. Cõpositio per causas quatuor omninò Logicè exprimitur: primò Efficiens, mandans Iustinianus, & adiuuans, ut Triuiri. Secundò Finalis. Ideò enim Institutiones hæ compositæ sunt, ut sint prima legum cunabula, & totius legitimæ scientiæ prima elementa. Tertio Formalis, nam in 4. libros diuisæ sunt. Quarto Materialis. Continent enim breuiter quod antea obtinuit & quod nunc correctum est. Atque hæc de Compositione institutionum. Confirmatio earundem est in §. quas ex omnibus ubi nim & robur legis, Institutionibus addit, ita

ut

ut Theophilus hoc Proœmiũ appellet *Διαταξις βιβλίων αὐτῶν τῶν ἐπιτηδεύσεων.*

Vbi nam est Complexio Syllogismi?

Ea quoniam insolens & arrogans uideri potuisset: eius loco posita est hortatio ad studiosos, in §. fin. argumento sumpto ex fine.

Quæ nam sententiæ seu axiomata sunt ex hoc proœmio seruanda?

- I. De Imperatoria maiestate: ut sit legibus armata & armis decorata. Et sic apud Iornandem Iamblichus ait, Romanos, quòd armis & legibus se exercuerint, orbem terrarum suum fecisse. Armis siquidem construxerunt, legibus autem conseruauerunt.
- II. Legibus tempus pacis: armis tempus bellorum gubernatur.
- III. Per legitimis tramites pellitur calumniantiũ iniquitas. Vide l. si caluitur. 233. De uerb. signif.
- IIII. Deo oportet successus bonos adscribere. Hinc illas annuente Deo perfecimus: uictoriæ à cœlesti numine præstantur: cœlesti fauore adimpleuimus: Deo propitio hoc peractum est.
- V. Ad imperatoris officium pertinet ius confusum ad luculentam erigere consonantiam.
- VI. Ex quæstor, ex consul, ex aduocatus dicitur, qui tali munere functus est.
- VII. Iuriconsulti qui scholas sequebantur, antecessores

res dicebanturrogati, qui forum. l. j. De concept. digest.

VIII. Iureconfulti & confiliarij sint instructi solertis, legum scientia, & fide.

IX. Adolescentium tam aures quam animi, nihil inuitiale, nihilq; perperam positū, sed quod in ipsis rerum argumentis obtinet (id est, quod in usu est) accipiant.

A P O D I X I S.

DE IVSTITIA ET IVRE.

Tit. I.

Quot sunt consideranda in Apodixi Institutionum?

Duo: Methodus seu forma docendi & Subiectum.

Quæ nam est forma docendi?

Vt primò leui & simplici uia: deinde diligentissima atq; exactissima interpretatione singula tradantur. §. his igitur. De iust. & iur.

Quod nam est subiectum Institutionum?

Iurisprudencia & Iustitia.

Quid est Iurisprudencia?

Est diuinarum & humanarum rerum notitia: iusti & iniusti scientia. l. 10. ff. eod.

Quid

Quid est iustitia?

Est constans & perpetua uoluntas, ius suum cuiq; tribuendi. d. l. 10.

Quot sunt consideranda in Iure?

Duo: Præcepta & Positiones.

Quot sunt præcepta Iuris?

Tria. Honestè uiuere: Alterū non lædere: Suum cuiq; tribuere d. l. 10.

Quot sunt Iuris positiones?

Duæ. Ius enim est Publicū aut Priuatum l. j. ff. eod.

Quid est Publicum?

Quod ad statum Reip. spectat: & consistit in sacris, sacerdotibus, & magistratibus.

Quid est Priuatum?

Quod ad singulorum utilitatem spectat.

Quotplex est Priuatum?

Triplex. Naturale, Gentium, Ciuile.

DE IVRE NATVRALI, GEN- tium & ciuili. Tit. II.

Quid est ius naturale?

Quod natura omnia animalia docuit. l. j. §. 2. De iust. & iur.

Quæ nam descenderunt ex iure naturali?

Matrimonium, liberorum procreatio & educatio.

Quid est ius gentium?

Quo omnes gentes utuntur. Nam usu exigente & humanis necessitatibus, gentes iura quædam sibi constituerunt.

Quæ nam descenderunt ex hoc iure?

Ex hoc iure orta sunt bella & captiuitates & seruitutes, quæ sunt iuri naturali contrariæ. Iure enim naturali omnes homines ab initio liberi nascebantur. l. quod attinet 32. De reg. iur. Et ex hoc iure omnes penè contractus introducti sunt.

Quid est ius Ciuile?

Quod quisq; populus aut ciuitas sibi constituit: ut ius Atheniense, ius Quiritum, ius Norimbergensium, ius Friburgensium.

Quomodo differt ius ciuile à naturalis?

Naturalia iura, quæ apud omnes gentes peræquè constituitur, diuina quadam providentia constituta, semper firma atque immutabilia permanent. Ciuilia uerò, quæ ipsa sibi quæq; ciuitas constituit, sæpè mutari solent, uel tacito consensu populi, uel alia postea lege lata.

Quot sunt consideranda in iure ciuili?

Duo: Species & Subiecta.

Quot

Quot sunt Species iuris ciuilis?

Duæ. Est enim scriptum aut nò scriptum. §. constat. eod. l. 6. De iust. & iur.

Quot sunt species iuris scripti?

Sex. Lex, Plebiscitum, Senatusconsultum, Principis placitum, Edicta magistratum, Responso prudentum.

I. *Quid est Lex?*

Quod populus Rom. senatorio magistratu interrogante (ut Consule) constituebat. Ein gesetz.

II. *Quid est Plebiscitum?*

Quod plebs plebeio magistratu interrogante (uelut Tribuno) constituebat. Böuelrecht. Vide l. plebs. De uerb. signif.

III. *Quid est Senatusconsultum?*

Quod senatus iubet atq; constituit. Raths satzung.

IIII. *Quid est Principis placitum?*

Quodcunque Imp. per epistolam constituit, uel cognoscens decreuit, uel edicto præcepit, id est. Principis rescriptum, decretum, edictum. Keyserliche constitution oder Fürsten beuelch. Hæc sunt quæ Constitutiones appellantur.

Quot duplices sunt Constitutiones?

Duplices: Generales & Personales.

a 4

Quæ

Quæ nam sunt Generales?

Quæ omnes tenent & ad exemplum trahuntur. l. leges. C. de ll.

Quæ nam sunt Personales?

Quæ cum persona extinguuntur, nec ad exemplum trahuntur: & dicuntur Priuilegia. c. priuilegium. c. quod alicui. c. indultū. c. decet. l. priuilegia. 196. l. in omnibus causis 68. l. quod contra 141. De reg. iur.

V. *Quæ nam sunt Edicta magistratum?*

Quæ Prætores & Ædiles Curules constituebant: quæ iuris honorarij nomine comprehenduntur. *Richterfassung: Amprecht.*

VI. *Quæ nam sunt Responsa prudentum?*

Sunt sententiæ & opiniones eorum, quibus permissum erat de iure respondere. Atque hæc de iuris scripti speciebus.

Quid est ius non scriptum?

Quod usus approbauit: & dicitur Consuetudo, *Ein gewonheit oder brauch.* Nam diuini mores cōsensu utentium comprobati, legem imitantur. Vide l. de quibus. 32. De ll.

Vnde nam est origo iuris scripti & non scripti?

Ab institutis duarum ciuitatum, Athenarum

rum scilicet & Lacedæmonis. Nam Athenienses iure scripto: Lacedæmonij consuetudinibus usi sunt.

Quot sunt subiecta iuris ciuilibus?

Tria sunt: quorum duo extra iudiciū considerantur: Personæ scilicet & Res: unum in iudicio, ut Actiones. Hoc est, Lex & Legis Actio.

A XI O M A T A. TIT. II.

Quod naturalis ratio inter omnes homines constituit, id apud omnes peræquè custoditur.

Vsu exigente & humanis necessitatibus, iura constituta sunt.

Iure naturali omnes homines ab initio liberi nascuntur. l. quod attinet. 32. De reg. iur.

Naturalia iura semper firma atq; immutabilia permanent.

D E I V R E P E R S O N A R V M.

Tit. III.

Quæ nam est Personarum diuisio?

Summa diuisio personarum est, quod omnes homines aut liberi sunt, aut serui. l. 3. & 4. De stat. hom.

A XI O M A T A.

Non debet calamitas matris nocere ei, qui in ventre est §. sufficit. De ingen.

Defuncti non sunt iniuria afficiendi §. licet. Quib. ex
cau. manum. non lic.

Animus & intentio distinguunt facta. §. præualuisse d.
rit. & ibi notata.

Sæpe de facultatibus suis amplius quàm in his est, spes
runt homines. d. §. præualuisse.

Causa semel approbata, siue uera sit, siue falsa, non de-
bet retrahari. §. iust. d. tit.

Libertas inæstimabilis res est §. fin. d. tit. l. libertas. 106.
122. l. non est. 176. §. infinita. De reg. iur.

Media uia eligenda est. d. §. fin.

DE HIS QUI SUI VEL ALIENI

iuris sunt. Tit. VIII.

Quæ nam est altera diuisio Personarum?

Quædam personæ sui iuris sunt, quædam
alieno iuri subiectæ. l. j. ff. eod.

Quæ nam sunt alieno iuri subiectæ?

Serui, qui in potestate dominorum: & fi-
lijfam. qui in potestate parentum sunt. Vide
l. potestatis. 215. De uerb. sign.

*Quot nam sunt consideranda in patria
potestate?*

Duo: Acquisitio & Amissio.

*Quot sunt causæ acquirendi patriam
potestatem?*

Tres: Nuptiæ, Legitimatio & Adoptio.

AXIO-

AXIOMATA. TIT. VIII.

Cognito contrariorum uno, proinus alterum cogno-
scitur. Vnde si cognouerimus quæ personæ alieno
iure subiectæ sunt, simul intelligemus quæ sui
iuris sunt.

Non licet in seruos suos supra modum seruire. Maior
enim a seueritas dominorum, constitutionibus
coërcetur.

Expedit Reip ne quis sua re male utatur.

Non debet cuiquam hominum ius suum detrahi. In re
enim sua quilibet est moderator & arbiter. l. in re
mandata. C. mandati.

Auxilium contra seueritiam uel famem, uel intolerabi-
lem iniuriam non est denegandum ijs, qui iuste
deprecantur. l. 2. De his qui sui.

DE NVPTIIS. TIT. X.

Quid sunt Nuptiæ?

Nuptiæ seu matrimonium est uiri & mu-
lieris coniunctio, indiuiduam uitæ consue-
tudinem continens. l. j. De rit. nupt.

*Quot sunt consid. in Nu-
ptijs?*

Quatuor: Causæ, Effectus, Impedimenta
contraria, Adiunctæ pœnæ iniustarum nu-
ptiarum.

I. Quæ.

I. *Quæ nam est causa formalis matrimonij?*

Consensus tam eorum, qui coituri sunt, quam parentum in quorum potestate sunt. Nam hoc fieri debere, & ciuilis & naturalis ratio suadet. Ciuilis quidem propter patriâ potestatem, & ne inuito suus hæres agnoscatur. Naturalis uerò propter obsequium parentibus debitum. Instit. eod. in prin. l. 2. De iust. & iur. l. 2. De ritu nupt. l. nuptias 30. De reg. iur. Statut. Norimb. Tit. 28. l. 9. Præter hunc cõsensum, hodie in matrimonium nihil requiritur, nisi solaabilitas & potentia coeundi. c. puberes. De despõs. impub.

Possunt ne furiosi filius filiaue matrimonium contrahere sine interuentu patris?

Possunt: sed cum autoritate paterni curatoris. l. si furiosi. C. de nupt. §. unde. Instit. eod.

II. *Qui nam est effectus nuptiarum?*

Patria potestas. Nam qui ex te & uxore tua nascitur, in potestate tua est, id est, filius uel filia, nepos, neptis & deinceps ex filio, non ex filia. §. qui igitur. De patr. potest. l. 4. De his qui sunt sui. l. sic eueniet. 21. De adult.

III. *Quot-*

III. *Quotuplicia sunt impedimenta nuptiarum?*

Duplicia: Priuata aut Publica.

Quæ nam sunt Priuata?

Cognati, *Sipschafft*, *Blâtfreundschaft* & Affinitas, *Schwagerschafft*.

Quid est Cognatio?

Est necessitudo eorum, qui unâ communitertie nati, uel ab eodem progeniti sunt. l. non facile. 4. §. j. De grad. & affin.

Quotuplex est Cognatio?

Duplex. Vna est in recto consanguinitatis ordine, hoc est, inter ascendentes & descendentes: inter quos connubia coire nequeunt in infinitum. §. ergo. De nupt. l. nuptiæ. 53. De rit. nupt. Hæ enim personæ parentum liberorumue locum inter se obtinent: ideoque si coierint, incestæ & nefariæ nuptiæ dicuntur. d. §. ergo. & l. fin. De ritu nupt. Altera est in transuerso consanguinitatis ordine, seu inter collaterales. §. inter. eod. Inter quos nuptiæ hodie prohibitæ sunt usque ad quartum gradum inclusiuè. c. non debet. extr. De consang. & affin.

Quæ nam sunt hic axiomata?

Tria. I. Inter fratrem & sororem nuptiæ esse nõ possunt. d. §. inter. II. Cuius filiam uxorem du-

cere non licet, neq; eius neptem permittitur. §. fratris. cod. III. Personæ, quæ parentum loco habentur, matrimonio iungi non possunt. §. duorum. cod.

Quæ nam causa est harum prohibitionum?

Fratres sororibus, parentes liberis matrimonio iungi natura uetuit, uel potius lex omnium gentium communis, ut domestica societas in ciuilem: & amicitia, quæ iisdem rectis concludebatur, in finitimos omnes longè lateq; propagaretur, ut scribit Augustinus: uerius sanè quàm Innocentius Papa, qui consanguineorum nuptias quarto gradu definiuit, propterea quòd in corpore quatuor sint humores. c. penult. De consang. Quod mirum uideri non debet, cum ne ipse quidem Plato uim huius affinitatis propagandæ intellexisse uideatur, qui lib. V. de Repub. solam parentum ac liberorum conjunctionem uetat, cætera permittit.

De Exemplum.

Inter Lothum & filias commixtio de iure nulla potuit esse: nec inter Amnonem & sororem Thamar. Et hodie nullum matrimonium inter Abrahamum & Saram esse posset. At olim inter consobrinos matrimonium potuit esse. §. duorum. eod. ut hodie inter

inter Maximilianum Imp. & Mariam filiam patru Caroli V. & multò magis inter Isaacum & Rebeccam.

Quid est Affinitas?

Est diuersarum cognationum per nuptias copulatio. d. l. non facile. 4. §. affines. De grad. & affin.

Inter quos affines prohibetur matrimonium?

Inter eos qui parentum liberorumq; loco sunt: ut inter Iudam & nurum Thamar: inter Rubenem & nouercam. Sed de iure canonico hodie nuptiæ prohibite sunt ad quartum gradum affinitatis inclusiue. d. c. non debet.

Quæ nam sunt axiomata hic?

Triâ. I. Affinitas est ueneranda idcoq; affinitatis ueneratione à quarundam personarum nuptijs est abstinendum. Sic Henricus 8. R. Angliæ fratris Arturi uiduam ducere non potuit: nec Sigismundus R. Poloniæ Elisabetham, uxoris suæ Cathariæ & Caroli V. Imp. sororem: nec Iacobus Rachelem & Liam Duo tamen fratres cum duabus sororibus & frater sororq; cum fratre & sorore matrimonio iungi possunt: sic Ferdinandus Imp. duxit Annam sororem Ladislai R. Ungariæ, & e contra Ladislaus sororem Ferdinandi Mariam. Idem est de duobus conpugnatis. Nam filius ex altera

uxore & filia ex alio marito, rectè matrimonium contrahunt, l. generali 34. §. inter priuignos. De ritu nupt. c. quod super his. De confang. & affin. §. mariti Inst. h. tit.

- II. Quæ personæ filiarum aut matris loco sunt, eas ducere non licet. Sic Iudas nurum Thamarè ducere non potuit.
- III. Eadem duobus nupta esse non potest: & idem duas uxores eodem tempore habere non potest. Polygamia enim interdicta est. l. eum qui duas. 18. C. de adult. Itaq; hodie nec Abraham Saram & Agarem, nec Iacobus Rachelem & Liam, nec Lamech Adam & Zelam simul ducere possit.

Quod nam est publicum impedimentum nuptiarum?

Publica honestas. Nam in coniunctionibus non solum quid liceat, sed & quid honestum sit, maximè considerandū est. l. semper. De reg. iur. & De ritu nupt. c. sponsam. De sponsal. c. qui desponsatā. 27. q. 2. Exempla sunt in §. si uxor. Inst. h. tit. & l. si qua mihi. §. si uxor. De ritu nupt.

III. Quæ nam sunt pœnæ incestas nuptias contrahentium?

I. Nec matrimonium, nec dos intelligitur. II. Qui ex eo coitu nascuntur, in potestate patris nō sunt, sed habentur pro uulgo conceptis. III. Dissoluto tali coitu nec dotis

dotis, nec donationis exactiōnis locus est. §. si aduersus, eod. Stat. Norimb. tit. 34. l. 9.

DE LEGITIMATIONE,
Von Ehlichmachung.

Quid est Legitimatio?

Est actus ciuilis, quo qui naturales sunt, efficiuntur legitimi.

Quot sunt species legitimatiois?

Duæ. Vna per oblationem Curia, id est, ordini decurionum. §. fin. Inst. de nupt. l. 3. & 4. C. de nat. lib. Altera per subsequens matrimonium. l. cum quis. l. nuper. C. de nat. liber. c. j. c. tanta. Qui fil. sint legit. Statut. Norimb. tit. 34. l. 5. Duæ tamen adhuc sunt species legitimatiois in Nouell. 89. & 117. Vna per rescriptum principis, uel comitis palatini. Altera per testamentum.

DE ADOPTIONE.

Von Ahnwünschung.

Tit. XI.

Quid est Adoptio?

Est actus ciuilis, quo qui filius nō est, pro filio habetur ciuilitè, ut scilicet familiam & hereditatem cernat. Vide Statut. Friburgensia tract. 3. tit. 7.

b

Quot

Quot sunt confid. in Adoptione?
 Duo: Species & Personæ.

DE SPECIEBVS ADOPTIONIS.

Quot sunt species Adoptionis?

Duæ. Adoptio & Arrogatio.

Quid est Adoptio?

Est quæ fit imperio magistratus in eo qui alienę potestatis est. §. j. Instit. eod. l. 2. eod.

Quot modis fit?

Duobus: aut ab extraneo, aut ab ascendente.

Quis est effectus prioris modi?

Adoptatus ab extraneo, manet in potestate parentis naturalis, & adoptanti ab intestato tantum succedit. §. sed hodie. eod. l. cum in adoptiuis. C. eod.

Quis est effectus secundi modi?

Adoptatus à persona suæ familiæ in ascendente linea, transit in potestatem patris adoptiui: quia duo uincula concurrunt, naturale ex cognatione, & ciuile ex adoptione. §. si uerò. eod. & d. l. cum in adoptiuis.

Quid est Arrogatio?

Est adoptio quæ fit principali. rescripto, aut

aut Imp. autoritate in eo qui sui iuris est. d. §. j. Instit. eod.

Quot sunt confid. in Arrogatione?

Duo: Forma & Effectus.

Quæ nam est forma Arrogationis?

Debet fieri causa cognita, Mit ordenlicher erkhanntnuß, & cum cautione de restituendis bonis, si fortè arrogatus impubes moriatur. §. cum autem. eod. l. non aliter. eod.

Qui nam effectus est Arrogationis?

Arrogatus nec emancipari, nec exheredari potest sine iusta causa, nisi quartã pars (quæ appellatur quarta D. Pij l. j. De collat.) illi relinquatur. §. item. eod. l. impuberem. 2. C. eod. Et arrogatus non solum ipse potestati arrogatoris subijcitur, sed & liberi ipsius. §. penul. eod. l. 2. & l. si paterfam. eod.

DE PERSONIS.

Qui nam possunt Adoptare?

Maior natu, minorem: non contra. §. minore. eod. l. arrogato. eod. Item spadones. §. sed & illud. eod. d. l. 2. eod. l. spadonum. 128. De uerb. signif. Adoptare autè non possunt castrati. d. §. sed & illud. item nec mulie

res. §. fœminæ. eod. nisi in solatium libero-
rum amifforum. l. mulierem. C. eod.

*In quarum personarum locum licet
adoptare?*

In locum filij, nepotis & pronepotis. §. li-
cet. eod. l. adoptare. eod.

AXIOMATA. TIT. XI.

Duo uincula sunt fortiora uno. §. si uerò. eod.
Adoptio imitatur naturam, & pro mōstro est ut maior
sit filius quàm pater. §. minorē. eod. Quod enim
natura fieri non potest, nec adoptione fieri pos-
test.

Fœminæ nō habent in potestate liberos §. fœminæ. eod.

QVIBVS MODIS IVS PATRIÆ
potestatis soluat. Tit. XII.

*Quot sunt causæ amittendi patriam pote-
statem?*

Quinq;.

Quæ nam est Prima?

Mors: quæ est duplex, Naturalis aut Ci-
uilis.

*Quomodo soluitur morte na-
turali?*

Cum pater uel auus moritur. Instit. eod.
in prin.

Quot

Quot sunt species mortis ciuilis?

Duæ. Exilium & Seruitus pœnæ.

Quotuplex est Exilium?

Duplex. Déportatio & Relegatio. Illa
perpetuum: hæc temporale exilium est. §.
cum autem. cum 2. seqq. eod.

Quid est Seruitus pœnæ?

Est mors ciuilis eorum qui in metallum
damnantur, aut bestijs obijciuntur. §. pœnæ.
eod. Gell. lib. 5. cap. 14. Hodie serui pœnæ
sunt, qui damnantur ad mortem: alioqui ne-
mo ingenuus nouissimo iure ex supplicio
fit seruus. Authen. de nupt. §. quod autem.
& §. si uerò.

Quæ nam est secunda causa?

Dignitas lumma: ut patriciatus, consula-
tus, senatoria dignitas. §. filius fam. eod. l. fin.
C. de consul. lib. 12. l. fin. C. de decur. lib. 10.
& in Authen. Constit. quæ de dignit.

Quid est Patricius hic?

Est is quem sibi princeps in patrem ele-
git, id est, patriciatus honore donarit siue pa-
tricium fecerit. Patricius enim dicebatur pa-
ter communis Reip. autore Suida. Et hoc
quidem rarò contingebat, ut dicitur in d. l.
fin. C. de consul. Vide Cassiodo. lib. 6. formu-
la 2. de formula patriciatus. Et Zosimū lib. 2.

b 3 qui

qui patriciatum ait à Constantino M. excogitatum esse.

Quæ nam est tertia causa?

Captiuitas. §. si ab hostibus. eod. l. in bello. De capt. & postl. reuer. Sed hæc causa nõ tam soluit, quàm suspendit patriam potestatem, propter ius postliminij. Itaq; suspensio iuris constitutionem uocat Papinianus l. penul. De suis & legit.

Quid est Postliminium?

Est ius amissæ rei recipiendæ ab extraneo, & in statum pristinum restituendæ, inter nos ac liberos populos, regesq; moribus ac legibus constitutum. l. postliminium. De capt. & postl. reuer.

Quot sunt effectus Postliminij?

Duo. Primò capti ab hostibus, si reuertantur omnia iura recipiunt. Deinde fictione legis Cornelie, captus si reuertatur, fingitur semper in urbe fuisse. l. captum. C. de reuer. postl. Sin meriatur apud hostes, fingitur decessisse præambula hora captiuitatis. d. §. si ab hostibus. eod.

Quæ nam est quarta causa?

Emancipatio: *Außweisung, außsteuerung.* §. præterea. eod. l. fin. C. de emancip. lib.

Quæ

Quæ nam est quinta causa?

Adoptio. §. sed & si. eod. l. cum in adoptiuis. & l. fin. C. de adopt.

DE TVTBELIS. Von Vormundschaften
Gehabschaften, Vogeyen. Tit. XIII.

Quid nunc sequitur?

Hactenus dictum est de personis quæ sunt alieni iuris: sequitur de illis, quæ sunt sui iuris: quarum quædam sunt in tutela, quædam in cura, quædam neutro iure tenentur.

Quid est Tutela?

Est potestas iuris ciuilis ad tuendum eum qui propter ætatem se defendere nequit. §. j. Inst. eod. l. j. ff. eod.

Quot sunt confid. in Tutela?

Duo: Acquisitio & Amissio.

Quot sunt cause acquirendi Tutelam?

Tres: Testamentum, Lex & Magistratus. Acquiritur enim tutela aut testamento, aut extra testamentum, lege uel magistratus datione: quarum causarum ratio triplex est Tutela, Testamentaria, Legitima & Datiua. Stat. Norimb. tit. 39. l. j. Stat. Friburg. tract. 3. tit. j.

b 4

Quid

Quid est Testamentaria tutela?

Quæ datur à parentib liberis impuberibus quos in potestate habent. §. permissum, eod. l. j. De test. tute. Strat. Norim. l. 2. tit. 39.

Quot sunt confid. in hac tutela?

Tria. Personæ, Forma & Verba.

DE PERSONIS.

Quibus personis potest dari tutor testamentario?

Nemo potest tutorem cuiquam dare nisi ei quem in suis hæredibus cum moritur habuerit, habiturus uè esset si uixisset. l. quò tutela. 73. §. nemo. De reg. iur. Ut impuberibus, nepotibus, d. §. permissum. cum seqq. Emancipatis in testamento datus, sine inquisitione an locuples sit aut idoneus, confirmatur. Leges enim existimant paternum testimonium sufficere. l. de creationibus. C. de episcop. aud. & tanta paternæ affectionis efficacia creditur, ut incredibile uideatur alium æquè benè prospecturum pupillarum utilitati.

QVI

QVI TESTAMENTO TUTO.
res dari possunt. Tit. XIII.

Qui nam possunt dari tutores testamentario?

Non solum paterfam. sed & filiusfam. Inffit. eod. in prin.

Obiectio.

Qui in alterius potestate est, alium non potest habere in potestate. l. sic eueniet. De adult.

At filiusfam. in patris potestate est.

Quomodo igitur alium in potestate habere potest?

Responsio.

In publicis habetur filiusfam. loco patrisfam. l. filiusfam. De ijs qui sunt sui. Gell. lib. 2. ca. 2.

At tutela est munus publicum. infr. De excus. tut.

In tutela igitur filiusfam. loco patrisfam. habetur.

Aliud est in testamento. l. 3. De testam. Quia filius in eo non est publica persona, sed priuata.

Qui nam non possunt dari tutores testamentario?

Furiosus & minor. §. furiosus. eod. l. si hæreditas. De test. tute.

b 5 DE

DE FORMA.

Quæ forma dari possunt tutores testamentariorum?

I. Ad certum tempus, uel ex certo tempore dari potest tutor. §. ad certum. eod. Sed medio tempore curator dandus est, quamuis legitimus tutorem pupillus habeat. Quamdiu enim testamentaria tutela speratur, cessat legitima. l. si quis. De test. tute.

Obiectio.

Actus legitimi qui non recipiunt diem uel conditionem, in totum uisitantur per temporis uel conditionis adiectionem. l. actus. 77. De reg. iur.

Actus dario tutoris est actus legitimus, ut & emancipatio, acceptilatio, hæreditatis aditio. d. l. actus.

Dario igitur tutoris uisitur per temporis adiectionem.

Solutio.

Lex Actus: loquitur de datiuâ tutela, nõ de testamentaria.

II. Certæ causæ uel rei tutor dari nõ potest. §. certæ. eod. l. certarum. cum 2. seqq. De test. tute. Quia personæ datur tutor.

DE VERBIS.

Quæ nam est significatio uerborum, filius, liberi, posterus?

Filius continet posthumum: liberi continent nepotes: posterus, posthumos & nepotes. §. fin. eod. l. 5. & 6. De test. tute. l. iusta. 201. l. liberorum. 220. De uerb. signif. Atque hæc de testamentaria tutela.

Quotuplex est Tutela, quæ extra testamentum defertur?

Duplex. Legitima & Datiua.

Quid est Legitima?

Quæ à lege defertur.

Cur dicitur Legitima?

Non quòd testamentaria & datiuâ non etiam sint legitimæ l. lege. 130. De uerb. signif. sed quia soli legi innitur, nec à dispositione testatoris aut iudicis autoritate pendet.

Quot sunt species legitimæ tutelæ?

Quatuor. Agnatorum, Patronorum, Parentum, Fratrum.

Quomodo differunt istæ tutelæ?

Agnati & fratres uocantur ad tutelam ex mente & uerbis l. xii. Tab. Patroni uerò

ex mente saltem & per interpretationem:
& patronorum exemplo, Parentes.

DE LEGITIMA AGNATORVM

tutela. Tit. XV.

Quot sunt confid. in hac tutela?

Quatuor. I. Quando locum habeat.
II. Definitio agnatorum. III. Amissio
iuris agnationis. IIII. Quo ordine uo-
centur agnati.

I. Quando ergo habet locum?

Quando aliquis intestatus decessit. In-
stit. eod. in prin. l. j. De legit. tuto.

Quando dicitur aliquis intestatus?

Quando uel omnino testamentum non
fecit: uel fecit quidem, sed tutore nō dedit,
aut quem dedit mortuus est. §. fin. eod. l. in-
testato. ff. eod.

II. Qui nam dicuntur Agnati?

Agnati sunt cognati per uirilis sexus co-
gnationem coniuncti. §. sunt autem, eod. l.
sunt autem. ff. eod. Sed hodie iure nouella-
rum sublatum est discrimen agnationis &
cognitionis: constitutumq; ut æqua lance
ad successiōem & tutelam uocētur & co-
gnati & agnati: dummodo masculi & per-
fectæ ætatis sint, id est, x x v. annorum: nul-
laq;

laq; lege prohibeantur, neque exceptione
competente urantur. Auth. sicut hæreditas.
C. de legit. tute. Nouell. 118. §. ex his.

DE CAPITIS DIMINVT-

ione. Tit. XVI.

*III. Quomodo amittitur ius a-
gnationis?*

Diminutione Capitis.

Quid est Capitis diminutio?

Est prioris status permutatio. Instit. eod.
in prin. l. j. ff. eod.

Quotplex est?

Triplex. Maxima, Media, Minima. Tria e-
nim sunt, quæ habemus, libertatem, ciuita-
tem & familiam. l. fin. ff. eod.

Quid est Maxima?

Cum libertas amittitur,

Quid Media?

Cum ciuitas amittitur. *Wann einem das bur-
gerecht genommen wirt.*

Quid Minima?

Cum familia amittitur: ut cum quis arro-
garur. l. liberos. ff. eod.

*Quid est diminutio Digni-
tatis?*

Cum quis senatu mouetur. §. quibus. eod.

Que-

Quæ nam capitibus diminutio tollit agnationem?

Maxima & Media. Nam hodie Minima nec agnationem, nec cognationem tollit: & Maxima etiam seu Media easdem non in uniuersum tollit, sed tantum quoad effectum qui à iure civili cognationi sunt tributus, ut sunt ius successiōis & tutelæ. Nam,

Iura ciuilia à ciuili ratione possunt corrumpi, non naturalia. §. sed agnationis. Instit. De legit. a. gnat. tut. l. iura sanguinis. s. De reg. iur.

At agnatio est iuris ciuilis: cognatio iuris naturalis.

Agnatio igitur iure ciuili, id est, diminutione capitibus, corrumpi potest: non cognatio.

IIII. *Quo ordine uocantur Cognati?*

Non simul omnes. §. fin. Instit. de cap. dim. l. si plures. De legit. tuto. Iure nouo ex pluribus eliguntur idonei unus uel plures. d. Authent. si cut hæreditas.

Quare uocantur Agnati ad tutelam?

Quos ad hæreditatem uocat lex, eosdem & tutores esse iussit. Quia plerumque ubi successiōis est timentum, ibi & tutelæ onus esse debet. Instit. de legit. patr. tut. l. secundum. 10. l. quod tutela. 73. c. qui sentit. De reg. iur.

At

At lex ad hæreditatem uocat agnatos. Eosdem ergo etiam tutores esse iussit.

DE LEGITIMA PARENTVM
tutela. Tit. XVIII.

Quid est parentum tutela?

Est tutela recepta exemplo patrum, qua pater liberorum impuberum emancipatorum tutor est. Quia contracta fiducia emancipatorum. §. fin. De legit. agnat. succes.

Potest ne mater esse tutrix?

Mulieres à tutela arcentur. l. fœminæ. 2. De reg. iur. Nisi suorum liberorum tutrices sint. Auth. matri. C. quan. mul. tut. off. fung. & tum coguntur renunciare S. C. Velleiano. Stat. Norim. tit. 39. l. 3. & tit. 33. l. 2. Stat. Frib. tract. 3. tit. j.

DE DATIVA TUTE LA.
Tit. XX.

Quid est Dativa tutela?

Quæ datur per Magistratum, cum testamentarius aut legitimus tutor nullus est.

Quomodo datur tutor?

Olim triplex dandi modus erat: de quo in tit. de Atil. tutore. Instit. in prin. Sed hodie ex constitutione Iustiniani, magistratus dant

dant tutores: legitima cautela præstāda, magistratuum ipsorum periculo. §. nos autem. Instit. d. tit. Stat. Norimb. tit. 39. l. 4. & 7. Stat. Frib. tract. 3. tit. j. §. 14. & 15.

Quæ nam est causa finalis tutela?

Vt is qui perfectæ ætatis non est, alterius tutela regatur §. impuberes. Instit. eod.

Quot sunt effectus tutela?

Duo. Rationis redditio & Autoritas.

Quando redditur ratio tutelæ?

Post pubertatem, id est, finita tutela. §. fin. Instit. eod. l. nisi finita. De tut. & rat. distr.

Quo iudicio compelluntur tutores rationem reddere?

Iudicio tutelæ: quæ est actio qua tutores, qui pupillorū negotia gesserunt, rationem reddere coguntur post pubertatem. d. §. fin. Stat. Norimb. tit. 39. l. 11. & 12. Stat. Frib. tract. 3. tit. j. §. 31.

DE AVTORITATE TUTORVM,
*Von gewalt, ampt vnd handlung der vor-
münder. Tit. XXI.*

*Quot sunt consid. in auctoritate tuto-
rum?*

Duo. Res & Modus.

In quibus rebus opus est auctoritate?

In negotijs è quibus mutua obligatio oritur: in reliquis opus non est. Nam suam conditionem pupillus meliorem facere potest etiam sine tutoris auctoritate. Instit. eod. in prin. l. obligari. l. pupillus. De acq. rer. dom. l. contra iuris. De pact. Excipiuntur tamen tres casus: ut hæreditatis aditio, bonorum possessio & fideicommissum. §. neque. eod. idq; Propter metum periculorum. Solent enim huiusmodi obventiones rerum, multis controuersijs esse implicite, ut sæpè præster eas negligere, quàm auide sectari. l. minoribus. De minor. Vide l. pupillus. De uerb. signif. & De reg. iur. ubi auctoritas tutorum iudicio syllogismi concluditur:

Quod animi iudicio fit, in eo tutoris auctoritas necessaria est.

At pupillum uelle aliquid, aut nolle animi iudicio fit.

Pupillis igitur nec uelle, nec nolle in eâ ætate potest, nisi appositâ tutoris auctoritate.

Vide Stat. Frib. tract. 3. tit. j. §. 27. & tract. 2. tit. 9. §. j.

Quomodo interponenda est auctoritas?

*Tutor statim in ipso negotio seu actu præ-
siciens*

fens debet autor fieri. §. tutor. eod. l. Obligas
ri. §. 3. eod.

*Potest ne creditor, uel debitor esse tutor
aut curator?*

Hodie non potest. Auth. ut hi qui obl. se
perh. hab. res mino. §. j. Authen. minoris. C.
qui dari tut. poss. Excipitur mater. Authen.
ut sine ullo imp. Stat. Norimb. tit. 39. l. 6.

DE AMISSIONE TV-
tela. Tit. XXII.

Quot de causis finitur Tutela?

Decem. I. Pubertate, id est, xiiii anno
in masculis, xii. in foeminis. l. fin. C. quan.
tut. aut cur. esse defin. Vide Stat. Norimb.
tit. 39. l. 11.

II. Arrogatione. l. 14. De tute. III. De-
portatione. IIII. Captiuitate. V. Con-
ditionis euentu. VI. Morte. VII. Ca-
pitis diminutione. VIII. Diei euentu uel
temporis praefiniti decursu. IX. Remo-
tione ob suspicionem. X. Excusatione.
Toto tit. Instir. quot mod. tut. fin.

DE

DE CVRATORIBVS.

Tit. XXIII.

Von Pflegern, Versorgern.

Quid est Cura?

Est potestas iuris ciuilis ad tuendas res
puberis minoris. Masculi enim puberes &
foeminæ uiri potentes, usq; ad xxv. annum
completum curatores accipiunt.

Quotplex est Cura?

Duplex. Testamentaria & non testamen-
taria. Et si autem testamento dari non possit
curator (quia is datur principaliter rebus. l.
in copulandis. C. de nupt. de quib. pater nō
potest post pubertatem filij directō dispone-
re) datus tamen confirmatur decreto magi-
stratus. §. j. eod.

Quotplex est non testamentaria?

Duplex. Legitima & Datua.

Quid est Legitima?

Quæ à legibus defertur proximis agna-
tis. §. furiosi. Inst. eod.

Quid est Datua?

Quæ ab ordinario magistratu datur. d. §.
furiosi. cum seq. Unde dariui curatores etiā
honorarij & praetorij dicuntur.

E A Daz

Datur'ne etiam curator maiorennis?

Datur, si sit furiosus, prodigus, mente captus, surdus, mutus, aut perpetuo morbo laboret. *Nam,*

His qui rebus suis superesse non possunt curatores dandi sunt.

At hæ personæ rebus suis superesse non possunt.

His ergo personis curatores dandi sunt. Vide Stat.

Frib. tract. 3 tit. i. §. 3. 4. 5. 6. 7.

Datur'ne etiam impuberi curator?

Datur tribus casibus. I. Si tutor non sit idoneus, nec tamen fraudulenter negotia administret: tum enim (quia habenti tutorem tutor dari non potest) adiungitur ei curator. II. Si ex certo tempore datus sit. l. solet. De tutel. III. Si impeditus sit: tū enim actor cōstituitur à magistratu. §. interdū. cū seqq. eod. Atq; hæc de tutoribus & curatoribus speciatim, in quibus tamē adhuc quatuor generaliter consideranda sunt: Satisfactio, Actiones quæ dantur pupillis, Excusatio, Suspicio.

DE SATISDAZIONE,

Von Sicherheit vñnd Bürgschaft.

Tit. XXIII.

Quid est Satisfactio?

Satisfactio dicuntur tutores & curatores, quando

quando per solennem stipulationē rem pupillis uel adultis finita tutela aut cura saluā fore ita cauent, ut datis hoc nomine fideiusoribus securi fiant. Id enim est satisfactio. l. j. Qui satisfactio cogant. Satisfactio enim introducta est ne pupillorum negotia à tutoribus consumantur uel diminuantur. Instit. eod. in prin.

Coguntur'ne omnes satisfactio?

Non omnes: immunes enim sunt testamentarij & ex inquisitione dati. Instit. eod. in prin. l. testamento. 17. cum 2. seqq. De test. tute. *Nam,*

Quorum fides & diligentia approbata est, ij nō debent satisfactio.

At tutorum testamento datorum fides & diligentia à testatore approbata est.

Testamentarij igitur tutores non debent satisfactio.

Item,

Qui idonei sunt, non debent satisfactio.

At ex inquisitione dati, idonei sunt electi.

Ex inquisitione igitur dati, non debent satisfactio.

Quæ nam actiones dantur pupillis & minoribus?

Tres. I. Actio tutelæ quæ datur contra tutorem. II. Actio negotiorum, quæ datur contra curatorem. III. Actio subsidiaria, quæ datur contra magistratus & hæ-

redes eorum: cum aut omnino satisfdari non curarunt, aut non idoneè passi sunt caueri. Quoties enim uitiosè satisfdarum est, non uidetur satisfdarū. l. quoties. Qui satisfd. cog. §. sciendum. Instit. de satisfd. tut. l. j. §. sciendum. & l. quod ad hæredem. De magistr. conue. l. 2. C. de mag. conuen.

DE EXCVSATIONE TVTORVM. Tit. XXV.

Quid est Excusatio?

Est allegatio causarum à tutoribus & curatoribus intra quinquagesimum diem à scientia datæ tutelæ aut curæ, facta ad subterfugiendam tutelam aut curam. §. qui autem. Instit. eod. l. tutores. C. eod.

Quænam sunt causæ Excusationis?

Multæ sunt. I. Numerus liberorum superstitum, aut pro patria mortuorum. l. 16. ff. eod. Nam,

- A^o publico munere excusat numerus liberorum. At tutela & cura est publicum munus. l. pupillus. 139. §. munus De verb. signif. & in Instit. h. tit. A^o tutela igitur & cura excusat numerus liberorū.

II. Administratio rerum fisci: Kamer vnnß Rencmeister. §. item diuus. eod.

III. Ab-

III. Absentia Reip. causa. §. itē qui. eod. l. non solum. 10. eod.

IIII. Munus publicum seu potestas. §. & qui. eod. l. potestatis. De verb. signif.

V. Lis cum pupillo. l. propter litē. eod. §. j. Auth. ut ij qui oblig. se hab. perh. res mino.

VI. Tria onera tutelæ non affectatæ. §. item tria. eod. l. 3. & 6. eod.

VII. Paupertas. §. sed. eod. l. 7. §. fin. l. pen. §. fin. eod.

VIII. Morbus seu infirmitas. §. itē propter. eod. l. 10. in fi. eod. & C. qui morb. se excuf.

IX. Ignorantia literarum, simplicitati coniuncta. §. similiter. eod.

X. Inimicitia capitales. §. itē si propter. §. inimicitia. eod. l. athletæ. §. dat. eod.

XI. Ætas. Nam maior lxx annis excufatur. §. itē maior. eod. l. 2. ff. eod. Minorenes autem prohibentur à tutela. l. fin. C. de legit. tute. & C. qui ætat. se excuf. l. eius est. 3. De reg. iur. Nam,

Qui alieno auxilio in rebus suis administrandis egerit: eum aliorum tutelam vel curam subire inciuile est.

At pupillus & minor alieno auxilio egent.

Pupillum igitur & minorem aliorum tutelam vel curam subire inciuile est.

XII. Militia. §. idem & in eod.

XIII. Liberalium studiorum professio,
§. item Romæ. eod.

Atq; hæ excusationes tutoribus cum curatoribus communes sunt: Duæ tamen sunt propriæ curatorum. Nam I. qui tutelam alicuius gessit, inuitus curator eius fieri nõ compellitur. §. pen. eod. l. curator. eod. II. Maritus potest se excusare cum uxori curator datur. §. fin. eod. l. 4. C. eod. Vide Stat. Norimb. tit. 39. l. 5. Stat. Fribur. tract. 3. tit. j. cir. fin.

AXIOMATA. TIT. XXV.

Tutela & cura est publicum munus.

Qui pro Rep. ceciderunt in perpetuum per gloriam uincere intelliguntur.

Aliquando est comòdum pauperem esse & nihil scire.

Inciuite est eos qui alieno auxilio in rebus suis admittendis egere noscuntur & ab alijs reguntur: aliorum tutelam uel curam subire.

Qui plures habet excusationes, si de quibusdam non probauerit: alijs uti non prohibetur.

DE SVSPECTIS TVTORIBVS.

Von argwönigen, verdecktigen vormündern. Tit. XXVI.

Quot sunt hic consideranda?

Duo: Origo suspecti & Iudicium.

Que-

Quæ nam est origo suspecti?

Lex XII. Tab. Institur. eod. in prin. l. j. ff. eod.

Quot sunt confid. in iudicio?

Tria. Personæ, Causæ, Processus.

Quæ nam personæ possunt cognoscere de suspecto?

Omnes magistratus ordinarij.

Quæ nam possunt postulari?

Omnes tutores. §. j. eod.

Quæ nam possunt postulare?

Omnes. Est enim publica accusatio.

Nam,

Publica accusatio, patet omnibus.

At accusatio suspecti est publica

Patet igitur omnibus, etiam mulieribus. Nam,

Mulieres quæ pietatis necessitudine ducuntur, possunt postulare.

Mater, auja, nutrix, pietatis necessitudine ducuntur.

Possunt igitur postulare.

Obiectio.

A' civilib. mun. mulieres sunt remotæ. l. 2. De reg.

At accusatio est munus ciuile. (iur.

Ergo ab accusatione mulieres remouentur.

Responsio.

Vbi agitur fauor pupillorum, mulieres admittuntur.

c s Hic

Hic in accusatione suspecti agitur fauor pupillorum.

Hic igitur & mulieres admittuntur.

Excipiuntur tamen illæ quæ pietatis necessitudine non ducuntur: sicut & impuberes. §. consequens. cum seq. eod. l. impuberibus. eod.

Ob quas causas fit aliquis suspectus?

I. Ob dolum, si non ex fide tutelam gerit. §. suspectus. eod.

II. Ob denegationem alimentorum. §. si quis. cum seq. eod. l. 3. §. tutor. l. 7. eod.

III. Ob mores. §. fin. eod. l. 8. eod.

Qui nam est processus iudicij in suspecti crimine?

I. Postulato suspecti interdicatur administratio quoad cognitio finiatur. §. si quis autem. eod. l. 3. ff. eod. l. eum quem. C. eod.

II. Conuictus fraudis remouetur, etiã si satis afferat. §. nouissimè. eod. l. 5. & 6. eod. Vanum enim est se fragilitati cautionis committere. l. cogi. 16. §. idè quærit. Ad Trebell. Et lōgè melius est intacta iura seruare, quàm post causam uulneratam remedium quære. l. fin. C. in quib. cau. rest.

III. Remotus ob dolum fit infamis. §. suspectus. eod. l. fin. C. eod. l. dolus.

AXIOMATA. TIT. XXVI.

Famæ patroni parcendum est.

Mulieres sexus uerecundiam non debent egredi.

Pium est iniuriam pupillorum non sustinere.

Quæ mora deteriora sunt. distrahenda sunt.

Sola paupertas non reddit suspectum.

Finis Libri primi.

QUESTIO.

*Pendente
cognitione
curatoris
admittitur
a magis
ministrato. §.
interdum
la curator.*

QVÆSTIONES IN INSTIT. IVST.

LIB. II.

DE REBVS. Tit. II.

Quid nunc sequitur?Actenus de Personis dictum est:
sequuntur Res.*Quæ nam est Rerum di-
uisio?*Res sunt uel extra commercium seu pa-
trimonium nostrum: uel in patrimonio no-
stro: Extra patrimonium sunt iuris uel hu-
mani, uel diuini.*Quotuplices sunt res humani
iuris?*

Tri-
pli-
ces: { Communes. §. j. eod. l. 4. eod. ut aër,
aqua profluens, mare, litrus maris.
Publicæ. ut flumina, portus, ripæ.
§. flumina. eod. l. portus. 59. l. lit-
rus. 96. & 112. De uerb. signif. l. ripa-
rum. eod.
Uniuerſitatis. ut theatra, ſtadia. §. u-
niuerſitatis. eod. l. 6. §. uniuerſita-
tis. eod.

Quot-

*Quotuplices sunt res diuini iuris?*Duplices: Publicæ aut Priuatæ. Publicæ
sunt Sacræ aut Sanctæ.*Quæ nam sunt Sacræ?*Quæ ritè Deo per pontifices consecratæ
sunt. §. sacræ. eod. l. 6. §. sacræ. eod. nec pos-
sunt alienari. l. sancimus. 17. C. de sacros. ec-
clesi. Nam,Quod nullius est, in obligationem deduci non po-
test. l. quod nullius. 182. De reg. iur. Et: semel Deo
dicatum, nõ est ad usus humanos amplius trans-
ferendum. c. semel. De reg. iur.

At res sacra nullius est & Deo dicata est.

Res igitur sacra nec in obligationem deduci, nec
ad usus humanos transferri potest.*Quæ res dicuntur Sanctæ?*Quæ pœna capitis sancitæ sunt: ut muri
& portæ. §. sanctæ. eod. l. j. eod.*Quæ nam sunt priuatæ res diuini
iuris?*Religiosæ ut monumenta. §. religiosum.
eod. d. l. 6. §. religiosum. De his omnibus sic
concludi potest:Quæ diuini iuris sunt, nullius sunt. §. nullius. eod.
d. l. j. eod.At res sacra, sanctæ, religiosæ: diuini iuris sunt.
Nullius igitur sunt.

Quæ-

Quæ nam res sunt in patrimonio nostro?

Quæ singulorum sunt: in quibus confidunt Causæ acquirendi & amittendi.

Quæ nam sunt causæ acquirendi?

Acquirimus res aut singulariter, aut universaliter. Singulariter iure gentium, aut civili. §. singulari. eod. l. j. De acq. rer. dom.

Ab utro iure incipiendum est?

A naturali. Nam,

A iure uetustiore inciperè est commodius.

At ius naturale est uetustius.

A iure igitur naturali incipiendum est.

Quot sunt species acquisitionis naturalis?

Quatuor. Occupatio, Accessio, Inuentio, Traditio.

I. DE OCCUPATIONE.

Quot sunt species Occupationis?

Tres. Aut enim uersatur circa animalia, aut circa hostes, aut circa lapillos.

Quot sunt causæ occupationis circa animalia?

Tres: Venatio, Aucupium, Piscatio. Vide Stat. Norim. tit. 24.

Quæ

Quæ nam intelligis animalia?

Fera. Nam,

Quod nullius est, id naturali ratione occupantur & conceditur.

At fera bestia, uolucres & pisces, sunt nullius.

Iure igitur gentium statim illius esse incipiunt, qui ea ceperit. §. fera. cum seqq. eod. l. j. 2. 3. 4. 5. De acq. rer. dom. Licet in hac specie ius consuetudinis & præscriptio longissimi temporis multa uariarint.

Quid iuris est de apibus, pauonibus, columbis, ceruis, gallinis, anseribus?

Fera animalia occupanti conceduntur. d. §. fera.

At apes, pauones, columbx, cerui, sunt fera animalia. §. apium. §. pauonum. §. ceruos. eod.

Occupanti igitur conceduntur. *Contra,*

Mansueta animalia occupanti nō conceduntur.

At gallinæ & anseres sunt mansueta animalia. §. gallinarum. eod.

Non igitur occupanti conceduntur.

Quomodo acquirimus ex hostibus?

Per prædam belli publici iusti: quæ dicuntur manubiæ. §. item ea. eod. l. 7. De acq. rer. dom. Vide l. hostes. 118. l. quos nos hostes. 234. De uerb. signif.

Quomodo acquirimus lapillos?

Quæ in litore maris inueniuntur (& occupantur) uerba

uerba enim cum effectu sunt intelligenda) iure naturali occupantis fiunt. §. item lapilli. eod. l. 1. De acquir. poss.

At lapilli & gemmæ in litore maris inueniuntur. Lapilli igitur & gemmæ occupantis fiunt.

Quomodo differunt lapilli & gemmæ?

Gemmæ sunt pellucidæ materiæ, ut smaragdi, chrysolithi, & amethysti. Lapilli autē contrariæ superioribus naturæ, ut Obsidiani, Veientani. Margaritæ autem nec gemmis, nec lapillis continentur: quia concha apud rubrum mare & crescit & coalescit. l. & si non sunt. §. fin. De aur. & arg. leg. Vide Athenæum lib. 3. de Margarita.

II. DE ACCESSIONE.

Quotuplex est Accessio?

Duplex. Simplex aut Mixta. Simplex est Naturalis aut Artificialis. Naturalis rursus discretæ aut concretæ.

Quot nam sunt species discretæ accessionis?

Duæ { Fœtura animalium. §. item ea. & §. in pecudum. eod. l. 2. & 6. De acquir. dom.
Infula. §. infula. eod.

Quot.

Quotuplex est Insula?

Duplex: Marina seu in mari nata, aut Fluuiatica in flumine nata, *ein werd*: ut in Tiberi nata.

Cuius est insula Marina?

Occupantis. Nam,

Quod nullius est, occupanti conceditur.

At insula in mari nata, nullius est,

Occupanti igitur conceditur.

Cuius est insula Fluuiatica?

In medio flumine nata est communis eorum, qui prope utranq; ripam prædia possident. Alteri parti proximior, eorum est qui ab ea parte prope ripam prædia possident. Vide Tiberiadem Bartoli & Buteonem de fluuiaticis insulis.

Quæ nam est species accessionis concretæ seu continuæ?

Alluuiio, quæ est incrementum latens, *ein griesß oder werd*. §. præterea. eod. Huic similis est Circumluiuiio, uel ex utraq; parte, uel ex una. §. quod si aliquan. cum seq. eod. Item illuuiio seu inundatio. §. alia. eod.

Res immutatur, cum forma immutatur.

At inundatio agri formam non immutat.

Inundatione igitur ager non immutatur.

d

Quæ

Quæ nam sunt species artificialis accessio-
nis?

Multæ sunt, in quibus omnibus bona fides requiritur. Nam,

Ius naturale nullum locum dat malæ fidei.

At species artificialis accessio- nis sunt iuris naturalis.

In his ergo speciebus nullus locus est malæ fidei.

I. Specificatio seu effectio formæ: Cum ex aliena materia forma aliqua facta est, quæ ad priorem & eandem materiam reduci non potest. §. cum ex aliena. eod. Idem est cum partim ex aliena, partim ex propria materia species facta est. §. quod si partim. eod.

Nam,

Qui non solum operam præstitit, sed & partem materię dedit, is dominus est speciei.

At qui partim ex sua, partim aliena materia aliquam speciem fecit: operam & partem materię dedit.

Is ergo speciei dominus est.

II. Textura uel sutura. Ut cum quis aliam purpuram suo uestimento intexuerit: §. si tamen. eod. Nam,

Accessorium sequitur principale. c. accessorium.

De reg. iur.

At purpura est accessorium uestis:

Purpura igitur sequitur uestem. Neque enim uestis

ex purpura censetur: sed hæc semper illius pars & accessio est. Et dominus purpuræ habet actionem.

Obiectio.

Res extincta non potest uendicari.

At purpura uesti intexta, est extincta.

Purpura igitur non potest uendicari.

Responsio.

Licet res extinctæ non possint uendicari, id est, actione in rem seu rei uendicatione peti: attamen condici, id est, actione personali peti possunt. *Durch ein klag vmb bezalung.*

III. Commixtio seu confusio. Nam si duorum res (uel homogeneæ uel heterogeneæ) confusæ uel commixtæ fuerint, uel dominorum uoluntate uel fortuito: corpus totum aut species inde facta communis est. Excepto si frumentum commixtum sit fortuito: quia singula corpora in sua substantia durant: & si ab alterutro totum retineatur, in rem actio competit alteri pro modo sui frumenti. §. si duorum. eod.

III. Aedificatio. Nam edificat quis aut in suo solo ex aliena materia: aut in alieno ex sua. Illic si aedificium manet, is cuius materia fuit, agit actione de tigno iuncto. l. tigni. 62. De uerb. signif. Si uero aedificium dirutum est: dominus materię agit ad exhibendum.

bendum. Hic uerò queritur aut de dominio, aut de possessione. Si de dominio queritur, tum is qui sciens ædificat in alieno, donare intelligitur. l. cuius per errorem. 53. De reg. iur. qui uerò ignorans & bona fide ædificat, impendia recuperat. Si uerò de possessione agitur: tum possessor bonæ fidei exceptione doli precium materiæ & mercedes consequitur. §. cum in suo. cum seqq. eod.

V. Plantatio seu insitio, *Pflanzen, impfen*. §. si Titius. eod.

VI. Satio seu seminatio. §. qua ratione. eod. l. qua ratione. 9. De acq. rer. dom.

VII. Scriptura. §. literæ. eod. & d. l. 9. §. literæ.

Ratio horum omnium est ex axioma-
Logico: Adiuncta insunt & inhærent subiectis: & ex c. accessorium: De reg. iur. Atque adeo ex axioma-
l. in rem. §. sed id. De rei uend. Nam,

Necesse est ei rei cedere id, quod sine illa esse non potest.

At prætexta sine ueste: superficies & planta & semen sine solo: & scriptura sine charta esse non potest.

Prætexta igitur uesti, superficies, planta & semen solo: scriptura charta cedit.

Vnde

Vnde uersus scholasticus:

Quicquid plantatur, feritur, uel inædificatur.

Omne solo cedit: radices si tamen egit.

Aliud tamen est in pictura propter sumptus & artis excellentiam. Vterq; tamen dominus habet rei uendicationem: pictor directam dominus tabulæ utilem. §. si quis in aliena. eod. d. l. 9. §. sed non.

Quæ nam est mixta accessio?

Est in fructibus: qui sunt uel naturales, uel industriales. Possessor itaq; bonæ fidei acquirit fructus perceptos, pro cultura & cura. Malæ uerò fidei etiam consumptos restituet. §. si quis à non domino. eod. l. bona fides. 136. De reg. iur. l. quæstio. 115. De uerb. sign. Utiles uerò dominus (ut usufructuarius) perceptos tantum acquirit, nec pendentes ad hæredem transmittit. §. is uerò ad quem. eod. l. nemo plus. 54. De reg. iur.

Quid est in fructu?

Fœtus pecudum. §. in pecudum. eod. l. in pecudum. De usur.

Ad quid tenetur usufructuarius?

Rectè colere & quasi bonus paterfam. uti debet. §. sed si gregis. eod. l. uetus. De usufr. *Er oll die gûter in gûtem wesentlichem bauw erhalten und nichts verschwenden.* Vti, non abuti debet.

III. DE INVENTIONE thesauri.

Quomodo acquiruntur the- sauri?

Thesaurus inuentus in loco proprio, naturali æquitate inuentoris fit. In alieno autem, inuentori & domino soli pro dimidio cedit. §. thesauros. eod. l. 31. & 63. De acq. rer. dom. l. jca. C. de thesauris lib. x. l. 3. in fin. De iur. fic. Vide Stat. Norimb. tit. 25. l. j. & Spartian. in Hadriano.

III. DE TRADITIONE, Von Einraumung, Behändi- gung.

Quid est Traditio?

Est causa acquirendi, qua res transfertur ex uoluntate tradentis. Hic enim ius acquirendi, facit uoluntas tradentis.

Quotuplex est?

Duplex. Vera & Ficta.

Quid est uera traditio?

Qua res corporalis mobilis de manu in manum transfertur: & ita res accipientis fit. §. per traditionem. eod. d. l. 9. §. hæc quoque res. Excepto uno casu uenditionis, ubi tradita

ditæ res emptoris non fit, nisi precium soluerit uel alio modo satisfecerit, uenditor uel fidem emptoris securus fuerit. §. uenditæ. eod. l. quod uendidi. De contr. empt. l. alienarum. §. 7. De uerb. signif.

Quid est Ficta?

Quæ non fit de manu in manum: fitq; in personam certam aut incertam.

Quomodo in certam?

Per patientiam. §. interdum. eod. Per symbolum, ut cum traditur clauis. §. item quis. eod. l. clauibus. De contrah. empt. Per inuenturam. Durch lehenbrief, vertigungsbrief.

Quomodo in incertam?

Per iactum missilium. §. hoc amplius. eod. Auth. de Coss. §. hæc itaq;. Itæ cum quis rem pro derelicto habet. §. qua ratione. cū seqq. eod. l. si id quod. Pro derelict.

Quid de rebus, que in tempestate reiiciuntur, aut nobis excidunt?

Illæ dominorum permanent. Nam,

In derelicto habetur, quod dominus in rerum suarum numero esse nolit.

At merces eiectas aut res elapsas domini in rerum suarum numero non esse nolunt.

Merces igitur aut res elapse pro derelictis non habentur. l. 7. Pro derelicto, l. qui leuandæ. Ad l.

Rhod. de iactu. Et qui eas lucrandi animo sustulerit,

lerit, furtum committit, l. falsus, §. si iactum. De
furt. Vide Stat. Nor. tit. 25. l. 2.

DE REBVS CORPORALI-
bus. Tit. II.

Quid nunc sequitur?

Haecenus diximus quomodo res Corpo-
rae acquirantur. Nunc de incorporeis, quae
in iure consistunt, ut sunt Seruitutes & Ob-
ligationes.

Quid est Seruitus?

Est ius quod nobis aut nostris rebus in al-
terius rebus competit.

Quotuplex est?

Duplex. Realis aut Personalis.

DE SERVTVTIBVS PRAE-
diorum. Tit. III.

Quid est Realis seruitus?

Quae à re rei debetur: quae & praedialis di-
citur, quia sine praedijis constitui realis serui-
tus nequit. §. ideo. eod. l. j. Commu. praed.

Quot sunt confid. in Reali?

Duo. Species & Causae acquirendi.

Quotuplex ergo est seruitus realis?

Duplex. Rustica & Urbana.

Quid

Quid est Rustica?

Quae praedijis rusticis inhæret.

Quotuplex est?

Duplex. Nominata (ut iter Fußpfad, steig: a-
ctus, trib, viechtrieb: uia straß, fahrweg: aquædu-
ctus, wasserleitung) Vel innominata, ut aquæ-
hautus, wasserbesuch: ius pascendi, waid oder
blumbbesuch, tritt und trap. Instit. eod. in prin. &
§. inter rusticorum. item l. j. De seruit. praed.
rustic.

Quid est Urbana seruitus?

Quae aedificijs inhæret. §. praediorum. eod.
l. urbana, 198. De uerb. signif. l. j. Commu. praed.
l. 2. De seruit. praed. urb. Stat. Nor. tit. 26. l. 3.

*Quibus causis acquiruntur seruitutes
reales?*

Pactionibus seu stipulationibus & testa-
mentis. §. fin. eod. l. potest. Commu. praed.

DE VS VFRVCTV.

Tit. IIII.

Quid est seruitus personalis?

Quae à re personae debetur. Ut sunt Vfus-
fructus, usus, & habitatio.

Quid est Vsusfructus?

Est ius utendi fruendi alienis rebus, salua
d 5 rerum

rerum substantia. Instit. eod. in prin. l. j. & 2. eod. Ein Nießung oder besitz.

Quot sunt consid. in usufructus

Duo. Res & Causæ tam acquirendi, quam finiendi.

In quibus rebus consistit usus - fructus

In ijs quæ usu non consumuntur. §. constituitur. eod. Et hic uerus usufructus est. Nam in cæteris rebus quasi usufructus est. l. j. 2. 7. De usufr. ear. rer. c. fin. De pigno. l. j. C. de usufructu est, dat cautio de restituendo.

Quibus ex causis acquiritur usufructus

Testamēto & pactis. §. j. eod. l. 3. & 6. eod.

Quibus ex causis finitur

I. Morte usufructuarij. *Widerfahl*. II. Capitis diminutione. III. Non urendo per modum & tempus. l. corruptionem. C. eod. IIII. Cessione & consolidatione. V. Rei interitu. l. 5. Quib. mod. usufruct. §. finitur. Instit. eod.

DE VSV ET HABITATIO. ne. Tit. V.

Quid est Vsus

Est ius alienis rebus utendi duntaxat: quod

quod ostendunt exempla fundi, ædium, serui, animalium, id est, iumentorum & pecorum: in §. j. cum seqq. eod. l. si habitatio. §. si usus. l. plenum. §. 2. eod.

Quid est Habitatio?

Est ius in alienis ædibus habitandi: quod amplius est usu, sed tamen angustius usufructu. §. sed si cui. eod. d. l. si habitatio. eod. l. cum antiquitas. C. eod.

DE VSVCAPIONE ET PRÆ- scriptione. *Von langwiriger besitzung, gewehr vñnd verjährung.* Tit. VI.

Quid nunc sequitur?

Hactenus quomodo iure gentium res acquiratur: nunc quomodo iure ciuili per Vsu-
cipationem & Donationem.

Quid est Vsuceptio?

Est acquisitio dominij per possessionis longam continuationem.

Quot sunt consid. in Vsuceptione?

Duo. Causæ & Species.

Quæ nam sunt causæ efficientes & finales usucaptionis?

I. Ne rerum dominia in incerto sint. Instit. eod. in prin. l. j. De usurp. & ut sit licitum aliquis

aliquis finis. I. fin. Pro suo. II. Negligentia domini. III. Vtilitas possidentium seu fauor possessionis. Non enim debet alicui longa & indubitata possessio auferri.

Quæ nam est causa formalis?

In usucapione requiritur: I. bona fides. Instit. eod. in prin. I. bona fides. 136. c. possessor. De reg. iur. I. bonæ fidei. 109. De uerb. sign. II. Iustus titulus: ut donatio, emptio. Nec prodest error falsæ causæ. §. error. eod. Error enim proprii facti potest depræhendi: secus, in alieno facto: ideoq; ignorantia alieni facti probabilis est. I. fin. Pro suo. I. qui in alterius. 42. De reg. iur. III. Diutina possessio. c. sine possessione. De reg. iur. Continuat autem possessio nõ solum in successorem, sed & in emptorem. §. diutina. eod. IIII. Res carens uicio uel ab eodem purgata. §. sed aliquãdo. cum seqq. & §. nouissimè, eod. Stat. Nor. tit. 16. l. 9.

Quod sunt species vsucapionis?

Duæ. Vna est priuatorum: altera Fisci. Illa rursus duplex est: una rerum mobilium, quæ propriè vsucapio: altera immobilium, quæ Præscriptio dicitur.

Quid est vsucapio?

Qua res mobiles per triennium acquiruntur.

tur. §. & cum. eod. l. jca. C. de usucap. transform.

Quid est Præscriptio?

Qua res immobiles per longi temporis possessionem acquiruntur: inter præsentis decennio: inter absentes 20 annis. d. §. & cñ. & l. pen. & fin. C. de præscrip. long. temp. Est enim in rebus soli & locis uacantibus propter absentiam, negligentiam aut mortem domini sine successore mortui. §. quod autè. eod. l. 37. & 38. eod.

Quid est Præscriptio Fiscis?

Qua fiscus uel ærarium res alienas per quadriennium præscribit. §. edicto. eod. l. 2. & l. fin. C. de quadr. præscript. Vide Zas. cõfil. Germanico 2. ubi praxis est huius rei.

DE DONATIONIBVS.

Von Vbergaben. Tit. VII.

Quid est Donatio?

Est promissio aut traditio alicuius rei, ea mente facta, ut accipientis fiat & exerceatur liberalitas & munificentia. l. j. De donat. l. donari. 82. De reg. iur.

Quotplex est Donatio?

Duplex. Fir enim aut mortis causa, aut inter uiuos. Vide Stat. Frib. tract. 2. tit. 7.

Quomodo mortis causa?

Cum quis mortalitatis cogitatione donat. *Ein gab von todt wegen.* Et talis donatio legato assimilatur. §. hæc mortis. Instit. eod. l. fin. C. de mort. cau. donat.

Quid est donatio inter uiuos?

Cum quis sine mortis cogitatione donat: estq; uel simplex seu directa *Ein freye, ohnuerdingte gab:* uel ppter nuptias, *Ein widerlegung.*

Quando est perfecta simplex donatio?

Cum uoluntas donatis manifesta est: id eoq; necessitatem traditionis in se habet. §. perficiuntur. eod. l. si quis argentum. C. eod. Quod si excesserit D. aureos, insinuari debet actis interuenientibus. *Man muß sie vor gericht auffrichten.* §. & cum retro. eod. l. sancimus. C. eod. Reuocatur etiam propter ingratitudinem. l. fin. C. de reuoc. donat. Itaq; in simplici donatione confid. est perfectio, traditio; insinuatio, reuocatio: quorum tria priora ad formam referuntur: ultimam ad dissentanea:

Quid est donatio propter nuptias?

Est munus quod a sponso uel marito, uel alio eorum nomine uxori in gratiam dotis uicissim datur. Estq; dotis quædam cautio; Græcis *ἀντιπένη*, *Ein widerlegung.* Star. Norim. tit.

tit. 28. l. 5. §. j. Et tales donationes non solum constitui, sed & augeri possunt tum ante matrimonium, tum eodem constante. §. sed nos. eod. l. ult. & pen. C. de donat. ant. nupt. Ita tamen ut & dos augeatur. Donatio enim propter nuptias doti est exæquata. Auth. de æqual. dot. Argumentum est ex paribus.

AXIOMATA TIT. VII.

Humanitas aliquid alicui contingere, mortem significat. l. Publiæ. 26. Depositi. Nihil enim tam humanum quam mori. l. in uulgari. 162. De uerb. signif.

Qui suas res in alios contulerunt, non debentur ab his quandam pati iniuriam uel læsuram. §. sciendum. eod.

Nomina debent rebus esse consequentia. §. sed eos. eod.

Pessimam exemplo & inuidia plenum, remedio est tollendum. §. erat. eod.

Libertatis fauor maximus est. §. fin. eod.

QVIBVS ALIENARE LICET
uel non. Tit. VIII.*Quid nunc sequitur?*

Hactenus de acquirendis rebus: nunc de earundem alienatione: Totum enim ius consistit

fit in acquirendo, conseruando & alienando. l. fin. De legib: Tres itaque hic personæ considerandæ sunt, Maritus, Creditor & Pupillus. Et à Triboniano duo paradoxa hic proponuntur, quòd dominus non possit alienare: non autem dominus, possit.

I. *Quid de Marito iuris est?*

Maritus dotale prædium alienare nõ potest, etsi dominus dotis sit. Instit. eod. in prin. l. jca. §. & cum lex Iulia. C. de rei uxora. a. Stat. Norimb. tit. 28. l. 4. Stat. Friburg. tract. 3. tit. 2. l. 7.

Obiectio.

Fauori pro se introducto renunciare unicuique licitum est. l. pen. C. de pact.

At ne maritus possit dotale prædium alienare, in fauorem mulieris est introductum.

Illi igitur fauori mulier renunciare potest.

Responsio.

Quod fauore dotis introductum est, ei renunciare mulier non potest.

At ne maritus dotem possit alienare, fauore dotis introductum est. l. j. Sol. matr. & ne fragilitas mulieris in perniciem substantiæ conuertatur.

Mulier ergo renunciare non potest.

Quid de Creditore?

Creditor pignus distrahere potest. §. contra.

tra. Instit. eod. l. plebs. 238. §. pignus. De uerb. signif.

Obiectio.

Is potest alienare qui est dominus.

At creditor pignoris dominus non est.

Creditor igitur pignus alienare nõ potest. l. nemo plus iuris. §. 4. De reg. iur.

Responsio.

Voluntate debitoris potest pignus alienari.

At pactio de uendendo pignore, uoluntas debitoris apparet.

Ex pactioe igitur debitoris, pignus potest alienari.

I I. *Potest ne debitor pacisci ut creditor pignus habeat loco debiti?*

Non potest. Nam,

Pactum legis commissoriae (*Das das pfand solle verstanden sein*) in pignoribus reprobatur, tanquam captiosum. l. fin. C. de pact. Stat. Frib. tract. 2. tit. §. l. 14.

At pacisci ut creditor pignus habeat loco debiti, est actum legis commissoriae.

Sic ergo pacisci est reprobatur.

Quis est modus seu forma distrahendi pignus?

Si in pactioe cautum est quemadmodum debeat distrahi, id obseruabitur: sin minus,

ex denunciatione post biennium creditor uendere potest. §. sed ne creditores. Instit. eod. l. fin. C. de iur. dom. impetr. l. si conuenierit. De pign. act.

III. Quid de pupillo?

Pupillus sine autoritate tutoris nihil alienare potest. §. nunc admonendi. Instit. eod. l. pupillus. De uerb. signif. & De reg. iur. Nec obstat regula, in re sua quilibet est moderator & arbiter. l. in re mandata. C. mandati. Hoc enim specialiter introductum est propter fragilitatem pupillaris ætatis.

Quid igitur iuris est, si pupillus mutuat?

Si nummi extant, uenduntur: sin consumpti bona fide, condicuntur, id est, petuntur conditione certi: si mala, ad exhibendū agitur. d. §. nunc admonendi.

Quid autem iuris est si pupillo detur?

Pupillo rectè datur ut res accipientis fiat: non tamen ut debitor liberetur: itaq; debitor solués pupillo de securitate prospiciat. §. at ex contrario. eod.

Quot sunt securitates debitoris pupillo soluentis?

Tres. I. Plena, si pupillus adhuc saluam ha-

habet pecuniam aut ex ea locupletior factus est. Tum enim eandem summam petens, exceptione doli mali submouebitur. §. sin autem aliter. eod. l. eum qui. C. de usucap. pro empt. II. Plenior, si soluat autoritate tutoris. §. ideoq; eod. III. Plenissima, si iudiciali sententia celebrata soluat. §. sed hoc etiam. eod. l. sancimus. C. de admin. tuto.

PER QVAS PERSONAS CUIQUE
acquiritur, Tit. IX.

Quid nunc sequitur?

Hactenus dictum est quomodo per nosmetipsos acquiramus: nunc quomodo per alios, ut per liberos & procuratores. Instit. eod. in prin. l. 16. De acq. rer. dom.

Quomodo per liberos?

Quicquid liberis in potestate constitutis ex re parentis prouenit, id totum parenti acquiritur: ut ex peculio profectio:

Nam,

Quod ex patris occasione profectum est, ad eum reuerti debet.

At peculium profectiuū ex patris occasione profectum est.

Argo ad patrem tenerti debet.

Quæ nam igitur inuidia est id ad eum reuertit?

Quod autē ex alia causa, id est, extra rem patris, filiusfam. acquirit: huius usumfructū pater habet, dominium filius: exceptis castrensibus peculijs. §. igitur. cum seqq. eod. l. cum oportet. §. hoc quoq;. C. de bon. quæ lib. In bonis autem filij emancipati aduentitijs pater dimidiam partem ususfructus retinet. §. hoc quoq;. eod. l. j. & 2. C. de bon. mar. Vide Stat. Frieb. tit. 3. tract. 3. §. 14.

Quid est Peculium?

Peculium priscis erat particula quædam gregis (unde etiam nomen est) quod patres suis filijs, domini suis seruis industriæ exercendæ causa concedebant. Nunc uerò summa quædam est pecuniæ, eadem de causa concessa & à paternis dominicisque rationibus seiuncta.

Quottuplex est Peculium?

Duplex. Paganicum & Militare: ut colligitur ex l. fin. C. de inoff. test.

Quottuplex est Paganicum?

Duplex. Profecitium, quod ex re patris ad filium proficiscitur: & Aduenticiū, quod aliunde consequitur.

Quot-

Quottuplex est Militare?

Duplex. Castrense, quod filiusfam. militiae armate causa tum in castris, tum alibi est adeptus: & Quasi castrense quod in togata militia parauit, ueluti opera forēs aut professione artium. In his duobus proprietas & ususfructus ad filium pertinet.

Quomodo acquirimus per procuratores?

Per extraneam personā, id est, nostræ potestati non subiectam, nil acquiri potest: excepto procuratore. Per hunc enim acquirimus possessionem & per hanc dominium aut usucapionē. §. ex his. eod. l. j. C. per quas perso. l. j. l. possessio. §. fin. De acq. poss.

Quid nunc sequitur?

Hactenus de rerum singularium acquisitione: nunc de rerum uniuersalium acquisitione. §. hactenus. eod.

Quot ex causis acquiruntur res uniuersales?

Duabus. Per Successionem & Arrogationem.

Quottuplex est Successio?

Duplex. Vna Ciuilis, quæ propriè Hæreditas dicitur, *Ein Erbschaft*. Altera Prætoria, quæ Bonorum possessio dicitur, *Ein satz*.

Quid est Hæreditas?

Est successio in uniuersum ius quod defunctus habuit tempore mortis. l. hæreditas. 62. l. in pari. 128. De reg. iur. l. nihil. 24. De uerb. sign. Vnde hæres eiuidem iuris est, cuius fuit defunctus. l. hæredem. 59. l. qui in ius. 176. c. is qui. 4. 6. in iuris. 156. §. cum quis. l. qui per. 194. De reg. iur.

Quotuplex est hæreditas?

Duplex. Testamentaria, quæ datur ex testamento: & Legitima, quæ datur ab intestato.

De qua nam prius est uidendum?

De Testamentaria. Nam quamdiu hæreditas ex testamento adiri potest, ab intestato hæres nõ admittitur. l. quamdiu. De acq. uel omit. hæred. Sicut enim in contractibus ante omnia inspiciendum est quid sit actus. l. semper in stipulationibus. 34. De reg. ita & in successione prius de facto, quam de iure quæritur. Ideoq; prima causa est eorum qui testamento sunt instituti.

DE TESTAMENTIS.

Tit. X.

Quid est Testamentum?

Est uoluntatis nostræ iusta sententia de eo quod

quod quis post mortem suam fieri uelit. l. j. Qui test. fac. poss.

Vnde dicitur Testamentum?

A testimonio mentis. Instit. eod. in prin. Gell. lib. 6. ca. 12. & lib. 15. ca. 27.

Quot nam fuerunt olim eius generat?

Duo: Ciuile & Prætorium.

Quotuplex erat Ciuile?

Triplex. Fiebat enim uel calatis Comitijs, in versamleter gemein: uel in procinctu, uel per æs & libram.

Quale nam erat prætorium?

Quo septem testium signa requirebantur. §. sed prædicta. eod.

Quot sunt hodie testamentorum generat?

Duo. Vnum quo hæreditas dari aut adiri potest: alterum quo non potest, ut Codicillus. l. Scæuola. 76. Ad S. C. Treb. §. codicillis. j. De codic.

Quotuplex est prius illud?

Duplex, Paganicū seu solēne & Militare.

Quid est Paganicum?

Quod à paganis extra militiam fit: est que Scriptum aut Nuncuparium.

*Quid est scriptum Testamen-
tum?*

Quo hæredis nomen scribitur: quodque septem testium subscriptionibus & signaculis uno contextu celebratū est. §. sed cum paulatim. eod. l. hac cōsultissima. l. cum antiquitas. l. iubemus. C. eod.

Quid est Nuncupatiuum?

Quo hæredis nomen nuncupatur, septem testibus præsentibus. §. fin. eod.

*Qui nam possunt testes adhiberi te-
stamento?*

Omnes cum quibus testamenti factio est, §. testes. eod. l. 20. Qui test. fac. poss. Item qui alieno negotio adhibentur. §. pater. eod. l. pater. De testib. Et qui non iuris, sed rei tantum successores sunt. §. legatarijs. eod. l. qui testamento. Qui test. fac. poss. Vide constitutionem D. Maximiliani I. de officio tabelionum, quam promulgauit Coloniae anno 1512. Stat. Nor. tit. 29. l. j. Stat. Frib. Tit. 5.

AXIOMATA. TIT. X.

Historia antiquitatis nō debet penitus ignorari. Instit. eod. in prin.

Solemnitates testamentorū tam anxie conceptæ sunt, pro-

propter eorundem sinceritatem, ut nulla fraus adhiberetur §. sed his omnibus. eod.

Alieno annulo licet signare, d. §. sed his omnib. in fin. Cōmunes error facit ius & præfertur ueritati. §. sed cū aliquis. eod.

Nihil nocet ex una domo plures testes alieno negotio adhiberi. §. pater. eod.

Reprobatur domesticum testimonium. §. sed si filius. fam. eod.

In suo negotio nemo potest testimonium dicere. §. sed neq. eod.

Innumerabiles causæ humanis necessitatibus immiment. §. penul. eod.

DE MILITARI TESTAMEN-

to. Tit. XI.

Quid est Testamentum militare?

Quod à militibus in castris fit. Estq; priuilegiatum testamentum. Nam supradicta diligens obseruatio militibus (propter imperitiam eorum) remissa est per principes Iulium, Titum, Domitianum, Neruam, Traianum. l. j. eod. & Instit. eod. in prin. Arma enim magis, quàm iura scire milites existimantur. l. fin. C. de iur. delib. Vide Zas. consil. 6. Tom. j. in Latinis & Consil. German. 4. 2. Timot. 2.

Habent ne omnes milites hoc priuilegium?

Milites sunt armati aut togati. Armati milites rursus aut in castris degunt & in expeditione sunt: aut extra castra sunt.

Quomodo testantur qui sunt in castris & in expeditione?

Quoquomodo eorum uoluntas suprema inueniatur, ualet testamentum ex nuda eorum uoluntate. §. nam quamuis. eod. l. j. eod. l. pen. C. eod. Modò de uoluntate constat. Prius enim constare oportet testamentum esse factum. §. planè. eod. l. diuus. eod. Quin & ante expeditionem non iure factum testamentum in castris à milite confirmari potest: ualetq; quasi ex noua uoluntate militis: quæ etiam capite diminuto milite, testamentum ante factum sustinet. §. sed et si. eod. l. tribunus. l. miles. 22. eod.

Quomodo testantur qui extra castra citra expeditionum necessitatem degunt?

Hi si sunt adhuc obstricti iureiurando (ut stationarij, præsidarij & limitanei milites) iure communi paganorum testari coguntur. §. illis. eod. Idem est si missi sint, ut ueterani & alij. Nam & hi communi iure testari debent:

ben: sed testamentum in castris factum, intra annum tantum ualet. §. sed hactenus. eod. l. 21. & 38. eod.

Quomodo testari possunt milites Togati?

Milites togati (ut affectores, aduocati, magistratus) de peculio quasi castrensi iure communi testari debent. §. sciendum. eod. l. fin. C. de inoff. testa. Atq; hæc de Speciebus testamenti: sequitur ut dicamus quædam de iure testamentorum.

Quot sunt confid. in iure Testamentorum?

Tria. Personæ, Infirmatio, Res.

DE PERSONIS.

Quæ nam personæ sunt præcipuæ in testamento?

Testator, & Hæredes.

QVIBVS NON EST PERMISSUM
facere testamentum,
Tit. XII.

Quid est Testator?

Qui testamentum facit & hæredes instituit.
Licet ne

Licet' ne omnibus testamentum facere?

Non licet. Prohibentur enim primò illi quibus obstat potestas aliena, ut filijsfamil. Instit. eod. in prin. l. qui in potestate. De testa. l. nemo. C. eod. Etiam si parètes illis permitterent. Quia testamentum non debet in alienum arbitrium conferri. l. illa institutio. De hæred. institut. Filiusfam. tamen de castrensibus & quasi castrensibus rectè testatur.

Quot sunt notæ singulares horum peculiariorum?

Quatuor. Nam I. pertinent ad hæredes à testato, uel ad liberos ab intestato: & his non exstantibus ad fratres & parètes. Auth. de hæred. ab intest. uen. II. Pater filio hæc adimere non potest. III. A paternis creditoribus inquietari nõ possunt. IIII. Mortuo patre nõ cõferuntur. *werden mit eingeschossen, od eingeworffen.* §. itaq;. Instit. eod. Vide Statut. Norimb. l. 5. tit. 29.

Qui nam præterea prohibentur testari?

Secundò testari non possunt quibus obstat uitium animi uel corporis. Ob uitium mētis prohibentur impubes, furiosus, mentecaptus, prodigus. §. præterea. cum seqq. eod. l. furiosum. C. eod. l. is cui lege. eod. Ob uitium

uitium corporis prohibentur, surdus, mutus & cœcus: nisi secundum solennitatem testetur: quæ est in l. hac consultissima. C. de testa. §. item surdus. cum seqq. Instit. eod. l. qui in potestate. De testa. l. discretis. C. qui test. fac. poss. Vide Statut. Norimb. tit. 29. l. 2. Stat. Frib. tract. 3. tit. 5.

Qui nam præterea testari nequeunt?

Capti ab hostibus. §. fin. eod. Atq; hæc de Testatore. Sequitur de Hæredibus, hoc est quottuplices sint & quottuplex eorum sit institutio.

AXIOMATA. TIT. XII.

Quod ab initio nullum est, ex post facto non confirmatur. l. quæ ab initio. l. omnia. c. non firmatur. De reg. iur. §. itaq; in fi. Instit. eod. Et eõtra: Res legitime facta (etiam si ad eum casum ueniat, à quo initium sumere non potuit) nequicquam irritatur. §. item prodigus. eod.

Graviora sunt mentis mala quam corporis. Qui enim animo laborant, penitus testari prohibentur: qui corpore, non penitus.

Priuatio non facit testamentum.

Captus ab hostibus, fingitur per l. Cornelianam hora captiuitatis præambula & sic in libertate decessisse. §. fin. eod.

DE EXHAEREDATIONE LL.
berorum. Tit. XIII.

Quotuplices sunt hæredes?

Duplices. Sui aut Extranei.

Qui nam sunt Sui hæredes?

Sunt domestici hæredes & qui uiuo quodque patre quodammodo domini existimantur, ut Liberi. Vnde si quis intestatus moriatur, prima causa in successione est liberorum: §. sui autem. 7. De hæred. qual. l. j. §. j. De suis & legit. l. in suis. De lib. & posth. Ita q; si quis restari uelit, siue paganus siue miles, necesse est ut liberos suos aut hæredes instituat, aut certa ex causa exhæredet. Instit. de exhær. lib. in prin. Authen. ex causa. C. de lib. præter. Alioqui locus est querelæ inofficiosi testamenti.

Quos nam intelligis liberos?

Omnes utriusque sexus & suos & emancipatos: & natos, & nascituros seu posthumos: item tam naturales quam adoptiuos: & tam filios quam nepotes, id est, omnes descendentes. l. liberorum. 220. l. cognoscere. §. 6. De uerb. signif.

DE HAEREDIBVS INSTI-
tuendis. Tit. XIII.

Quotuplex est hæredum institutio?

Duplex. Vna propriè Institutio dicitur, altera Substitutio.

Quid est Institutio?

Est hæredis designatio, primo gradu facta. Erbsatzung.

Quot sunt in ea consid.?

Tria. 1. Numerus hæredum. 2. Diuisio hæreditatis. 3. Forma instituendi.

Quot hæredes possunt institui?

Potest quis & unum hominem & quot quis uelit hæredes facere. §. seruus. eod.

Quomodo diuiditur hæreditas?

In XII. partes, quæ uocantur uncia. §. hæreditas. eod. l. seruū meū. 50. §. fin. eod.

Semper ne XII. uncias esse oportet?

Non. Nam tot uncia æssum efficiunt, quot testator uoluerit. Ita que institutus ex parte, non dato cohærede, habet totum. Neque enim idem ex parte testatus, & ex parte institutus

status decedere potest: nisi sit miles, cuius sola uoluntas in testando spectatur. §. non autem. eod. l. ius nostrū. 7. De reg. iur. Et sic si testator uni semissem, alteri quadrantem attribuerit: sextans semissi, uncia quadranti adiungeretur.

ooooo: semis. oo. sextans.
ooo: quadrans. o. uncia.

Semper ne partium asis distributio necessaria est?

Non est, nisi testator nolit hæredes ex æquis partibus hæredes esse. Nam nullis partibus nominatis, ex æquis partibus hæredes erūt, *So uel mund, so uel pfundt.* §. si plures. eod.

Quæ nam sunt partes asis?

Vncia.	$\frac{1}{12}$.	o.	
Sextans	$\frac{1}{6}$.	uel $\frac{1}{6}$	oo
Quadrans	$\frac{1}{4}$.	uel $\frac{1}{4}$	ooo
Triens	$\frac{1}{3}$.	uel $\frac{1}{3}$	oooo.
Quincunx	$\frac{1}{2}$.		ooooo
Semis	$\frac{6}{12}$.	uel $\frac{1}{2}$	oooooo
Septunx	$\frac{7}{12}$.		oooooooo
Bes	$\frac{8}{12}$.	uel $\frac{2}{3}$	ooooooooo
Dodrans	$\frac{9}{12}$.	uel $\frac{3}{4}$	oooooooooo
Dextans	$\frac{10}{12}$.	uel $\frac{5}{6}$	ooooooooooo
Denax	$\frac{11}{12}$.		oooooooooooo
As.	$\frac{12}{12}$.	uel $\frac{1}{1}$	oooooooooooooo

Si

Non sunt: æquæ intelliguntur.

Si partes nominatæ & expressæ

Sunt in personis

Quorundā & as completus

Non est: is qui sine parte nominatus est, hæres est ex reliqua parte. I.

Est: ij qui partes expressas

Habent, in dimidiam partē uocantur. II.

Non habent, in alteram dimidiam uocantur.

Omnium: rum pars uacans, hæredibus

Accrescit, si pauciores hæredes scripti sint. III.

Decrescit, si plures hæredes scripti sint. IIII.

I. Titius ex quadrante: Mæuius ex quincunce hæredes sunt. Cornelius & Lælius hæredes sunt: horum uterque sextantem obtinebit.

Titius. 3. ooo

Mæuius 5. ooooo

Cornel. 2. $\frac{1}{2}$ oo

Lælius 2. oo

f II. Ti.

I I. Titius ex femisse: Mæuius ex femisse hæredes funto. Cornelius & Lælius hæredes funto. Vnusquisq; illorum 4. hæredum, quadrantem obtinebit: & sic qui partes expressas non habent, femissem alijs derrahēt & inter se diuident.

Titius	6. 000		000
Mæuius.	6. 000		000.
Cornel.			
Lælius.			

I I I. Titius ex quadrante: Mæuius ex quadrante: Lælius ex quadrante hæredes funto.

Titius.	3. 000.	o
Mæuius	3. 000.	o
Lælius.	3. 000.	o

I I I I. Titius ex triente: Mæuius ex triente: Lælius ex triente: Cornelius ex triente hæredes funto.

Titius.	4. 000		o
Mæuius	4. 000		o
Lælius	4. 000		o
Cornel.	4. 000		o

Item. Titius ex asse: Mæuius ex femisse hæredes funto.

Titius 12.	} Hic habebit	{ Titius bessem. 8.
Mæuius 6		
Nam sicut se habent 12 ad 6: ita 8 ad 4.		

SI

Si plures unciaë quàm duodecim distributæ sint: is qui sine parte institutus est, habebit quod dupondio deest. Vt: Titius habesse, Mæuius ex femisse hæredes funto: Cornelius hæres esto. Duos asses testator fecit & indefinita pars seu reliquum debetur Cornelio.

Titius	8. 0000		0000
Mæuius	6. 000.		000
Cornelius	10. 00000		00000

Sed res ita ad unum assem reuocabitur, ut Titius trientem, Mæuius quadrantem, Cornelius quincuncem accipiat.

Titius.	4. 0000.
Mæuius	3. 000
Cornel.	5. 00000

Quæ nam forma instituendi hæredem?

Institutio debet fieri purè aut sub conditione possibili. §. hæres. eod. l. hæreditas. 34. eod. Nam impossibilis conditio pro nõ scripta habetur. §. impossibilis. eod. l. impossibile. 185. l. ea quæ dari. 135. c. nemo. De reg. iur. l. j. De condit. instit. Idq; fauore ultimarum uoluntatũ receptum est, ut exitum fortiantur: secus est in contractibus. §. si impossibile. j. De inut. stipul. Non autem

f. 2 potest

potest fieri institutio ex certo tempore aut ad certum tempus. d. §. hæres. Quia ut nemo pro parte bonorum intestatus & pro parte testatus decedere potest, nisi sit miles: ita nec pro parte temporis. Itaq; uitio temporis adiecti sublato, institutio pro pura habetur. d. §. hæres. Atq; hæc de institutione.

AXIOMATA. TIT. XIII.

Nondum adita hæreditas (quæ & iacens dicitur) persona defuncti vicem sustinet. §. seruus. eod.

Non potest idem ex parte testatus & ex parte intestatus decedere. §. non autem. eod. l. ius nostrum. 7. De reg. iur.

DE VVLGARI SVBSTITVTIONE. Von gemeiner afften, oder nacherbsatzung. Tit. XV.

Quid est Substitutio?

Est institutio hæredis, secundo uel ulteriore gradu facta. Potest enim quis in testamento suo plures gradus hæredum facere. Instit. eod. in prin. l. potest. 36. eod.

Quotplex est?

Duplex. Directa & Obliqua seu fideicommissaria.

Quid

Quid est Substitutio directa?

Per quam substitutus directò & sine ministerio alterius hæreditatem alterius capit. Ut cum dicitur, hæres esto. Et hæc in testamento solo ualet: non in codicillis, aut alijs ultimis uoluntatibus.

Quotplex est directa substitutio?

Duplex. Vulgaris aut Pupillaris.

Quid est Vulgaris?

Quæ à quolibet testamenti factionem habente, cuiuslibet capaci uerbis apertis & uulgaribus directò in casum non acquisitæ hæreditatis fieri potest. Ut si Titius hæres non erit, Seius hæres esto. Vide Stat. Norimb. tit. 30. l. j.

AXIOMATA TIT. XV.

Potest quis in suo testamento plures gradus hæredum facere.

Testator in substitutione uidetur eas partes dedisse, quas in institutione expressit. §. ctsi. eod. l. si plures. 24. & l. §. eod. l. j. C. eod. Quoniam testator quem instituendo prædilexit, eum etiam substituendo prædilexisse uidetur.

Vi:

Instituti & inui cē sub stituti sunt	}	Lucius ex uncia.	}	Lucio cedit uncia.
		Titius ex besse, id est, ex octo uncijs.		Titio dabitur bes, id est, o- cto partes.
		Sempronius ex quadrante, id est, tribus uncijs. Hoc repudiante, quadrans di- uideretur in nouem par- tes, &		

DE PVPILLARI SVBSTITVTIO-
ne. Von affiererbsetzung die den thinden ge-
schicht. Tit. XVI.

Quid est substitutio Pupillaris?

Cum pater liberis substituit.

Quotuplex est?

Duplex. Vetus & Iustiniana.

Quid est Vetus?

Cum pater liberis impuberibus substituit
in casum acquirete hæreditatis & mortis in-
tra tempora pubertatis. Instit. eod. in prin.
Consuetudine enim institutum est ut cum
eius ætatis sunt liberi, in qua ipsi sibi testa-
mentum facere non possunt, parentes eis fa-
ciant:

ciant: si modò ipsi prius testati sunt. §. j. & §.
liberis. Instit. eod. l. 2. ff. eod. Nam pupillare
testamentum pars est & appendicula pater-
ni testamenti, adeò ut si patris testamētum
non ualeat, nec filij quidem ualebit. d. §. li-
beris. & l. cum principalis. 178. De reg. iur.
Itaq; duo sunt testamenta quoad hæredita-
res: sed unum quoad solemnitatem. §. igitur.
eod. l. patris. 20. eod. Vide Statut. Norimb.
tit. 30. l. 2.

Quando euanescit pupillaris?

Pubertate. §. masculino. eod. d. l. 2. eod.

*Quid est Iustiniana seu quasi pu-
pillaris?*

Est substitutio à Iustiniano introducta,
qua pater substituit liberis furiosis. §. qua ra-
tione. eod. l. humanitatis. C. de impu. & ad.
substit. Quæ etiam Exemplaris dicitur, quia
ad exemplum pupillaris substitutionis in-
troducta est. Vide Stat. Nor. tit. 30. l. 3.

*Quando expirat quasi pupil-
laris?*

Si resipuerint liberi. d. §. qua ratione. & l.
ex facto. 43. eod.

*Quid est obliqua seu fideicommissaria
substitutio?*

Per quam substitutus hæreditatem ex ma-

nu alterius & sic uia obliqua capit. Vt Titius restituat hæreditatem Seio: & sic potest etiam extraneo & filio puberi substitui. §. fin. eod. l. si frater. De fideicom. Atque hætenus de suis hæredibus.

Qui nam sunt extranei hæredes?

Qui testatoris iuri subiecti non sunt. §. ceteri. De hæred. qual.

Quot habent hi beneficia?

Duo. Vnum deliberandi, alterum inuentarij.

Quid est beneficium deliberandi?

Est potestas extraneis hæredibus data de adeunda hæreditate. §. extraneis. De hæred. qual.

Quod nam est tempus deliberandi?

Annus. l. scimus. §. sed quia quidam. C. de iur. delib. Stat. Nor. tit. 29. l. 16.

Sed si quis se immiscuerit, nulla ne amplius facultas est hæreditatis relinquende?

Nulla est, sed in solidum tenetur omnibus creditoribus & legatarijs: etiam si excedant mensuram hæreditatis: nisi succurratur illi per beneficium restitutionis in integrum.

Quot-

Quotplex est illud?

Triplex. Primum competit minoribus. Secundum maioribus ob grande æs alienū emergēs. Tertium militibus. d. §. extraneis. cum seqq. De hæred. qual.

Quid est Inuentarium seu repertorium seu ἀναγραφὴ?

Est descriptio bonorum defuncti, citatis quorum interest. Eius beneficium est quod hæres in tantum tenetur, quantum ualent bona defuncti. §. sed nostra. eod. d. l. scimus. C. de iur. delib.

Quomodo fit Inuentarium?

Hodie sufficit secundum consuetudinem locorum & Notariorum fieri. Vide constitutionem Caroli V. anno 1541. editam: & Stat. Norimb. tit. 38. Stat. Frib. tract. 3. tit. 10. Arq; hætenus de Personis.

QVIBVS MODIS INFIRMETVR testamentum. In was fällen die auffgerichten testament vntreffig werden.
Tit. XVII.

Quot modis infirmantur testamenta?

Duobus. Iure ipso, uel Officio iudicis.

f 5 *Que-*

Quæ nam infirmantur ipso iure?

Quæ dicuntur rupta aut irrita.

*Quomodo rumpitur testamen-
tum?*

Cum in eodem statu manente testatore, testamenti ius uiciatur uel agnitione sui hæredis. §. j. eod. uel posteriore testamēto perfecto. Nam tabulæ priores iure factæ, non fiunt irritæ sola uoluntate testatoris, nisi sequentes iure ordinatæ & perfectæ fuerint. Nam imperfectum testamentum sine dubio nullum est. §. posteriore. §. ex eo. eod. l. 2. De iniust. rup. l. nihil tam naturale. 35. De reg. iur. l. sancimus. C. de testam. Adeo ut princeps quoque ex scriptura, cui autoritas desit, nihil consequatur. §. fin. eod. l. ex imperfecto. C. de testa. Licet enim princeps legibus solutus sit. l. princeps. De ll. attamen legibus uiuit. l. digna uox. C. de ll. l. 23. De legat. 3. Idem respōdit D. Augustinus: si Deus, id est, ecclesia instituat. Qui uult Deum instituere hæredem, filium uerò exhæredare: alium quærat pro consilio, non Augustinum. c. quicumq; . 17. q. 4. Vide Stat. Norimb. tit. 29. l. 14. Stat. Frib. tract. 3. tit. 5. fol. 70. & 71.

Quomodo fit testamentum irritum?

Per capitis diminutionem. §. alio autem.
Nisi

Nisi testator ante mortem suam sit restitutus. §. non tamen. eod.

AXIOMATA. TIT. XVII.

Posteriore testamento quod iure perfectum est, superiorum rumpitur. §. posteriore. eod. Nam uoluntas hominis est ambulatoria usque ad extremum uitæ spiritum. l. 4. De adimendis legatis: & suprema uoluntas potior habetur. Nemo enim sibi eam potest legem dicere, ut à priore recedere ei non liceat. l. si quis. 22. De legat. 3. Stat. Norimb. tit. 29. l. 12.

Prius testamentum per posterius confirmari potest. §. sed & si. eod. l. si quis. 29. Ad Trebell.

Commodius est singulas causas singulis appellationibus distingui. §. hoc autem. eod.

Imperfectum testamentum sine dubio nullum est. §. ex eo. in fin. eod.

Princeps licet legibus solutus sit, attamen legibus uiuere debet. §. fin. in fin. eod. Digna uox est maiestate regnantis, legibus alligatum se principem profiteri: ad eod de autoritate iuris nostra pendet autoritas. Et reuera maius imperio est, summittere legibus principatum: & oraculo presentis edicti, quod nobis licere non patimur, alijs indicamus. l. digna uox. C. de ll.

DE IN.

DE INOFFICIOSO TESTAMEN.

to. Von testamenten so wider schuldige
treūn vnd gebür auffgericht.

Tit. XVIII.

Quomodo infirmatur testamentum offi-
cio iudicis?

Per querelam inofficiosi testamēti, quod est subsidiarium remedium, quo petitur à iudice ut testamentum quasi contra pietatis officium scriptum, ex officio suo rescindat. Hinc tria sunt consid. Ex qua causa, Quibus, & Quando competat.

Ex qua causa competit?

Cum exhæredatio sine causa est. Institut. eod. in prin. l. 2. ff. eod. Hodie sufficit probare causam exhæredationis non esse ueram. Bartol. l. 5. ff. eod.

Quibus competit?

I. Liberis. Sed hodie posthumi ordinarium ius habent: quia non possunt exhæredari. l. si quis in suo. §. legis. C. eod. II. Parentibus. §. non aut. eod. l. j. ff. eod. III. Fratribus & sororibus, turpibus personis scriptis. §. soror. eod. l. fratres. C. eod. Stat. Nor. tit. 29. l. 8.

Quan-

Quando competit his personis?

Cum nullo alio iure ad defuncti bona uenire possunt. §. tam autem. eod. l. penul. C. de adopt. Nam ei qui communi auxilio & merito iure uti potest, non debet tribui subsidiarium auxilium. l. in causæ. 16. De minor. Cum igitur illis nihil omnino relictum est, aut nõ institutionis honorabili titulo, sed uel legati, uel alio modo, querelæ locus est. Si uerò honorabili titulo iure institutionis illis relictum quid est, sed minus legitima: ad supplementum agunt. §. sed hæc ita. cum seq. Instit. eod. l. omnimodo. l. scimus. C. eod. §. aliud quoq; Authen. Ut cum de appell. cognos. Est autem legitima hodie tertia pars si sint 4. liberi uel pauciores: si plures, dimidia. Authen. de triente & semisse. Authen. nouissima. C. eod. Stat. Norimb. tit. 29. l. 3. Statut. Frib. tit. 3. tract. 3. §. 7. Hinc uersiculus ille:

Quatuor aut infra, dant natis iura trientem:
Semissem uerò dant natis quinq; uel ultra.

Atq; hætenus de Personis & Infirmatione testamentorum: sequitur tertia pars de Rebus[†] testamento relinquuntur uel directò uel obliquè: directò relinquuntur res uel uniuersæ (ut hæreditas, de qua hætenus) uel[†] singulares, ut Legata.

D E

DE LEGATIS. Tit. XX.

Quid est Legatum?

Est donatio quædam à defuncto relicta, ab hærede præstanda. §. j. eod. l. legatum. 36. De leg. 2. l. 1. 6. De leg. j. Et hodie omnium legatorum est una natura, fideicommissis exæquata. l. j. & 2. C. commu. de legat. l. j. De leg. j.

Quot sunt considerand. in Legatis?

Tria. Personæ, Res, Actiones.

Quot actiones competunt pro Legatis?

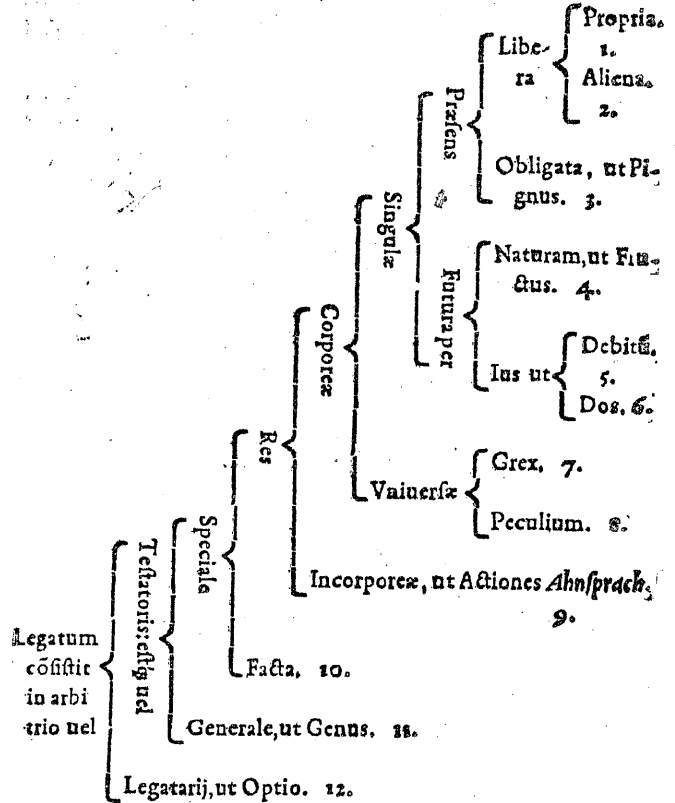
Tres. Personalis ex testamēto, In rem seu rei uendicatio, & Hypothecaria seu utilis Seruiana. §. nostra autem. eod.

Quæ nam res possunt legari?

Omnes illæ de quibus uersiculus iste noster,

grex additur

Res propria atq; aliena, atq; obligat atq; futura.
 Debita, dotalis, grex, corporis, atq; peculi,
 Actio, facta, genus: cuncta hæc legantur & opta.
 Lc

I. Res propria testatoris potest legari. §. non

non solum. eod. Valetque tale legatum est
 rastator alienam aut legatarij putauit. §. si
 quis. eod.

II. Res aliena: modò sit in commercio
 & defunctus eam alienam esse sciuerit. d. §.
 non solum. cum seq. eod. l. cum seruus. 39. §.
 sed si talis. §. fin. cum l. seq. De leg. j. l. cum a-
 lienam. C. eod. Stat. Norimb. tit. 31. l. 5. Et ne-
 que legatarij sit. §. sed si rem. eod. l. proprias.
 C. eod. neq; legatarius eam sit iam adeptus
 lucratio titulo. Nam duæ lucratiuæ cause,
 in eundem hominem & eandem rem concu-
 rrent non possunt. §. si res aliena. eod. l. om-
 nes. l. ex promissione. De action. Quod
 si titulo oneroso eam sit adeptus, rectè ad-
 huc agere potest. §. si cui. eod. l. non quocun-
 que. 82. §. fundus. De leg. j.

III. Res obligata. §. sed & si. eod. l. si res
 obligata. 57. De leg. j. Stat. Nor. d. l. 5.

III. Res futura. §. ea quoq; res. eod. l. qd
 in rerū. 24. De leg. j. l. etiā ea. 17. De leg. 3.

V. Res debita, quam aut creditor aut de-
 bitor legat. Creditor debitori uel liberatio-
 nem legat (& tum debitor duplex benefi-
 cium habet, unum ad excipiendū, alterum
 ad petendum ut hæres eum liberet per acce-
 ptationem, quæ comparatur solutioni. §. si
 quis debitori. eod. & ff. toto tit. De lib. le-
 gat.

gat. præsertim. l. non solum. 7. Vide l. libera-
 tionis. 47. De uerb. signif.) uel laxiorem so-
 lutionis terminum. l. non solum. 8. De lib. le-
 gat. Si uerò debitor creditori debitum le-
 gat, utile est, si uel plus in legato sit uel re-
 præsentetur. §. ex contrario. eod. l. legauit. 25.
 §. fin. De liber. legat.

Quid est Representatio?

Est præsens solutio eius quod in diem uel
 sub conditione debetur. Hæc igitur repræ-
 sentatio facit ut plus sit in legato, quàm in
 debito. Id enim lucratur creditor, quòd sta-
 tim accipit id quod post certū tempus, aut
 etiam nunquam daretur, si fortè conditio
 non extitisset. Hinc Cicero repræsentare
 diem promissi dixit ad Tironē, id est, quod
 in diem promissum est, præsens exoluere &
 solutionis tempus anticipare. Et lib. 5. epist.
 16. eodem uerbo usus est. Sic & Cæsar lib. 1.
 belli Gall. se, quod in longiorem diem col-
 laturus esset, repræsentaturum dixit.

*Quid si uiuo testatore dies uenerit aut condi-
 tio extiterit?*

Nihilominus utile est legatum, ut scribit
 Papinianus. in l. uerbis. Ad Falcid.

Obiectio.

Legatum quod in eam causam peruenit, à qua in-
 cipere non potest: extinguitur.

At legatū debiti sub die aut conditione: cuius dies
aut conditio extitit uisio testatoris: in eam cau-
sam peruenit à qua incipere non potest: quia in
legato non plus est, quàm in debito.

Legatum igitur tale est extinctum, ut uult Paalus
in l. 82. De legat 2.

Solutio.

Quod initium sine uisio cepit, id statum euentus
capit. l. omnia. 201. De reg iur.

At hoc legatum ab initio constitit.

Statum igitur euentus capit.

VI. Dos. §. sed si uxori. eod. l. si non desi-
gnata. C. de falsi. cau. ad leg. Dicitur autem
dos prælegata: ualeatq;. *Nam,*

Cum plus est in legato quàm in debito, ualeat le-
gatum.

At cum dos legatur plus est in legato quàm in de-
bito: quia plenius est legatum quàm de dote a-
ctio.

Dotis igitur legatum ualeat: modò certa dos lega-
ta sit, non simpliciter aut generaliter.

Nam,

Incertitudo uisitat tam legata quàm contractus:

At generale & simplex dotis legatum, est incer-
tum:

Id igitur iurile est.

VII. Corpus totū cum accessionibus,

ut

ut grex & domus. §. si grex. cum seq. eod. l.
grege. 21. cum seq. De leg. j.

VIII. Peculium. §. si peculium. eod. &
ff. tot. tit. De pec. leg.

IX. Res incorporeæ, ut actiones, serui-
tutes, alimenta. §. tam autem. eod. l. cætera.
41. De leg. j.

X. Facta: ut domum reficere. §. sed & ta-
le. eod.

XI. Genus: & in legato generis, electio
est legatarij. §. si generaliter. eod. l. si seruus.
108. §. cum homo. De leg. j. In contractibus
autem est electio debitoris. l. plerunq;. 10. in
fin. De iur. dot.

XII. Optio. §. optionis. eod. l. fin. C. cõ-
mu. de leg. Atq; hæc de rebus: sequitur ut ui-
deamus quibus personis legari possit.

Quibus nam igitur potest legari?

Omnibus cum quibus est testamenti fa-
ctio. §. legari. eod. etiam incertæ personæ &
posthumo alieno. d. §. legari. cum seqq.

*Quæ nam præter supradicta, consideranda
sunt in legatis?*

I. Quòd hodie & ante hæredis institu-
tionem legari potest. §. & ante hæredis. eod.
l. ambiguitates. C. de testa. & post hæredis
& legatarij mortem. §. post mortem. eod. l. j.

C. ut act. ab hæred. & contra hæred. incip. l. scrupulosam. C. de contrah. & commit. sti. pul. & poenæ nomine. §. poenæ. eod. ff. & C. de his quæ poen. nom. Adijcitur autē poenæ 3. modis. I. Dando, quòd hæres tantum soluere teneatur. II. Adimendo, quòd priueter eius hæreditate. III. Transferendo, ut quod prælegauerat hæredi, leget alteri. §. fin. eod. l. jca. C. de his quæ poen. nom.

II. Ius accrescendi quod est inter coniunctos. Nam res duobus coniunctim uel disunctim legata, diuiditur inter eos, si ambo perueniant ad legatum: si uerò alter deficit, totum ad collegatarium pertinet. §. si eadē. eod. l. re cōiuncti. 89. De leg. 3. l. triplici. 142. De uerb. signif. Stat. Norimb. tit. 31. l. 4. Stat. Frib. tra. 3. tit. 5. pag. 68.

III. Dissentanea & adiuncta legatorū. Dissentanea sunt 1. interitus rei legata. 2. error. 3. alienatio. 4. ademptio. 5. translatio. Quod ad primum attinet: si res legata sine facto hæredis perierit, legatario decedit. §. si res. eod. l. 26. §. j. De leg. j. Cum uerò duæ res coniunctim legantur & altera alteri non accedit: tum una perempta, quæ reliqua est deberur: si uerò altera alterius accessio est, principalis rei legato perempto, etiam accessoria legatum extinguitur. §. si quis ancillas.

cillas. eod. l. j. 3. 4. De pecul. leg. l. si ancilla. cum seq. De leg. j. l. instrumenta. De fund. instruct. l. cum principalis. 178. De reg. iur. Quoad secundum: non omnis error legatum uitiat. Nec enim nocet error in nomine. §. si quidem. eod. l. si in nomine. C. de testam. nec in demonstratione. §. huic proxima. eod. l. demonstratio. 17. & l. falsa. 33. De condit. & demonstr. nec denique circa causæ adiectionem. §. longè. eod. d. l. demonstratio. §. quod autem. Quoad tertium: alienatio perimit legatum, si adimendi animo facta sit. §. si rem suam. eod. l. fidei commissi. 11. §. si rem suam. De leg. 3. l. 3. C. de legat.

AXIOMATA. TIT. XX.

Defunctorum uoluntates adiuuanda sunt. l. legatum. eod.

Non uerbis, sed uoluntatibus defunctorum fauendū est. d. §. legatum.

In primis legum cunabulis, studiosis nulla introducenda est difficultas. §. sed ne in primis. eod.

Necessitas probandi incumbit semper illi qui agit. §. & uerius. eod. l. qui accusare. C. de eden.

Duz lucrativæ causæ in eundem hominem & eandem rem concurrere non possunt. §. si res aliena. eod.

Quod meum est, amplius meum fieri nō potest. §. sed si rem. eod. l. proprias. C. eod.

Plus ualet quod in ueritate est, quā quod in opinio. ne §. si quis rem. eod.

Certo iudicio debet quis pro tutela suæ posteritati ca uere. §. tutor eod.

Nomina significandorum hominū gratia reperta sunt §. si quidem in nomine. eod.

Testamenta uim ex institutione hæredis accipiunt, & ob id ueluti caput atq; fundamentum intelligitur totius testamenti, hæredis institutio. §. ante eod.

In civile est scripturæ ordinem quidem sequi, sperari autem testatoris uoluntatem. d. §. ante. eod. & l. 77 §. 12. De leg. 2.

Libertas est re. fauorabilis d. §. ante. & l. libertas, 122. De reg. iur.

Scrupulositas fugienda est. §. fin. eod.

Impossibilia, legibus interdicta, probro facta in dispositionibus testamentorum non ualent. d. §. fin. d. l. jca. C. de his quæ pæn. nom.

DE ADEPTIONE LEGATORUM. Tit. XXI.

Quod nam est quartum dissentaneum?

Est ademptio. Adimi enim legatum potest: quia testantium uoluntates sunt ambulatoriæ usque ad extremum uiræ spiritum.

l. 4.

l. 4. De adim. leg. Et nemo potest sibi eam legem dicere ut à priore uoluntate recedere ei non liceat. l. si quis. 22. De leg. 3.

Quod nam est quintum?

Translatio. §. transferri. eod. l. translatio. De adim. leg.

DE LEGE FALCIDIA,

Tit. XXII.

Quod nam est adiunctum legatorum?

Est lex Falcidia. Der abzug des vierten theils.

Quid est lex Falcidia?

Estius quo modus legatis impositus est. Diuisit enim patrimonium defuncti in xii uncias seu partes, uetuitq; ne cui ultra dodrantem, hoc est, ix uncias totorum bonorum legare liceret: sed ut quadrans, id est, quarta pars bonorum apud hæredem maneret. Instit. eod. in prin. Vide Stat. Friburg. tract. 3. tit. 5. pag. 68.

Vnde detrahitur?

Non modò ex uniuerso patrimonio omnes hæredes simul detrahare quadrantem possunt: sed etiam singuli ex sua quisq; par-

§ 4 te

re. §. & cum. eod. l. in singulis. 77. cum
seq. eod.

Quod nam tempus inspicitur?

Nihil refert an post testatoris mortem, &
antequam hereditas adeatur, patrimonium
auctum an uerò diminutum sit. Quantitas
enim patrimonij, mortis tēpore spectatur.
§. quantitas. eod. l. in quantitate. 73. eod. Vi-
de Stat. Nor. tit. 31. l. 3.

*Quando ponitur computatio seu ratio in
Falcidia?*

Deducto primùm ære alieno & funeris
impensis. §. cum ratio. eod. item quod inuen-
tarij faciendi causa expositum est. l. scimus.
§. in computatione. C. de iur. delib. Bona e-
nim sunt, quæ remanent deducto ære alie-
no. l. sub signatum. 39. §. bona. De uerb. sign.
Vide Stat. Nor. tit. 31. l. 2. Stat. Frib. tract. 3. tit.
5. pag. 68. Atq; hætenus quomodo ex testa-
mento directò acquiratur: sequitur quomo-
do obliquè per interpositam personam ac-
quiramus.

DE FIDEICOMMISSIS.

Von treubeuhlenen Erbschaften. Tit. XXIII.

Quid est Fideicommissum?

Est ius, quo testatori obliquè p̄ inter me-
diam personam succedimus.

Quot-

Quotplex est?

Duplex. Vniuersale aut Singulare.

*Quæ nam est origo Fideicommissio-
rum?*

Primò uoluntatis fuerunt, postea neces-
saris. Nam primò nemo inuitus cogebatur
præstare fideicommissum. Deinde Augu-
stus ea confirmauit & iussit ut Coss. extraor-
dinem ius dicerent. Deniq; in auidiam iu-
risdictionem uersa sunt.

*Quæ nam est forma relinquendi uniuersale
fideicommissum?*

Instituendus est aliquis heres directis uer-
bis: cuius fidei committatur ut eam hæredi-
tatem alij restituat. §. in primis. eod. Statut.
Frib. tract. 3. tit. 5. pag. 71. Et hoc ius ualde po-
pulare est. Quibus enim non licet hæredita-
tem aut legatum directò relinquere (ut Spu-
rij) his relinqui obliquè potest: dum fidei
eorum committitur, qui ex testamento ca-
pere possunt. Potest tamen & intestatus mo-
riturus, rogare hæredem legitimum, ut hæ-
reditatem alicui restituat. §. præterea. eod. l.
j. §. hoc autem. Ad S. C. Trebell. Creditur e-
nim paterfam. legitimis hæredibus sponte
sua relinquere legitimâ hæreditatem. l. con-
ficiuntur 8. De iur. cod. Quin & sine scriptu-

ra & restibus ualeat fideicommissa. Nam postquam petitor de calumnia iurauerit, hæres iurare cogitur fideicommissum non esse relictum, uel recusans pro confesso habetur. §. fin. eod. l. fin. C. de fideicom. In fideicommissio quoque plures gradus fieri possunt, sicut in institutionibus directis. d. §. præterea.

Quis est effectus Fideicommissorum?

Restituta hæreditate, is qui restituit, hæres permanet. §. restitutor. eod. Nam qui item hæres est, non desinit hæres esse. l. ei qui. 88. De hæred. instit. Et hodie per S. C. Trebellianum (quod idem est in fideicommissis, quod Falcidia in legatis) hæres fiduciarus adit & restituit fideicommissario hæreditatem retenta quarta, & diuiduntur inter eos actiones. Sed si hæres coactus restituit, non retinet quartam. §. sed quia stipulationes. eod. l. nam quod. 14. §. quis compulsus. l. Marcellus. 3. §. j. Ad Trebell.

AXIOMATA TIT. XXIII.

Inutile est testamentum in quo nemo hæres instituitur. §. in primis. eod.

In legibus magis simplicitas quam difficultas placet. §. sed quia stipulationes. eod.

Secum

Secum debet deliberare is cui restituitur hæreditas, an expediat sibi restitui §. si quis una. eod.

Quinque testium numerus in fideicommissis legitimus est. §. fin. eod.

Curandum est ne depercat ultima uoluntas testatoris. d. §. fin.

DE SINGVLIS REBUS PER FIDEICOMMISSUM RELICTIS. Tit. XXIII.

Quid est fideicommissum singulare?

Quo res singulæ relinquuntur, tam præcipuæ, quam alienæ, ut hæredis, legatarij, fideicommissarij. Instit. eod. in prin.

Quatenus potest quis fideicommissio grauari?

Quatenus honoratur. §. hoc solum. eod.

Quotuplicia sunt uerba in fideicommissis usitata?

Duplicia. Alia enim sunt rogantis, ut peto, rogo; alia præcipientis, ut uolo, mando, fidei tuæ committo. §. fin. eod.

DE CODICILLIS. Von halbenoder kurtzen Testamenten. Tit. XXV.

Quid est Codicillus?

Est scriptura minus solennis, qua hæreditas neque dari, neque adimi directo potest.

Quillo

Quæ nam est origo codicillorum?

I. A' Lentulo introducti sunt. II. Ab Augusto executioni mādari. III. A' Trebatio uerbis suasi propter longas peregrinationes. IIII. A' Labeone facto comprobati. Instir. in prin. eod.

Quando possunt fieri?

A' testato & intestato: itē ante & post testamentum. §. non tantum. eod. l. conficiuntur. De iur. cod. l. non idcirco. C. eod.

Quot modis differunt à testamento?

Tribus. I. Codicillis hæreditas directò, neq; dari, neque adimi potest: nec conditio adijci instiruto aut directò substitui. §. codicillis. eod. l. Scæuola. 76. l. diuus. 6. ff. eod.

II. Codicillos quis plures facere potest: nec rumpuntur priores per posteriores, nisi planè contrarij sint. §. fin. eod. d. l. 6. eod.

III. Nullam solennitatem desiderant nisi quinque testium, ait Theophilus. d. §. fin. eod.

l. fin. C. eod. Atq; hætenus de testamentaria hæreditate: sequitur legitima.

Finis libri secundi.

Q V AE.

QVÆSTIONES IN INSTIT. IVST.

LIB. III.

DE LEGITIMIS HÆREDI
TATIBUS.

Quid est Legitima hæreditas?

VAM lex XII. tabb. aut S. C. ali-
quod ab intestato defert.

*Quot modis dicitur aliquis in-
testatus?*

Quatuor modis. Instir. de hæred. quæ ab
intest. defer. in prin. l. j. De suis & legit. l. in-
testatus. 64. De uerb. sign. l. si nemo. 181.
De regul. iur.

*Quot sunt hodie Gradus Successionis ab
intestato?*

Quinque.

Quis est primus gradus?

I. Gradus.

Est Descendentium seu Suorum: ut filiorum &
filiarum: neporum, & neptum, &c. siue natura-
les sint, siue adoptiui, siue legitimi. Nam
statim post mortem patris quasi continua-
tur dominium in liberos. §. sui. De hæred.
quæ

quæ ab intestat. defer. Pater enim & filius eadem persona est fictione iuris. l. fin. C. de impub. & al. substit.

Quot'nam tenenda hic sunt axiomata?

Sex. I. Filij naturales & legitimi succedunt parentibus in capita, *nach den heuptern oder an zal der Personen, So viel mund, so viel pfundi.* §. j. Instit. de hered. quæ ab intest. Stat. Norimb. tit. 34. l. j. Statut. Frib. tract. 3. tit. 6. §. 2. Nepotes cum patris iure repræs. ntationis in stirpes succedunt, *nach den stammen in ein stam theil* §. cum filius. Instit. d. tit. l. 3. C. de suis & legit. Absurdum enim esset plus iuris dari succedaneis (id est, istis qui in alterius locum successerunt) quam illi in cuius locum successerunt: neq; enim ius suitatis in ipsis primùm sed in ipsorum parentibus constitit. Idem est si tantum secundi aut ulterioris gradus liberi exteat. §. item si ex duobus Instit. d. tit. l. 2. C. de legit. hered. l. 2. De suis. Stat. Nor. tit. 34. l. 4. Stat. Frib. tract. 3. tit. 6 §. 3. & 5.

I I. Liberi diuersarum nuptiarum succedunt parentibus suis præ omnibus alijs, in bonis dotalibus illius matrimonij ex quo nati sunt: in alijs bonis non dotalibus, succedunt æqualiter §. nec illud quoq; Authen. de his qui nupt. iter. §. si uerò ueniat. Auth. neque uirum quod ex dot. Stat. Nor. tit. 34. l. 3.

I I I. Naturales legitimi succedunt patri. Authen. quib.

quib. mod. nat. eff. legit. Et: quibus mod. nat. eff. sui. Stat. Norimb. tit. 34. l. 5 Non legitimi patri mortuo sine liberis & non relicta uxore, succedunt in quibus uicjs: in reliquis succedunt proximi cognati. Auth. quib. mod. nat. eff. sui. §. si quis autem defunctus & §. si quis igitur habens. Matri autem succedunt unà cum legitimis ab intestato. §. nouissimè j De S. C. Orphitiano. Stat. Nor. tit. 34. l. 8 Stat. Frib. tract. 3. tit. 8.

I I I I. Spurij non succedunt patri, §. si aduersus. §. De nuptijs. Sed matri & auiæ: hæ enim semper certæ sunt. l. ex libera. C. de suis & legit. l. quia semper De in ius uocando.

V. Incestuosi ex cognatis, nefarij ex descendantibus, adulterini ex adulterio nati: nullam successionē habent. l. si adulterium. in prin. Ad l. Iul. de adult. l. quin etiam. De rit. nupt. §. ergo non omnes. Instit. eod. Auth. ex cõplexu. C. de incest. & inuul. nupt. De iure etiam ciuili alimentis nõ cõsentur digni. Auth. quib. mod. nat. eff. sui. §. fin. Sed de iure canonico sunt alendi. c. cum haberet. De eo qui dux. in uxo. quæ m. poll. per adult. Stat. Nor. tit. 34. l. 9. Stat. Frib. d. tit. 8.

VI. Legitimi ab extraneo adoptati, succedunt pariter ab intestato solum: ab auctore aut adoptati succedunt à testato & intestato. §. sed et. Instit. de hered. quæ ab intest. §. sed hodie. Instit. de adopt. l. cū in adoptiuis. C. de adoptio. Arrogati succedunt arroganti. l. 2. & l. si arrogator. C. de adopt. nisi sint emancipati.

pat. §. item non aliter. Instit. de adopt. Stat. Frib. tract. 3. tit. 7.

II. Gradus.

Quis est secundus Gradus?

Est Ascendentium, quod fit turbato mortalitatis ordine. Hinc illud,

Ordine turbato succedit Bulgare nato.

Quot sunt axiomata hic tenenda?

- Quinq. I. Parentes naturales & legitimi succedunt liberis suis (& concurrunt fratres Germani) in bonis aduentitijs. Nam in profectitijs à patre uel per lineam paternam, pater excludit matrem: à linea uerò materna mater excludit patrem. Bart. in l. quod scitis. §. si autem. C. de bon. quæ liber. §. j. Instit. per quas person. cuiq. acquir. Stat. Nor. rimb. tit. 35. l. j. & 2. Statut. Friburg. tract. 3. tit. 9. §. 8. & seqq.
- II. Parentes succedunt liberis legitimatis, sicut naturalibus & legitimis. Authen. quib. mod. nat. effic. sui.
- III. De parentibus naturalibus idem est quod de liberis naturalibus diximus. §. de nepotibus. Authen. quib. mod. nat. effic. sui.
- IIII. De reliquorum liberorum è damnato complexu natorum successione idem est quod suprâ de liberis diximus: nisi quòd spurij mater tantum succedit, si liberos non reliquerit. l. 2. §. itaq. etiam uulgò. Vnde cognat. §. fin. Instit. de S. C. Tertull.

V. Pa.

V. Patres adoptiui succedunt adoptatis quos in potestate habent. §. sed hodie. Instit. de adopt. Extraneis autem non succedunt. l. cum in adoptiuis. §. sed ne articulum. C. de adopt.

Quis est Tertius ordo?

III. Ordo

Est collateralium seu transuersalium.

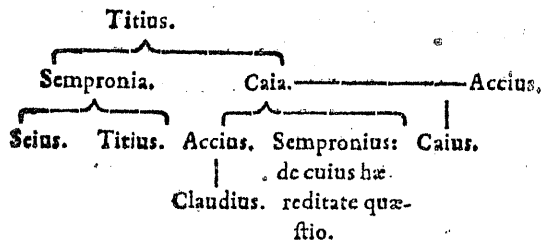
Quot sunt hic axiomata obseruanda?

- Sex. I. Fratres defuncti & legitimi succedunt in capita. §. reliquam. Auth. De hæred. ab intest. uen. Stat. Nor. d. tit. 35. l. 2.
- II. Filij fratrum succedunt cum fratribus & sororibus in stirpes loco patris sui præmortui. §. si autem defuncto. Authen. de hæred. ab intest. uen. Quod tamen nõ ultra filios fratrum porrigitur. §. huiusmodi uerò. d. Auth. Stat. Nor. d. tit. 35. l. 2. Stat. Frib. d. tract. 3. tit. 5. §. 16. Fratribus autem & sororibus non existentibus: filij fratrum inter se diuidunt hæreditatem patrum in capita, non in stirpes, ex lege Carolina in Comitij Spiensibus anno 1529. sancita. Agnati enim non successio- nis, sed proprio iure ueniunt. §. hoc etiam. in fin. Instit. de legit. agn. succes. Vide Zas. lib. 1. sing. res pub. ca. 7. & Tomo j. Consil. 4. Stat. Nor. d. tit. 35. l. 7. Stat. Frib. d. tract. 3. tit. 6. §. 17.
- III. Fratres Germani (id est, uirib. coniuncti, Von beyden beyden) & eorum filij: excludunt consanguineos & uterinos: etiam si hi secundo gradu

h

hacq

sint filij fratrum tertio: quod tamen ius non e-
greditur filios fratrum. §. quia uerò hoc. Auth.
de consang. & uter. frat. §. siu autem defuncto.
Auth. de hered. ab intest. uen. Stat. Nor. d. tit. 35.
l. 4. Stat. Frib. d. tract. 3. tit. 6. §. 15.

Hic, Accius fratri Sempronio succedit, exclusis cõ-
sanguineis Scio & Titio, & uterino Caio. Idem
est de Claudio, qui etiam succedit Sempronio
patruo, reliquis exclusis: licet is tertio gradu sit,
illi secundo. Sed Claudij filijs, id est. Accij ne-
potibus preferuntur fratres, etiam uterini.

IIII. Cùm extant consanguinei & uterini tantum;
in bonis paternis preferuntur consanguinei: in
maternis uterini. In reliquis non profectitijs u-
trij succedunt equaliter §. quia uerò. Auth. de
consang. & uter. frat. l. de emancipatis. C. de le-
git. hered. Stat. Nor. d. tit. 35. l. 5.

V. Fratres spurij ex eadem matre, sibi inuicem suc-
cedunt: secus de his qui ex eodem patre sunt: ut
si quis ex duabus meretricibus filios suscipiat:
quia nullos habent agnatos, cum nullum patrẽ
habere

habere intelligatur: §. uulgò quæsitos. De success.
cognat. l. 2. & l. si spurios. Unde cognati, §. si ad-
uersus. De nupt.

VI. Nec fratribus existentibus, nec filijs fratrũ, tum
proximi cognati admittuntur ad decimum gra-
dum usq;: sed ita ut pares gradu simul admittan-
tur, ex imparibus proximi præcedant. §. si uerò
neq; fratres. Nouel. de hered. ab intest. uen. Hic
italq; demum gradus cognationis numerare inci-
pimus. Stat. Nor. d. tit. 35. l. 9. Stat. Frib. tract. 3.
tit. 6 pag. 77.

Quis est Quartus ordo?

IIII. Ordo

Est coniugum: cum scilicet neque liberi do.
neque parentes, neq; cognati extant. l. j. C.
unde uir & uxor. Stat. Nor. tit. 33. Stat. Frib.
tract. 3. tit. 3:

Quis est Quintus ordo?

V. Ordo.

Est Fisci. Nam prædictis omnibus defici-
entibus, bona censentur uacantia & cedunt
fisco. l. uacantia. C. de bon. uacan. lib. x.

DE GRADIBVS COGNA-
tionis.

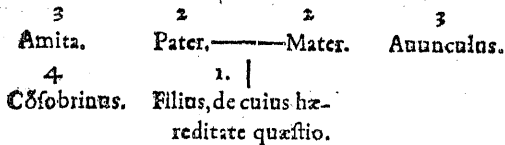
Quando est locus graduum numerã-
tionis?

Cùm neque ascendentes, neque descen-
h 2 den-

dentes, nec fratres fratrum 'ue filij adsunt:
& hic duo axiomata tenenda sunt.

I. Hodie nulla differentia est inter agnatos & cognatos, masculos & foeminas. Auth. 118. Licet olim commodius uisum fuerit ut ad masculos confluerent haereditates. S. caeterum. De legit. agnat. succes. Et hodieq; in feudis id ius obtinet: unde est lex Salica: in terra Salica mulieres ne succedant: quin etiam hinc ratio statutorum sumitur, quibus prohibetur ne stantibus masculis foeminae succedant.

II. Prior in gradu, potior est in successione: Vel, Proximior excludit remotiorem. l. proximus. 92. De uerb. sign. l. 2. De suis. Sic auunculo (*meiner müter brüder*) qui est in tertio gradu, prius quam consobrino (*meines vatters schwester söhn*) qui sequentem occupat: defertur successio intestati, l. auunculo. C. communia de success.

Qui autem sunt in pari gradu, pariter succedunt, Inter affines uero nulla est successio. l. affinitatis. C. communia de succes.

Quomodo numerandi sunt gradus?

Duo axiomata hic obseruanda sunt. Ali-
ter

ter enim leges, aliter canones numerant gradus: quia canones (qui matrimonium spectant) potissimum personas respiciunt: leges uero ipsum stipitem à quo haereditas descendit.

Quod nam est prius axioma?

Est de linea recta. Tot enim sunt gradus, quot personae: una dempta, scilicet stipite. Ut pater & filius sunt in primo gradu. Et semper generata persona gradum adijcit. Hoc axioma in arbore ciuili in descendente, ascendente & collateralis ualet: sed in canonica, saltem in ascendente & descendente. Vide Stat. Nor. tit. 35. In fin.

Quod nam est alterum axioma?

Est in arbore canonica in linea collateralis: eaq; uel aequali uel inaequali. Nam in linea aequali, quot gradus alter eorū, de quibus quaeritur, distat à communi stipite: tot gradibus inter se distare dicuntur. Ut duo fratres sunt in primo gradu: quia alter eorum distat à stipite seu patre uno gradu. In linea uero inaequali, quot gradibus remotior persona distat à communi stipite tot gradibus distat inter se. Ut frater & fratris filij distant secundo gradu, quia persona remotior, scilicet fratris filius, distat secundo à stipite, id est, auo.

Quis est usus horum axiomatum?

Iure ciuili uocantur cognati ad decimum
h 3 gra-

gradum. Iure canonico in linea recta est prohibitio in infinitum usque, sicut & iure civili. At in linea transversali prohibetur contrahi matrimonium in quarto gradu inclusivè. Atq; hæcenus de hæreditatibus, quæ à iure civili deferuntur: nunc de bonorù possessione, quæ est successio prætoria.

DE BONORVM POSSESSIONIBUS. Von einfaç. Tit. X.

A' quò nam & cuius gratia introductum est hoc ius?

A' prætorè introductum est, qui ius XII, tabb. angustis finibus conclusum, ex æquo & bono dilatauit, emendavit, & confirmavit: dum id agit ne quis sine successore moreretur. Instit. eod. in prin.

Quomodo differunt hæres & bonorum possessor?

Hæres fit iure civili: bonorum possessor iure prætorio. §. quos autem. eod.

Quotplex est Bonorum possessio?

Duplex. Ordinaria & Extraordinaria. Ordinaria est stabilis iuris: eaq; datur vel à testato (ur, secundum tabb. & contra tabb.) vel ab intestato, ur Vnde liberi, Vnde legitimi

mi seu agnati, Vnde cognati, Vnde uir & uxor. §. sunt autem. cum seqq. eod. Extraordinaria (quæ & Septima appellatur) est quæ datur ex lege. Vnde potest dici bonorum possessio ex lege. §. septima. eod. Vide Stat. Nörimb. tit. 36. Stat. Friib. tract. 3. tit. 10.

Quòd nam est Tempus petendæ bonorum possessionis?

Ne actiones creditorum differantur, petendæ bonorum possessioni certum tempus est præfinitum, liberis & parentibus annus utilis: cæteris cognatis centum dies. §. cum igitur. eod. Largius autem tempus parentibus liberisq; tribuitur in honorem sanguinis: quia arctandi non erant, qui penè ad bona propria ueniunt: sed tempus præstitutum est ita moderatè, ut neque ipsi urgerentur ad bonorum possessionis petitionem, neque bona diu iacerent, *in stiller gewör legen.* l. j. §. largius. De success. edict. Sed facultas ad eundi hæreditatem de iure civili est perpetua, id est, 30 annorum: præsertim ei qui sibi ignorat delatam. l. licet. C. de iur. delib.

Qui nam ordo seruatur in bonorum possessione?

Si intra hoc tempus aliquis non petierit, eiusdem gradus personis accrescit. Partes

enim non petentium, accrescunt petenti-
bus. l. jca. C. quand. nō pet. part. pet. accresc.
Vel si nemo sit, deinceps locus est successio-
rio edicto. §. & si intra. eod.

Quid est successorium edictum?

Est ius illorum gratia, quibus bonorum
possessio defertur, introductum, ut in locū
eorum, qui postulationē omiserunt, sequen-
tes succedere possint. Sic liberis omnibus
omittentibus, ad agnatos res redit.

*Quomodo petitur bonorum pos-
sessio?*

Modus petendi bonorum poss. hodie nō
est scrupulosus, sed sufficit quocunq; modo
iudicium suum de admittenda poss. osten-
dere coram iudice. §. fin. eod. l. fin. C. qui ad-
mit. ad bon. poss. Atq; hactenus de successio-
ne per ius: nūc de successione p cōsensum.

DE ACQUISITIONE PER AR-
rogationem. Tit. XI.

*Quid est acquisitio per arroga-
tionem?*

Est acquisitio per consensum, qua arroga-
tor uiuente arrogato acquirit usumfructum
in rebus aduentitijs arrogati. Mortuo autē

co

eo etiam dominium. Institur. eod. in prin-
cip. & §. j.

*Ad quid contra tenetur arroga-
tor?*

Ad debita arrogati, nisi malit creditores
mitti in eius bona. §. fin. eod. Atq; hactenus
de rerum dominio seu acquisitione: nunc
de rerum obligationibus.

DE OBLIGATIONIBVS.

Tit. XIII.

Quid est Obligatio?

Est ius quo imposta est necessitas alicu-
ius rei soluendæ secundum nostræ ciuitatis
iura. Institur. eod. in prin. l. rei. §. cum seq. & 23.
De uerb. signif.

Quot sunt species obligationis?

Duæ. Oritur enim ex contractu aut male-
ficio. §. sequens. eod. l. j. De act. & oblig. l. La-
beo. 19. De uerb. signif.

Quot sunt confid. in contractus?

Duo. Species & Causæ acquirendi, amir-
tendiq;.

h 5 Quot

Quot sunt species Contractus?

Duæ. Est enim uel Verus, uel Quasi contractus.

Quid est Verus contractus?

Est negotium inter duos plures uel data opera & uoluntate eorum gestum, ut uel uerq; inuicem, uel alter tantum alteri obligetur.

Quot sunt causæ ueri contractus?

Quatuor. Nam aut re, aut uerbis, aut literis, aut consensu fit. l. j. De act. & oblig.

DE OBLIGATIONE EX RE.

Tit. XV.

Quid est obligatio ex re?

Quæ re tradita & accepta contrahitur.

Quot sunt eius species?

Quinq; Mutuum, Indebitum, Commodatum, Depositum, Pignus: quæ sic differunt, quod in mutuo & indebito translatio dominij fit: in illo scienter, in hoc erroneè. In reliquis non est illa translatio: sed uel usus, ut in commodato: uel custodia, ut in deposito: uel securitas, ut in pignore.

*Quid**Quid est Mutuum?*

Est contractus, quo ex meo tuum fit, ita ut res quæ pondere, numero, mensura constat, non eadem, sed eiusdem naturæ & qualitatis reddatur. Hæ enim res in suo genere per similitudinem functione recipiunt. Unde proverb. Eiusdem farinae, eiusdem notæ: pro rebus similibus. Instit. eod. in prin. l. 2. Si cert. pet. Pro eo competit conditio certi. Vide Stat. Norimb. tit. 13. l. j. Stat. Friburg. tract. 2. tit. j.

Quid est Indebitum?

Est obligatio ex re, qua obstringitur is qui non debitum accepit ab eo qui per errorem soluit. Pro ea competit conditio indebiti. §. is quoq; eod. l. cuius per errorè. 53. l. cum amplius. 84. De reg. iur.

Quid est Commodatum?

Est contractus quo is cui res grauitò utenda datur, adstringitur ad eandem ipsam rem restituendam & exacta diligentia custodiendam. l. contractus quidam. 23. De reg. iur. Pro ea competit actio commodati. §. item is. eo d. l. j. De act. & oblig. Stat. Nor. tit. 14. Stat. Frib. tract. 2. tit. 2.

Quid est Depositum?

Est contractus, quo res apud aliquem deponi-

ponitur custodiae causa. Pro eo competit actio Depositi. §. praeerea. eod. l. j. De act. & oblig. Est & aliud genus depositi quod dicitur Sequestrarium, & tertium quoque impediendarum usurarum gratia comparatum, *hinder den stab erlegen*. Vide Stat. Norimb. tit. 15. Stat. Frib. tract. 2. tit. 3.

Quid est Pignus?

Est contractus, quo res aliqua creditori ita obligatur, ut is in credito eo nomine securior sit. Pro eo competit actio pignoratitia. §. fin. eod. l. j. De act. l. creditores. 10. cum 2. seqq. & l. plebs. 238. §. pignus. De verb. sign. l. plus cautionis. 25. De reg. iur. Statut. Nor. tit. 20. Stat. Frib. tract. 2. tit. 8.

AXIOMATA TIT. XV.

Papillus mutui datione non tenetur. §. unde pupillus. eod.

Maiorem uim, maioresq; casus nemo prestare tenetur. §. item is cui. eod. l. 25. Locat.

Commodatum debet esse gratuitum; alioqui mercede interueniente fit locatum. d. §. item is cui. in fin.

Qui negligenti rem custodiendam committit, sine facultati id imputare debet. §. praeerea, eod. l. cum mandato. §. fin. De minor.

DE

DE VERBORVM OBLIGATIO-
nibus. Tit. XVI.

Quid est Verborum obligatio?

Est contractus qui oritur ex interrogazione & responsione. Instit. eod. in prin. l. j. §. uerbis. De act. & oblig.

Quotplex est obligatio uerborum?

Duplex. Vna principalis, quae dicitur Stipulatio: altera accessoria, quae dicitur Fideiusio.

Quid est Stipulatio?

Est uerborum conceptio, qua is qui interrogatur, darum facturum uel se, quod interrogatus est, responder. l. 5. §. stipulatio. eod. Haec enim fit nomine proprio.

Quod sunt confid. in Stipulatione?

Quatuor: Effectus, Causae, Species, Dissentanea.

Quis est effectus Stipulationis?

Actiones duae, quae oriuntur ex stipulatione. Ut Conditio certi, si certa est stipulatio: tum enim praecise nobis prestandum est quod petimus: & Actio ex stipulatu, si incerta est sti-

stipulatio: hac enim actione petimus id quod nostra interest. Interesse enim incertum est. Institur. eod. in prin. l. si quis certum. 24. Si cert. pet.

Vnde dicitur stipulatio?

A stipulo; id est, firmo: Nam contractus stipulationis est firmitior & solidior cæteris. Ideoq; ab Ulpiano in l. j. §. j. De prætor. stipul. omnes stipulationes natura sui cautionales esse dicuntur. Hoc enim agitur in stipulationibus, ut quis cautior sit & securior interposita stipulatione. Hinc nempe clausule illæ instrumentorum, *ich glob vnd versprich auch*: & tritissimum illud pro tribunalibus axioma: stipulata manu promittere esse firmissimum contractum, *bey der handt verheissen, mit handtgegebenen treu verheissen, einem was dar-schlagen*. Manus enim dextra fidei olim consecrata fuit. Plin. lib. ii. cap. 45.

Quot cause sunt in stipulatione considerandæ?

Tres. Formalis, Materialis & Efficiens.

I. In quibus consistit forma stipulationis?

In uerborum solennitate & cõceptione.

Quæ nam est solennitas uerborum?

Olim solennia uerba in stipulatione con-

tra-

trahenda in usu fuerunt: sed hodie intellectus tantum ab utraq; parte requiritur, ex l. Imp. Leonis. §. j. Instit. eod. l. omnes. 10. C. de contr. & commit. stip.

Quomodo concipitur stipulatio?

Aut purè, aut in diem, aut sub cõditione. §. omnis. eod. l. obligationum ferè. De act. & oblig.

Quid est pura stipulatio?

Quæ sine die & cõditione fit: ideoque confestim actio nascitur. d. §. omnis.

Quomodo intelligitur uerbum Confestim?

Verba cõfestim, statim, protinus, cum primum & similia: *εὐπρόθεως* & cum quodâ spacio temporis accipi debent: ait Iulianus in l. ratum. 13. De solut. Spacium autem temporis assumitur nec minimum, nec maximum, & quod magis intellectu percipi, quàm locutione exprimi possit. Et, ut ait I. C. Paulus in l. quod dicimus. De solut: hoc uerbum statim cum aliquo temperamento temporis intelligendum est: nec enim cum sacco quis adire debet.

Quid est in diem stipulatio?

Quæ fit adiecto die, quo pecunia soluatur.

tur.

rum. d. §. omnis. Et statim obligatio nascitur: sed res promissa prius peti non potest quam dies uenerit. Nam in obligatione in diem, cedit dies (*die zeit laufft*) sed nōdū uenit: & idēo qui ante diem agit, malē agit. l. jca. in fin. C. Quā. dies usufr. In obligatione autem pura uenit & cessit dies & propterea statim peti potest. l. cedere. 213. De uerb. sign.

Potest ne peti res eo die in quem stipulatio facta est?

Non potest. Nam totus is dies arbitrio soluentis tribui debet. Neque enim certum est eo die datum non esse, priusquam is petierit: & tempus adiectum solutioni, uidetur adiectum gratia debitoris seu promissoris. l. cum tempus. 17. De reg. iur.

Qualis nam est stipulatio annua?

Est pura. §. at si ita. eod. Quia tempus apponitur gratia multiplicandę obligationis, non differendę. Sunt enim quatuor modi temporalium obligationum. Nam tempus adijcitur gratia obligationis aut repręsentandę, ut hodie dabo: aut limitandę, ut dabo tibi decem, quoad uiuam: aut differendę, ut dabo hoc anno, hoc mense: aut denique multiplicandę, ut hęc, dabo annua centum. Et hęc stipulatio annua perpetuatur,
id

id est, transit ad hęredes. Nam nulla obligatio est temporalis: semel enim cepta obligatio durat, quoad uim obligationis. Axioma enim est, quod tempus non sit modus tollendę aut inducendę obligationis. d. l. obligationum. §. placet. De act. & obl. Hęc obserua carmen tritum in scholis:

*Annua si debes, tunc inspicias caput anni:
Anno si debes, in fine teneberis anni.*

Quid ergo iuris est si hęres petat ista annua?

Exceptione pacti conuenti inter stipulatorem & promissorem submouebitur. Nam etsi tempus ipso iure non potest tollere obligationem, ope tamen exceptionis potest. d. §. at si ita:

Actio hęredis.

Stipulatio annua transit ad hęredes.

At inter te & defunctum, cui ego successi, fuit stipulatio annua.

Ergo transit ad me hęredem.

Exceptio promissoris.

Pactum personale non transit ad hęredes.

At ista stipulatio annua fuit pactum personale, inter stipulatorem defunctum & me promissorē.

Non igitur transit ad te hęredem.

Quid est stipulatio sub conditione?

Quæ in aliquem casum, id est, euentum incertum differtur. §. sub conditione. eod.

Quotuplex est conditio?

Duplex. Propria & Impropria.

Quid est Propria?

Quæ refertur ad futurum tempus & suspendit obligationem: ut ostendit exemplum d. §. sub conditione.

Quotuplex est conditio illa?

Duplex. Est enim affirmata aut negata.

Quod nam est axioma negata?

Stipulatio conditionalis negatiua impletur morte, & æquiparatur stipulationi, CVM MORIAR. §. si quis ita stipuletur. eod.

Quid nam continet stipulatio conditionalis?

Spem, non rem. §. ex conditionali. eod. Vnde duo axiomata sunt: In cōditione spes est, non res. Ein *Wartspil*. Item: Spes transmititur ad hæredem. l. ueris. C. de contr. & commit. stip. Sic spes potest etiam donari. l. spem. C. de donat. uendi. l. nec. emptio. De contrah. empt. C. di. d. l. spem. Pacto remittit. l. j. C. de pact.

Quid

Quid est impropria conditio?

Quæ refertur ad tēpus præsens, aut præteritum: nec suspendit obligationem. §. cōditiones. eod. l. conditio. 100. De uerb. oblig. l. cum ad præsens. 37. cum 2. seqq. Si cert. per.

Nihil ne præterea inseritur stipulationi?

Non solum tempus & cōditio inseruntur stipulationi, sed & locus. §. loca. eod. Itaque locus adiectus, id est, stipulatio localis, sub stipulatione in diem continetur: complectitur enim spacium perueniendi ad locum. l. eum qui. 41. De uerb. oblig. Quomodo autem tempus æstimandū sit, docet Venuleius I. C. in l. continuis. 137. §. cum ita stipulatus. De uerb. oblig. Nam totā eam rem ad iudicem, inquit, id est, ad bonum uirum remitemus, qui æstimet quanto tempore diligens paterfam. conficere iter possit. Neque enim diplomate diebus ac noctibus, & omni tempestate contempta iter continuare cogitur: neque tam delicate progredi, ut reprehensione dignus appareat: sed habitatione temporis, ætatis, sexus, ualitudinis: cum id agatur, ut maturè perueniat, id est, eodem tempore, quo plerique eiusdem conditionis homines solent peruenire. At-

que hætenus de causa formali stipulationum: nunc de materiali, id est, de his quæ in stipulationem deduci possunt.

II. Quæ nam possunt in stipulationem deduci?

Res & facta. §. nõ solum. eod. Stipulationes enim in dando & faciendõ uersantur. l. 2. eod.

Quotuplex est factorum stipulatio?

Duplex. Simplex, cum stipulamur aliquid uel fieri, uel nõ fieri: & in hac optimũ est pœnã seu clausulã pœnalẽ subijcere. d. §. nõ solum. l. cum quid. 71. eod. Plerumq; enim difficilis est probatio, quanti cuiusq; interfit. l. fin. De prætor. stip. Multiplex uerò cũ quædam fieri, quædam non fieri una eademque conceptione stipulamur.

III: Quæ nam est causa efficiens stipulationis?

Personæ liberæ aut seruæ.

D E

DE DVOBVVS REIS STIPVLANDI.
Von zween spruchherren vnd versprechern.
 Tit. XVII.

Quomodo appellantur personæ quæ stipulationem contrahunt?

Rei stipulandi seu credendi, & promittendi seu debendi.

Quid iuris est in duobus reis?

Hodie in reis stipulandi nihil innouatum est: nam solidum singulis debetur. §. ex huiusmodi. eod. l. 2. & 3. eod. Sed rei promittendi seu debendi (qui & Correi dici possunt) hodie duo beneficia habent ex constitutione. De duobus reis in Nouellis, & Authen. hoc ita. C. eod. Primum, quod causa duorum reorum debet communiter examinari, neque unus sine altero conueniri potest: nisi alter sit absens. Alterum, quod solum conueniuntur pro sua parte singuli: nisi alter non sit soluendo, uel nisi debitores huic legum beneficio renunciarint. Regula enim est iuris antiqui, omnes licentiam habere ijs quæ pro se introducta sunt, renunciare. l. penult. C. de pact. Et unicuiq; licet cõtemnere hæc quæ pro se introducta sunt. l. si iudex. De mi-

porib. Et sic renunciantes nouellæ constitu-
tioni de duobus reis, duobus beneficijs re-
nunciare intelliguntur.

AXIOMATA. TIT. XVIII.

Hæreditas personam defuncti sustinet.

Cum factum in stipulatione continetur, omnimodò
persona stipulantis continetur.

DE DIVISIONE STIPVLA-
tionum. Tit. XIX.

Quotuplex est stipulatio?

Duplex. Oritur enim aut ex conuentio-
ne partium: unde & Conventionalis dici-
tur, & *illichürlich*: aut ex officio magistratus: &
hæc rursus est uel simplex, uel Communis.
l. 5. De uerb. oblig.

Quotuplex est Simplex?

Duplex. Prætoriam aut Iudicialis,

Quid est Prætoriam?

Quæ à mero prætoris officio proficiscit̃.

Quid est Iudicialis?

Quæ à mero iudicis officio proficiscitur.

Quid est Communis?

Quæ ab utriusq; officio proficiscitur.

D R

DE INVTILIBVS STIPVLATIO-
nibus. Von vnbindigen, vntüchtigen, krafftlosen,
*vnnütigen, vnwürcklichen, vnfruchtba-
ren versprechungen.*

Tit. XX.

*Quæ nam sunt dissentanea stipula-
tionum?*

Stipulationes aliquando inutiles sunt ra-
tione causarum, ut rerum, personarū & for-
mæ: aliquando ratione adiutorū, ut cōditio-
nis, loci, seu absentia, tēporis, ordinis, per-
sonæ, dissensus seu erroris, turpitudinis.

*Quomodo sunt inutiles ratione re-
rum?*

Si in stipulationem deducuntur res, quæ
in natura non sunt, aut commercio exem-
ptæ sunt, aut in nostro patrimonio antea
sunt. Instit. eod. in prin. l. ea quæ dari. 135. l.
quod nullius. 182. l. impossibilium. 185. De
reg. iur. l. inter stipulantem. 83. §. sacram. De
uerb. oblig.

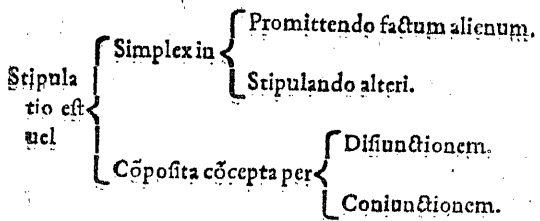
*Sed non ne in pendentem erit stipulatio, ex eo quod
quæ res in commercio non sunt, in com-
mercium aliquando ueni-
re possunt?*

Non erit in pendentem. §. nec in pendentem.

i 4 eod.

eod. Pura enim stipulatio suspendi non potest. l. usufructus. De stip. seru. & quæ ab initio non consistunt, ex post facto non confirmantur. l. quod initio. 29. c. non firmatur. De reg. iur. Imò licet ab initio res in stipulatum utiliter deducta & tempore stipulationis promercalis fuerit: ex post facto tamen uitiatur, secundum eorum opinionem, qui etiam ea quæ rectè constiterint, resolui putant, cum in eum casum reciderint, à quo non potuissent consistere. l. existimo. 98. De uerb. oblig.

Quomodo sunt inutiles ratione personarum?

I. Nemo obligatur promittendo factum extranei. §. si quis aliū. eod. l. stipulatio ista. 38. in prin. l. inter stipulantem. 83. in prin. De uerb. oblig. Potest tamen quis diligentiam suam in procurando ut alius det aut faciat, &

& sic suum factum promittere. d. §. si quis alium. & d. l. 83. in prin.

II. Alteri nemo stipulari potest, nisi ei cuius dominio subiectus est. §. si quis alij. eod. l. quò tutela. 73. in fin. De reg. iur.

Quid si stipulatio non simplex, sed aut difuncta aut coniuncta sit?

Stipulatio in extraneam personam conferri potest sub difunctione quoad solutionem. ut, Mihi aut Titio. §. planè. eod. l. fin. §. si ita. & §. cum mihi. De uerb. oblig. Sed si stipulatio fiat coniunctim (ut, Mihi & Titio) tum refert an stipulator in adiecti potestate sit, iam econtra adiectus in potestate stipulatoris sit. Nam si stipulator in adiecti potestate nò sit, stipulatori soli dimidia pars debetur. §. quod si quis. eod. l. si mihi & Titio 110. De uerb. oblig. Nam ius accrescendi in contractibus locum non habet: & ut in stipulationibus plurium rerum, tot stipulationes censentur, quot res, diuisæ intellectu iuris: ita in pluribus personis. Neque uitiatur utile per inutile in diuiduis. l. j. §. sed si mihi. De uerb. oblig. At cum adiectus in stipulatoris potestate est: stipulanti acquiritur. Quia uox patris est, uox filij & contra. §. ei uerò qui. eod. l. dominus. 39. De uerb. oblig.

Sunt'ne præterea impedimenta ratione personarum?

Adhuc duplex est impedimentum personarum. Vnum civile, ut in filio, seruo, pupillo, impubere. §. itē inutilis. §. pupillus. eod. Alterum naturale, ut in muto, surdo, furioso. §. mutū. cum seq. l. in negotijs. §. l. furiosus. 40. De reg. iur.

Quomodo sunt inutiles ratione sexus?

Si diuersa aut contraria responsio stipulationi subijciatur. §. præterea. eod. l. j. §. si stipulatio. & d. l. inter stipulantem. 83. §. si stipulante. De uerb. oblig. Nec uerò necesse est in respondendo omnia repetere quæ stipulator expresserit. Nam plerumque ea quæ in præfationibus conuenisse concipiuntur, etiam in stipulationibus repetita creduntur. l. Titia. 134. §. idem. De uerb. oblig. Atque hætenus de stipulationibus, quæ ratione causarum inutiles sunt: nunc quæ ratione adiunctorum.

Quomodo sunt inutiles ratione conditionis?

Si impossibilis conditio affirmatè obligationi adijciat. §. si impossibilis. eod. l. j. §. 3. De act. & oblig. l. impossibilis. 7. De uerb. oblig.

oblig. l. impossibiliū. 185. De reg. iur. At negatè adiecta obligationi, puram facit stipulationem. Nam cum affirmata fuerit impossibilis, negata fuerit necessaria.

Quomodo sunt inutiles ratione loci?

Si sint inter absentes cōceptæ. §. item uerborum. eod. Creditor autem scripturæ, quæ præstò fuisse partes indicat, nisi contrarium proberur. d. §. item. & l. optimam. C. de contrah. & commit. stipul.

Quomodo sunt inutiles ratione temporis?

Olim nec post mortem, nec in diem ante mortem stipulari aut promittere licitum erat. §. post mortem. eod. Sed hodie non solum post mortem aut pridie quàm moriaris, stipulari aut promittere licet. d. §. post mortem. eod. l. scrupulosam. C. de contrah. & cōmit. stip. l. j. C. ut act. ab hæred. & contr. hæred. sed & cum morieris. §. ita autem. eod. Obligatio enim statim nata est, sed post mortem demum efficax est in persona hæredum. Viuentes enim morimur, ultimoque uitæ momento hæc cōditiones impleri possunt. l. fin. De condit. instit. Momentum enim moriendi non morti, sed uitæ attribuitur.

Quo-

*Quomodo sunt inutiles ratione or-
dinis?*

Olim non ualebant, si præposterè essent, conceptæ: sed hodie id nihil impedit. §. ite si quis. eod. l. præposter. C. de testam.

Quomodo ratione personæ?

I. Si alteri quis quis stipuletur. §. alteri. eod. l. stipulatio ista. 38. §. alteri. De uerb. oblig. Nam,

Stipulatio fit ut acquiramus quod nostra interest.

At ut alteri detur nostra non interest.

Alteri igitur stipulatio fieri nequit.

Duobus tamen casibus alteri stipulatio facta ualeat. 1. si pœna subijciatur. d. §. alteri. 2. si intersit nostra, ut si tutor stipuletur à con-
tutore rem pupillo saluam fore: si quis pro-
curatori aut creditori suo stipuletur. §. sed & si quis, eod. d. l. stipulatio ista. 38. §. si stipuler. cum seq.

II. Si alium facturum quis promisit: nisi pœnam subiecerit. §. uersa uice. eod.

*Quomodo ratione dissensus seu er-
roris?*

Si de alia re stipulator sensit, de alia pro-
missor. d. §. si de alia. eod. l. nihil consensui,
116. in fin. De reg. iur.

Quo

*Quomodo sunt inutiles ratione turpi-
tudinis?*

Cum quid ex turpi causa promissum est.
§. quod turpi. eod. d. l. generaliter. 26. cum seq.
De uerb. oblig.

AXIOMATA. TIT. XX.

Omnis res promercialis in stipulatum deduci potest.
Instit. eod. in prin. & §. item contra. in fin.

Vox patris, est uox filij: & contra. §. quod si quis sibi.
eod.

Stipulator uerba promittentis, & promissor uerba sti-
pulantis audire debet. §. murum. eod.

Contentiosus hominibus non est præbenda materia li-
tium. §. item uerborum. eod.

Lites celeriter dirimenda sunt. d. §. item uerborum.
Stipulationes ualent ex consensu contrahentium. §.
post mortem. eod.

Statu instrumento donec contrarium probetur. §. si
scriptum. eod.

Quot res, tot stipulationes sunt. §. quoties.

DE FIDEIVSSORIBVS,

Tit. XXI.

Quid nunc sequitur?

Haecenus de uerborum obligatione prin-
cipali

cipali diximus: nunc sequitur de accessoria; id est, Fideiussione.

Quid est Fideiussio?

Est uerborū conceptio, qua quis id, quod interrogatus est, aliū daturum aut facturum promittit.

Quot sunt in ea consideranda?

Duo. Causæ & Effectus.

Quæ nam est finalis causa fideiussionis?

Vt diligentius nobis cautū sit. Instit. eod. in prin. Nam plerumq; ab eo, quem proprio nomine obligamus, alios accipimus qui eadem obligatione teneantur, dum curamus ut quod in obligationem deduximus, tutius nobis debeat: l. j. §. uerbis. De act. & oblig.

Quæ nam est materialis seu Res?

Omnis generis obligationibus fideiussio adhiberi potest. §. j. Instit. eod. l. j. l. Græcè. 8. §. generaliter. l. fideiussor. 16. §. fideiussor. eod.

Quæ nam est formalis?

Fideiussor & præcedere & sequi obligationem, id est, tam futuræ quàm præcedenti obligationi adhiberi potest. §. fideiussor. Instit. eod. l. stipulatus. 6. in fin. eod. Et scripturæ

pruræ quoq; statur, tanquàm omnia solenniter sint acta. §. fin. eod. l. sciendum. 30. De uerb. oblig. l. j. C. de contr. stip.

Quis est effectus fideiussionis?

Obligatio fideiussoris & actio cōtra principalem. Nam fideiussor & ipse obligatur & hæredem relinquit obligatum. §. fideiussor. Instit. eod. l. 4. in fin. eod. l. fideiussoris. 24. C. eod. Nam obligationes ex contractibus transeunt ad hæredes. l. ex contractibus. 49. De actio. Fideiussor tamen non potest in plus obligari, quàm principalis. §. fideiussores. eod. d. l. Græcè. §. illud. Nam,

In accessione non potest plus esse, quàm in re principali. c. accessorium. De reg. iur.

At fideiussio est accessio principalis obligationis.

Ergo in fideiussione non potest plus esse, quàm in principali re.

Quot nam sunt hodie beneficia fideiussorum?

Tria.

Quod nam est primum?

Est beneficiū Excusationis seu nouæ constitutionis de fideiussoribus, qua cauetur ne creditor fideiussorem conuenire possit non excusso prius principali debitore: nisi is fuerit

rit absens aut non soluendo. Authen. præ-
sente. C. eod. Vide Stat. Nor. l. j. tit. 19.

Quod nam est alterum?

Est beneficium Diuisionis seu epistolæ D.
Adriani, qua permittitur diuidi actio ita ut
pro uirili tantum parte unusquisq; fideiuf-
sorum conueniatur. Eius epistolæ mentio
fit in l. fin. C. de constit. pecun. Et nõ ius, sed
exceptionem tribuit. l. inter 26. De fideiuss.
Stat. Nor. l. 2. tit. 19.

Quod nam est tertium?

Est beneficium Cedendarum actionum,
quo succurritur fideiussori, ut stipulator cõ-
pellatur ei qui solidum soluere paratus est,
cedere cæterorum nomina: *sein abnsprach v-
bergeben.* l. fideiussoribus. 17. eod. l. cum alter.
11. C. eod. Stat. Nor. d. l. j.

*Quæ nam datur actio fideiussori con-
tra reum?*

Mandati, ad recuperandum ea quæ soluit
pro reo. §. si quid autem. eod. l. idemq; 10. §.
fideiussores. Mand. Atque hoc si præcessit
mandatum: nam si non præcessit, datur ac-
tio negotiorum gestõrum. l. ex mandato.
20. Mand. Creditor autem cum fideiussore
agit actione ex stipulatu.

AXIO

AXIOMATA TIT. XXI.

Non potest plus esse in accessione, quàm in principa-
li re.

Plus est statim dare: minus est post tempus dare.

DE LITERARVM OBLIGATIO-
nibus. Tit. XXII.

Quid est Literarum obligatio?

Quæ fit per scripturam. Literæ enim hîc
pro scriptura sumuntur. Estque contractus
ciuilis.

Quotplex est?

Duplex. Vna quæ olim nominibus, id est,
tabulis accepti & expensi fiebat. Et sic ho-
dieque mercatorum codices fidem faciunt.
Stat. Norimb. tit. 8. l. 7. Stat. Frib. tract. j. tit. 9.
pag. 21. Altera quæ ex literis, uel chirogra-
pharia dicitur, cum quis debere se scriptura,
id est, syngrapha uel chirographo confessus
fuerit, quod sibi numeratum non est. Et ex
hac oritur actio & exceptio contra agentem.

Quæ nam actio?

Actio ex literis uel chirographaria, seu
condictio ex lege qua obligatio repetitur. l.
si quasi. C. de non num. pec.

k

Que

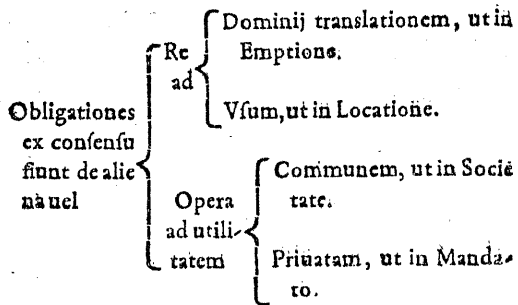
Quæ nam exceptio datur contra agentem?

Non numeratæ pecuniæ. d. l. si quasi: eaq; est irrenunciabilis & ultra biennium non extenditur. l. in contractibus. C. de non num. pecun.

DE OBLIGATIONIBVS EX
consensu. Tit. XXIII.

Quot sunt obligationes ex consensu?

Quatuor. Emptio & uenditio, Locatio & conductio, Societas, Mandatum.

Quot modis differunt hæ obligationes à superioribus?

Tribus modis. Nam primò in his solus consensus obligationem efficit: in illis uerò præ-

præter consensum requiritur solennitas & adminiculû uel rei, uel uerborum, uel litterarum. I I. Hæ etiam inter absentes contrahi possunt: stipulationes autem tantum inter præsentis. I I I. In his obligatur alter alteri ultro citroq; ex bona fide: etiam in his quæ lingua nuncupata non sunt: in stipulationibus uerò alius obligat, alius obligatur, & solum id uenit quod expressum est. l. quicquid astringendæ. 99. De uerb. oblig. Hæ enim sunt stricti iuris, illæ bonæ fidei.

DE EMPTIONE ET VENDITIONE. Tit. XXIII.

Quid est Emptio?

Est obligatio ex consensu, de re certo precio in perpetuum iure dominij acquirenda. Nam tria sunt quæ ad essentiam huius contractus requiruntur, Consensus, scilicet seu placitum, Precium certum, & pecunia numerata. Nulla enim emptio potest sine precio esse. §. precium. eod. l. 2. De contrah. empr. l. empti. C. eod. Pariaq; sunt precium ab initio certum esse, uel ex post facto certificari aut in alterius arbitrium conferri. d. §. precium, & l. si. C. eod. Quod & in locationibus

bus ualet. l. si merces. 25. Locati. Stat. Nor. tit. 16. l. 10. Deinde in cæteris rebus præter pecuniam, precium esse non potest. §. item precium. eod. l. j. De contrah. empr. Nam ut emptio contrahatur, corpus cum quantitate commutari oportet. Si enim corpus cum corpore (ut monile cum annulo) uel quantitas cum quãtitate (ut numus Italicus cum Gallico) commutetur: permutatio est. Atque hæc tria sufficiunt, cum non conuenit nominatim ut contractus in literas referretur. Nam si diserte conuenit ut instrumentum emptionis conficiatur: contractus non nisi perfecto instrumento perfectus erit. *Joan der kauffbrieff auffgericht vnd gefertigt ist.* Instir. eod. in prin. l. contractus. C. De fid. instrum.

Quid est Arrha?

Est nihil aliud quam argumentum emptionis & uenditionis. Nullam enim obligationem creat: sed eam, quæ est, demonstrat. l. quod sæpè. 35. De contrah. empr. Et in arrhis punitur is quem pœniret, Emptor perdit quod dedit: at uenditor duplum restituere compellitur conditione ex l. contractus. C. de fid. instrum.

Ad quem spectat periculum rei uenditæ?

Ad emptorem. Quicquid enim sine dolo

&c

& culpa uenditoris acciderit, in eo uenditor securus est: nisi in se custodiam suscepserit. Si enim non suscepit, actiones tantum cedere cogitur, ut rei uenditionem, conditionem, furti & aquiliam. §. cum autem. cum 2. seqq. eod. l. quod sæpè. 35. §. si res. De contrah. empr. l. eum qui. 14. in prin. l. si uendidero. 80. in prin. De furt. Stat. Nor. tit. 16. l. 2. Stat. Frib. tract. 2. tit. 4.

Ad quem spectat commodum rei uenditæ?

Ad eundem emptorem. Nam cuius est periculum, eius debet esse & commodum. d. §. cum autem. in fin. & l. id quod. 7. De peric. & commun. rei uend. l. secundum naturam, 10. De reg. iur.

Quæ res possunt uenire in emptionem?

Omnes quæ sunt in commercio. Excipiuntur igitur sacræ, religiosæ, publicæ. §. fin. eod. l. 4. cum 2. seqq. & l. 22. cum 2. seqq. De contrah. empr. l. inter stipulantem. 83. §. sacram. De uerb. oblig.

AXIOMATA TIT. XXIII.

Nulla emptio potest esse sine precio. §. precium. eod. l. 2. De contr. empr. l. empti. C. eod.

k 3

Auto

Autoritas Poëtarum apud I. C. non leuis est, ut patet exemplo Sabinianorum & Cassianorum.

Dux sectæ I. C. olim fuerunt, Sabiniani & Proculiani.

Logica I. C. hinc obseruanda est, qui testimonijs, adiunctis, dissimilibus inter se disceptant.

Cuius opinio præualere debeat; eius, scilicet qui ualidioribus rationibus argumentatur.

Qui nondum rem emptori tradidit, adhuc ipse dominus est. §. utiq; eod.

DE LOCATIONE ET CONDV- sione. Tit. XXV.

Quid est Locatio?

Est obligatio ex consensu de re, mercede certa faciendâ uel ad tempus utendâ. Tria enim sunt quæ ad essentiam huius contractus requiruntur, Consensus, Merces certa & Tempus certum. Merces enim si non sit certa, nec in arbitrium tertij collata: non datur actio locati, sed præscriptis uerbis. Instit. eod. in prin. l. si merces. 25. Locat. Nā si merces est constituta aut data, est locatio: si incerta est, iudicium datur in factū, id est, præscriptis uerbis: si nulla est constituta, est mandati obligatio. l. si tibi 22. De præscrip. uerb. Adhuc in cæteris rebus merces esse non potest:

test: nam si usus rei pro usu rei datur: oritur contractus innominatus do ut des, pro quo datur actio præscriptis uerbis. §. præterea. eod. Denique in faciendo & ad tempus utendo consistit. Nam primò opera artificis tantum conducitur: adeò ut si materia artificis sit, emptionis obligatio oriatur: quia (ut ait Theophilus) materiæ quasi accessio est opera: si cõductoris, locatio. §. item queritur. eod. l. 2. Locat. Deinde si prædium perpetuò elocetur, nõ locatio, sed Emphyteusis est. *Ein erbrecht, ein erbleben.* Vide Stat. Nor. tit. 23. l. 9. & seqq.

Quid est Emphyteusis?

Est contractus iuris ciuilis, quo prædium perpetuò fruendum alicui traditur, ut quãdiu domino pensionem seu redditum canonem uel pro eo præstat, tam diu neq; ipsi, neque hæredi eius auferre id liceat. §. adeo autem. eod.

A' quo' nam est introductum hoc ius?

A' Zenone Imp. qui emphyteutici contractus propriam statuit naturam, suis patetis fulciendam. d. §. adeò autem. eod. & l. j. C. de iur. emphyt.

Ad quem pertinet periculum rei Emphyteuticæ?

Si de hoc aliquid est pactum, id obseruandum est. Sin autem nihil: tum si tota res perit, domino: si pars, emphyteutæ perit. d. §. ad eò auté. eod. Atq; hæc de Emphyteusi.

Quæ nam est natura locationis?

Illæ ex cõuentione legem accipit, reliquæ ex bono & æquo præstantur. §. conductor. eod. l. si merces. 25. §. conductor. eod. Venit & custodia in hunc contractum. §. qui pro usu. eod. Deniq; hæres succedit conductori. §. si. eod. l. uiam. 10. C. de locat. Stat. Nor. tit. 17. l. j. & 2. Stat. Frib. tract. 2. tit. 5.

Quæ nam oriuntur hinc actiones?

Duæ. Locati, quæ datur locatori: & Conductor, quæ datur conductori. §. j. eod.

DE SOCIETATE. *Von gesellschaft, gemeinschaft.* Tit. XXVI.

Quid est Societas?

Est obligatio ex consensu, quæ de alicuius rei communione contrahitur.

Quotplex est Societas?

Duplex. Est enim aut Vniuersalis, quæ est totorum bonorum: aut Particularis, quæ est unius

unius alicuius negociatiõis, aut rei. §. j. eod. l. 5. Pro socio.

Quot sunt regulæ de lucro & damno?

Quatuor. I. Æquales partes proportionè Geometrica in lucro & damno spectantur: nisi aliud conuenit. §. & quidem. eod. l. si non fuerint. 29. Pro socio. Statut. Norimb. tit. 18. l. j.

II. Sæpè quorundam ita preciosa est opera in societate, ut eos iustum sit meliore conditione in societatem admitti. Quia sæpè opera alicuius pro pecunia ualet. §. de illa. cum seq. eod. d. l. 29. cum seq. Vnde pro uerb. natum est, Opera pro pecunia. Exemplum est in oratione Cicer. pro Q. Roscio de Panurgo seruo cõmuni Roscio & Fânio.

III. Pars expressa seruatur in omiffa. §. illud. eod.

IIII. Leonina societas est in qua quis damnnum tantum, nullum autem lucrû sentit. d. l. 29.

Quot modis dissoluitur societas?

Quinque. I. Renunciatione tempestiua & non dolosa. §. manet. eod. l. uerum est. 63. in fin. & l. actione. 65. diximus. eod.

k 5 II. Mor-

I I. Morte socij. §. soluitur. eod. d. l. actio-
ne. §. morre. Stat. Nor. tit. 18. l. 7.

III. Fine negotij. §. itē si alicuius. eod.

IIII. Publicatione. §. publicatione. eo.
d. l. actiōne. §. publicatione.

V. Cessione bonorū. §. itē si quis. eod.
Vide Stat. Nor. tit. 11. l. 6. in fin.

Quæ nam oritur hinc actio?

Actio pro socio, in quam ueniunt dolus
& culpa. §. fin. eod. l. cū duobus. 52. §. uenit. l.
focius socio. 72. eod. l. contractus. 23. De
reg. iur.

D E M A N D A T O.

Tit. XXVII.

Quid est Mandatum?

Est obligatio ex consensu de negotio ali-
quo expediendo nulla mercede constituta.
Nam mercede interposita contrahitur con-
ductio & locatio. §. fin. eod. l. j. Mand. Vbi di-
citur, Mandatum ex officio nasci, cui con-
traria fit merces.

Quotuplex est Mandatum?

Duplex. Aut enim unius causa fit aut plu-
rium. Vnius, ut mandantis, mandatarij, ex-
tra-

tranei. Plurium, ut mandatarij & mandan-
tis, mandantis & extranei, mandatarij &
extranei. Instit. eod. in prin. l. 2. Mand.

*Oriuntur ne obligationes ex omnibus his
speciebus?*

Vna tantum species illa, quæ fit manda-
tarij tantum causa, superuacua est: & ob id
nulla ex ea obligatio nascitur. §. tua tantum.
eod. d. l. 2. Nam,

Consilium non est obligatorium. d. §. tua tantum.
& d. l. 2. l. consilij. 47. c. nullus ex consilio. De
reg. iur.

At mandatum quod mandatarij tantum causa fit:
est consilium.

Itaque non est obligatorium.

*Sunt ne & alia mandata non obliga-
toria?*

Sunt: ut quæ contra bonos mores & tur-
pia sunt. §. illud. eod. l. si remunerandi. 6. §.
rei turpis. l. si mandauero. 22. §. qui ædem.
eod. Et licet mandatarius ob turpe factum
fit punitus, nullam tamen actionem contra
mandantem habet. l. quod à quoquam. 46.
l. quod quis ex sua. 203. De reg. iur. Quia
suum turpitudinem allegans, non est audi-
endus. l. mercalem. C. de condic. ob turp.
cau.

Quæ-

Quæ nam est regula in mandato?

Mandatarius diligenter debet custodire fines mandati. Itaq; si rem mandatam pluris mandatarius emerit, nõ potest cum datore agere in plus quàm mandauit. §. is qui exequitur. eod. l. 3. cum 2. seqq. eod. Sed si minoris emit, habet actionem mandati. Quia in toto & pars continetur. l. in toto. 113. c. in toto. De reg. iur. Et in eo quod plus est, semper inest & minus. l. in eo quod plus. 110. c. plus semper. De reg. iur. Denique quia non debet minus non licere, cui plus licet. l. non debet. 21. c. cui licet. De reg. iur.

Quot modis dissoluitur Mandatum?

Tribus. I. Reuocatione dum res adhuc integra est. §. rectè. eod. l. si uerò. 12. §. si mandauero. l. si mandassem. 15. eod.

II. Morte alterius: nisi per ignorantiam mortis impletum iam sit. §. item si. eod. l. inter causas. 26. in prin. l. si quis. 27. §. morte. eod. l. penul. Si cert. pet. l. 3. C. de solut.

III. Renunciatione, quæ ita fit ut mandati causa sit integra. Nam,

Quæ ab initio sunt uoluntatis, ex post facto sunt necessitatis. l. sicut. D. de a&t. & oblig.

At mandatum ab initio suscipere liberum est.

Man-

Mandatum igitur susceptum consumandum est. §. mandatum. eod. d. l. si mandauero. 22. §. fin. l. si quis. 27. §. qui mandatum. eod.

Quæ nam actio oritur hinc?

Actio Mandati.

AXIOMATA TIT. XXVII.

Sententia benignior est sequenda. §. is qui. eod. l. semper 56. l. capienda. 168. De reg. iur.

Iusta & probabilis ignorantia nemini nocere debet. §. rectè. eod.

DE OBLIGATIONIBVS QVÆ

quasi ex contractu nascuntur.

Tit. XXVIII.

Quid est obligatio ex quasi contractu?

Est qua ex unius solius facto tum ipse, tum alter tacitè obligatur: quia eo animo uterq; fuisse iudicatur.

Quot sunt facta ex quibus tales obligationes oriuntur?

Sex. Gestio negotiorum: Administratio tutelæ: Communio rerum: Communio hæreditatis: Aditio hæreditatis, qua hæres legata-

gararijs obligatur: Solutio indebiti. l. 5. De act. & oblig.

I. *Quid est obligatio negotiorum gestorum?*

Quæ inde oritur quòd quis negotia, absentis gessit sponte & sine mandato. §. igitur. eod. Eius enim obligationis causa est utilitas absentium.

Quæ nam actio oritur ex hac obligatione?

Actio negotiorum gestorum.

Quotuplex est ea actio?

Duplex. Directa & Contraria. Nam hæc ultro citroq; nascuntur actiones.

Quid est directa?

Quæ competit domino rei gestæ aduersus eum qui gessit, ut, scilicet is administrationis reddat rationem ad exactissimam diligentiam.

Quid est Contraria?

Quæ illi qui utiliter gessit negotia, competit aduersus dominum rei gestæ, ut, scilicet is reddat quæ impensa sunt.

II. *Quid*

II. *Quid est obligatio administratæ tutelæ?*

Quæ inde oritur, quòd tutor rem pupilli gessit. §. tutores. eod.

Quæ nam actio inde oritur?

Iudicium tutelæ: quod competit finita tutela.

Quotuplex est ea actio?

Duplex. Directa & Contraria. Nam & hoc casu mutuæ sunt actiones ultro citroq;.

Quid est Directa?

Quæ competit pupillo contra tutorem ad reddendam rationem tutelæ.

Quid est Contraria?

Quæ competit tutori contra pupillū ob impensas & obligationem, uel personalem (cum, scilicet fideiussit pro pupillo) uel realem, cum rem suam pignori dedit pro pupillo.

III. *Quæ nam est obligatio ex communiōe rerum?*

Quæ inde oritur quòd aliqui in communiōnem alicuius rei non sponte, sed casu sine societate inciderunt: alioqui uerus contractus esset. §. itē si inter. eod. l. 2. & 3. Commun. diuid.

Quæ

Quæ nam actio oritur hinc?

Communi diuidundo : quæ datur socio contra socium, quòd uel alter solus fructus ex ea re communi perceperit, uel alter solus in eam rem necessarias impensas fecerit. Estq; utrinq; directa.

IIII. *Quæ nam est obligatio ex commu-
nitione hæreditatis?*

Quæ inde oritur quòd aliqui cohæredes ex testamento uel ab intestato sunt: quibus datur actio familiæ herciscundæ. §. item iuris. eod. rot. tit. ff. Famil. hercisc.

V. *Quæ nam est obligatio ex aditione
hæreditatis?*

Quæ inde oritur quòd ab hærede aliquid legatum est: itaq; is quàm primum adiit hæreditatem, censetur se obligasse ad omnia in testamento relicta: ideoq; tacitè legatarijs obligatur, conueniriq; potest per actionem ex testamento. §. hæres quoq;. eod. d. l. 5. §. hæres. De act. & oblig.

VI. *Quæ nam est obligatio ex solutio-
ne indebiti?*

Quæ inde oritur quòd quis soluit per errorem quod non debebat: ideoq; datur condictio indebiti. §. item is cui, eod. d. l. 5. §. is quoq;.

quoque. Quanquàm hîc potius distractus quàm contractus est. Nam,

Qui soluendi animo pecuniam dat, potius distrahere quàm contrahere uult.

At qui indebitum per errorem dat, animo soluendi dat.

Is ergo potius distrahendi animum habet.

Semper ergo indebitum repeti potest?

Excipiuntur pauci casus, quos hoc syllogismo conclusimus: ex §. ex quibusdam. eod.

Ex quibus causis inficiendo lis crescit, ex ijs causis indebitum solum non repetitur. (Inficiendo lis crescit. *Aufs dem leugnen nimpt die ahnsprach zu.*) Hæc propositio prosyllogismo approbari potest. Nam solum ex causa transactionis nõ repetitur. At qui ab initio soluit, uidetur transigere & potius uelle soluere, quàm in dubio litis ponere.

At lex Aquilia & legatum uenerabilibus locis relictum, sunt causæ ex quibus inficiendo lis crescit.

Itaq; ex lege Aquilia & legato pio solum non repetitur: ob fauorem religionis, l. personæ. De religios.

PER QVAS PERSONAS NOBIS
obligatio acquiritur. Tit. XXIX.

Quid nunc sequitur?

Haecenus diximus de speciebus contra-
ctuum: nunc de causis acquirendi & amit-
tendi uidendum est: Acquirimus autem uel
per nos, uel per eos, qui in nostra potestate
sunt, ut serui & filijfam.

*Quid acquirimus per fi-
lios?*

Quodcunq; per liberos in potestate con-
stitutos ex obligatione fuerit acquisitum, id
diuiditur secundum imaginem proprietatis
& ususfructus. Quodcunq; enim commo-
dum ab actione peruenit, huius usumfructu
pater, proprietatem filius habet. l. cum ope-
ret. l. fin. C. de bon. quaer. liber.

*Nihilne per liberos homines ac-
quiritur?*

Acquiritur: sed tantum duabus ex causis,
id est, si quid ex operis suis, uel ex re nostra
acquirant.

QVI.

QVIBVS MODIS TOLLITVR
obligatio, Tit. XXX.

Quot modis amittitur obligatio?

Quatuor. Solutione naturali seu reali, Ac-
ceptilatione, Nouatione, & Contraria uo-
luntate.

I. Quomodo Solutione?

Cum soluitur quod debitum est, aut a-
liud creditore consentiente. Instib. eod. in
prin. Potest enim aliud pro alio solui, si cre-
ditor consentiat. l. manifesti. C. de solur.

*Liberaturne debitor, si alius pro ipso e-
tiam ignorante & inuito
soluat?*

Liberatur. l. soluendo. 39. De neg. gest.
Naturalis enim & ciuilis ratio suauit alic-
nam conditionem meliorem etiam igno-
rantis & inuiti nos facere posse. Sed qui in-
uito debitore soluit, non habet negotio-
rum gestorum actionem. l. fin. C. de neg.
gest. Nec obstat l. inuitis. 69. De reg. iur. Il-
la enim loquitur de priuilegijs: deinde hic
agitur de liberando, ad quod iura priora
sunt, quam ad obligandum. Quin etiam sol-
uente

uente reo, omnes qui pro eo interuen-
runt, liberantur, ut fideiuffores, mandato-
res, sponsores. Quia soluta principali obli-
gatione, accessoria tollitur. c. accessorium.
De reg. iur.

I I. Quid est Acceptilatio?

Est imaginaria solutio. *scheingalung*. hoc
est, in tabulas acceptæ pecuniæ relatio. §. i.
tem per acceptilationem. eod. Vel est libe-
ratio per mutuam interrogationem, qua u-
triusque contingit ab eodem nexu solutio.
l.j. De acceptil.

Quotuplex est Acceptila- tio?

Duplex. Simplex seu Vulgaris & Aquiliana.

Quid est Simplex Acceptila- tio?

Quæ una stipulatione constat, per quam
tollitur uerborum obligatio & alia quæuis,
modò in stipulationem deducta sit: siue in
totum, siue in partem. Nam uerbis facta
obligatio, alijs uerbis tolli potest. d. §. item
per acceptil. & l. nihil tam naturale. 35. l. a-
ctus. 79. De reg. iur.

Quid

Quid est Aquiliana stipulatio?

Quæ pluribus stipulationibus ultro citro-
que factis constat: per eam omnium gene-
rum obligatio, in stipulatum deducta, tolli-
tur. Eius formula, à Gallo Aquilio compo-
sita, est in §. quicquid. h. tit. & l. & uno. 18.
De acceptil.

III. Quid est Nouatio?

Est prioris debiti in aliam obligationem,
uel ciuilem, uel naturalem transfusio atque
translatio. l.j. De nouat. & deleg.

Quotuplex est Nouatio?

Duplex: Personæ aut Rei.

Quid est Nouatio perso- næ?

Est alterius debitoris in suum locum sub-
stitutio, quæ dicitur Delegatio. §. præter ea.
eod. l. delegare 11. De nouat.

Quid est Nouatio rei?

Cum eadem quidem persona in poste-
riore stipulatione manet: sed res noua adij-
citur, ut conditio aut fideiussor. §. sed si ea-
dem. eod. l. quoties. 14. De nouat.

1 3

Quando

Quando fit Nouatio?

Quando hoc ipsum inter contrahentes expressum fuerit. §. sed cum hoc. eod. l. fin. C. de nouat. Requiritur enim animus nouandi & eius expressio: tum enim nouatio fit, cum nouandi animo iam secundam obligationem icum est: idq; expressum est.

III. *Quæ nam obligationes dissoluntur contraria uoluntate?*

Quæ consensu contrahuntur: idq; reintegra. §. fin. eod. d. l. nihil tam naturale. 35. l. omnia quæ iure. 100. De reg. iur.

Finis libri tertij.

QVÆ

QVÆSTIONES IN
INSTIT. IVST.

LIB. IIII.

DE OBLIGATIONIBVS QVÆ
ex delicto nascuntur So auß malefiz, mißhandlung
oder mißhätig verhandlungen entspringen. Tit. I.

Quotplex est delictum?

V P L E X. Verum & Quasi delictum.

Quot sunt species ueri delicti?

Quatuor: Furtum, Rapina, Damnum, Iniuria.

Nam delicta quædam committuntur in	{	Re	{	Clam, Furtum.
			}	Vi, Rapina.
	}	Lædendo, Damnum.		
				Persona, Iniuria.

DE FVRTO.

Quid est Furtum?

Est contrectatio fraudulosa, lucrificandi gratia uel ipsius rei, uel etiam usus eius possessionis'ue, quod lege naturali prohibitū est admittere. §. j. eod. l. j. ff. De furt.

Quotplex est Furtum?

Duplex. Manifestum & Nec manifestū. §. furtorum. eod. l. 2. De furt.

Quid est Manifestus fur?

Qui depræhenditur cum furto, quod nō dum derulit ad eum locum ubi eo die cum furto manere destinauit. d. §. furtorum. & l. 3. 4. 5. 6. De furt. Gell. lib. 11. ca. 18.

Quid est non manifestus fur?

Qui rem derulit quō destinauit. d. §. furtorum. & l. 5. & 8. De furt.

Quæ nam est pœna furti?

Manifesta quadrupli: Nec manifesta dupli.

Quæ nam furtorum species abolite sunt?

Conceptum vberzeugt. Oblatum widergebē. Prohibitū, *wan der sucher verhindert*. Non exhibitum, *wan es funden, aber nit widergeben*. Vide

de Gell. lib. 16. ca. 10. Cœl. lib. 6. ca. 6. de conceptione furri.

DE OBLIGATIONE FVRTI.

Quot sunt igitur in furto consideranda?

Duo: Obligatio & Actio.

Quæ nam est formalis causa obligationis?

Contrectatio, quæ fit affectu furādī & inuito domino. Nam furtum fit non tam amouendo, quàm contrectando rem alienam. §. furtum autem. eod.

Quot modis fit illa contrectatio?

Tribus. Fit enim aut in re, aut in usu rei, aut in possessione rei.

Quomodo in re?

Cū quis alienam rem contrectat, aut liberum hominem surripit. §. interdum etiā. eod. Tumq; agitur criminaliter, non ciuilitate, ut ob plagium.

Quomodo in usu rei?

Cū quis usum alienæ rei in suum lucrū conuertit: ut cū creditor pignore, depositarius re deposita utitur: aut commodata-

rius re commodata aliter utitur quàm uen-
dam accepit. d. §. furtum autem. eod. l. qui in
menta. 40. l. si pignore. 54. in prin. De furt.
Gell. lib. 7. ca. 15. Valer. lib. 8. tit. 2. Idem est si
quis rem sibi commodatam, alij commoda-
uerit. d. l. si pignore.

Obiectio.

Furtum fit animo lucrandi.

At qui rem sibi commodatam alij commodat, ni-
hil lucri sui causa facit.

Is ergo furtum non committit.

Responsio.

Species lucri est ex alieno largiri, & be-
neficij debitorem sibi acquirere. Vnde & is
furti tenetur, qui idem rem amouet ut eam
alij donet. d. l. si pignore.

*Sed est ne perpetuò uerum. cum furium commit-
tere qui commodata re aliter uiitur,
quàm utendam acce-
pit?*

Duo tantùm casus excipiuntur. I. Si com-
modatarius dominum permiffurum credi-
dit. §. placuit. eod. l. qui re. 76. De furt. Furtum
enim sine affectu furandi non committitur:
& uoluntas ac propositum delinquentis di-
stinguit maleficia. l. qui iniuriæ. 53. De furt.

II. Si

II. Si commodatore uolente id fiat. §. sed
& si. eod. l. inter omnes. 46. §. rectè. cum seq.
De furt.

*Quid iuris est cum quis seruum alterius cor-
rumpere tentauit ut furtum fa-
ceret?*

Non solum furti, sed & corrupti serui a-
ctioe tenetur. §. unde illud. eod. l. si quis. C.
de furt. Idem dicemus nos de liberis, uxori-
busq; corruptis & sollicitatis.

Obiectio.

Vt serui corrupti actio detur, oportet seruum esse
deteriorem factum. l. j. & toto tit. De ser.
corrup.

At in nostro casu seruus non est deterior factus.

Idem in nostro casu non datur actio serui corru-
pti.

Responsio.

In hoc casu consiliu corruptoris ad perni-
ciam probitatis introductum punitur: & sic
affectus sine effectu punitur: ne impunitas
inuiter ad delinquendum.

*Quomodo in possessione sit fur-
tum?*

Cum debitor creditori pignus subtrahit.
§. aliquando. eod. l. itaq; 12. §. sed & si. De furt.

Cre-

Creditor enim excepto usu, pignus possidet. l. serui. 16. De usucap.

DE ACTIONE FVRTI.

Quæ nam actiones dantur pro furto?

Odio furum plures sunt introductæ actiones. Nam ad rem dantur Actio ad exhibendum, Rei uendicatio & Condictio furtiua: ad pœnam Actio furti. §. fin. eod. l. si pro fure. 7. §. furti. De condict. furt. l. si pignore. 54. §. cum furti. De furt. Hodie actio furti criminalis est. Authen. sed nouo iure. C. de seru. fugit. §. si quis quinq;. De pac. tenen. In V. sibus feudo.

Contra quem competit actio furti?

Contra quemuis doli. capacem: ideoque etiam contra impuberem, qui intelligit se delinquere, id est, qui capax doli sit. §. pen. eod. l. impuberem. 23. De furt. l. ferè in omnibus. 108. De reg. iur. Item contra eos qui rem furtiuam susceperunt & celarunt. *Der häller ist wie der stâler.* §. sed hæc actiones. eod. Qui autem furem celant, dicuntur receptatores. Item contra eos quorum ope & consilio

filio furtum factum est. §. interdum quoque. eod. l. in furti. 50. (ubi dicitur lusum perniciosum non debere esse impunitum) d. l. si pignore. §. pen. De furt. l. sæpè. 53. De uerb. signif. Non autem datur contra eos qui consilium tantum dederunt, nisi furtum securum sit. §. certè. eod. nec cõtra eos qui in potestate nostra sunt. §. hi qui. eo. l. serui. 17. De furt. Neq; enim qui potest in furem statuere, necesse habet aduersus eum litigare. d. l. serui. & l. qui seruo. 36. l. si quis uxori. 52. De furt.

Cui competit actio furti?

Non solùm domino rei surreptæ: sed & cuiuslibet cuius interest rem saluam esse: ut primò creditori, cuius interest ratione iuris in pignore. Nam etsi idoneum debitorem habeat, expedit tamen ei potius pignori incumbere quàm in personam agere. Plus enim cautionis in re est quam in persona. l. plus. 25. De reg. iur. Et commodius est agere actione reali quàm personali. Quin & ipse creditor debitori ad pignus soluta pecunia præstandum obligatus est. II. Fulloni & sartori: quia horum interest ratione custodiæ. III. Emptori bonæ fidei, quia eius interest ratione iuris realis. IIII. Cõmodatario: quia eius interest ratione custodiæ: nisi

nisi dominus agere uoluerit. §. furti autem. cum seqq. eod. l. cuius. 10. cum 4. seqq. l. is cui. 85. De furt. l. fin. C. de furt. Depositario autem non competit: quia eius nihil inter- est. §. sed is apud quem. eod. l. eum qui. 14. §. 3. De furt.

Ad quid datur?

Actio furti datur ad pœnam pecuniariam: & furti quidem manifesti in quadruplum: non manifesti autem in duplum. §. fin. eod. Condictio furtiua datur ad rem cum infamia recuperandam. Rei uindicatio datur ad rem sine infamia recuperandam. Actio criminalis datur ad pœnam corporalem.

AXIOMATA TIT. I.

Furtum sine affectu furandi non committitur. §. placuit eod.

Calliditati obuiam eundum est. §. sed et si. eod.

Consilium ad perniciem probitatis introductum puniri debet. d. §. sed & si in fin.

Delicta non debent manere impunita, ne delinquenti occasionem præbeant. d. §. sed et si. in fin.

Inter patrem & filium non potest nasci actio. §. hi qui. eod.

Expedit pignori potius incumbere, quàm in personâ agere. §. furti autem. eod. l. plus, 25. De reg. iur.

D E

DE VI BONORVM RAPTO-
rum. Tit. II.

Quid est Rapina?

Est furtum impudenter & ui factum. Ideo quæ à Iuliano I. C. raptor improbus fur definitur. l. 2. §. cæterum. eod. Instit. in prin. eod.

Quæ nam actio competit contra raptorem?

Qui ui rem aufert, & furtum, & uim committit. Itaque rapinæ & priuatum & publicum iudicium olim fuit constitutum: priuatum de furto, publicum de ui. Ridiculum enim esset leuioris conditionis eum esse qui ui rapit, quàm qui clam amouet. Sed postea prætores propriam eius delicti actionem introduxerunt, quæ appellatur uis bonorum raptorum & utrumque delictum, furtum, scilicet & uim compræhendit.

Quæ nam est pœna huius delicti?

Intra annum utilem quadrupli, post annum simpli est. d. l. 2. §. in hac actione. l. fin. C. eod.

Qualis est hæc actio?

Mixta. Nam in pœna inest etiam rei persecutio.

Contra

Contra quem competit?

Contra eum qui etiam absque dolo callidoque consilio, uel rem mobilem quasi suam ui rapuit, uel rem soli inuasit. §. ira tamen, cum 2. seqq. l. si quis in tantam. C. unde ui. quæ lex (ut loquuntur) in constitutionibus imperij canonizata est in ordinatione Cameræ, Vvormatiæ anno 1521. facta, tit. *Wie es in irrung der possession halben gehalten werden soll.*

Cui competit?

Non solum illi in cuius bonis res erepta fuit, id est, cuius dominium habuit: sed & illi ex cuius bonis fuit, id est, cuius periculum sustinuit aut custodiam præstare debuit. §. sane. eod. d. l. 2. §. in hac actione.

Ex quibus causis competit?

Ex omnibus ex quibus furti actio competit. §. fin. eod. l. 2. §. & generaliter.

DE LEGE AQVILIA SEV DAM-

no. Von *zugefügtem schaden.*

Tit. III.

Quid est damnum iniuria datum?

Est damnum quod non iure fit in rebus tam animatis, quam anima carètibus. Iniu-

ria

ria enim hinc non contumelia est, sed damnum culpa darum etiam ab, eo qui nocere noluit. l. sed et si. 5. j. eod.

Quot sunt hic consideranda?

Duo. Capita legis Aquiliæ & Actio legis Aquiliæ.

Quod nam est primum caput?

Quo cauetur de morte serui aut pecudis, Nam qui seruum alienum aut quadrupedem alienam iniuria occiderit: quanti ea res in eo anno, præterito à die damni dati, plurimi fuerit: tantum domino dare damnatur. In hoc capite tria uerba consideranda sunt: pecus, iniuria occidere & quanti plurimi. Instit. eod. in prin. l. 2. ff. eod.

I. Quid est pecus?

Est animal quod gregatim pascitur: ut equus, mulus, asinus, ovis, bos, capra, fus. l. legatis. 65. De leg. 3.

II. Quid comprehendit iniuria?

Excludit quidem defensionem (quæ iure naturali permessa est) & casum fortuitum. §. iniuria. eod. d. l. sed et si. 5. §. j. eod. sed continet culpam: cuius tria exèpla hinc sunt. I. de iaculante. l. ite si obstetrix. 9. in fi. eod. II. de puratore. §. ite si putator. eod. l. si putator. 31.

m eod.

eod. III. de medico. §. præterea. eod. l. qua actione. 7. in fin. cum l. seq. eod.

Quid comprehendit culpa?

Imperitiam & infirmitatem. Imperitia enim culpæ annumeratur. d. §. præterea. eod. & l. imperitia. 132. De reg. iur. Nec videtur iniquum, si infirmitas culpæ annumeretur cum affectare quis non debeat, in quo vel intelligit, vel intelligere debet infirmitatem suam alij periculosam futuram. l. idem. 8. eod.

III. *Quid comprehendunt hæc uerba, Quanti plurimi?*

Duo: Estimationem damni dati, & Interesse. Illa ex uerborum interpretatione patet, & pœnalem actionem efficit, quæ ad hæredem nõ transit. §. his autem. eod. l. ait lex. 21. eod. l. inde Neratius. 23. §. hanc actionem. eod. l. pupillum. 111. §. j. De reg. iur. Hoc ex mente legis per extensionem comprehenditur. §. illud. eod. d. l. ait lex. cù l. seq. eod.

Quod nam est tertium caput legis Aquiliæ?

Quo cauetur de omni damno, extra mortem, in animalibus, nec pecudibus, nec quadrupedibus & in rebus inanimatis. dato. §. capite. eod. l. si seruus seruum. 27. §. tertio autem.

autem. eod. Et sicut in primo capite de cæca de serui aut quadrupedis: ita hic de qualibet alia re uel cæca, uel uulnerata, uel rupta agitur: quâti ea plurimi intra xxx. dies proximos fuit. Quia qui rumpit, minus delinquit quàm qui occidit.

Quid uocas ruptum?

Generaliter uoco quicquid quoquo modo peremptum aut deterius factum est. §. ruptum. eod. d. l. 27. §. cum eo. ubi elegantia uerba de methodica lege ab Vlpiano proposita sunt. Non est nouum, inquit, ut lex specialiter quibusdam enumeratis, generale subijciat uerbum, quo specialia completatur: quæ sententia uera est, id est, est *ut uocatur*. Atq; hæc de capitibus legis Aquiliæ.

Quæ nam oritur hinc Actio?

Actio legis Aquiliæ, quæ est triplex, directa, utilis, & in factum.

Quid est Directa?

Quæ datur ex uerbis & mære legis Aquiliæ cõtra eos qui corpore suo damnum dederunt, id est, corpus læserunt. §. cæterum. & §. sed si quis alienum: ubi exempla actionis sunt. Instit. eod. *Ein strackhe klag, die im rechten mit außgetruckten worten begriffen ist.*

Quid est Vitilis?

Est actio extensiuua seu collectiuua, quæ ex mente & interpretatione iureconsultorum datur contra eos qui alio modo, quam corpore suo damnum dederunt, id est, corpus læserunt, d. §. cæterum, & litem si obstetrix. 9. l. quemadmodum. 29. §. magistratus. l. Quintus. 39. l. boues. 53. eod.

Quid est actio in factum?

Est actio subsidiaria à prætore introducta cōtra eos, qui citra corporis lesionem damnum in eo dederunt, §. fin. eod. l. & eleganter. 7. §. idem Labeo. De dol. mal.

AXIOMATA TIT. III.

Insidiatorem impunè licet occidere, si aliter periculum effugere non liceat §. iniuria. eod. Nam iure naturali euenit, ut quod quisq; ob tutelam corporis sui fecerit, iure fecisse existimetur. ait Florentinus l. C. in l. ut uim. De iust. & iur. Et aduersus periculum naturalis ratio permittit se defendere: ait Gaius in l. 4. Ad l. Aquil.

Medicus tenetur ad prosequendam curationem: & Medicus derelinquens curationem, culpæ reus est si mors sequatur. §. præterea, eod. d. l. 7. & 8. eod.

Imperitia culpæ annumeratur, d. §. præterea, & l. imperitia. 132. De reg. iur.

DE

DE INIURIIS.

Tit. IIII.

Nomen iniuriæ quale est?

Generale & Speciale. Generaliter enim significat omne quod non iure fit. Specialiter est contumelia, culpa, iniquitas. Instit. eod. in prin. l. j. in prin. eod.

Quid est iniuria?

Est contumelia quæ personæ alterius inferitur.

Quot sunt hic consideranda?

Duo. Obligatio & Actio. In obligatione quatuor sunt consid. 1. Quot modis comitatur. 2. Quibus inferatur. 3. Quæ sit pœna. 4. Quot modis atrox aestimetur.

I. *Quot modis committitur iniuria?*

Duobus. Aut enim Corpori inferitur, aut Famæ.

Quomodo inferitur Corpori?

Cùm manus alicui inferitur, *durch hand abnlegung*: ut pugno seu colaphis, fustuario, uerberibus: aut domus introitu: & cum competit actio ciuilis ex l. Cornelia. Nam iniuria

m 3 quæ

quæ manu fit, lege Cornelia continetur. §. j. & §. sed & lex. eod. d. l. j. §. j. & l. 7. in prin. & §. domum. eod. Domus enim cuique tutissimum refugium est. l. plerique. 18. De iniusuoc.

Quot modis infertur Famæ?

Tribus. Verbis, Literis, Gestibus,

Quomodo Verbis?

Cum alicui conuicium fit, ut si quis fur, nequam, latro nominetur, aut mentiri dicatur, aut non debitor quasi debitor appellatur. d. §. iniuria. eod. & l. ite apud. 15. §. si quis bona. eod. Estq; hinc actio prætoria.

Quomodo Literis?

Cum quis ad infamiam alterius aliquid scripsit, edidit, uel aut componi fecit. d. §. iniuria. eod. d. l. 5. §. pen. & d. l. 15. §. generaliter. eod. Hodie ob hanc iniuriam competit publica accusatio, imponiturq; pœna capitalis. l. j. ca. C. de famos. lib.

Quomodo Gestibus?

Cum quis matremfam. affectatus fuerit: aut alicuius pudicitiam attentauerit. d. §. iniuria. eod. d. l. 15. §. tenetur. cum seq. eod.

I I. Qui-

I I. *Quibus personis infertur iniuria?*

Aut per semetipsum patitur aliquis iniuriam, aut per alium.

Quomodo per semetipsum?

Cum directò ipsi patrifam. uel matrifam. fit iniuria. d. l. j. §. j.

Quomodo per alium?

Cum per consequentias iniuria fit, ut cum nostris liberis, seruis, uxori, nurui fit. d. l. j. §. j. & d. l. sed si unius. 17. §. ait prætor. eod. Item cum libero homini in nostram contumeliã iniuria facta est. d. l. 17. §. item si liberum. eod.

III. *Quæ nam est pœna iniuria?*

Olim lege XII. Tabb. fuit talio aut multa xxv. assium. §. pœna. eod. Gell. lib. 20. ca. j. Hodie reiecta talionis & xxv. assium propter Neratium quendam pœna, honoraria seu pecuniaria imponitur, quæ pro circumstantiis dignitatis & uitæ uariar: & à læso æstimatur, sed à iudice taxatur. §. sed pœna. eod. l. fin. eod.

IIII. *Quot modis æstimatur atrocitas iniuriæ?*

Quatuor. 1. ex facto ipso seu re. 2. ex loco seu tempore. 3. ex persona. 4. ex membro seu parte corporis. §. atrox. eod. l. prætor. 7. §.

m 4 atro-

atrocem.eod.l.4.C.eod. Atque hæc de obligatione iniuriæ.

DE ACTIONE INIVRIARUM.

Quotuplex est actio iniuriarum?

Duplex. Criminalis & Ciuilis. §. in summa.eod.

Quid est Criminalis?

Qua officio iudicis extraordinaria pœna reo irrogatur:& eam illustres uiri per procuratores possunt exercere.l.fin.C.eod.

Quid est Ciuilis?

Qua ciuilitèr pœna reo imponitur estimatione facta ab actore.

Contra quem datur actio iniuriarum?

Contra facientem & contra procurantem. §. non solum. eod.l. non solum. 11. in prin. eod.

Quomodo tollitur ista actio?

Disimulatione, id est, cum quis iniuriam non statim ad animum reuocauerit. §. fin.eod.

AXIO-

AXIOMATA TIT. IIII.

Defendi uxores à uiris, non uiros ab uxoribus æquum est. §. patitur. eod.l.2.eod.

Secundum gradum dignitatis, tiræq; honestatē, crescit, aut minuitur æstimatio iniuriæ. §. sed præna.eod.

DE QVASI DELICTO.

Tit. V.

Quot sunt species quasi delicti?

Quatuor. I. Cum iudex per imprudentiam malè iudicat:tum enim lirem suam facit. *Bindt jme den krieg selbst auff den halß.* Instir. eod.in prin.l.5. §. si iudex. De act. & oblig. l. fin. De extraord. cognit.

II. Cum quis ex cœnaculo aliquid deijciendo aut effundendo alicui nocet. §. item is. eod.d.l.5. §. is quoq;. De act. & oblig. Publicè enim utile est sine metu & periculo per itinera commeari. l. j. De his qui deiec. uel effud. Stat. Nor. tit. 27. l. j.

III. Cum in suggrunda aut protecto circa publicum iter positum uel suspensum aliquid est, cuius casus alicui nocere possit. §. cui similis. eod.d.l.5. §. cui similis. De act. l. 5.

m 5 §. præ-

§. prætor ait. De his qui deiec. uel effud. Suggrunda sunt recti partes prominentes, quibus stillicidia à parietibus arcentur. Protecta autè & proiecta sunt partes domus prominentes: ut sunt mœniana, podia pensilia, exedre; unde in uicos & plateas prospectus patet. Stat. Nor. d. l. j. §. 4. l. malum. 242. §. j. De uerb. sign.

III. Cum furtum uel dolus committitur per illos, quorum opera utimur. Nam culpa & quasi delicti species est, opera malorum hominum uti: §. item exercitor. eod. d. l. 5. §. item exercitor. De act. Vide ff. titul. Naut. caup. stab. & Furti aduers. naut. caup. stab.

Quæ nam actio competit ex his delictis?

Vna & eadem, quæ dicitur in Factum: quæ in prima specie datur in quantum iudici uidebitur. In secunda ad duplum damni dati in re. At in persona liberi occisi ad L. aureos: læsi autem, ad impendia curationis & æstimationem operarum. Ipsius uerò hominis aut cicatricis & deformitatis, nulla fit æstimatione: quia liberum corpus nullam recipit æstimationem. l. fin. De his qui deiec. uel effud. In tertia specie datur ad 10. aureos. Competit autem hæredi, non in hæredem: quia est

est pœnalis: & contra filiumfam. ipsum, non contra patrem eius. §. fin. eod. Atque hactenus Personis & Rebus: sequitur legis Actio seu persecutio.

DE ACTIONIBVS,

Quid est Actio?

Est ius persequendi in iudicio, quod sibi debetur. Instit. eod. in prin. l. nihil. 51. De act. & oblig.

Quotplex est actio seu persecutio?

Duplex. Priuata seu Ciuilis, *Ein burgerliche klag vmb erb vnd eigen.* & Publica seu Criminalis, *Ein peinliche ahnklag in einem malefiz handel.*

Quot sunt consid. in Ciuili actione?

Duo. Res de quibus litigatur, & Personæ.

De quibus rebus litigatur?

Aut de proprietate seu dominio: ob quod Actiones proditæ sunt: Aut de possessione, ad quam Interdicta fuerunt inuenta.

Quot nam sunt differentie actionum?

Sex sunt præcipuæ. Prima est quod omnis actio est aut Ciuilis, aut Prætoria.

Quid

Quid est Ciuilis?

Quæ ex legitimis & ciuilibus causis descendit, ut ex legibus, S. C. cōstitutionibus. §. sed istæ. eod.

Quotuplex est Ciuilis?

Duplex. Personalis, ut Cōdictio: aut Realis. §. j. Instit. eod. l. actionum. 25. De act.

Quid est Condictio?

Est actio ciuilis in personam, qua aduersarium nobis obligatum, intendimus dicere aut facere oportere, semperque aduersus eundem locum habet. d. §. j. & §. dicere. eod. & d. l. 25.

Quid est Realis?

Quo ad rem nostram agimus.

Quotuplex est?

Duplex. Aut enim pro re corporali datur, ut Rei uendicatio: aut pro incorporali, ut Confessoria & Negatoria.

Quid est Rei uendicatio?

Est actio ciuilis in rem corporalem, per quam rem nostram, quæ ab alio possideretur, petimus: & semper aduersus eum est, qui rem possidet. d. l. 25.

Quid est Confessoria?

Est actio ciuilis in rem incorporalem, qua serui-

seruitutem nobis debitam uendicamus, §. æquè eod. l. 2. Si seruit. uend.

Quid est Negatoria?

Est actio ciuilis de re incorporali, qua dominus negat sua prædia alijs seruire. Pertinet enim ad libertatem prædiorum uendicandâ. d. §. æquè, eod. & d. l. 2. Si seruit. uend. Iurifru. §. Si usus fruct. per.

Quid est Prætoria actio?

Quam prætor ex sua iurisdictione introduxit: uel ob penuriam ciuiliū actionum, uel ex æquitate contra exactam iuris ciuilis rationem. §. aliæ. eod.

Quotuplex est actio Prætoria?

Duplex. In Rem aut in Personam,

Actio Prætor. ria in	Rem ad	}	Vendicandum nondum usucaptum, ut Publiciana.
			Rescindendum iam usucaptum, ut Rescissoria seu Restitutoria.
Personam.	}	Anocandū obligatū, ut	Reuocandum alienatum in fraudem, ut Pauliana.
			Quasi Seruiliana seu Hypothecaria.

Quid

Quid est Publiciana?

Est actio in rem à Prætorè Publico introducta, in qua is qui possessione cecidit, dicit eam rem se quasi usucapisse, quam usu non cepit, & ita uendicat suam esse. d. §. aliæ.

Quæ nam requiruntur, ut hæc actio locum habeat?

Quatuor. 1. Ut res tradita sit à non domino. 2. Ut ex iusta causa tradita sit. 3. Ut necdum usucapta sit. 4. Ut possessio casu sit amissa. d. §. aliæ. & l. j. cum 6. seqq. De Publiciana.

Cur autem non competit directa actio hoc casu?

Quia actio civilis competit domino. Quippe ita prodita sunt iure civili actiones, ut quis dominum suum, id est, rem ratione dominij uendicat.

At qui nondum usucepit, non est dominus.

Qui ergo nondum usucepit, non habet actionem civilem seu directam.

Quid est Rescissoria seu Restitutoria?

Est actio prætoriana in rem qua dominus præsens (cuius res ab eo qui absuit usucapta est) intra annum quo absens redierit rescissa usu-

usucapione rem suam quasi non usucaptam uendicat. §. rursus. eod.

Quid uocas absentem?

Qui uel Reip. uel studiorum causa abest, uel in uinculis aut hostium potestate est. d. §. rursus. & l. hostes. 118. l. quos nos hostes. 234. De uerb. sign. Vide tit. Ex quibus cau. maio.

Quid est Pauliana?

Est actio prætoriana in rem à prætorè Paulo instituta, per quam quæ in fraudem creditorum alienata sunt, rescissa traditione reuocantur. §. item si quis. eod. l. uideamus. 38. §. 3. De usuris. l. creditores. 10. cum 2. seqq. l. creditor. 55. De uerb. signif. l. fraudis. 79. l. non fraudantur. 134. De regul. iur. Vide tit. ff. Quæ in fraud. cred. & C. de reuoc. ijs quæ in frau. cred.

Quid est Seruiana?

Est actio prætoriana in rem qua experitur quis de rebus coloni quæ iure taciti pignoris pro mercedibus prædij obligantur: ut sunt inducta & illata. §. item Seruiana. eod. Vide tit. ff. In quibus cau. pig. tac. contrah.

Quid est quasi Seruiana seu Hypothecaria?

Est actio prætoriana in rem qua creditores pigno-

pignora hypothecas ue persequuntur, d. §. item Seruiana. eod.

Quomodo differunt pignus & hypotheca?

Quoad actionem hypothecariam mouendam nihil differunt. Vtrunq; enim res est pro debito obligata. Sed quod ad proprietatem uerborum attinet: pignus est res tradita creditori, maximè res mobilis. *Ein pfandt.* Hypotheca uerò est res nuda cõuentione, sine traditione obligata, maximè res immobilis, *Eia vnderpfandt.* d. §. item Seruiana. eod. l. res hypothecæ. §. De pignor. l. si rem. 9. §. propriè. De pign. act. l. plebs. 238. §. pignus. De uerb. sign.

Quæ nam sunt actiones prætorie in personam?

Quæ ex quasi contractu aut delicto oriuntur.

Quot sunt actiones prætorie ex quasi contractu?

Tres. De constituta pecunia, De peculio, furatoria. §. in personam. eod.

Quid est actio de constituta pecunia?

Est actio prætorica in personam, qua cum so agitur, qui sine stipulatione soluturum se conti-

constituit. *Der zugesagt hat zûbezalen.* In eam transfusa est actio recepticia, quæ aduersus argentarios olim dabatur. §. de constituta. eod. l. 2. C. de constit. pecu.

Obiectio.

Ex pacto nudo ciues Ro. non obligantur.

At constituere solutionem, est nudum pactum.

Ex illa igitur constitutione non oritur obligatio,

Responsio.

De iure ciuili nulla est obligatio: idè prætor ex æquitate honorariam hanc actionem introduxit.

Quid est actio de peculio?

Est actio prætorica in personam, qua pater dominus ue ex contractu filiorum seruorum ue peculiotenus cõueniuntur. §. actiones autem. eod. Peculium enim ueluti patrimonium est filiorum & seruorum.

Cur peculiotenus?

Quia pater & dominus iure ciuili non tenentur: quod uult ut alter ex alterius persona teneatur: sed prætor æquitatem considerat: ideoq; peculiotenus illos condemnari uoluit. d. §. actiones. Exceptis pœnalibus causis. l. ex pœnalibus. §. 8. De reg. iur.

Quid est actio iuratoria?

Est actio prætoriam in personam, quæ datur ei qui postulante aduersario iurauit deberi sibi pecuniam. §. item si quis. eod. Et uocatur actio in factum, in l. actori. C. de reb. credit.

Quot sunt actiones prætorie ex delicto seu pœnales?

Multæ sunt: quarum in §. pœnales. h. tria exempla sunt. I. De albo corrupto. l. si quis id quod. De iurisd. II. De eo qui parentem uel patronum sine uenia in ius uocauit. ff. De in ius uocando. III. De ui eximente eum qui in ius uocatus est. ff. Ne quis eum, qui in ius uocatus est, ui eximat.

Est ne aliud quoddam genus actionum, supra dictis affine?

Est uerò, quod uocatur præiudiciale. §. præiudiciales. eod.

Quid est actio præiudicialis?

Est actio in rem, quæ cæteris quæstionibus præiudicium facit, ut scilicet, in terea illæ fileant, dum hæc uentilatur. Haber autem causam seu quæstionem status. l. j. C. de ord. iud. & l. j. C. de ord. cogn.

Quales sunt?

Vna est civilis seu legitima, qua quæritur utrum

utrum aliquis liber sit an seruus. l. ordinata. De lib. cau. Duæ sunt prætorie: Vna qua quæritur utrum aliquis ingenuus, an liberus sit. l. pen. De nox. act. Altera qua quæritur utrum aliquis filius sit nec ne. ff. De liber. agnos.

Ex quo nam genere est Condictio furtiua?

Est actio personalis, qua rei furtiuae recipiendæ nomine fures tenentur. §. nec enim. eod.

Obiectio.

Actio personalis, id est, si apparet dare oportere, nõ competit domino. Nam dari cuiquam id intelligitur, quod ita datur, ut eius fiat. Dare enim est dominium transferre. At res quæ iam actoris est, magis eius fieri nequit. Rem igitur quæ actoris est, illi dari non oportet.

At is cui res surrepta est, dominus est.

Is ergo cui res surrepta est, non habet condictionem.

Responsio.

Regulariter quidem nõ potest actor rem suam ita petere, si apparet dare eum oportere. Sed odio furum, ut pluribus actionibus teneantur, effectum est ut actione furti, rei uendicatione, & conductione furtiua teneantur.

II. Quæ nam est secunda differentia actionum?

Quodd aut simplices sunt, aut mixtæ. §. sequens. eod.

Quæ nam sunt simplices?

Quæ simpliciter rem aut pœnam persequuntur.

Quæ nam sunt persecutoria rei?

Omnes in rem actiones: & ex personalibus illæ, quæ ex contractu nascuntur: excepta depositi miserabilis actione. §. rei persequendæ. eod.

Quid uocas actionem depositi miserabilis?

Qua agitur eo nomine quod tumultus, incendij, ruinæ, naufragij causa depositum est. Nam si aliquo horum 4. casuum depositarius inficietur: præter actionem in duplū reddit: quo casu mista est actio in rem & pœnam. Et datur contra depositarium & eius hæredem si in dolo sit. §. plane. eod.

Quæ nam est actio persecutoria pœnæ?

Actio furti. §. pœnam. eod.

Que-

Quæ nam sunt mixtæ actiones?

Quæ unà cum re uel pœnam, uel personam persequuntur.

Quæ nam persequuntur rem cum pœnæ?

Actio ui bonorum raptorum, actio legis Aquiliæ, & actio ex testamento pro legato uenerabilibus locis. §. ui autem. eod.

Quæ nam persequuntur rem cum persona?

Quæ nõ solum rem respectu iuris aut dominij persequuntur, sed & præstationes personales doli, sumptum, &c. ut actio familiæ herciscundæ, communi diuidendo, finium regundorum: quæ uocantur etiam tria iudicia diuisoria. §. quædam. eod.

Quid est actio familiæ herciscundæ?

Quæ competit cohæredibus de diuidenda hæreditate. Vide l. pronuntiatio. 195. §. familia. De uerb. sign. l. fin. C. de uerb. sign.

Quid est actio communi diuidendo?

Quæ competit consortibus de diuidenda re aliqua inter ipsos communi.

Quid est actio finium regundorum?

Quæ competit vicinis ad fines agrorum regundos.

Quod est officium iudicis in his tribus iudicij diuisorij?

Adiudicare & condemnare. Nam si res aliqua commoda diuisionem non recipiat, permittitur iudici ex æquo & bono, ut eam uni alicui in solidum adiudicet, eumq; inuicem certa pecunia alteri condemnet. Stat. Norimb. tit. 36. l. 3. Statut. Friburg. tractat. 30. tit. 9. §. fin.

III. Quæ nam est tertia differentia actionum?

Omnes actiones aut in simplum sunt, aut in multipulum, ut duplum, triplum, quadruplum. §. omnes autem. eod.

Quæ nam est actio in simplum?

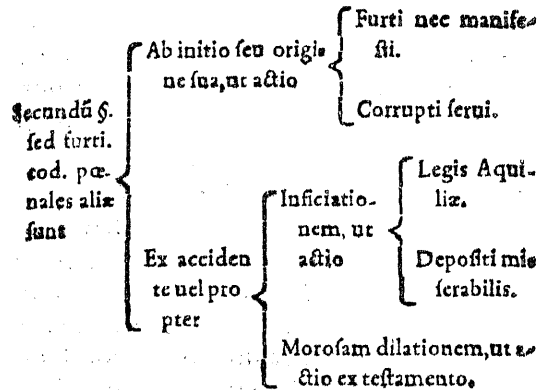
Quia rem tantum sine pœna persequimur. In simplum enim agere & rem persequi, idem est.

Quæ nam sunt in duplum?

Actio furti nec manifesti, legis Aquiliæ, depositi miserabilis, serui corrupti, ex testamento pro legatis uenerabilibus locis. §. in duplum. eod.

Quæ

Quæ nam est differentia inter has?

Quæ nam est in triplum?

Olim fuit actio Sportularum in triplum: qua agebatur contra actorem qui maiorem uera æstimatione quantitatem in libello conuentionali inseruisset, ut ex hac causa uiaiores ampliores summam à reo exigent. Qua de re olim fuit constitutio Græca, quæ hodie non extat, sed eius locus uacuus est. l. 2. C. de sportul. Earumq; mentio est in constitutionibus imperij, anno 1495. editis. Sed quoniam eadem sublata sunt alia constitu-

ratione imperij, anno 1500. edita: hodie nulla actio in triplum est.

Quæ nam sunt in quadruplum?

Actio furti manifesti, actio quod metus causa, actio in factum de calumniatoribus, actio condictitia contra executores litium qui contra normam à reis quid exigunt. §. quadrupli. eod.

Quomodo differunt illæ inter se?

In alijs expectatur iudicis iussus seu arbitrium: ut in actione quod metus causa. Nam in eius natura tacite continetur, ut qui iudicis iussu rem actori restituit, absoluitur. In reliquis uerò sententia iudicis seu condemnatio necessaria est. §. item actio. eod. Tota differentia est in iussu seu arbitrio iudicis & sententia.

III. *Quæ nam est quarta differentia actionum?*

Quòd aliæ sunt plenæ & largæ, aliæ strictæ.

Quotuplices sunt illæ largiores actiones?

Duplices. Bonæ fidei & Arbitrariæ.

Quid est actio bonæ fidei?

Est quæ habet largam & amplam interpretationem.

rationem ex bono & æquo, & in eius formula, aurea illa uerba ascribi solebant, Ex fide bona: & sunt tales 17. §. actionum autè, cum seq. eod. l. fin. C. de petit. hæred.

Quæ nam sunt priuilegia dotis?

Duo sunt. I. Hypotheca tacita. II. Prælatio. l. jca. C. de rei uxor. act. l. assiduis. C. qui pot. in pign. hab. Stat. Norim. tit. 21. l. 3. & tit. 22. l. 2. Stat. Frib. tract. j. tit. 14.

Quod nam est officium iudicis in bonæ fidei iudicijs?

Ex bono & æquo debet æstimare, quantum actori restitui debeat: & si quid inuicem reo actorem præstare oportet, eo compensato, in reliquum condemnare reum debet. §. in bonæ. eod.

Quid est Compensatio?

Est debiti & crediti inter se contributio. l. j. De compensat.

Quando permittitur compensatio?

Cùm actio iure aperto nititur, id est, cùm debitum est liquidum: item cùm quantitas aut genus hinc inde debetur.

In quibus actionibus permittitur?

In omnibus actionibus: excepta actione depo-

depositi. Olim quidem in actionibus stricti iuris per exceptionem doli mali oppositam compensatio inducebatur. Quia dolo malo facit, qui petit quod redditurus est. l. dolo. De except. doli. l. in condemnatione. 173. De reg. iur. At hodie ipso iure minuunt actiones. §. sed nostra. eod. l. fin. C. de compensat. Stat. Norimb. tit. 15. l. 2.

Quid est actio Arbitraria?

Quæ ex iudicis arbitrio pendet: in qua, nisi arbitrio seu interlocutione iudicis reus actori satisfaciatur, condemnari: satisfaciens uerò absolui debet. §. præterea. eod.

Quotuplices sunt arbitrariae?

Duplices: in rem, aut in personam.

Quot sunt in rem?

Tres. Publiciana, Seruiana, Quasi Seruiana seu hypothecaria.

Quot sunt in personam?

Quatuor. Actio quod metus causa, Actio de dolo, De eo quod certo loco promissum, Ad exhibendum.

Quod nam est officium iudicis in arbitrarijs?

Permittitur illi ex bono & æquo secundum cuiusq; rei, de qua actum est, naturam æsti-

estimare, quemadmodum actori satisfieri oporteat.

Quomodo debet sententiam ferre iudex?

Curare debet, ut certæ pecuniæ uel rei sententiam ferat: etiamsi de quantitate incerta apud eum actum sit.

Quid est actio stricti iuris?

In qua iudicis potestas strictis finibus includitur, ut fas ei non sit tam plenâ & abundantem facere interpretationem. In his qui olim plus petiisset, causa cadebat. §. si quis. eod.

Quot modis petitur plus?

Quatuor. I. Re. II. Tempore. III. Loco. IIII. Causa uel modo. §. plus autem. eod. Stat. Nor. tit. 6. l. 5.

Quomodo Re?

Cum quis maiorem quantitatem petit quam debeat: aut totum petit cum pars tantum deberetur.

Quomodo Tempore?

Cum quis ante diem, uel conditionem petit. Nam qui præmaturè petit, plus petit: sicut minus soluit, q̄ tardius soluit. l. si cui exempto. 12. §. minus. De uerb. sign. §. fideiussores:

fores: supra. De fideiussor. Et ut in l. j. De eaden. dicitur. Dies solutiōis (ut summa) pars est obligatiōis.

Quomodo Loco?

Cum quis id quod certo loco sibi dari stipularus est, alio loco petit pure. Nam utilitatem promissori adimit pura intentione. Ideoque alio loco petenti, datur actio de eo quod certo loco, quæ est arbitraria. l. j. De eo quod cert. loco.

Quomodo Causa?

Cum aduersario, electio eripitur, quod dupliciter fit. I. Cum in obligatione alternatiua, altera pars simpliciter non alternatiue petitur. Nam in alternatiuis electio est debitoris. II. Cum in obligatione generis, species simpliciter petitur. Quia debitor generis habet electionem.

Quæ nam est hodie pœna plus petentis?

Hodie qui tempore plus petit, inducias (quæ ex conuentione debitori debentur, uel ex natura actionis indulgetur) duplicare: & expensas litis eidem restituere cogitur. §. hodie. j. De except.

Quid iuris est si minus petitum sit?

Id sine periculo est: quia iudex in reliquū

in

in eodem iudicio condemnat. §. si minus, eod. Nec enim donatio præsumitur, quando alia coniectura est, præsertim erroris. Nempe enim ita resupinus præsumitur ut facile suas pecunias iactet. l. cum de indebito. De probat.

Quid si aliud pro alio sit petitum?

Id etiam sine periculo est. Nam in eodem iudicio seu instantia actor ante litem contestatam errorem suum corrigere potest. §. si quis aliud. eod.

V. Quæ nam est quinta differentia actionum?

Quod quædam dantur in solidum: quædam in quantum patiuntur facultates. §. sunt præterea. eod.

Quot sunt quæ non dantur in solidum?

Septem. I. Actio de peculio. l. quoties. §. j. De pecul. II. Actio de dote. l. maritum. 12. Sol. matr. III. Actio cum parente patrono uel. IIII. Actio cum socio. V. Actio contra donatorem. l. diuus. 28. De reg. iur. l. sunt qui. 16. l. inter eos. 18. §. j. De re iud. Stat. Frib. tract. 2. tit. 7. VI. In compensatione. VII. In priuilegio cessionis, in bonis postea quæsitis. Nam si is qui bonis cessit,

fit,

fit, postea ad pinguiorem fortunam peruenit: creditores ex integro agunt, non quidem in solidum, sed in id quod facere potest, ne egeat. l. fin. C. qui bon. ced. poss. Stat. Nor. tit. u. l. 6. §. fin. Stat. Frib. tract. j. tit. 14. §. 14. Nam in condemnatione personarum, quæ in id quod facere possunt, condemnantur: nõ totum quod habent extorquendum est: sed & ipsarum ratio habenda est, ne egeant. l. in condemnatione. 173. De reg. iur.

AXIOMATA TIT. VI.

Quod meum est amplius meum fieri nequit. §. nec enim. eod.

Illicita procrastinatio uel dilatio punitur. §. ni autem bonorum. eod.

Vltra quadruplum nulla actio extenditur. §. omnes autem. eod.

Iudex debet certam sententiam ferre. §. præterea. in fin. eod.

Qui tardius soluit, minus soluit. §. plus autem. eod. l. si cui ex empto. 12 §. si minus. De uerb. sign.

Merces per singulas regiones diuersa precia habent. §. idem autem. eod.

In stipulatione alternatiua & obligatione generis electio est debitoris. §. huic autem. cum seq. eod.

Libellus ante litem contestationem potest corrigi. §. si quis aliud. eod.

Dos ipso iure necessarijs sumptibus minuitur. §. item si de

si de dote. eod. & ff. tot. tit. De impens. in res dot. fact.

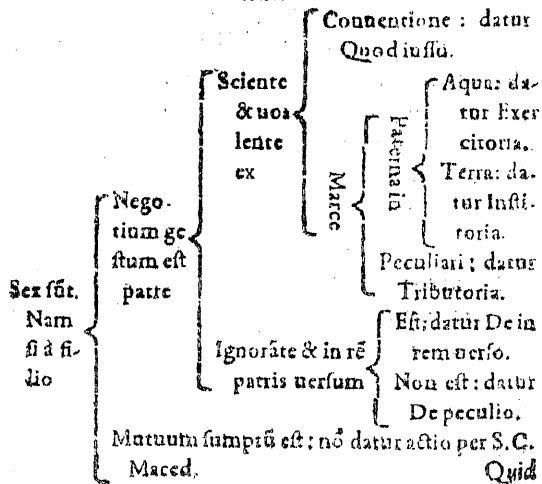
Inhumanum est spoliatum fortunis suis, in solidum damnari §. fin. eod.

QVOD CVM EO, QVI IN ALIE
na potestate. Tit. VII.

VI. *Quænam est sexta differentia actionum?*

Quod quædam actiones ex nostro contractu aut delicto oriuntur: de quibus hactenus: quædam ex alieno contractu aut delicto.

Quot sunt quæ dantur ex alieno contractu?

Quid est actio Quod iussu?

Est actio prætoriana in solidum contra patrem cuius iussu cum filio negotium est contractum. Nam qui cum filio contrahit, patris fidem sequi uideatur: quæ in his tribus primis actionibus præcipuè operatur. §. si igitur. eod. l. j. Quod iussu.

Quid est Exercitoria?

Est actio prætoriana in solidum contra exercitorem (qui magistrum nauis præposuit) de eo quod cum magistro, eius rei gratia cui præpositus fuit, contractum est. §. eadem. eod. l. j. De exerc. act.

Quid est Institoria?

Est actio prætoriana in solidum contra eum qui institorem tabernæ aut alicui alteri negotiationi præposuit: de eo quod cum institore eius rei gratia contractum est. d. §. eadem. & l. j. 2. & 3. De instit. act. Stat. Friburg. tract. 2. tit. 9. §. 5.

Quid est Tributaria?

Est actio prætoriana, qua pater qui scit filium in merce peculiari negotiari, uelut extraneus creditor in tributum uocatur. l. j. De trib. act. In hac igitur actione patris conditione præcipua non est: eiusdem enim iuris est, cuius & creditores. Et quoniam ipsi pa-

tri

tri distributio permittitur: si creditor aliquis queratur sibi minus esse tributum, datur eadem actio, ut alia tributio fiat. §. intro duxit. eod. Minus autem tribuit etiam qui nihil tribuit. l. illud. 7. §. si cuius. De trib. act. l. minus. 32. De uerb. signif.

Quid est actio, De in rem uersa?

Est actio in solidum contra patrem, sine cuius uoluntate filius contraxit, ut id totum præster, quod in rem eius necessariò uersum est. §. præterea. eod. l. j. De in rem uersa.

Quid est actio De peculio?

Est actio quæ datur contra patrem ut præster quatenus peculiū patitur. Et hinc patris conditio præcipua est: ideo quæ ante deducitur quod ipsi aut familiæ eius debetur. §. cum aut. eod. l. sed si. 9. §. peculiū. cum seq. De pecul. l. ex pœnalibus. 58. De reg. iur.

Qui nam est concursus harum actionum?

Qui quatuor priores habet: is & duas posteriores habet: sed electio debet esse de meliori. §. cæterum. cum seqq. 3. eod. l. aliquando. 11. De trib. act. Quin & directa actio, id est, certi conditio directa datur, non addito uocabulo institoria, exercitoria, &c. Non enim

o

enim

enim sunt actiones, sed actionum adiectio-
nes secundum quosdam. Itaq; directò po-
test patri condici, tanquam si principaliter
cum ipso negotium gestum sit. Quia qui per
aliū facit, per se facere uiderur. §. fin. eod.

Quid est S. C. Macedonianum?

Est ius quod prohibet mutuum dare eis,
qui in potestate parentis sunt: & ei qui cre-
diderit, denegat actionem. §. illud. eod. Di-
ctum à Macedone fœneratore. l. j. De S. C.
Maced. Stat. Nor. tit. 13. l. 4. Stat. Frib. tract. 2.
tit. 9. §. 4. Atque hæc de Actionibus ex alie-
no contractu.

AXIOMATA TIT. VII.

Verbosa disputatio est fugienda. §. j. cod.

Vbi eadem ratio, ibi idem ius. §. istas. cod. l. illud. 32.
Ad l. Aquil.

Electio debet esse de meliore. §. cæterum. eod.

SI QVADRV PES PAUPERIEM FE-
cisse dicatur, Von Schaden so einem geschicht
durch eins andern vierfueßige thier.

Tit. IX.

Quæ nam actio oritur ex alieno delicto?

Noxalis.

Quid est Noxalis actio?

Quæ ex damno à seruis aut filijsfam. no-
stris,

stris, aut animalibus nostris dato oritur. Pri-
or tamen non est amplius in usu: hæc uerò
actio de pauperie dicitur.

Quid est actio de pauperie?

Quæ ex damno à bestijs nostris dato ori-
tur. Pauperies enim damnum est sine iniu-
ria facientis datum. §. j. eod. l. j. §. j. eod.

Quotuplex est?

Duplex. Vna ex lege xii. Tabb. altera ex
edicto ædiliū descendit. Prior competit
ex damno bestiarum mansuetarum: altera
ex damno ferarum. Illa ad noxæ deditio-
nem: hæc ob uulnus, in æquum & bonum:
ob cætera damna in duplum datur. l. j. & l.
hi enim. 40. cum seq. De ædil. edict. Vna ue-
rò cum altera concurrere potest. Nunquam
enim actiones pœnales de eadem re; id est,
ex eodem facto & delicto concurrentes, a-
lia aliam consumit concursu, licet perce-
ptione. §. fin. eod. l. nunquam actiones. 60.
De act. & oblig. l. nunquam. 130. De reg. iur.
l. nunquam. De priu. delict. Vide Sarut.

Norim. tit. 27. l. 2. & 3.

DE PERPETVIS ET TEMPORA-
libus actionibus. Tit. XXII.

VII. *Quæ nam est septima differentia
actionum?*

Quòd quædam perpetuæ sunt; quædam temporales. Ciuiles olim erant perpetuæ; prætorix temporales. Verùm sacræ constitutiones tam in rem, quàm in personam actionibus certos fines dederunt. Illæ enim 10 aut 20: hæ 30 annis competunt. I. sicut cum seq. C. de præscript. 30. uel 40. anno.

VIII. *Quæ nam est octaua differentia
actionum?*

Quòd quædam sunt transitorix ad hæredes, quædam contra,

Quæ nam regule sunt in his?

I. Actiones ex contractu hæredi & in hæredem competunt: excepta actione, de dolo, nisi aliquid ad hæredem ex dolo peruenit, §. aliquando, eod. l. toties. 44. l. cum prætor. 127. l. hoc iure. 152. l. ad ea. 157. De reg. iur.

II. Actio ex delicto contra hæredes non cõpetit. (Noxa enim caput sequitur: & delicta debent suos autores tenere). At hæredibus competit: excepta iniuriarum actio-

ne.

ne. l. sicuti. 38. l. pupillum. 111. §. fin. De reg. iur. l. si pœna. 20. De pœnis. l. sancimus. 22. C. de pœnis. Tit. C. ex delict. defunct. in quant. hæred. conuen. Nisi lis sit contestata: tum enim actiones pœnales & hæredibus, & cõtra hæredes dantur. l. ex iudiciorum. 20. De accus. l. pœnalia. 164. De reg. iur. Nam ex litis contestatione oritur, quasi contractus. l. 3. §. item scribit. De pecul.

DE INTERDICTIS.

Tit. XV.

Quid nunc sequitur?

Hactenus de actionibus, quæ pro rerum dominio & ad res pecuniarias competunt, diximus: sequuntur Interdicta, quæ pro possessione dantur.

Quid est Interdictum?

Est forma & conceptio uerborum, quibus prætor aliquid fieri iubebat aut prohibebat cù de possessione, aut quasi possessione inter aliquos contendebatur. Dictum quia inter duos dicatur. Instit. eod. in prin.

Quotuplex est Interdictorum diuisio?

Triplex. Nam primò alia sunt prohibitoria,

Quod nam est interdictum recuperandæ possessionis?

Interdictum. Vnde ui: quod datur ei, qui de possessione ui deiectus est contra deijcientem, ut is restituat possessionem. §. recuperandæ. eod. Sed ex constitutione l. si quis in tantam. C. unde ui: aliud est: sicut supra diximus in tit. Vi bonor. rap.

Qui Vi	{	Occupat rem mobilem	{	Suam: dominio priuatur.		
			}	Alienam: rem cum æstimatione restituet uim passo.		
Deijcit, de possessione rei immobilis	{	Sine armis.	}	tenetur l. Julia de ui	{	Priuat.
		Cum armis.	}	ca.		Publi.

Vide l. armorum. 4. 1. De uerb. sign. l. idem est. §. armis. De ui & ui arm.

Quæ nam est tertia diuisio interdictorum?

Interdicta alia sunt Simplicia, alia Duplicia. §. tertia. eod. l. 2. De interd.

Quæ nam sunt Simplicia?

In quibus alter actor, alter reus est: ut restitutoria & exhibitoria omnia.

Quæ-

Quæ nam sunt duplicia?

In quibus par utriusq; litigatoris conditio est: ut prohibitoria duo retinendæ possessionis.

Quæ nam actio datur ex interdictis?

Hodie cum omnia iudicia sint extraordinaria, id est, ius dicatur extra ordinem seu sine ueteri solennitate. l. j. & 2. C. de form. & impetr. act. sub. Ideo sine solennibus interdictis per prætorem reddendis, utilis in factum actio datur. §. fin. eod.

AXIOMATA TIT. XV.

Exitus controuersia de possessione hic est, ut prius pronunciet iudex uter possideat: ita enim fiet ut uictus, petitoris partibus fungatur, & tum de dominio queratur. §. retinendæ. eod. l. exitus. 35. De acq. possess.

Longè commodius est possidere, quàm petere. d. §. retinendæ.

Cum obscura sunt utriusq; partis iura, contra petitorum iudicari solet. d. §. retinendæ.

Nemo potest solo animo apisci possessionem: licet solo animo possit retinere. §. possidere. eod. l. quæ. admodum. 8. De acq. possess. l. licet. 4. C. eod.

DE IIS, PER QVOS AGERE
possimus. Tit. X.

Quid nunc sequitur?

Haftenus de rebus, quæ in iudicium ue-
niunt: nunc de personis quæ iudicium con-
stituunt: ut sunt Litigantes & Iudex. Illi sunt
aut Interuenientes, aut Principales. Hodie
enim quilibet aut alieno nomine, aut suo a-
gere potest. Alieno nomine agunt procura-
tores, tutores, curatores: qui hodie habent
sua mandata procuratoria & tutoria.

Quid est Procurator?

Qui aliena negotia mandato domini ad-
ministrat. l. j. De procur. Stat. Nor. tit. 5. Stat.
Frib. tract. j. tit. 6.

Qui nam dicuntur Principales?

Actor & Reus.

Quot sunt in his consideranda?

Quatuor. In ius uocatio, Satisfactio, Ar-
ma, Pœna temeritatis.

Quid est in ius uocatio?

Est principium instituendarum actionum,
quo aduersarius in ius, id est, ad eum qui ius
dicturus est, uocatur. §. fin. j. De pœna teme-
re

rè litig. Vide Stat. Norimb. tit. 2. Stat. Frib.
tract. j. tit. j.

Possunt'ne omnes in ius uocari?

Non possunt. Nam generaliter eas perso-
nas, quibus reuerentia præstanda est, sine
iussu prætoris in ius uocare non possimus.
d. §. fin. & l. generaliter. 12. De in ius uoc. A-
lio qui multa 50. solidorum infligitur. d. §.
fin. & l. penul. De in ius uocan.

DE SATISDACTIONIBVS.

Tit. XI.

Quid est Satisfactio?

Est aduersario nostro pro eo quod à no-
bis petijt, ita cauere, ut eum hoc nomine se-
curum faciamus datis fideiussoribus. l. j. Qui
satisfd. cog.

Quot sunt præcipue satisfactiones?

Tres. Iudicatum solui, *Der vrtel stat thûn*. Rem-
ratam haberi, *Street vnd quem halten*. Iudicio fi-
si, *Dem rechten außwarten*.

*Qualis nam est hodiernus satisfaciendi
mos?*

Hodie qui suo nomine conuenitur, non
cogitur satisfactio iudicatum solui, sed de iu-
dicio fisci, si immobilia non possidet. §. sed
hodie. eod. Nam qui immobilia (quæ loco
pigno-

pignorum habentur) possident, satisfdare nõ coguntur. l. sciendum. Qui satisfd. cog. Aliud est in procuratore & defensore. Nam procurator ACTORIS nisi in actis mandatum exhibeat; cauët rem ratam dominium habiturum. §. si autem. eod. REI uerò procurator de iudicatio soluendo satisfdare cogitur: & si quidem reus præsens fuerit; potest ipse sui procuratoris fideiussor fieri uel facta stipulatione in iudicio aut extra, suas possessiones eo nomine obligare; ut sint loco hypothecæ. §. si uerò aliquis. eod.

Defensor uerò absentis satisfdare iudicatum solui cogitur. Nemo enim alienæ rei sine satisfdatione defensor idoneus intelligitur. §. si uerò reus. eod. l. qui proprio. 46. §. q. alium. l. non uidetur. 53. De procur. l. nemo alieno. 123. l. qui rem. 166. De reg. iur. Verum Experientia rerum magistræ est. Itaq; hæc omnia apertius & perfectius à quotidiano iudiciorum usu in ipsis rerum documentis apparent. Vfus hodiernus consistoriorum in omnibus mandatis introduxit clausulam releuatoriam, ut scilicet procurator releuetur ab omni onere satisfdandi iudicio fisci & iudicatum solui sub hypotheca omnium bonorum constituentis. Vide Stat. Nor. tit. 5. Stat. Fribur. tract. j. tit. 6.

D E

D E E X C E P T I O N I B V S .

Von Außzug, Einreden.

Tit. XIII.

Quæ nam sunt arma reorum?

Exceptiones: quæ defendendorum reorum gratia comparatæ sunt, ut æquitas locum habeat aduersus iusticiam seu summum ius. Nam sæpè accidit ut persecutio seu actio iusta sit, sed iniqua respectu rei. Instit. eod. in prin. Pluribus quoq; exceptionibus uti licet. l. nemo ex his. 43. c. nullus pluribus. De reg. iur. l. nemo. 8. De except. Nec potest uideri de intentione aduersarij confiteri, qui exceptionem obiecit. c. exceptio. De reg. iur.

Quid est Exceptio?

Est quædam exclusio quæ opponi actioni solet ad excludendum id, quod in intentionem cõdemnationem uel deductum est. l. 2. De except. Ideoque non uidetur cepisse iudicium, qui per exceptionem remouetur à petitione. l. non uidetur. 13. De reg. iur. Adeo ut nihil interfit, ipso iure quis actionem non habeat, an per exceptionem infirmeretur. l. nihil interest. 112. De reg. iur. Et de-

siniq

finis debitor esse, qui nactus est exceptionem iustam. l. Marcellus 66. De reg. iur. Nec locupletior factus est, qui potest exceptione submoueri. l. si quis obligatione. 115. De reg. iur.

Da aliquot species Exceptionum?

Exceptio Metus, Doli, Erroris, Non numeratæ pecuniæ, Pacti de non petendo, Iurisurandi, Rei iudicatæ.

Quot duplex est Exceptio?

Duplex. Perpetua seu peremptoria, *Außschlich.* & Temporalis seu dilatoria, *auffzügig.* §. appellantur. eod. l. 3. ff. eod. Stat. Norimb. tit. 6. l. 2.

Quid est Peremptoria?

Quæ semper agenti obijci potest: & semper rem de qua agitur, perimit: ut exceptio doli, metus, rei iudicatæ, pacti perpetui, iurisurandi. §. perpetuæ. eod.

Quid est Dilatoria?

Quæ ad tempus obijcitur & temporis dilationem tribuit: ut exceptio pacti temporalis & procuratoriæ. §. temporales. eod. l. militem. 7. l. qui stipendia. 9. C. de procur. l. foem. inas. 4. De procur. l. foemina. 2. De reg. iur.

DE

DE REPLICATIONIBVS.

Tit. XIII.

Quid est Replicatio?

Est allegatio adiuuandi actoris gratia comparata, qua replicatur & resoluitur ius exceptionis. Instit. eod. in prin.

Quid est Duplicatio?

Est allegatio adiuuandi rei gratia ad excludendam replicationem.

Quid est Triplicatio?

Est allegatio adiuuandi actoris gratia ad excludendam duplicationem.

Dantur ne exceptiones fideiussoribus eæ, quæ principali competunt?

Exceptiones dantur reo ratione uel causæ uel personæ. Quæ ratione causæ dantur, illæ & fideiussori competunt. Quæ uero ratione personæ dantur, fideiussori non profunt. Illæ reales, hæ personales dici possunt. §. exceptiones. eod. l. si tibi. 17. §. si quis. l. & hæredi. 21. §. fin. De pact. l. exceptiones. 7. De except. l. priuilegia. 196. c. priuilegium. De reg. iur.

DE

DE POENA TEMERE LITIGAN-
tium. Tit. XVI.

*Quot modis coercetur temeritas litiga-
torum?*

Tribus. Iureiurando, Multa & Infamia.

*Quomodo uocatur illud iusiuran-
dum?*

Vocatur iusiurandum propter Calumniã; estq; sacramentum legitimũ quod à litigan-
tibus & aduocatis post narrationem & re-
sponſionem præſtatur antequam liris certa-
mina exerçant: ita ut actor iuret non ca-
lumniandi animo litem ſe mouiſſe, ſed exi-
ſtimando ſe bonam cauſam habere: reus au-
tem quod putans ſe bona inſtãtia uti ad re-
luſtandũ peruenerit. l. 2. C. de iureiur. propt.
calum. dan. l. rem non nouam. 12. C. de iud.
ſ. j. & ſ. actoris. cum ſeq. Inſtit. eod. Athen.
Vt litig. iur. in princ. Vide Stat. Norim. tit. 6.
Stat. Frieb. tract. j. tit. 8.

Quid eſt Multa?

Eſt pœna pecuniaria. l. aliud 131. ſ. j. l. ſi qua
pœna. 24. 4. De uerb. ſign. Multa autem in
quibuſdam cauſis ob inſiciationem infligi-
tur, in quibuſdã ab initio. ſ. at aduerſus. eod.

Ex

*Ex quibus iudicijs oritur Infa-
mia?*

Ex illis, quæ ſunt contra ius naturæ & fi-
dem, & quibus læditur ſocietas humana: ut
ſunt actiones, primò ex maleficio, furti. ui
bonorum raptorum, iniuriarum, de dolo:
de quibus etiam pacti ignominia notantur.

Nam,

Confefſi habentur pro damnatis. l. j. De confefſ.

At qui pacificitur, intelligitur conſiteri crimen. l. ſ.

De his qui not. infam.

Qui ergo pacificitur, habetur pro condemnato.

Deinde actiones ex contractu uel quaſi,
tutelæ, mandati, depofiti, pro ſocio: ex qui-
bus ultima directa eſt utrinq; & ideò utrin-
que famoſa: tres priores directæ ſunt famo-
ſæ, non contrariæ. Nam in contrarijs non
de perfidia agitur, ſed de calculo. l. furti. 6.
ſ. fin. De his, qui not. infam. l. ei apud quem.
ſ. Depof.

AXIOMATA TIT. XVI.

Magiſtratus ſtudioſum debet eſſe, ne facile homines ad
litigandum procedant. Inſtit. eod. in prin.

Quod nuſquam factum eſſe inuenitur, in conſuetudi-
nem abire nequit. ſ. hæc autem. eod.

Improbis litigator impenſas liris inferre aduerſario
ſuo debet: hoc eſt, ut uulgo dicitur: Viſtus ni-
ſtori in expenſas debet condẽnari. d. hæc aut.

P

Plu.

Plurimum interest utrum ex delicto, an ex contractu aliquis debitor sit. §. item pro socio. eod.

DE OFFICIO IVDICIS.

Tit. XVIII.

Quod nam est officium iudicis?

Illud in primis ut iudicet secundum leges scriptas, constitutiones Imperatorum & consuetudines. Deinde ut in ferenda sententia consideret cuiusq; actionis naturam. Alia enim sententia in noxalibus, quã uniuersalibus: alia in personalibus: alia in diuisionibus iudicij requiritur.

Qualis debet esse sententia in noxalibus?

Vt dominus, aut decem det aut noxã de-
dat corpus quod nocuit. §. j. eod.

Qualis in rei uenditione?

Si contra actorem sententia ferenda est, debet possessorem absolueret: si contra possessorem, iubebit ut is rem restituat cum fructibus: aut si in præsentem restituere nequit, cautiones de liti estimatione ab eo posceret. §. et si. eod. l. officium. 9. l. qui restituere. 68. De rei uend.

Qualis

Qualis in petitione hereditatis?

Iubebit restitui fructus cum re.

Quid in rei uenditione & petitione hereditatis circa fructus est obseruandum?

Possessor malæ fidei seu p̄do, omnes fructus, pendentes, perceptos, & cõsumptos restituet. At bonæ fidei ante litẽ cõtestatã nullos, post cõtestatã, omnes restituet. §. et si hæreditas. eod. l. bona fides. 136. De reg. iur.

Quod nam est officium iudicis in actione ad exhibendum?

Iubebit reum exhibere rem cum sua causa & fructibus. aut si in præsentem exhibere nequit, cautionem dare coget: aut ad interẽsse condẽnabit. §. si ad exhibendum. eod.

Quod nam in iudicij diuisionibus?

Iudicis officia in his duo sunt: adiudicatio & cõdẽnatio. Nam singulis singulas res adiudicabit, tibi necessaria erit adiudicatio: & si in unius persona prægrauare uideatur adiudicatio, debet hunc alteri uicissim certa pecunia cõdemnare. Debet autem etiam personaliũ præstationũ rationem habere in fructibus aut delictis circa res petitas. §. si familiaris. cum seqq. eod. Atq; hæc de causis priuatis: nunc de publicis. Vide Stat. Nor. tit. 36. l. 3. Stat. Friib. tract. 3. tit. 9.

DE PVBLICIS IVDICIIS.

*Von halsgerichten vnd peinlichen recht-
uertigungen. Tit. XVIII.*

Quid est iudicium publicum?

Est quod ex legibus iudiciorum uenit. l. j. eod. Dicitur autem publicū, quod cuius ex populo executio eorum plerunq; datur. Nec per actiones, sed p accusationes & inquisitiones ordinatur. Inst. eod. in prin.

Quotuplex est?

Duplex. Capitale & Non capitale.

Quid est Capitale?

Quod morte, uel quasi morte (ut de portatione) plectit criminosos: ut ob crimen læsæ maiestatis, adulterij & stupri, homicidij, ueneficij, parricidij, falsi, uolentia, pecularis, plagij.

Quid est non capitale?

Quod infamiam cum damno pecuniario irrogat: ut ob crimen ambitus, reperundarum, annonæ, residuorum. s. sunt præterea. eod.

Τῶ θεῶ λόγια.

FINIS QVÆST. IN INSTIT. IVST.

DE GRADIBVS CON-
SANGVINITATIS ET AF-

FINITATIS: ITEM DE

SPONSALIBVS,

& alijs,

Ad causas Matrimoniales pertinentibus.

E X

D.

C.

Item,

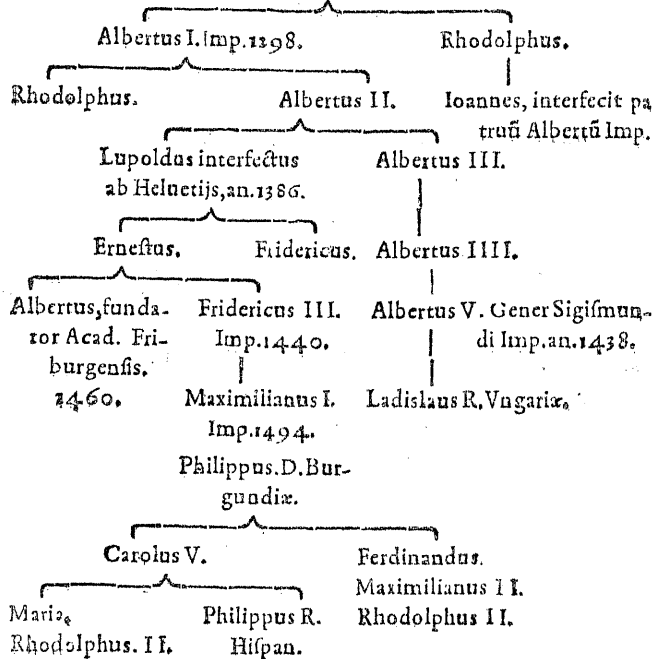
BREVIS, EA Q' VE LOGL

ca tractatio de Iudicijs, eorumq;

forma, seu pro-
cessu.

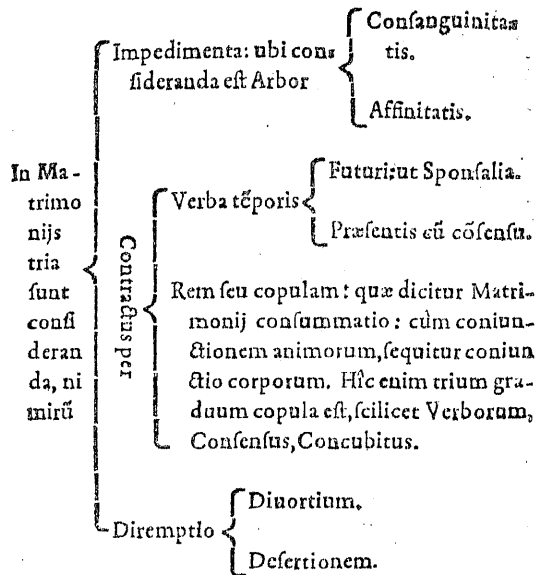
FAMILIA AVSTRIACA HVC POSITA propter exempla sequentium regularum.

Rhodolphus Comes ab Habspurg in Heluetia Imp. electus est, anno 1273. Austriam bello contra Ottocarum R. Bohemiae defensam, suae ditioni adiecit.

Huc etiam Arborem Consanguinitatis inseri curauimus. Vide signum

DE ARBORE CONSANGVINITATIS.

Definitio Arboris Consanguinitatis.

Arbor Consanguinitatis est series personarum, quae ab eodem stipite ortae & propagatae sunt, distributa in lineas & gradus, ut

personarum inter se mutua distantia oculis demonstrari possint.

De Linea.

Linea est series personarum ab eodem stipite descendantium, gradus continens & numeros distinguens. Estq; duplex: Recta aut Obliqua.

Recta linea est series personarum recto ordine ascendentium aut descendantium, quae parentum uel liberorum nomine censentur.

Obliqua linea continet personas collaterales, ut fratres, patruales, consobrinos, sobrinos, &c. Et haec est aequalis, aut inaequalis.

Linea collateralis aequalis est cum personae collaterales pari gradu distant a communi stipite.

Inaequalis, cum personae inaequalibus gradibus a communi stipite absint.

De Gradibus.

Gradus est interuallum, quo una persona ab alia distat.

Duplex autem est ratio numerandi Gradus: altera iure ciuili, altera iure canonico recepta. Et si autem mihi non ignotum est, quid

Beza

Beza & alij docti uiri de hoc negotio doctè & uerè differant: ego tamen cuilibet suum iudicium liberum esse uolo: qui ueriora & meliora habent, eaque sequi possunt: nihil prohibeo, quò minus sequantur.

De ratione numerandi secundum ius Ciuile.

Rationem numerandi Gradus secundum ius ciuile, tam in linea recta, quam obliqua, aequali & inaequali, unica, perpetua & uniuersalis regula continet: *QVOT SVNT PERSONAE, TOT SVNT GRADVS, VNA DEMP-
PTA*: uidelicet stipite. Ius enim ciuile in enumerandis gradibus praecipue successio-
num in haereditatibus ab intestato & tutelarum rationem habet, quae ad proximum quemq; agnatum, ab una persona ad aliam peruenire consueuerunt. I. iuriconsultus. De grad. & affin. Vbi etiam proluxa graduum enumeratio extat: quorum primo, quatuor personae continentur. Secundo 12. Tertio 32. Quarto 80. Quinto 184. Sexto 458. Septimo 1024.

De ratione numerandi secundum ius Canonicum.

Sed ius Canonicum illud praecipue spectat, quae personae in coniugio legitime iun-

gi possint. Cùm igitur coniugium duabus personis constet: Canones in uno gradu collateralium duas personas constituerunt. Ac tota ratio numerandi & discernendi gradus Consanguinitatis, tribus regulis comprehensa est: quæ in c. ad sedem. 35. quæst. 5. recitantur.

PRIMA REGULA.

In linea recta, quot sunt personæ, tot sunt gradus: dempto stipite. Vt in arbore familiæ Austriacæ:

		Rhodolphus Habsburgensis.
MAIOR		Albertus Victoriosus.
RE S.		Albertus Sapiens.
Tritauus.	Pater.	Leopoldus.
Ataus.	Filius.	Ernestus.
Abaus.	Nepos.	Fridericus Tertius.
Proauus.	Pronepos.	Maximilianus Primus.
Auus.	Abnepos.	Philippus D. Burgundix, R. Hisp.
Pater.	Atnepos.	Ferdinandus, Caroli V. frater.
Filius.	Trinepos.	Maximilianus Secundus.

Itaq; Maximilianus Secundus à Ferdinãdo patre, primo gradu abest: à Philippo auo, secundo: à Maximiliano proauo, tercio: à Friderico abauo, quarto: ab Ernesto atrau, quinto: à Leopoldo, tritauo, sexto: & sic deinceps.

Nomi-

Nomina in Recta linea.

Personæ sex in recta linea stipiti propriores, peculiaria nomina habent:

MAIORES

- VI. Tritauus.
- V. Ataus.
- IIII. Abaus. *(grossmutter.*
- III. Proauus. *Vrãni, gros grosuatter, gros*
- II. Auus. *grosuatter, ãni, grossmutter, anfrau.*
- I. Pater.

PETRVCIVS seu Hypotheticus.

- I. Filius. *Kinder.*
- II. Nepos. *Nef, enckel, enickel, kindskind.*
- III. Pronepos. *Vndernef.*
- IIII. Abnepos. *Nachnef.*
- V. Atnepos.
- VI. Trinepos.

SECUNDA REGULA.

De linea obliqua seu collateralis, Aequali.

Quo gradu distat altera persona à communi stipite, eodem gradu inter se distant. Sic Albertus primus & Rhodolphus sunt fratres: Distat autem Albertus uno gradu à Rhodolpho patre. Ergo à fratre Rhodolpho etiam uno gradu abest. Idem est in Carolo

gi possint. Cùm igitur coniugium duabus personis constet: Canones in uno gradu collateralium duas personas constituerunt. Ac rota ratio numerandi & discernendi gradus Consanguinitatis, tribus regulis comprehensa est: quæ in c. ad sedem. 35. quæst. 5. recitantur.

PRIMA REGULA.

In linea recta, quot sunt personæ, tot sunt gradus: dempto stipite. Vt in arbore familiæ Austriacæ:

		Rhodolphus Habsburgensis.
MAIO		Albertus Victoriosus.
RE S.		Albertus Sapiens.
Tritauus.	Pater.	Leopoldus.
Ataus.	Filius.	Ernestus.
Abaus.	Nepos.	Fridericus Tertius.
Proauus.	Pronepos.	Maximilianus Primus.
Auus.	Abnepos.	Philippus D. Burgundiæ, R. Hisp.
Pater.	Atnepos.	Ferdinandus, Caroli V. frater.
Filius.	Trinepos.	Maximilianus Secundus.

Itaq; Maximilianus Secundus à Ferdinãdo patre, primo gradu abest: à Philippo auo, secundo: à Maximiliano proauo, tertio: à Friderico abauo, quarto: ab Ernesto atauo, quinto: à Leopoldo, tritauo, sexto: & sic deinceps.

Nomi-

Nomina in Recta linea.

Personæ sex in recta linea stipiti proprias, peculiaria nomina habent:

MAIORES

- VI. Tritauus.
- V. Ataus.
- IIII. Abaus. *(grossmutter.)*
- III. Proauus. *Vrãni, gros grosuatter, gros*
- II. Auus. *grosuatter, ãni, grossmutter, anfrau.*
- I. Pater.

PETRIV CIVIS seu Hypotheticus.

- I. Filius. *Kinder.*
- II. Nepos. *Nef, enckel, enickel, kindskind.*
- III. Pronepos. *Vndernef.*
- IIII. Abnepos. *Nachnef.*
- V. Atnepos.
- VI. Trinepos.

SECUNDA REGULA.

De linea obliqua seu collateralis, Aequali.

Quo gradu distat altera persona à communi stipite, eodem gradu inter se distant. Sic Albertus primus & Rhodolphus sunt fratres: Distat autem Albertus uno gradu à Rhodolpho patre. Ergo à fratre Rhodolpho etiam uno gradu abest. Idem est in Carolo

rolo V. & Ferdinando fratre. At Philippus R. Hispaniæ ab auo Philippo, secundo gradu distat: Ergo & à Maximiliano Secundo, gradu secundo distat.

Nomina cognationis in linea Aequali.

I. Fratres, Sorores.

	}	Geschwi- ster <i>Kind</i> der. Zu <i>andern</i> <i>Kindern</i> .	
II. Li- bri.			Duorum fratrum: Pa- truales.
			Fratris & sororis: Ami- tini vel Amitinæ.—

III. Sobrini: patruelium, consobrinorum, am-
tinorum liberi, *Zu dritten Kindern: oder*
geschwister Kindtind.

IIII. Sobrinorum liberi. *Zu vierten Kindern.*

Itaq; in arbore Austriaca, Leopoldus in-
perfectus ab Heluetijs, & Albertus tertius
sunt fratres. Ernestus & Albertus quartus,
fuerunt patruales: sicut & Philippus R. Hi-
spaniæ, & Maximilianus secundus. Et sic Ma-
ximiliani eiusdem soror patruelis fuit Ma-
ria: cuius idem frater patruelis fuit, Frideri-
cus

eus tertius & Albertus quintus fuerunt so-
brini: illi secundo gradu, hi tertio consan-
guinei. Maximilianus primus & Ladislaus
sobrinorum filij, fuerunt quarto gradu con-
iuncti. Vide Zasij consilium Germanicum
primum.

TERTIA REGULA.

De Linea collateralitæ inæquali.

Quo gradu remotior distat à communi
stipite, eodem gradu inter se distant. Ut quã
scire, uolet quoto gradu Fridericus tertius
Imp. iunctus sit Ladislao R. Vngariæ, uideat
utra persona ex his sit remotior à communi
stipite Alberto secundo, & quoto gradu ab
eo distet. Video autem Ladislaum remo-
torem, quarto gradu abesse à communi sti-
pite: unde colligo eundem à Friderico,
quarto gradu distare.

Nomina

REGVLAE DE GRADIBVS CON-
sanguinitatis, intra quos coniugia uel pro-
hibita, uel concessa sunt.

PRIMA REGVLAE

*De Linea recta Ascendentium & Descenden-
tium.*

Nullæ personæ, quæ in numero parentum liberorum uel sunt, nuptias inter se contrahere possunt. Huius prohibitionis fundamentum, in antiquissima illa lege iactum est Gen. 2. Relinquet homo patrem suum & matrem suam, & adhærebit uxori suæ. Item Leuit. 18. & 20. Turpitudinem patris tui & matris tuæ non discooperies. Complectitur autem lex appellatione patris & matris, auum & auiam, & omnes ulterius ascendentes: & appellatione filij & filiaë, nepotem quoque & neptem, pronepotem & proneptem, & omnes ulterius descendentes usq; in infinitum: cum omnes in numero parentum liberorum uel sint. Iure itaque gentium incestum committit, qui ex gradu ascendendum, uel descendendum uxorem duxerit: ait Paulus in l. fin. De ritu nupt. Nec enim nuptiæ consistere possunt inter eas perso-
nas,

nas, quæ in numero parentum, liberorum uel sunt, siue proximi, siue ulterioris gradus sint, usque ad infinitum, ut ait Gaius in l. nuptiæ. 53. eod. tit. Vnde nec uulgo quæsitam filiam pater naturalis potest uxorem ducere: quoniam in contrahendis matrimonijs naturale ius & pudor inspiciendus est, Contra pudorem est autem, filiam uxorem suam ducere. ut ait idem Paulus in l. adoptiuus. 14. §. j. eod. tit. Horrendo igitur incestu polluerit se Thyestes cum filia Pelopeia, ex quo Ægisthus natus est: Oedipus cum matre Iocasta, Nero cum Agrippina.

SECUNDA REGVLAE.

Iure diuino & naturali incestum committunt, qui intra primum uel secundum gradum consanguinitatis in linea inæquali cõnubium contrahunt. Sunt igitur iure diuino prohibita coniugia, primo inter fratrem & sororem, siue ex utroq; parente communi, siue altero, siue domi, siue foris genita & uulgo quæsitæ sit, Leuit. 18. & 20. Qui acceperit sororem suam, filiam patris sui, uel filiam matris suæ, incestum commisit: occidentur in conspectu populi. Nec interest, ex iustis nuptijs cognatio descendat, an uerò non. Nam & uulgo quæsitam sororem quis ueta-

242 DE ARBORE CONSANGVINI,
tur uxorem ducere: ait Scaeuola in l. Et nihil
54. De rit. nupt.

Secundò, nec nepoti amitam aut mater-
teram: amitæ uel materteræ matrem, a-
uiam, proauiam: nec patruo aut auunculo
neptem ex fratre uel sorore, illius uel filiam,
neptem aut proneptem ducere licet. Leuit.
18. & 20. Turpitudinem sororis patris tui &
sororis matris tuæ non discooperies.

Sunt autem in pari gradu seu conditione
consanguinitatis cum amita & matertera,
neptis ex fratre uel sorore. Ergo has quoq;
patruo uel auunculo nubere nefas est. Sic e-
nim in l. 17. C. de nupt. Nemini liceat cõtra-
here matrimonium cum amita & matertera,
sorore, sororis filia, & ex ea nepte, præter-
ea fratris tui filia, & ex ea nepte. Et l. 56. ff.
De ritu nupt. dicitur, etiam si concubinam
quis habuit sororis filiam, incestum cõmi-
sit. Et in Instit. tit. de Nupt. Fratris uel sor-
oris filiam uxorem ducere non licet, sed nec
neptem fratris, uel sororis quis ducere po-
test, quamuis quarto gradu sint. Cuius enim
filiam uxorem ducere non licet, neque eius
neptem permittitur. Sic etiam in l. 39. De
rit. nupt. dicitur: sororis proneptem non
possum ducere uxorem: quoniam parentis
ei loco sum.

T E R

DE ARBORE CONSANGVINI. 243

TERTIA REGULA.

Vt hæ incestæ commixtiones inter pro-
ximos sanguine iunctos (quas diuinæ leges
expressè prohibent & à quibus natura ipsa
abhorret) maiore cura & reuerentia seruen-
tur: additæ sunt diuinis legibus in iure Ca-
nonico prohibitiones secundi gradus etiã
in linea æquali: item tertij & quarti gradus.
c. non debet. De consang. & affin. Quæ ta-
men prohibitiones iuris Canonici pro cir-
cumstantiarum uarietate, interdum proba-
bili ratione laxari uel astringi possunt. Sciẽ-
dum igitur nõ prohiberi legibus diuinis &
Rom. ueteribus connubia inter fratres & so-
rores patruales seu consobrinos & amiti-
nos, & eorum liberos & nepotes ac neptes.
Sic Maximilianus I I. Imp. in matrimonio
habuit Mariam filiam Caroli V. quæ ipsi fuit
soror patruelis: & secundo iuncta gradu. Sic
Philippus R. Hispaniæ in matrimonio ha-
bet filiam Maximiliani I I. quæ ipsi iuncta
est tertio gradu. Quare cum in gradibus iu-
re Canonico uel alia lege humana tantum
prohibitis, aliqui coniugium contraxerunt,
aut cum post promissionem nuptiarum
concubitus accessit: non sunt
coniugia dirimenda.

Q 2 DE

DE ARBORE AFFINITATIS.

Definitio Arboris Affinitatis.

Arbor affinitatis est series personarū, quæ non ab eodē stipite ortæ & progenitæ, sed uinculo nuptiarum inter se iunctæ & copulatæ sunt. Ut autem cognati, Modestino teste, dicti sunt ab eo, quòd quasi unà cõmuniterite nati, uel ab eodem orti progenitiue sunt: ita Affines dicuntur, quòd duæ cognationes, quæ diuersę inter se sunt, per nuptias copulantur, & altera ad alterius cognationis fines accedit. Sic diuersæ fuere familiæ Ducum Burgundiæ & Regū Hispaniæ. Sed per nuptias Philippi ducis Burgundiæ cum Ioanna filia Ferdinandi R. Hispaniæ copulantur & iunguntur affinitate: ita ut Catharina Ioannę sorori primo gradu consanguinitatis cognata, iungat Philippo duci Burgundiæ sororis marito, primo gradu affinitatis.

Maximilianus I. Austriacus. — Ferdinandus R. Hispan.

Philippus D. Burgund. — Ioanna. — Catharina

DE GENERIBVS AFFINITATIS.

Etsi non sunt propriè gradus in Affinitate, tamen & genera affinitatis discernuntur & gra-

& gradus personarum à consanguinitate contrahentium computantur. Distinxit enim uerustas tria affinitatis genera, quarum in iure Canonico etiam aliquoties mentio fit, quæ pendent ex regula usitata: Persona addita personæ per carnis copulam, mutat genus attrinentiæ, sed non gradum.

Primum genus Affinitatis.

Primum genus Affinitatis est, quod una persona, per matrimonialem coniunctionem alteri personæ addita, constituitur.

Secundum genus.

Est quod duabus personis mediantibus, seu per personam primo generi affinitatis additam, contrahitur.

Tertium genus.

Quod per personam secundo generi additam constituitur.

Philip. D. Burgund.

Vladislaus R. Vngariæ.

Carolus Ferdinandus V.

Maria. — Ludouicus R. — Anna uxor Ferdinadi.

Ludouicus R. Vngariæ maritus Mariæ, iunctus est Carolo & omnibus Mariæ consanguineis primo genere affinitatis. Sic &

Anna soror Ludouici, uxor Ferdinandi, iuncta est Carolo & omnibus Ferdinandi mariti cōsanguineis, primo genere affinitatis. Sed si Anna, mortuo Ferdinando, nupsisset Regi Poloniæ, tum Rex Poloniæ & Carolo affinis fuisset secundo genere affinitatis. Sed si Anna mortua Rex Poloniæ duxisset aliam uxorem, puta reginam Angliæ, illa Carolo & illius cōsanguineis tertio genere affinitatis coniungeretur.

I. Genus. II. Genus. III. Genus.
Ferdinandus. — Anna. — R. Poloniæ. — Regina Angliæ.

*Quænam genera sint prohibita
ex his.*

Olim in omnibus his tribus generibus matrimonia erant prohibita. c. nullum. 35. q. 3. In primo quidem genere usque ad septimum gradum; sicut in cōsanguinitate: in secundo usque ad quartum: in tertio usque ad secundum. Sed duorum posteriorum generum prohibitiones postea abolitæ sunt: in priore uerò prohibitus est quartus gradus. d. c. non debet. De cōsangu. & affin.

REGV=

REGVLAE DE GRADIBVS AFFINITATIS, intra quos coniugia concessa aut prohibita sint.

PRIMA REGVLA.

Quo gradu uxoris cōsanguinei cognati sunt uxori, eodem gradu sunt marito affines: & contra, Quo gradu cōsanguinei mariti sunt cognati marito: eodem gradu sunt affines uxori. Vt Ludouicus R. Vngariæ est affinis Ferdinando, primo gradu: quia uxor eius Maria, soror Ferdinandi, ipsi Ferdinando iuncta est primo gradu cōsanguinitatis. At Maximilianus secundus Ludouico affinis est secundo gradu: quia amitæ iunctus est secundo gradu cōsanguinitatis.

SECUNDA REGVLA.

Inter cōsanguineos mariti & uxoris, nulla est affinitas matrimoniū impediēs. Nam cōsanguinei mariti, sunt affines uxori: & cōsanguinei uxoris sūt affines marito: ita ut uxore mortua nullam ex eius cōsanguineis intra certum numerum graduum maritus ducere, & marito mortuo nulli ex mariti cōsanguineis uxor nubere intra aliquot
q 4 gradus

Anna soror Ludouici, uxor Ferdinandi, iuncta est Carolo & omnibus Ferdinandi mariti cōsanguineis, primo genere affinitatis. Sed si Anna, mortuo Ferdinando, nupsisset Regi Poloniæ, tum Rex Poloniæ Carolo affinis fuisset secundo genere affinitatis. Sed si Anna mortua Rex Poloniæ duxisset aliam uxorem, puta reginam Angliæ, illa Carolo & illius cōsanguineis tertio genere affinitatis coniungeretur.

I. Genus. II. Genus. III. Genus.
Ferdinandus. — Anna. — R. Poloniz. — Regina Angliz.

*Quæ nam genera sint prohibita
ex his.*

Olim in omnibus his tribus generibus matrimonia erant prohibita. c. nullum. 35. q. 3. In primo quidem genere usque ad septimum gradum; sicut in cōsanguinitate: in secundo usque ad quartum: in tertio usque ad secundum. Sed duorum posteriorum generum prohibitiones postea abolitæ sunt: in priore uerò prohibitus est quartus gradus. d. c. non debet. De cōsang. & affin.

REGV

REGVLAE DE GRADIBVS AFFINITATIS, intra quos coniugia concessa aut prohibita sint.

PRIMA REGVLA.

Quo gradu uxoris cōsanguinei cognati sunt uxori, eodem gradu sunt marito affines: & contra, Quo gradu cōsanguinei mariti sunt cognati marito: eodem gradu sunt affines uxori. Vt Ludouicus R. Vngariæ est affinis Ferdinando, primo gradu: quia uxor eius Maria, soror Ferdinandi, ipsi Ferdinando iuncta est primo gradu cōsanguinitatis. At Maximilianus secundus Ludouico affinis est secundo gradu: quia amitæ iunctus est secundo gradu cōsanguinitatis.

SECUNDA REGVLA.

Inter cōsanguineos mariti & uxoris, nulla est affinitas matrimoniū impediēs. Nam cōsanguinei mariti, sunt affines uxori: & cōsanguinei uxoris sūt affines marito: ita ut uxore mortua nullam ex eius cōsanguineis intra certum numerum graduum maritus ducere, & marito mortuo nulli ex mariti cōsanguineis uxor nubere intra aliquot
q 4 gradus

gradus possit. Sed consanguinei mariti cū consanguineis uxoris connubio iungi non prohibentur. Vnde pater & filius cum matre & filia: & duo fratres cum duabus sororibus contrahere possunt. Instit. de Nuptijs. Mariti filius ex alia uxore, & uxoris filia ex alio marito, uel contra: matrimonium rectè contrahunt: licet habeant fratrem sororemue ex matrimonio postea contracto natos.

De fratribus sorores ducentibus exempla ubiq; obuia sunt. Sic Agamemnon & Menelaus fratres, duxerunt duas sorores Clytemnestram & Helenam. Sic Ludouicus R. Vngariæ duxit Mariam: & Anna soror Ludouici, nupsit Ferdinando, fratri Mariæ: unde Ænigma Germanicum: picturæ duarum matrum cum infantibus, adiectum.

Dise khind, seind vnser khind:

Ir vätter, vnser brüder sind:

Vnd geschicht alles durch rechte ehe:

Nun ist die frag, wie die sipschafft stehe.

TERTIA REGVLA.

Inter affines in recta linea ascendentium & descendentium, prohibita & incesta sunt coniugia. Vt enim inter consanguineos, ita inter affines etiam hæ personę ascendentes & descendentes parentum & liberorū loco habentur.

habentur. Nemo igitur suam nouercam uel patris concubinam, uel focrum, uel patris sui aut matris nouercam, uel uitrici aut nouercæ matrem auiamue, uel profocrum seu uxoris auiam aut proauiam, uel ani auiamue nouercam ducere: & è contra: Nulla suo aut mariti defuncti uitrico uel focero, uel patris matrisue uitrico, uel uitrici nouercæq; patri, uel auo, uel pfocero, seu mariti auo, aut proauo nubere potest. Leuitici 18. Turpitudinem uxoris patris tui non discooperies. Leuit. 20. Qui dormierit cum nouerca sua & reuelauerit turpitudinē matris suæ, morte moriantur ambo: sanguis eorum sit super eos. Eadem lex repetitur Deuter. 22. 27. & 1. Cor. 5. Deut. 27. Maledictus qui dormit cum focru sua. Et l. adoptiuus. De ritu nupt. Vt sciamus quas non liceat ducere: nec nouercam, nec ani uxorem aut proau, posse duci, uerius est. Et focrus appellatione, non tantum uxoris meæ mater, sed & auia, & proauia intelligitur, ut nullam earum ducere possim.

Eadem ratio & par prohibitio est in linea descendente. Vt pater aut uitricus uxore mortua non potest ducere priuignam: nec licet ducere nurum aut pronurum, id est, uxorem nepotis uel pronepotis ex filio uel

filia: priuigni uxorem, priuigni uel priuignæ filiam aut neptem, &c. Et mater seu nouerca marito mortuo non potest nubere priuigno, genero, priuignæ marito, progenero, id est, marito neptis seu proneptis ex filio uel filia, priuigni uel priuignæ nepoti aut pronepoti. Leuit. 18. Turpitudinem uxoris tuæ & filia eius non reuelabis. Filiam filij eius & filiam filia illius non sumes ut reueles turpitudinem eius. Quia talis coitus incestus est. Et in d.l. adoptiuus. De ritu nupt. Priuigna non solum ea mihi intelligitur, quæ uxoris mea filia est, sed & neptis & proneptis: ut nullam earum ducere possim. Nurus quoq; appellatione non tantum uxor filij, sed & nepotis & pronepotis continetur: licet quidam hos pronurus appellent. Item l. uxorem. eod. tit. Vxorem quondam priuigni coniungi matrimonio uitrici non oportet: nec in matrimonium conuenire nouercam eius, qui priuignæ maritus fuit. Et in §. affinitatis. Instit. de nupt. Affinitatis ueneratione à quarundam nuptijs abstinere necesse est: ut ecce priuignam aut nurum uxorem ducere non licet: & quæ sequuntur.

Nomina

Nomina Affinium: ex Modestino l. C. in l. non facile. De gradibus.

Socer, *ein Schwes-ter*: est pater uel

Vxoris, Græcis *πρωτερος*. Vt Philippus D. Burgundia est *πρωτερος* Ludouici: & Ladislaus Ferdinandi.

Mariti, Græcis *ευνος*: Vt Philippus D. est *ευνος* Annæ, & Ladislaus Mariae.

Profocer uel focer magnus est auus

Vxoris. Sic Maximilianus I. est profocer Ludouici.

Mariti. Sic Maxim. I. est profocer Annæ.

Socrus, *ein Schwiger*, est mater

Vxoris, Græcis *πρωτερά*.

Mariti Græcis *ευνερά*.

Sic Myrrhina est *πρωτερά* Pamphili in Terentij Hecyra: Sofrata uero est *ευνερά* Philomenæ Pamphilo nuptæ.

Myrrhina. Sofrata.

| |

Philomena. ————— Pamphilus.

Profocrus uel focrus magna, est auia

Vxoris.

Mariti.

Generi

Gener est filiæ maritus, *aidem*, *tochterman*.
Sic Ferdinandus est gener Vladislai: Ludouicus Philippi.

Progener est maritus neptis respectu aui uel auix. Sic Ludouicus est progener Maximiliani primi.

Nurus, filij uxor, *sohnsfrau*, *schnur*. Sic Maria est nurus Vladislai: Anna nurus Philippi.

Pronurus, nepotis uxor. Sic Anna est Maximiliani primi pronurus.

Vitricus, *stiefuatter*. Nouerca *stiefmutter*.

Priuignus *stieffson*: Priuigna *stieffochter*.

Leuir, mariti frater. Sic Anna uxor Ferdinandi, Carolum uocat Leuirũ. Græcis *Λαίης*: ut Iliade §.

Glos, uiri soror & fratris uxor, *geschwey*. Sic Anna Ferdinandi uxor, est Glos Mariæ & Caroli.

Duorum fratrum uxores Græcis dicuntur *εὐατέρες*. Sic Quinti & Marci Ciceronum coniuges Pomponia & Terentia (mulieres morosæ) sunt *εὐατέρες*. Alexander Papa in c. quod autem. 35. q. 5. corruptè appellauit ianitrices, quasi eandem ianuam tenètes, uel per eandem ianuam intrantes. Græci uerius à Modestino etiam in Pandectis ex Homero allegantur, ubi Hector interrogans an abie-

abierit aliquò Andromacha ad sorores uiri aut fratrum coniuges, inquit:

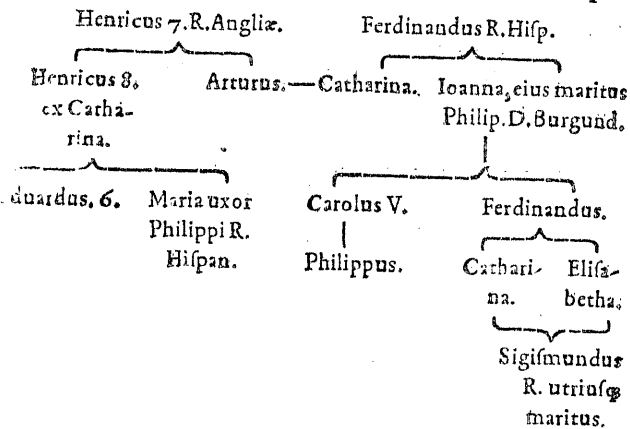
ἢ ἔβη ἀνδρομάχη λευκώλενος ἐκ μεγάροιο
ἢ ἐκ πρὸς γαλιῶν, ἢ εὐατέρων εὐπέπλω.

Omnia autem hæc Affinium nomina (po-
stremo excepto) intra primum affinitatis
gradum, & in primo affinitatis genere con-
sistunt.

QUARTA REGVLA.

In linea collateralis coniugia iure diuino
& naturali inter affines primo gradu, & us-
que ad secundum gradum in linea inæqua-
li prohibita & incesta sunt. Nemo igit mor-
tui fratris sui uxorem, uel mortuæ uxoris so-
rorem, uel patruĩ, aut auunculi uxorem, uel
foceri aut focrus suæ sororẽ, uel nati ex fra-
tre aut sorore filij, aut nepotis uxorem, uel
natam ex uxoris suæ fratre aut sorore filiam
aut neptem ducere: Nec ulla mortui mariti
fratri uel mortuæ sororis marito, uel mariti
patruo aut auunculo, uel amitæ aut mater-
teræ marito, uel foceri, aut focrus fratri, uel
nato ex mariti fratre aut sorore filio, aut ne-
poti, uel sui fratris aut sororis filiæ aut ne-
ptis marito nubere potest. Leuit. 18. Vxorẽ
fratris sui nullus accipiat: nuditatem uxo-
ris fratris tui nõ reuelabis: quia nuditas fra-
tris

trus tui est. Marci 6. Non licet tibi habere eam.
Leuit. 20. Qui duxerit uxorem fratris sui, incestum commisit. Interdictum ergo fuit concubium Henrici VIII. Angliæ R. cum Arturi fratris uxore Catharina, Caroli V. matris tertera: & Sigismundi R. Poloniæ cum mortuæ coniugis sorore, filia Ferdinandi Imp.

Leuit. 20. Qui coierit cum uxore patrui aut auunculi, & reuelauerit nuditatem cognati sui: portabunt ambo peccatum suum.

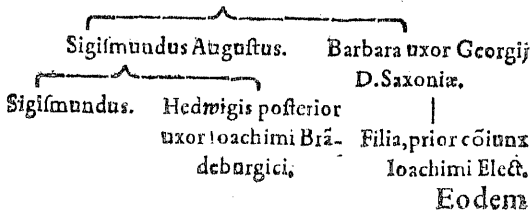
Iam quæ prohibitio in personis masculini sexus facta est, eadem etiam in personis muliebris sexus constituta intelligi debet: & qui gradus in linea ascendente prohibetur,

tur, idem etiam in linea descendente prohibitum esse non dubitetur. Quare ut patrui uel auunculi uxorem: ita etiam nepotis ex fratre uel sorore uxorem ducere prohibeatur: Nec mulieri, amicitæ suæ aut materteræ marito, nec neptis ex fratre, uel sorore marito nubere licet. Sic in Tit. C. de incest. & in util. nupt. Fratris uxorem ducendi uel duabus fororibus coniungendi licentiam penitus submouemus.

QVINTA REGVLA.

Etsi iure Canonico usque ad quartum affinitatis gradum inclusiuè & politicis quarundam regionum legibus usque ad tertium gradum in linea inæquali coniugia interdicta sunt, hoc fine ut diuinæ prohibitiones maiori reuerentia seruentur: tamè inter affines secundo gradu in linea collateralis & æquali, non sunt diuino iure coniugia prohibita. Sic Ioachimus secundus Elector Brandenburgicus duas consobrinas duxit.

Casimirus R. Poloniæ.

Eodem modo potest una & eadem duobus fratribus patruelibus nupta esse.

SEXTA REGULA.

In secundo & tercio genere affinitatis in linea collateralis, præcipuè in primo gradu, iure diuino & humano, & ipsis etiam canonicis concessa sunt coniugia. d. c. non debet. De consan. & affin. Vt Ferdinandus frater Mariæ, habuit in uxorem Annam R. Vngariæ. Mortuo Ferdinando, si Anna nupsisset R. Poloniæ, tum mortua Anna R. Poloniæ potuisset ducere Mariam, sororem Ferdinandi.

Philippus. I. Genus Affinitatis. II. Genus Affin.

Maria. Ferdinandus. — Anna. — R. Poloniæ.

Hinc apparet ex duorum fratrum mortuorum coniugibus, aliquem priore mortua, alteram ducere posse.

Fratres.

Regina. — Simon. Paulus. — Maria. — Martinus, mortua Maria perit Reginam:

Cùm enim Martinus sororem Pauli secundo genere affinitatis ad se pertinentem ducere

ere potuisset, multò magis Reginam Pauli affinem ducere potuit. Idq; multò tolerabilius est in linea collateralis, quàm ascendente: ut priuignus à vitrici defuncti uxore abstinere debet. Maior enim reuerentia patris thoro debetur, quàm fratris aut fororis. Itaque nec priuigni mortui uxorem vitrico ducere licet: tametsi secundo genere affinitatis ei iuncta sit. l. 15. De rit. nupt. Vxorè quondam priuigni, coniungi matrimonio vitrici non oportet: nec in matrimonium nouercæ ei conuenire, qui priuignæ maritus fuit. Et in hoc etiam casu locum habet regula: Semper in coniunctionibus non solum quid liceat, considerandum est, sed & quid honestum sit. Atque hæc de Consanguinitate & Affinitate, propter quas impediatur matrimonia: sequuntur & aliæ causæ impediètes.

CAUSAE PROPTER QVAS MATRIMONIA IMPEDIUNTUR DE IURE CIVILI.

I. Propter cognationem legalem seu adoptionem. l. adoptiuus. 14. De ritu nupt. Adoptiuus filius si emancipetur, eam quæ patris adoptiu uxoris fuit, ducere non potest: quia nouercæ locum habet. Instit. de nupt. Si quæ per adoptionem soror tibi esse cepit,

rit, quādiu quidē constat adoptio, sanè inter te & eam nuptiæ consistere non possunt.

II. Ob præsumptā fraudē. Vt inter tutore & pupillā, curatore & curæ subiectā: tutoris filiū filiamque, & pupillū, pupillamque. l. tuto. 36. l. senatuscōsulto. 59. De rit. nupt. & C. tit. De interd. matr. int. pupil. & tutor.

III. Inter præsidē & mulierē prouincialē. l. si quis officii. 38. l. qui in prouincia. 57. De rit. nupt. & C. tit. Si rector prouinciæ. &: Si quacunq; præditus potestare.

IIII. Inter raptorem & raptam. Authent. 150. De ea quæ raptori suo nubit.

V. Inter senatorem & libertinam: ne uide licet ordo senatorius per matrimonia plebeiorum pollueretur. l. lege Iulia. 44. De rit. nupt.

Cum autem hæ prohibitiones, rationem non in natura aut lege diuina positā, sed ciuilem tantūmodo habeant: pleræq; in Canonibus mitigatæ aut sublatae sunt.

CAVSÆ MATRIMONIVM IMPE-
dientes de iure Canonico. quæ 14. numeran-
tur in his uersibus.

Error, conditio, uotum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, uis, ordo, ligamen, honestas,
Si sis affinis, si forte coire nequibis.

DE

Verba hic Caluiniq; se prædit.

DE ERRORE.

Cum coniugia mutuo consensu contrahantur, nec quicquam consensui tam contrarium existimetur, quàm error & coactio: in iure Canonico 29. q. j. regulæ traduntur de 4. speciebus erroris, in Fortuna, Qualitate, Persona & Conditione.

I. Regula.

Error fortunæ & qualitatis, cōiugij consensum non excludit.

II. Regula.

Error personæ & conditionis, coniugij consensum excludit.

Definitiones.

Error fortunæ est, quādo spōsus uel sponsa diues esse existimatur, qui pauper est.

Error qualitatis est, cum sponsa putatur esse pba, casta, pudica, industriā, œconomā: quæ ab alio compressa, uel ebriosa, ignaua aut prodiga est.

Error personæ: ut si fœminæ, ex tribus alienius filijs, despondeatur ipsius consensu primogenitus: postea tradatur medius aut natus minimus.

Error cōditionis est, cum quis liber, ignorans ducit ancillam, putans esse ingenuam:

I 2 AUF

aut libera ignorās nubit seruo, quem putat esse liberum. Hæc coniugia olim rescindere liberum fuit: 29. q. 2. c. si quis ingenuus. & in Authenticis, constit. 22. Quod si quis liber, sciens ancillam duxisset, dimittere eam non licebat. 29. q. 2. c. si quis liber.

In errore Qualitatis, ac nominatim in eo casu, quo quis ignorans ducit uiciatam aut grauidam ex alio, sancit ius canonicum 29. q. j. ut maritus eam retineat: tamen si multò molestior & intolerabilior hic error est, q̄ si quis ancillam pro libera ignorans duxisset. Sed in quibusdam Cōsistorijs, cum quis putans se uirginē ducere, post nuptias comperit eam ex alio grauidā, aut ante nuptias compressam esse, ideoq; eam accusat, & se ab ea feiungi petit, hic ordo seruatur.

I. Si negat uxor se ante fuisse cōpressam, neque id à marito euidentibus testimonijs probari potest, etiam si aliquæ subsint suspiciones: tamen ab ea nequaquam separatur, ut Deut. 22. clarè iubetur maritus in hoc casu uxorem retinere.

II. Si factum est notorium (ut si ante tēpus grauida fuerit, aut pepererit) initio iudex tentat reconciliationē, & mulieri præcipit, ut cum omni subiectione petat à marito lapsum sibi condonari: & uicissim maritum

ritum adhortatur, ut remisso ac restō mulieris næuo, eam ad se recipiat.

III. Si non potest flecti maritus, ut eam recipiat, inquit iudex ex marito & muliere, an postquam rescituit maritus uxore suā prius ab alio compressam esse, deinceps etiam consuetudine conjugali cum ea usus sit. Quod si postea quoq; cum ea cōcubuit, non est faciendum diuortium: quia maritus sciens & uolens consensit in conjugale cōsuetudinem cum ea, nec potest allegare errorem.

III I. Inquit iudex ex muliere an post celebrata cum hoc uiro sponsalia, corpus suum alteri prostituert. Id si confitetur mulier, simpliciter Iudex, tanquam in casu adulterij, pro diuortio pronunciare potest.

V. Si ante sponsalia uirginitatem amisit mulier: & uir (cui tāquā uirgo nupsit) postquam comperit eam ab alio stupratam esse, non attingit eam, nec flecti potest, ut eam uolens recipiat, sed simpliciter petit se ab ea separari: imitatur iudex exemplū legis Mosaicæ, eò usq; ut de diuortio pronuncietur. Nam lex Mosaica Deut. 22. capitali supplicio affici iubet mulierem, quæ postea uelut uirgo alteri nupsit, cum ab alio uiciata esset.

DE CRIMINE.

Crimē coniugiū impediens, est si quis fororem eius, quā sibi despōderi petit, stuprauit: si mortē aliquis machinatus est marito illius, quā ducere cupit: si eā, quā priore marito adhuc uiuente, adulterio polluit, cōnubio sibi iungere petit. In hoc casu ius Canonicum coniugiū prohibet. 31. q. j. c. nullus. & c. illud uero. & lib. 4. Decret. De eō qui dux in matrim. quam poll. per adult.

DE VI SEV COACTIONE.

Vis seu Coactio à coniugio (quod mutuo & libero consensu coire debet) merito longissimè remouetur. Nec cogendi sunt liberi aut alij, ut contra naturæ inclinationē ducant personas, à quibus abhorret. Vbi enim inuiti unū uiuūt & discordes sunt cōiuges, infinita mala sequūtur. Sed si patre cogēte, filius ducit uxorē, quā nō duceret si sui arbitrij esset: contraxit tamē matrimoniū, quod inter inuitos nō contrahitur. Maluisse enim hoc uideri. l. si patre. De rit. nupt.

Inter raptorem & raptam ius ciuile constituit, ne puella raptū passa, raptori suo unquam nubat: & omnia raptoris bona puellæ attribuit. Si uerō nubit raptori, ius succedendi in bonis mariti ipsi eripit. Quod si pa-

ter consenserit raptum passæ filiæ suæ, ut raptori copuletur: tunc in exilium mittitur. In Authen. Constit. 150. Sed Canones 36. q. j. & 2. & 28. q. 2. distinctius explicant. Nam rapta uel alteri desponsa fuit, uel uirgo, aut uidua est: & uel uolens, uel inuita rapitur. Quod si puella uolens in raptum consenserit: & postea parentū etiā uoluntas accedit: raptor raptam ducere non prohibetur. Raptus exempla aliquot Herodotus in prima pagina recenset & Romani historici Sabinarū raptarum meminere. Sæpā aut in stupro deprehensi, *ἐπ' αὐτῶν φάσσω*, ui coguntur promittere coniugium & retinere stupratos: sicut in politiam Mosis lege etiam cogebantur stupratores, à se compressas ducere, & dotem ijs attribuere. Exod. 22. Deut. 22. Tales promissiones, maioris incōmodi uitandi causa factæ, non simpliciter inuoluntariæ & coactæ, sed mixtæ sunt: in quibus uoluntas, duobus malis propositis, id quod minus esse iudicat; sponte eligit.

DE LIGAMINE.

Ligamen uocant, cum quis alteri promittit coniugium, & postea aliam sibi despondere petit. Hic usitato iure primam retinere iubetur.

Publica honestas impedire existimatur, ne quis mortuæ sponſæ suæ sororem matrem, aut alioqui cōsanguineum ducere: & ne qua mortui sponſi fratri aut filio, alijs-ue illius cognatis, usq; ad quartum gradum nubere possit. l. si qua. De rit. nupt.

DE IMPOTENTIA.

De impotentia reddendi debitam benevolentiam uxori, cōstitutum est in c. requisisti. 33. q. 1. & c. laudabilem. De frigid. & malef. ut post exploratam continuo triennio uiri frigiditatem, personæ cōhabitantes coniungi, & mulieri liberos procreare cupienti, alteri nubere concedatur.

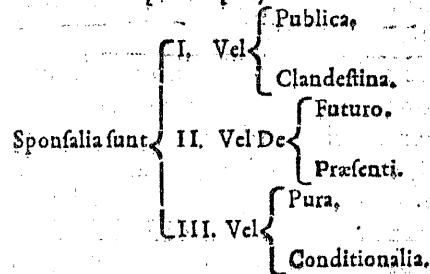
DE SPONSALIBVS.

Definitio.

Sponsalia sunt stipulatio & promissio futurarum nuptiarum mutua, inter sponſum & sponſam facta per parentes, cōsensu uerū parerum, aut eorum qui parentū loco sunt. Dicuntur autē sponsalia à sponte spondendo: unde & sponſi sponſæq; appellationes natæ sunt. Non igitur cogere debent parentes filios aut filias ad coniugia, à quibus abhorrent: sed tales generos & nurus eligat, quibus liberi de parentum cōsilio uolentes nubant. Sic parentes Rebeccæ Gen. 24. puellam uocant & eius uoluntatem quaerunt.

sunt. Statutum itaq; est in c. requisit. De sponsal. cū libera debeant esse matrimonia, monendam esse potius uirginem quàm cogendam, cū coactiones difficiles soleat exitus frequēter habere: & paulò ante: Cū locum non habent cōsensu, ubi merus uel coactio intercedit: necesse est ut ubi assensus cuiusq; requiritur, coactionis materia repellatur. Matrimonium autem solo cōsensu contrahitur: & ubi de ipso quaeritur, plena debet securitate ille gaudere, cuius est animus indagandus: ne per timorem dicat sibi placere, quod odit: & sequatur exitus, qui de inuitis solet nuptijs prouenire.

Species Sponsaliorum.

I. PVBLICA ET CLANDESTINA.

Publica spōsalia sunt, quæ corā aliquot fide dignis testib. qb. pbari queūt, cōciliant.

Clandestina sunt, quæ sine præsentia honestorum testium, inter solos contrahentes clanculū cōstantur: uel cum nuptiæ coeunt omiſſis solennitatib. publicis, ut sunt benedictio, & quæ eam præcedit, denūciatio publica seu proclamatio in ecclesia. Ad has arcanas despōsationes, pertinet illæ, quæ sine consensu parentum astringuntur. Etsi enim d. c. requiritur: postulat sponsi & sponsæ consensum: nō tamē licet adolescentib. & puel-
 lis (q̄ in parētū aut curatorū potestate sunt) pro sua libidine cum quibuslibet cōtrahere inscientibus aut inuitis parentibus, quorū in potestate sunt: sed cōsensum parētū præcedere oportet: quo nō accedēre, clandestina sponsalia iure diuino, ciuili, canonico, & naturali inania & irrita esse iudicantur.

Primò enim Lex diuina nō modo in genere honorē & obedientiā parentib. à liberis deberi sancit Exod. 20. uerū etiā hūc casum in specie determinat, ut parētū cōsilio & autoritate liberi matrimonia cōtrahant. Imò etiā potestatem eripiendī filiā ab alio stupratā, eiūsq; matrimonio lege Mosaica debitā, patri assentire nolētī cōcedit. Exod. 22. Exempla consensus paterni sunt in sacris mul-
 rā, & de Samsone Iud. 14. Sic ante legē Mosi datā, Abrahamus filio Isaco uxore Rebeccā
 ab

ab illius patre Rahuele peti & desponderi curat: Gen. 24. Sic Ifactus idem filio Iacobo mandata dat de coniugio cum Labani filia cōtrahendo: & offenditur alterius filij Esau iobediencia, qui inuitis parentibus Cananæas duxerat. Gen. 26:28.

Secundò accedunt leges Cæsareæ, quib. diuina uoce iubemur nō tantū propter irā, sed etiā ppter cōscientiā obedire. Sic Instit. de Nuptijs dicit: Iustas nuptias inter se cōtrahūt, qui secūdū præcepta legū coeunt: dū tamen, si filijfam. sint, cōsensum parētū, in quorū potestate sunt, habeāt. Nā hoc fieri debere & ciuilis & naturalis ratio suadet: in tantū, ut iussus parentis præcedere debeat. Hunc parētū cōsensum tantoperè flagitat leges, ut patre absente, etiam si ubi sit & an-
 adhuc uiuat ignoret: tamen filio tres anni expectandi sint, ut patris cōsensu matrimonium inire possit: imò nè quidē ad hereditatem admittunt liberos, ex coniugio sine patris, aut aui uoluntate, contracto susceptos: nisi filius fuerit emancipatus, aut talem ducat, ut certum sit patrem si præsens esset, eius conditionem nō repudiaturum. I. sine-
 pos. l. si ita. l. si filius. l. filiusfam. l. filius emancipatus. l. nuptiæ. De rit. nupt. l. si ut proponis. C. de nupt.

Tertiò

*Harveticus
 ultim. l. d. c.
 Cocil. Tride.
 sess. 24. de res.
 str. max. c. 1.
 in pr.*

Tertiò idem parentum ius confirmant canones & quidem præcipuæ & optimæ iuris canonici sententiæ, c. aliter. c. nostrates. c. qualis. 30. q. 5. c. honoratur. 32. q. 2. Honorantur Rebeccæ parentes muneribus: consulitur puella non de sponsalibus (illa enim expectat iudicium parentum: non est enim uirginalis pudoris eligere maritum) sed iam desponsa uiro, de professionis die consulitur, nec immeritò dilationem non attulit. Iure etenim properare debuit ad maritum: unde illud Euripideum (quod mirantur pleriq; unde translaturum sit) manifestum est. Ait enim in persona mulieris, quæ tamè maritum uolebat relinquere & ad alias petebatur nuptias:

*νυμφευμάτωρ μὲν τῶν ἐμῶν πατὴρ ἐμὸς
μὲριμναρ ἔξει, ἵψην ἐμὸν σκοπᾶρ τᾶδε.*

Ergo quod & ipsi Philosophi mirati sunt, seruate uirgines: & non solum uirgines, sed etiam si qua mulier amisso cito marito & adolefcentula laqueum infirmitatis suæ timens incidere: si uult nubere, nubat: tãrùm in Domino: ita ut electionem mariti, parentibus deferat, ne appetentiæ procacioris æstimeretur auctor, si ipsa de nuptijs suis electionem sibi uendicet. Expetita enim magis debet uideri à uiro, quàm uirum ipsa expetisse:

petisse: uerecundiam præmittat antequam nubat: quo ipsum coniugium plus commendet uerecundia. Huius canonis uerba ex Ambrosij lib. 1. de Abrahamo cap. 9. & Euripidis uersus ex Andromacha descripta sunt, ubi Hermione Menelai filia, Orestis patrueli, cónubium eius petenti respondens, à duobus illis uersibus orditur. Quin & eodem modo apud Xenophontem Cyrus, Cyaxari filiam & Mediæ regnum dotis nomine ipsi offerenti responderet: ἀλλ' ὠκυπέταρον τὸν γένε' ἐποικῶν κῆρ τῆρ παίδων, ἢ δῶρα. βύλομαι δὲ οὐρ τῆρ πατρὸς γυνῆμ, κῆρ τῆρ τῆρ μητρὸς, ταῦτα σοι συνανέσαι. Et latinus poëta uenustissimè partitur consensum ad coniugia legitimè cõtrahenda necessariũ:

Virginitas non tota tua est: ex parte parentum est.

Tertia pars matri data, pars data tertia patri,

Tertia sola tua est: noli pugnare duobus,

Qui genero sua iura simul cum dote dederunt.

Quartò, ratio naturalis docet non modò rem tantam, qualis est coniugij fœdus, prudenti & graui fidelissimorum amicorum, & præcipuè parentum & curatorum consilio inchoandam esse: uerum etiam nullo modo ferri debere, ut filiam, tot annis, tanta sollicitudine, periculo, labore & sumptu educatam, cui libet mihi ignoto nebuloni, clandestinis artibus seducere, & mihi inuito eripere

ripere & plagium impunè exercere liceat.

Cùm igitur lex diuina, & Cæsarea, & ratio naturalis ac honestas publica, & sanctorum patrum exempla ostendant, liberos parentibus suis præscientibus & assentientibus, matrimonio iungi debere: sapienter in quibusdam Consistorijs constitutum est, ut omnes clãdestinè despõsationes inter adolefcètes & puellas sine perspicuo & expresso consensu parentum factæ, inanes & irritæ pronuncientur. Idq; sine discrimine ita seruetur, etiamsi nullam dissensus grauem causam parentes habeant: si adolescens annum ætatis uicesimum, puella decimum octauum non excessit.

Pertinet autem ad officium parentum, liberis suis tempestiuè de honestis matrimonijs prospicere. Cum autè ij duriores sunt, & uel auaritia (quòd dotem dare nolunt) uel pertinacia, uel alijs de causis, liberos etiam honestis occasionibus oblatis, maturè non elocant: pij magistratus suam auctoritatem interponere debent, sicut & ueteres leges præcipiunt, ex constitutione Diuorum Seueri & Antonini. I. qui liberos. De rit. nupt.

Licet autem ex c. sufficiat. 27. q. 2. clandestina sponsalia non minus, quàm publica &

auto-

ritate consensuq; contracta, in multis locis rata & firma habeantur: utilius tamen est ut tales desponsationes inanes & irritæ pronuncientur. Nec obstat Christi dictũ Matth. 19. Quod Deus coniunxit homo nõ separret. Nam,

A Deo coniuncti dicuntur, qui iuxta ordinem & mandatum Dei copulantur: alioqui adulterum & adulteram diuinitus iunctos & humana auctoritate non separandos esse, aliqui dixerint.

At qui contra uoluntatem parentum coeunt: cõtra Dei ordinationem & mandatum delinquant.

Qui igitur contra uoluntatem parentũ coeunt, à Deo nõ dicuntur coniuncti: ideoq; iustè & diuina auctoritate dirimuntur.

Qui uerò post datam inscijs parentibus coniugij fidem cum desponsatis concubuerunt aut in matrimonio cum eis aliquot annos uixerunt: horum coniugia etsi iure civili parentum auctoritate dirimi poterant: consuetudine tamen quorundam locorum laudabili, rescindi non solent, ne maiora scandala inde oriantur.

II. DE FUTURO AVT DE
præsenti.

Sponsalia de futuro sunt mentio & re-
missio futurarum nuptiarum, seu spontanea
pactiones de futuro coniugio per uerba de
præsenti aliquanto post constituenda. Quan-
tumq; interest inter pactiones de futuro cõ-
tractu, & ipsum contractum: tantum ferè di-
stant sponsalia de futuro, à sponsalibus de
præsenti, quæ sunt ipse cõtractus coniugij
seu initium cõiugij præsentis. Ut igitur per
hæc uerba: promitto tibi me empturũ esse à
te agrum tuum, non contracta est emptio,
sed tantum promissio seu pactio de futura
emptione facta est, quando scilicet de pre-
cio & merce tractatum & conuentum fue-
rit: ita per hæc uerba: promitto tibi, quod te
accipiam, aut ducam in uxorem, nõ contra-
hi coniugium, sed tantum promissionẽ seu
pactionem fieri de ueris nuptijs postea con-
trahendis aiunt. Ac solent sponsalia de fu-
turo, aliàs iureiurando confirmari: aliàs sine
iureiurando uel uerbis de futuro, uel uerbis
de præsenti inter impuberes, uel datioẽ arrhe,
uel dato annulo nubere cõtrahi. Hæc futura-
rum nuptiarum promissiones, in iure ciuili
& canonibus quibusdã ueteribus, solæ spõ-
salia

salia nominantur: quibus ante nuptias ab al-
terutra parte renũciari liberrimè potuit, ad-
eò impunè, ut ne pœna quidem, quamuis di-
sertè uiolanti promissionem imposita esset,
deberetur. Vnde l. j. C. de sponsal. dicitur qd
alij desponsata renunciare conditioni & a-
lij nubere non prohibetur. & in l. Titia. 134.
De uerb. oblig. dicitur agenti ex stipulatio-
ne, quæ non secundum bonos mores inter-
posita sit, exceptionem doli mali obstarã:
quia inhonestũ sit uinculo pœnæ matrimo-
nia obstringi, siue futura, siue iam contracta.
Iure Canonico etiam per utriusque partis
consensum, & si alter eorum fornicetur, uel
in lepram, aut paralyfin incidat, uel oculos,
aut nasum amittat, uel iusto diuitius absit,
uel conditionem additam non impleat, uel
pubes factus dissentiat, uel cum alia de præ-
senti contrahat, sponsalia dissoluantur: ad
instar eorum qui societatem interpositione
fidei cõtrahunt & postea eandem sibi remit-
tunt. c. 2. De sponsal. c. literas. De coniugio
leproforum.

Sponsalia de præsenti sunt mutua & legi-
tima consensio maris, & foeminae per uerba
de præsenti expressa, qua perpetua & indis-
solubilis uitæ consuetudo in præsenti con-
trahitur & inchoatur. Hunc contractum, in
quo

quo uerba de præfenti feu categoricè coniugium promittitur, non propriè sponsalia nominari, sed uerè iam præfentis coniugij initium esse censent: & an sponsalia de futuro sùnt, ex annexis conditionibus & alijs circumstantijs adiunctis iudicari uolūt non ex cauillatione uerborum, Ego te accipiam in meam, & Ego te accipio in meam: quæ uerborum formulæ, uelut fundamentū discriminis sponsalium de præfenti & futuro in iure Canonico constituuntur. c. penul. De sponsal. Sed his uerbis sæpè latebra iniuriæ quæritur: nec Germanica lingua hoc discrimen in uerbis præfentis & futuri temporis adeò accuratè obseruat. Nam quæ ueritatè uerba de futuro interpretati sunt, *ich wil dich nemen, ich wil dich zum weib haben: du sollt mein sein*: lingua Germanicæ consuetudine & natura, præfentem promissionè seu obligationem sine ulla dilatione significant. Idèò clandestinis desponsationibus sublatris, hanc uerborum cauillationem magna ex parte simul tolli necesse est. Impuberum quoque desponsationes (quas dissolui posse si puberes facti statim renuncient, uisitati iuris est) imò etiam promissiones coniugij per uerba de præfenti factas inter impuberes, iuris interpretatione sponsalia de futuro

turo

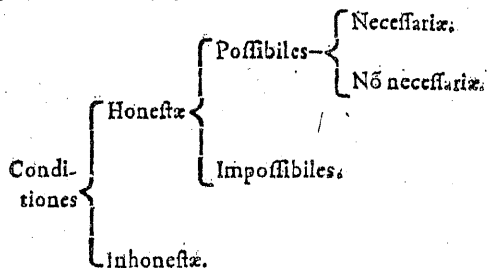
turo esse, canones ipsi testantur. c. unico. §. idem. De despons. impub.

III. PURA ET CON-

ditionalia.

Pura sponsalia sunt, quæ sine alicuius conditionis adiectione categoricè contrahuntur.

Conditionalia sunt, quæ habent annexas condiciones.

Conditiones honestæ & possibiles, quæ aut necessariò tacitè subintelliguntur, aut alioqui certò euenturæ sunt, etiam si uerbis non fuerint expressæ, non impediunt, aut suspendunt matrimonium. Ut promitto tibi coniugium si uiuam, si Deo placuerit, si Solcras orietur.

Conditiones honestæ, quæ non existunt

necessariò, sed à libera uoluntate cōtrahentium pendent, præsertim si ad substantiam coniugij aliqua ex parte pertinent: si nō fuerint impletæ, contractum dissoluūt. Vt promitto tibi coniugium, si utriusq; parentes assenserint: si ad fidem Christi conuersa fueris: si centum ducatorum dotem ad me attuleris. Ad hanc classẽ Henricus Bohicus c. fin. De condit. appof. refert conditionem: si inuenero te uirginem: quam per se honestam, & conditione nō impleta, in foro conscientiæ matrimonium non esse, disputat. Contrarium decidit Hostiens. in tit. de condit. appof. sumptò argumento ex l. alioqui. De contrah. empt. ubi dicitur: quod si ego me uirginem emere putarem, cum esset iam mulier: emptio ualebit. In sexu enim nō est erratum.

Impossibiles conditiones, etiamsi nō turpes sint, tamen in fauorem matrimonij pro non adiectis habentur. Vt contraho tecum, si mare pedibus transibis: si in cœlum uolabis: si dabis mihi Byzantium.

Conditiones inhonestæ (siue sint impossibiles de iure, siue possibiles de facto) nec ad substantiam coniugij pertinentes: propter fauorem matrimonij, pro non adiectis habentur: quales sunt: promitto tibi coniugium

gium si furtum feceris, uel homicidium perpetraueris. c. fi. De cond. appof. Si uerò conditiones inhonestæ contra substantiã coniugij inferantur (ut ducam te, si fœtus conceptos abegeris, si alijs te prostitueris) his si altera pars assentitur: tamen etiam post secutam corporum cōiunctionem, nullum iudicatur esse coniugium. Sin altera pars contradicit, uel tacendo cōtradicere uidetur: tum secuta copula pro matrimonio iudicatur.

Est & alia differentia Sponsaliorum: Alia enim sunt: ut cum Albertus D. Bauarię promittit se ducturum Annam filiam Cæsaris Ferdinandi, Alia uerò incerta, ut si idem in genere promississet se unam ex filiabus Ferdinandi matrimonio sibi copulaturũ esse.

Questio.

An sponsalia, consensu eorum quorũ interest facta, sint ratum & perfectum coniugium, ita ut ante nuptias & corporum cōiunctionem nullis etiam grauissimis de causis alijs, quam quæ diuortio causam præbent, rescindi & dissolui queant: & an simpliciter uera sit regula: Matrimonium non concubitus, sed solus consensus facit, ut in c. sufficiat. 27. q. 2. & passim alibi in iure traditur?

Resp. Sponsalia in quibus per uerba de præfenti categoricè coniugium promittitur, arctissimo & sanctissimo fœdere sponsum & sponsam copulant, quòd uerè iam præsentis coniugij initium sint. Ideò sponsum, qui ante nuptias cum prima sponsa celebrandas, cum alia paciscitur uel cõcumbit, uel etiam nuptias facit hoc cõsilio, ut à priore liberetur: perinde ac si adulterium commisisset, ad publicam pœnitentiam cogendus, uel à magistratu politico puniendus est, cum quæ prior sponsa in gratiam cum eo redire recusat, aliud coniugium ei piè contrahere permittitur. Idem concedi debet posteriori etiam sponsæ ab ipso stupratæ, si ignara prioris contractus cum alia iniri, seducta est. Sin sciens cum alterius sponso concubuit, à magistratu politico iustè punitur.

DE DIVORTIO.

Diuortium est separatio mariti & uxoris, præcedente causæ cognitione, apud competentem Iudicem facta, quo præsentis coniugij uinculum dirimitur.

Etiam autem coniugium à Deo conditore generis humani, principio ita institutum & sancitum fuit, ut societas unius maris & feminae perpetua & indissolubilis esset: sicut

Chri

Christus ipse sciscitantibus Pharisæis. An dimittere uxorem quacumque de causa liceret? respondit primum opificem maris & feminae ita ordinasse coniugium, ut qui duo erant, fierent una caro, sed unus homo, arctissimo & inseparabili animorum & corporum nexu inter se uniti & indiuidua uitæ consuetudine conglutinati: tamen ab hoc ordine diuinitus sancito deprauata hominum natura deinceps discessit & diuortia recepit. Quæ cum in morem politicum illarum gentium etiam ante Moysen abiissent nec propter duritiam cordis & contumaciã plurimorum impiorum in gubernatione politica penitus aboleri possent: Moyses etiam ea permisit & חפד כרייהת Libellum repudij dare iussit, ut planè solutum esse prioris coniugij uinculum, & dimissæ ius esse nubendi alteri uiro, ac firmum esse alterum matrimonium, nec ius esse priori marito repetendi dimissam, ostenderetur.

Formula libelli repudij, Iudæis nunc usitata hæc est: In secunda Sabbati, in uicesima mensis Cisleu, anno quinquies millesimo, trecetesimo uigésimo sexto à creatione mundi, hic & in hac ciuitate Praga, ego Iacob N. filius Rabi Izehak, uolui ex animo, atque citra ullam coactionem dimisi, & eieci N. quæ ha

s 4

ctenus

V. Gail. Tri.
Act. 19. 24.
de sacram.
matr. can. 5.
6. 7. et 8.

Stenus fuit uxor mea, filia Rabi N. & concedo ei licentiam & potestatem, ut pro libitu suo uadat, quod uoluerit, duciq; possit ab omni uiro, nec eam quisquã prohibere præsumat. In cuius rei testimonium de diei libellum repudij & schedam dimissionis atque signaculum Diuortij, iuxta constitutionem Moysi & Israel. Turpiter autem & maritaliosè abusi sunt Diuortijs Ethnici & Iudæi. Cùm enim initio non priuata leuitate fierent, sed in iudicijs cautæ Diuortij prius cognoscerentur, ut Athenis etiam Consuetudinem fuisse ex historia Alcibiadis apparet, cuius uxor Hipparète, cùm se à marito se iungi petiuisset, iubetur iuxta leges ipsa in iudicio comparere: Vnde eam maritus statim ut comparuerat causa nondum audita, domum suam reduxit: tamen postea priuato arbitrio sine cognitione iudicum, quando cunq; uoluit aliquis, siue causam Diuortij legitimã & grauem haberet, siue leuem, siue nullam, eiicit uxorem, sicut nunc Turci faciunt, & Pericles dimissa priore uxore ducit Aspasiã facem belli Peloponnesiaci. Papius interrogatus cur uxorem pudicã, diuitem & formosã repudiaret, calceum monstrauit nouum & pulchrum: Sed nemo nouit, inquit, ubi me urgeat. Sæpè etiam accidit,

cidit, ut practicaret aliquis, ut alius faceret diuortium, ut potiretur alterius coniuge, sicut Augustus Liuiã, ingenio & forma præstantem, & quidem grauidam, priore marito Tiberio Nerone assentiente ducit. Caro ille rigidi seruator honesti, uxorem Martiã Hortensio dimittit, eoq; mortuo reducit. Hæ leuitates cùm apud Iudæos etiam usitatæ essent, Christus Matth. 19. restringit. Diuortia ad unum casum Adulterij, quo fœdus coniugij dirimitur, & persona quæ deliquit, fit rea mortis, & ex uita tolli à Magistratu Politico debebat, sicut Deuter. 22. expressè præcipitur: si dormierit uir cum uxore alterius, uterq; morietur adulter & adultera, & auferes malum de medio tui.

Cùm igitur persona innocens, à Consistorio (cui nunc usitato more causarum matrimonialium cognitiones mandantur) se ab adultero separari petit; Primum ad Magistratum politicum, sub quo habitant, deferre causam, ac literas Magistratus Consistorio exhibere iubentur, ex quibus intelligat Consistorium, an suscipi commodè causæ illius cognitio debeat. Nam si Magistratus iusta pœna capitali adulterum plesteret: nulla iudiciali disputatione de Diuortio amplius opus esset.

Quod si Magistratus loci, de officio suo requisitus, in puniendo adulterio negligēs, aut rea pars fugitiua est: tum ad petitionem partis innocentis, Consistorium procedit & accusatum adulterij, uel per citationem, uel si absens est per Edictum uocat & terminus duorum, uel ad summum trium mensium constituitur, quo in Iudicio cōpareat & accusationi respondeat.

Cum utraq; pars in iudicium uenit, primum reconciliationem iudex tentat, & partem ream admonet, ut ueniam delicti petat & emendationem promittat. Innocentem uerò hortatur, ut deprecanti coniugi delictum remittat & condonet, & Dei misericordis exemplum imitetur, qui non summi iuris rigorem erga nos exercet, sed agentibus pœnitentiam & petentibus ueniam peccata remittit & contegit, cogitare etiam de communibus liberis iuberetur, & alijs molestijs multò maioribus, separationem securis. Quod si non procedit tentata reconciliatio, tum audita utraq; parte, si accusator honestè uiuens adulterium, à coniuge admissum esse probauerit, aut si accusatus contumaciter emanens, nullam excusationem iustam opposuerit: Sententia Diuortij pronuntiatur, qua innocens persona nō solum à thoro

à thoro & cohabitatione nocentis separatur, uerum etiam à uinculo conjugali, auctoritate uerbi diuini soluitur & liberatur, ita ut potestatem aliud coniugium piè contrahendi habeat. Cùm enim Christus Matth. 19. à Pharisæis de Diuortio (quo ipsum conjugij uinculum inter Iudæos ita soluebatur, ut utriq; personæ dimittenti & dimissæ aliud coniugium contrahere fas esset) interrogatus, An in foro Conscientiæ quacunq; de causa dimittere uxorem concessum esset? respondet non licere, nisi ob unicam adulterij causam: manifestissimè ostendit, propter adulterium factò Diuortio, licere innocenti aliud coniugium legitime inire. Id enim solum diuortium nominabatur & erat, neq; aliud nouerant Iudæi, nisi quod præsentis conjugij uinculum dirimeret, & daret ius ducendi alteram.

Alioquin enim nō re ipsa, sed nomine Diuortium esset, in quo persona innocens ligata non minus, quàm antea retineretur. Et iniquissimum fuit partem innocentem luere nocentis pœnam, ut uel adulteram recipere, à qua ipsius Christi uoce liberatur uel scortationis periculum incurrere cogatur. Inquit autem Christus Matth. 5. 19. Qui dimiserit uxorem suam excepta causa fornicatio-

*hæc dicitur
est e
tunc dicitur
ut non
pharisæi:
non: hinc:
sed dicitur
in foro: ut
dicitur*

Calvinianus hoc e.

cationis, facit ut ea mœchee (si alij nupserit) Et qui dimissa uxore, nisi ob fornicationē aliā duxerit, mœchatur. Et qui dimissam (ab alio marito propter morositatē, uel intēperantiā, uel corporis aliquod uitiiū nō ppter adulteriū) duxerit, is mœchatur. Neq; enim an adulteræ dimissæ ius esset alteri nubere, Iudæi quærun, uel Christus responder: Sed hanc capitali supplicio afficiendā esse cum adultero, sciebant. Hinc necessariō cōsequitur, Eum qui propter adulteriū repudiata uxore aliā legitimē ducit, nō mœchari, sed cōiugiū legitimū & Deo placēs cōtrahere. Scio autē uariē de hac quæstione, An partii innocēti post factū Diuortiū, uiuēte adhuc separata coniuge, aliud coniugiū suscipere liceat? disputari. Et cōtra morem Iudiciorū aliquorū, non solum in iure Canonico 32. q. 2. Augustini libros contra Pollentijum & alios, & Hieronymi Epistolam ad Amandū: uerū etiam Christi & Pauli dicta opponi, Marci 10. Luc. 16. Omnis qui dimiserit uxorem suam & aliam ducit, mœchatur.

Sed his dictis exceptionē in Matthæo additam adiūgi oportere pspicū est, sicut & illi 1. Cor. 7. Vxor à uiro ne discedito (scilicet ob quācūq; causam, nisi ppter adulteriū) qd̄ si discesserit (scilicet alia de causa quam pro-

propter adulterium) maneat innupta, aut uiro reconcilietur. Et uir uxore ne dimittito, ob simultates, rixas, uel alias causas, præter fornicationē, quā Christus ipse expressit.

Matth. 19. Quod Deus coniūxit, homo nō separet. Quæris quomodo? inquit Canō ex Isidoro: subaudi uiolēter, sine lege, absq; ratione. Quos Deus cōiunxit, Homo nō separet, nō enim separat quos pœna cōdemnat, quos reat, accusat, quos maleficiū coarctat. Itaq; in casu adulterij nō homo, sed Deus ipse ad eū seuerē uinculū cōiugij dissoluit, ut morte adulteros puniri uelit. Et Christus ipse in foro cōsciētie ppter adulteriū dissoluit.

Allegant etiā dicta Rom. 7. 1. Corin. 7. Mulier *ἡνωδπος* uiuēti uiro alligata est lege: itaq; uiuente uiro uocabitur adultera, si fuerit alterius uiri. Certū est autē Paulū Rom. 7. nō ex professo de cōiugio, aut causis diuortij agere, sed obligationem renatorū ad nouā obedientiā pingere, similitudine sumpta à cōiugio nō per adulterium soluto, sed cōstante, in quo Mulier adhuc est *ἡνωδπος*.

1. Corin. 7. ex professo de causis matrimonialibus agit, sed in fine capituli, nō de causis diuortij differit, sed uiduas post maritorum mortē docet bona cōscientia secundas nuptias contrahere posse, qd̄ Tertullianus & Hie-

Hieronymus & Cathari improbarunt. Merito aut pluris in hac causa Pauli, quã Hieronymi aut Catharorũ authoritas ualeat, cõtra quos Epiphanius his uerbis (quæ nostrę etiã propõsitæ quæstioni seruiunt) scribit. Cũ propter causam aliquam, puta scortationis uel adulterij, separatio facta fuerit: diuinus sermo nõ acculat neq; ab Ecclesia & uita excludit eũ, qui alteri uxori fuerit cõiunctus: aut uxorem alteri uiro nuptam: sed eius imbecillitatem tolerat: non ira tamen ut duas uxores, altera adhuc superstite retineat, sed si ab una seiunctus, cum alia legitimè fuerit cõiunctus, miseretur eum sanctus sermo, & sancta Dei Ecclesia, præsertim si eiusmodi quispiam alioqui fuerit Dei timens & ex lege Diuina in Ecclesia uersatus.

Fuisse aut hũc morẽ in Ecclesia ueteri ut factõ Diuortio pars innocens iterũ posset nubere: ex multis testimonijs apparet. Ambrosij 1. Corin. 7. qui non solum de desertis ait. Non esse peccatũ ei, qui dimittitur propter Deum si alij se iunxerit. Contumelia enim oratoris soluit ius matrimonij circa eum qui relinquitur, ne accusetur alij copulatus: sed etiam de diuortio ob adulteriũ uxoris factõ inquit, uiro licere ducere uxorem, si dimiserit uxorem peccantem.

Ori.

Origenes autẽ Homelia 7. in Matthæum etsi hunc morem improbat, sicut illa quoq; Pauli præcepta uitandæ scortationis causa, unusquisq; habeat uxore suam, Item, si non continent, nubant, melius est nubere, quã uri, &c. propter duritiem cordis hominũ data esse scribit: tamen sibi notos fuisse Episcopos testat, qui propter infirmitatẽ incõtinentium hominũ, ne quid deterius cõmitteretur, permiserint uxoribus quæ cum uiris diuortium fecerunt, alijs uiris nubere.

Hieronymus etiam in Epitaphio Fabiolæ, etsi Pœnitentiæ quam hoc nomine sustinerit, mentionem facit, tamen coniugium non dirimit, uerum excusat & ruerur, sicut Canones ipsi post diuortia propter adulterium incestuosum facta, innocenti alias nuptias concedunt 32. q. 7. c. Quædam lib. 4. Sententiarum. Dist. 34. Rectè igitur Christi authoritatem secuti, non nomine tantum, sed uerè & re ipsa dirimi uinculum cõiugij, non propter incestuosa tantum, sed alia etiã adulteria statuimus.

DE DESERTIONE.

Altera causa, propter quam cõiugia rectè & legitimè ex Dei uerbo, ac proinde Deo authore, dirimunt: est Desertio alterius cõiugis

iugis malitiosa & diuturna, de qua Paulus 1. Cor. 7. inquit: Si autem infidelis discedit, discedat. Non subiectus est seruituti frater aut soror in talibus, hoc est, quando alter coniugum fit fugitiuus aut desertor, persona innocens non est ei amplius obligata.

Etsi autem non de qualibet desertione, sed infidelibus tantum, qui religionis prætextu à coniugibus Christianis discedunt, loqui Paulus Canonistæ contendunt: tamen cum Paulus coniugem præsentem pronunciet liberam, non quia absens infidelis est (nam inter fideles & infideles coniugium deserere Paulus eodem loco approbat) sed ideo, quia discedit & deserit præsentem coniugem, atque ita non diuersitas religionum causa sit istius diuortij, sed tantum discessus seu desertio: manifestum est, rectè hoc dictum in genere ad quamlibet iniustam desertionem accommodari, præsertim cum alibi Paulus dicat, si quis suorum, maximè domesticorum curam non habet, est infideli deterior. Multò igitur minus Desertor titulo tenus Christianus, uxorem suam & liberos malitiosè relinquens, nec curam illorum habens, expectari debet, quam infidelis cum sit infideli deterior. Magna autem pars calamitatum humanarum sunt dissidia & miseriæ coniugales, quarum impatiètia multi leues & ἀγρογοι homines impuls,

pulsi, desertis coniugibus & liberis, quos sua fide & labore alere & fouere debent, in sceleratam militiam, aut aliò aufugiunt, ut excusso coniugali freno liberius uagari & cupiditatibus suis indulgere possint. Tales Desertores & Desertrices, quæ sine iusta causa à coniugibus discedunt & malitiosè sine iustis & necessarijs causis diu absunt: cum indiuiduam illam uitæ consuetudinè & unitatè ac fidè fœderis coniugalis non minus quam adulteri dissoluant & abrumpant, & plerumque sint adulteri & adulteræ: suo scelere distrahunt coniugium & causam pronunciant sententiæ Diuortij iustam præbent, qua innocenti personæ consulatur & aliud coniugium pie contrahendi facultas detur.

Cum autem nemo in sua ipsius causa Iudex sibi ipsi etià in re minimi momenti, aduersus alterum esse possit: idque multo æquius in dirimendo eius societatis uinculo, quod à Deo nexum & totius humani generis origo & seminariū est, seruetur: non prius licet deserere innocenti personæ aliud coniugium inire, quam cognitio causæ per Iudicem ordinariū, uel Ecclesiā facta sit. Qua de re pastores diligenter, & sæpè in concionibus populū monere debent. Crebrò enim hoc accidit, ut contrahant tales personæ sine cognitione iudicij.

Postea re in iudicio cognita inueniuntur cau-
se insufficientes separationis, & multa mala
sequuntur. Itaque bono & salutari consilio
pij quidam magistratus in suis Ecclesijs, Con-
sistoria pro his causis ordinarunt, in quibus
legitimè causas diuortiorum & alias ad con-
scientiæ fori pertinentes, dijudicari uolunt.

Cum igitur persona deserta perit se pro-
nunciari liberam & alterius coniugij contra-
hendi facultatē sibi præberi: Iudices absentē
desertorē per Edictum citent. Simul etiā di-
ligenter inquirent, an desertor alicubi inue-
niri & per Magistratus ad matrimonialē co-
habitationē uel pœnā legitimā attrahi pos-
sit. Quod si citatus nō uenit: Iudices cōside-
ratis circumstantijs personarū & causis ac tēpore
absentię, præterea etate & industria desertę p-
sonę, &c. tādē pronunciet, quod iustum esse & de-
sertę personę cōscientię expedire iudicabunt.

Leges Imperatorum non solum causas ab-
sentię coniugij distinguunt, (Non enim qui
honeste de causa in legationib. uel bello le-
gitimo, uel mercatu abest, uel captiuitate,
aut ægritudine detinetur, sed qui malitiose
abest, Desertor iudicandus est) uerum etiam
tempora certa & numerum annorum definiunt,
intra quos coniugium desertę personę concedi
possit. Id quanquam optimo consilio factum est:

Et-

tamē tanta est dissimilitudo casuum & Circum-
stantiarum in desertis maritis & fœminis, ut
difficile & periculosum sit certum tēpus lege
præscribere: sed Iudicij piij & prudētis arbi-
trio rectissimè permittitur, ut per Circumstan-
tiarum uarietate tempus contrahendi alte-
ras nuptias longius aut breuius constituat,
& quantum omnino sine periculo conscien-
tiæ fieri, potest, desertam personam conso-
letur, & expectare sinat, donec de Deserto-
ris obitu, uel pœnitentia constet.

Sunt aut hęc tēpora legibus Imp. definita.

Si in sponsalibus, de certo numero anno-
rum, quibus exactis, nuptiæ celebrandæ sunt,
conuenit: tempus illud expectandum est. Si
uero sponsus præsens ultrò biennium inuita
sponsa aut illius parētibus, nuptias differt:
Lex Constantij sponsam liberat. C. de spon-
salibus l. ii. Si is qui puellam suis nuptijs pa-
ctus est, intra biennium exequi nuptias in ea-
dem prouincia degens superfederit: eiusque
spacium decurso sine, in alterius postea cōuen-
tionem puella peruenit nihil fraudis ei sit,
quæ nuptias maturando uota sua diutius e-
ludi non passa est. Sin absens absque neces-
saria causa, & nō assentiēte spōsa, ultra triē-
nium uagatus fuerit: Lex Valeriani aliud con-
iugium sponsæ concedit. C. De Repudijs.

t 2 Libe-

Liberū est filiæ tuæ, si sponsum suū post tres peregrinationis annos expectandū sibi ultra nō putet: omīssa spe huius cōiunctionis, matrimoniū facere ne oportunū nubēdi tēpus omittat: cūm posset nunciū remittere, & si præsentē illo cōsiliū mutare uoluisset.

De uxoribus, an & quando Maritos absentes sequi teneant: multis distinctiōib. definit eruditissimus & in distinguēdo subtilissimus Iuris Canonici, interpret Héricus Bohicius Britānus in c. de illis, extra de spōsali-
lib, unde, quolēt, eas ad hūc locū assumāt.

Expectare autē maritum absentem uxor tenetur, cūm non malitiosē, sed ex legitima & honesta causa, uidelicet in legatiōe, uel mercatum, aut militia legitima, uel in captiuitate abest, nec ante facultas aliud coniugium contrahendi danda est uxori, quā de morte mariti uerisimiliter constet.

Si autem malitiosē abest, nec ullam significationem suæ uoluntatis, aut amoris & fidei coniugalī, deserta intra aliquot annos ostendit: tum pro ratione circumstantiarū, ætatis, industriæ, paupertatis, moræ, deserionis, &c. Iudex tēpora legibus præscripta prorogare uel astringere potest.

C. de Repudijs Cōstantinus quadrienniū sancit l. 7. Vxor quæ in militia profecto marito

rito post interuentum annorū quatuor, nullum sospitatis eius potuit habere indicium, atq; ideo de nuptijs alterius cogitauit, nec tamen ante nupsit, quam libello ducē super hoc suo uoto conuenit: nō uiderur nuptias inisse furtiuas, nec dotis amissionē sustineret, nec capitali pœna esse obnoxiam, quæ post tam magni temporis coniugitatē, non temerē, nec clanculo, sed publica contestatione deposita, nupsisse testatur, ideoq; obseruandum est, ut si adulterij suspicio nulla sit, nec cōiunctio furtiua detegitur, nullum periculum ab his, quorū coniugio erant copulatæ uereantur: Cūm si Conscientia maritalis thori furtim esset uiolata, disciplinæ ratio pœnam congruam flagitaret.

ff. de Diuortijs quinquēniū cōstituit. Si in incertō est, an marit, uiuus apud hostes teneat, uel morte præuētus sit, tūc si quinquēniū à tēpore captiuitatis excesserit, licentiā habeat mulier ad alias migrare nuptias.

In Nouellis constit. 22. Iustinianus repræhensa lege de quadriennio, concedit coniugium desertæ personæ post decennium.

Ius Canonicum extra de sponsalibus c. in præsentia, etsi personæ desertæ antequam constet de morte desertricis, nullo unquam tempore concedat coniugium, sicut etiam

titul. 21. de secundis nuptijs. c. Dominus, eandem prohibitionē repetit, tamen glossa *ἐπιείκεια* de septenio adiungit. Sed certis regulis, aut numero annorum astringi ista nequeunt: Verum pro ratione circumstantiarum, arbitrio prudentis & iusti iudicis rectissimè permittuntur.

QVÆSTIO.

An defuncti fratris uxorem ducere fratri superstiti liceat: præsertim si liberos ex proprio matrimonio uxor susceperit?

RESPONDEO.

Nequaquam licere, nec cōcedi ulla ratione aut dispēsari in hoc casu posse. Huius asseuerationis fundamenta & causas perspicuas in decem sequentibus argumētis exponam. Quibus præmij loco necessariam & grauem admonitionem præmittam.

DEVS singulari consilio & sapientia, ut cæteras uirtutes, iustitiam, ueritatem, beneficentiam, &c. uult ab hominibus agnosci & exerceri, ita castitatem quoq; suo uerbo mandauit & sanciuit, ut eum mentem iustā, ueracem, puram & castam agnoscamus, cui uagæ libidines & spurcæ cōmixtiones uehementissimè displiceāt, & ut hunc uerum & castum Deum, ab immundis spiritibus, qui

qui Homines ad turpitudinem & spurcitiē impellunt, discernamus: eumq; casta & impolluta mente inuocemus.

Vt igitur Castitas ab hominibus agnoscat & exerceatur, Deus cōiugium instituit, & uerbo suo ita ordinauit, ne homines instar brutorum uagentur, sed ut duæ personæ, mas & scēmina, quæ legitimè iungi possunt, in coniugio cohabitent, alterq; alteri corpus castum seruet & omnes commixtiones, quas Deus in uerbo suo prohibuit, & à quibus natura, ut à Deo condita est, abhorret, refugiant. Has prohibitas commixtiones & incestas concubitus, Deus Leuit. cap. 18. & 20. & Genes. 2. expressè ueruit. Nec existimētur hæ leges de Gradibus, esse mutabiles aut purè forenses, quæ solis Iudæis latæ sint & gentes non obligent: ideoque à Christo abrogatæ sint, quemadmodum cæterę Ceremoniales & Iudiciales leges Moy sis: uerum sunt æterna & immutabilis regula sapientiæ & Iustitiæ Diuinę, quia hanc uirtutem, quam castitatē uocamus, in genere humano regit & conseruat. Sicut igitur decem præcepta, etsi per Mosē primū data sunt, tamen omnes homines cū Iudæos, tum gentes obligant: Ita hæ leges Leuit. 18. & 20. de gradibus consanguinitatis & affi-

nitatis omnibus hominibus latae sunt, ut ad praescriptum earum uiuant, aut poenas à Deo ipsis constitutas, easq; horrendas, pendant: quemadmodum eo in loco textus luculenter ostendit, quod gentes etiam (Aegyptij uidelicet & Cananitae) propter incestas conuersationes punitae sint, & legem condidit his uerbis: In nullo horum uos coraminabit. Nam in his omnibus se gentes polluerunt, quas eijciam, ut uobis cedant, & terra ab eis coraminata est, & puniam iniquitates eorum, ut terra incolae euomat: Ideo seruate meam mandata & leges, nec quandoquam harum abominationum admittite, ne uos etiam terra euomat, ubi eam contaminaueritis. Omnes homines facientes quodquam ex cunctis istis abominationibus, excidentur à medio populi sui.

Hinc manifestum est, has leges & poenas annexas, omnibus hominibus, Regibus, Reginis, principibus, Dominis aut humilioris conditionis personis, propositas esse & neminem ex his excipi. Hoc uelut Prooemio praemisso, fundamenta responsionis antea constitutae, ordine recitabo.

I. *A' lege diuina.*

Dei uerbo & Mádato expresso omnes homines obedientiam subiectissimam debent:

neq

nec ulli creature, nulli Angelo, regi aut principi licet Dei mandatum mutare aut tollere, nisi Deus ipse mutet aut tollat. Praecipit autem Deus omnibus, Iudaeis & gentibus, Regibus, Principibus, Dominis & subditis, ne quisquam cum matre sua, cum nouerca, cum sorore, cum amita, cum matertera, cum uxore patruum, cum nuru, cum fratria matrimonium contrahat, ut perspicue expressa uerba legis DEI Leuit. 20. ostendunt.

Qui duxerit uxorem fratris, abominanda res est. Quia uerenda fratris sui reuelauit. Absq; liberis erunt: hoc est, etiamsi habeant, tamen non erunt, aut habebuntur liberi.

Leuit. 18. Verenda uxoris fratris tui non reuelabis: Quia uerenda fratris tui sunt.

His duabus sententijs Deus manifeste praecipit, ut quemadmodum nemo nouercam aut nurum suam, ita nec fratrem suum, uxorem ducat, quae prohibitio cum non sit lex ciuiliis aut ceremonialis, sed omnium hominum naturae & cordibus à Deo insita: omnibus temporibus, à prudentibus castitatisq; amantibus Magistratibus conseruata est, ut paulo post indicabimus. Quod autem Moses populo Iudaico concessit, si fratres cohabitent, & alter sine liberis moriatur, ut relicta uidua, mariti defuncti fratri nubet: in refutatione argumentorum infra recitabitur.

II. *Ratio ex lege diuina.*

Deus expresse uetat coniugiū cum patruī uxore. Leuit. 18. Turpitudinem seu uerenda patris tui non reuelabis, ad uxorem eius nō accedes: uxor enim est, patruī tui. Est autem uxori patruī sui quisq; iunctus secundo gradu affinitatis in linea inæquali, multò magis igitur prohibita est coniunctio in primo gradu affinitatis cum defuncti fratris uxore. Cū enim maritus & fœmina sint una caro: defuncti mariti frater, in pari gradu habetur, ac si reliquæ uiduæ frater esset. Sunt autē in mundo satis multi, superioris & inferioris conditionis uiri & fœminæ, cum quibus coniugium cōtrahi potest, ut neminem necessitas cogat, cum periculo conscientia suæ & multorum hominū offendiculo, propriam ferè sororē in matrimoniū ducere.

III. *Ratio, ex lege diuina.*

Paulus pronunciat, Omnes qui ordinationi Diuinæ refragantur, à Deo puniti iri. Certum est autem, summi Magistratus leges & statuta, quæ non pugnant cum uerbo diuino, reuera Dei ordinationes esse, sicut Roma. 13. & Prouerb. 8. & 1. Pet. 2. Perspicuè asseueratur. Quare omnium bonorū & piorum

piorū Magistratū generali, & unanimitati phibitioni cōiunctionis cū fratris uxore: prestari obediētia, tāquā Dei ipsius uoci, debet.

IIII. *A' iure Nature.*

Lex Nature nihil aliud est, quàm lex Dei, quæ omnibus hominib. natura nota & cordibus hominū natura insita est. Roma. 2. 8.

Vt igitur omnes homines natura agnoscut esse Deum, patri & matri obediendum, neminem iniuste occidendum, non furtum faciendum, aut mendaciū dicendum esse: ita hoc quoq; agnoscut esse contra Deum & naturam, si quis se incesta cōsuetudine cum matre sua, cum sorore, cum nouerca, cū fratria, &c. polluat. Et quāuis sint aliqui feri & beluini homines, qui hæc peccata leuia ducunt: tamen omnes intelligentes & honesti homines iudicant hanc commixtionem naturæ hominis aduersari & Naturā ipsam ab ea abhorrere. Et si Cæsar Bassianus, cum nouerca Iulia sinum coram ipso nudasset: uellem, inquit, si liceret, & illa responderet: Si libet, licet: An nescis Imperatorem leges dare, non accipere? Et Seleucus Stratonicen uxorem filio Antiocho daturus, iubet eam doceri Iustū esse, quod regi uideatur & regno utile sit: manet tamen nihilominus, lex natura.

naturæ, & iudiciū omnium sanorū & honestorū hominū, quòd talis cōmixtio & consuetudo incesta naturæ ipsi aduerferur.

v. *Ratio. Ex iure Diuino.*

Deus dicit. Væ homini per quem ueniūt scandala: præstiterit ei ut suspendatur mola asinaria in collum eius & demergatur in profundum maris. Quod si tanta autoritate & summo dignitatis loco cōspiciuæ personæ, tali matrimonio iungentur: tristissimæ offensiones & gemitus in omnium piorū cordibus existent. Multi etiam securi & feri homines, occasionem inde ad incestus patrandos sumpturi, & talibus exemplis se excusaturi essent. Itaq; hac etiam de causa præsens coniugium, quoad fieri potest, impediri rectissimum est.

v i. *Ab inutili seu consequentibus incommodis.*

Præterea hæ personæ, si coniungerentur, totius uitæ tempore, inquietam & malam conscientiam habituræ essent. Primò quod cōtra leges Diuinas & Cæsareas coniugii contraxissent. Deinde etiam propter scandalum: Nullus autem in orbe terrarū maior aut melior thesaurus est, quàm bona conscientia.

scientia, tranquilla, & læta: Quemadmodū ecotrā, nullus est maior cruciatus & dolor animi, quàm inquieta & mala conscientia. Et quanquam aliquantisper aliquis se quieto & tranquillo animo mansurum esse speret: tamen aliquādo peccatum cubans euigilat & cogitationes se mutuo accusant, & diri conscia facti Mens habet attonitos & surdo uerbere cœdit occultum quatiente animum tortore flagellum.

vii. *Ex Canonibus conciliorum.*

Antiquorū etiā conciliorū statuta & Canones extant, quibus expressè phibetur, ne quis fratriā ducat uxorem. Vnde uideri potest, qd fuerit de hoc casu iudiciū ueteris Ecclesiæ. Nec dubium est ijs temporibus, quibus Ecclesia purior fuit & multi docti, probi & prudentes Episcopi & doctores, qui in concilijs conuenerunt, singularibus grauissimisq; causis talia decreta facta esse in Concilio Aurelianensi. 1. Canone. 22. Nec superstes frater, thorum defuncti fratris ascendat, nec quisquam amissæ uxoris sorori audeat sociari. Quod qui fecerint Ecclesiastica dist. feriantur. Sic 32. q. 7. duo canones de hoc casu ex antiquis cōcilijs citant c. Quædam, & c. Si quis uiduam.

VIII. Ratio.

Diuina uox est: Omnis homo Magistratibus qui præfunt obtemperet. Magistratus enim à Deo ordinatus est, ideo, Necessè est obedire, nõ solum propter pœnam, sed etiã propter conscientiam. Nam inobedientis conscientia coram Deo rea est æternæ damnationis. Est autè de præfenti casu, summorum Magistratum constitutio expressa. De incestis & inutilibus nuptijs. Fratris uxorem ducendi licentiam penitus submo- uemus: Item, licet quidam Ægyptiorũ idcirco mortuorum fratrum sibi coniuges matrimonio cõpularunt, quod post mortem illorum uirginès mansisse dicebantur, arbitrari scilicet, quod certis legum conditionibus placuit, cum corpore non conuenerint, nuptias non re uideri cõtractas: tamè præfenti lege sancimus, si quæ eiusmodi nuptiæ contractæ fuerint, eas, earumq; cõtractores, antiquarum legum tenori subiacere.

1 x. Etiam si tale coniugium à Deo & Cæsare non esset prohibitum: tamen homines Christiani & uerè pij, in quos tot aliorũ oculi sunt intenti, propter aliorum hominũ salutem, & ne alijs offendiculo essent, prorsus ab eo abstinere deberent, iuxta regulã Pauli:

li: Omnia (non prohibita lege Dei) mihi licent: sed non omnia expediunt. Item Rom. 14. & 1. Corin. 8. inquit. Si frater suus contristareretur aut scádalo offenderetur, quòd ipse carnibus uesceretur: nunquam se carnes comesturum esse in æternum. Hoc uerò coniugium si contraheretur, haud dubiè omnium piorum & pudicitæ amantium animos summo dolore afficeret & offenderet. Ideoque etiam propter hanc causam à tali coniugio est abstinendum.

x. Cùm nullus fuerit in toto ferè Christiano orbe princeps laudabilior, qui omnes uirtutes Deo placentes ac in primis castitatè magis amauerit, quàm iste, cuius iam frater relicta illius uiduam ducere cogitat: profectò hæc etiam causa pium & pudicum pectus mouere debebat, ut à tali cõiunctione, quam Deus & omnes honesti homines auersantur; abstineret: ne laudatissimus heros post mortem etiam, propter hoc relictae suæ uiduæ illegitimum coniugium, ignominia & dolore afficeretur.

Has decem Rationes breuiter hoc tẽpore collegi, nec dubito omnes honestos & pios homines, qui Dei uoluntatem & casti pudoris decus reuerentur & amant, sententiæ quam exposui, assentiri.

*Opponuntur autem expositæ sententiæ TRIA
præcipuè Argumenta.*

Primum. Lex Deut. 25. quæ Mofes permittit & mandat, si fratres unâ habitent & alter sine liberis moriatur, ut eius defuncti uxorem alter ducat. Ergo iam quoq; iustum est, ut relicta uidua defuncti mariti fratri nubat?

Respondeo, Primum magnam dissimilitudinem esse huius legis cum præsentis casu, in quo relicta uidua ex priori marito quinq; liberos, qui adhuc superstites sunt, procreauit. At Lex Deut. 25. disertè sancit, si frater absq; liberis moriatur, semen illi à fratre superstitite excitadû esse, ut familiæ, quarû capita & duces erât primogeniti, cõseruarent.

Sed relicta hac dissimilitudine simpliciter respondeo. Quemadmodum Israëlitis in Ægypto Deus potestatem facit, imò præcipit, ut ab Ægyptijs aurea & argentea uasa, aliasq; res preciosas cõmodatò acceptas, auferant, quò mercedem aliquâ diuturni maximiq; laboris in Ægypto exantlati recipiant: neq; ideo sequitur mihi datâ esse potestatem alteri dolo uel ui sua auferendi: sed ad præscriptum generalis mandati Diuini mihi uiuendum est, Non furtû facies. Item sicut Deus Abrahamo præcipit, ut filiû suû

Isacum

Isacû immoler: nec ideo sequitur, quod rectè faciunt Achas & Manasses, cum suos liberos in honorem Dei (ut existimât) interficiunt, sed generalem regulam sequi debet, Non occides. Sic etiam si permittat & mandet Deus Iudæis, ut in certo casu, defuncti fratris uxorem ducat frater: tamen inde nõ efficitur, mihi idê licere, sed generali Regulæ & mandato Dei obtemperandû est: Turpitudinem uxoris fratris tui non reuelabis, turpitude enim fratris tui est.

At denuo huic Responsioni obiicitur.

Christiani sunt liberi à Lege Mofis. Hoc præceptum: uerenda fratriæ tuæ ne retegas, est lex Mofis: Leuit. 18. Christiani igitur hac lege non tenentur. Respondeo: magnû discrimen esse Legum à Mose traditarû. Quædam sunt æternæ & immutabiles, quæ morales appellantur, ut Decem præcepta, quæ Exo. 20. proposita, & in Deuteronomio repetita & explicata sunt. Aliq; de Cæremonijs præcipiunt, & de cultibus externis latæ. Aliæ iudiciales sunt, ut de hæreditatibus, de externis pœnis malefactorû, &c. Hæ leges Cæremoniales & Forenses, cum politia cõsiderunt & extinctæ sunt.

u Leges

Leges uerò Morales, quę sunt æterna nōt
ma uirtutum Deo placentium, Iustitię, ue-
ritatis, bonitatis, castitatis, &c. non abroga-
tę sunt: sed obligant omnes homines, Iu-
dęos & gentes, uel ad obedientiã præstan-
dam, uel ad iram Dei & pœnas præsentēs &
æternas sustinendas. In hoc immutabilium
& æternarũ numero sunt Leges Leuit. 18. &
20. quibus castitatē in genere humano san-
cire uoluit, quęq; omnes homines obligat.
Quemadmodum uerba legis expressē do-
cent, omnis anima, quę fecerit quippiam ex
abominationibus istis, excindetur ē medio
populi sui: & addit, quod Ægyptij etiam &
Cananęi (qui Iudęi nō fuerunt) ob harũ le-
gum uiolationem horribiliter puniantur.

III. Henricus VIII. Rex Anglię, defun-
cti fratris sui, Arturi, relictam uiduam, duxit
uxorem. Rex Polonię defunctę coniugis
suę sororem sibi matrimonio iunxit: Ergo
licitum est cum defuncti fratris relicta ui-
dua matrimonium inire.

Respondeo. Non exemplis, sed legibus iudi-
candum est. Non ad aliorum hominum siue
superiorum, siue inferiorũ, siue multorum,
siue paucorum consuetudinem, sed ex præ-
scripto legis Diuinę uita regenda est. Et iãsi
Cambyfes sororem ducit, & ipsius Iurecon-
sulti

sulti de iure interrogati, responderunt: Se le-
gem, quę tale coniugium permittat, in suo
codice non habere: sed tamen aliam legem
reperire. Quod regi Persarum liceat facere
quicquid libeat: Non tamen ex eo cōsequi-
tur, cum sorore matrimonium iustē contra-
hi. Præterea in hoc casu exempla sunt dissi-
milia. Nam regis Anglici frater Arturus ex
coniuge sobolem non susceperat: neq; regi
Polonię ex uxore priore liberi nati erant.
Itaq; speciem aliquam legis Mosaicę coniu-
gio suo prætexere potuerunt, sed hæc uidua,
de qua iam agit, ex priori marito, quinq; li-
berorum adhuc superstītũ mater facta est.

Quod autem obijciunt, à summis Theo-
logis, Regis Anglici coniugium, ut iuri diui-
no consentaneum, approbatum & confir-
matum esse: Respondeo, Matrimonium re-
gis Anglici, & id de quo nũc agitur, dissimi-
lia esse, ut iam dixi. Nec Theologorum iudi-
cia eò directa sunt: quòd defuncti fratris u-
xorem ducere de iure omnibus liceat, sed si
uxorē fratris, sine liberis mortui Frater du-
xisset, multosq; annos in matrimonio cum
ea uixisset & liberos procreasset. (Sicut Rex
Anglię, filiam Mariam, quę nostra memo-
ria anno 1554. 1556. &c. regnauit, ex tali con-
iugio suscepit) nō propterea diuortium in-

ter eos fieri oportere, cum permissione legis Deut. 25. tale coniugium excusari & tollerari possit. Ex hac Responsione, quid de proposita quæstione sentiendum sit, apparet. Cum autè iam Matrimonij Anglici mentio, facta sit, quo Henricus VIII. Angliæ Rex, Catharinam, Ferdinandi regis Hispaniæ Filiam, Caroli V. materterâ, (quæ prius Arruro fratri Henrici 8. nupta fuerat) ex dispensatione Iulij II. Pontificis coniugè duxit. (Quam postea pertæsus, quod heredem regni masculum ex ea non suscepisset, repudiavit) ac lite in Romanam curiam delata, Clemens VII. diuortium à rege factum, lata solenni sententiâ damnauerit: adscribam eius sententiæ à Pontifice latæ exemplum, quia sæpè in horum temporum Historijs & Theologorum scriptis Controuersiæ Matrimonij Anglici mentio occurrit.

CLEMENS PAPA VII. Christi nomine inuocato, in throno Iustitiæ pro tribunali sedentes, & solum Deū præ oculis habentes, per hanc nostram definitiuam sententiam, quam de uenerabilium fratrum nostrorum sanctæ Eccl. Rom. Cardinalium, Consistorialiter coram nobis congregatorum, consilio & assensu fecimus in his scriptis, pronunciamus, decernimus & declaramus, in
causa

causa & causis ad nos, & sedem Apostolicâ per appellationem per Charissimâ in Christo filiam: Catharinam Angliæ reginam illustrem, à nostris & sedis Apostolicæ legatis in regno Angliæ deputatis interpositam, legitime deuolutis & aduocatis, inter prædictam Catharinam reginam, & charissimum in Christo filium Henricum VIII. Angliæ regem illustrem, super ualiditate & inualiditate matrimonij inter eosdem contracti & cõsummati, rebusq; alijs in actis causæ & causarum huiusmodi latiùs deductis & dilecto filio Paulo Capissucho, causarum sacri palatii tunc decano, & propter ipsius Pauli absentiam, uenerabili fratri nostro Iacobo Simonetæ Episcopo Pisauriensi unius ex dicti palatii causarum auditoribus locum tenenti, audiendis, instruendis, & in Consistorio nostro secreto referendis, cõmissis & per eos nobis & iisdem Cardinalibus relatis, & mature discussis, corâ nobis pendentibus: matrimonium inter prædictos Catharinam & Henricum Angliæ reges contractum, & inde secuta quæcunq; fuisse & esse ualidum & Canonicum, ualidaq; & Canonica suosq; debitos debuisse & debere sortiri effecto, prolemq; exinde susceptam & suscipiendâ fuisse, & fore legitimam & præfatum Henricum

Angliæ regem, ad præmissa omnia & singula cum effectu adimplendum condemnandum, omnibusq; iuris remedijs cogendum & compellendum fore, prout condemnamus, cogimus & compellimus molestationesq; & denegationes per eundem Henricum regē eidē Catharinæ reginæ super inualiditate ac fœdere dicti matrimonij quomodolibet factas & præstitas, fuisse & esse illicitas & iniustas, & eidem Henrico Regi super illas ac inualiditate matrimonij huiusmodi perpetuum silentium imponendū fore imponimus, eundemq; Henricum Angliæ regem in expensis in huiusmodi causæ pro parte dictæ Catharinæ coram nobis & dictis omnibus legitimè condemnandum fore & condemnamus, quarum expensarum taxationem nobis in posterū reseruamus.

Lata fuit Romæ in palatio Apostolico publicè in Consistorio, die XXIII. Martij.

M. D. XXXIII.

DE

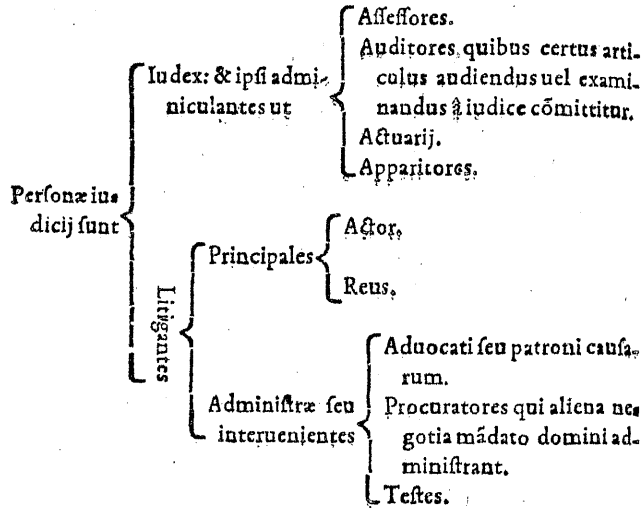
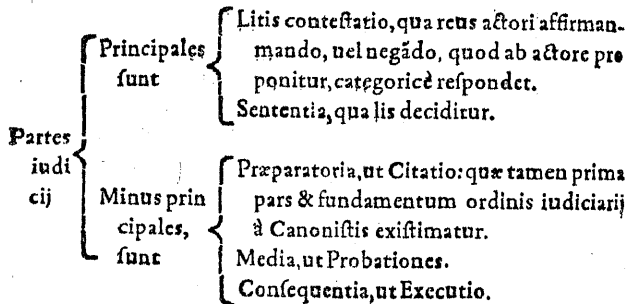
DE IUDICIIS ET EORUM PROCESSU.

I. *Definitio Iudicij.*

Iudiciū est legitima causæ apud iudicem tractatio & dijudicatio. Est enim actus à Deo & legibus ordinatus, in quo legitimus iudex diligenter audita utraq; litigantium parte, & exploratè cognita causæ ueritate, iuxta honestas leges ius dicit, & pronūciat, cuius causa iusta, cuius iniusta sit.

II. *Species.*

Iudiciū secundū	Materiā est	Criminale, quo persequimur delicta, quæ puniri Reip. aut priuatorum interest.
		Ciuile, quo rem nostram, uendicatione: aut nobis debitam, conditione petimus: aut in factum agimus.
Formā est	Formā est	Ordinarium, quo iudex uisitatum iudicij ordinē & processum seruat.
		Extraordinariū, quo iudex in modū inquisitionis uel denūciationis ex officio solū suo, nō secundū figurā iudicij, procedit: ut cū per torturā crimē inuestigat.

III. *Personæ iudicium constituentes.*IIII. *Partes.*V. *Causæ.*I. *Efficiens.*

Efficiens iudiciorum prima & principalis est Deus, autor, custos & approbator totius ordinis ac magistratus politici: cuius præcipua pars est iurisdictio. 2. Paral. 19. Non hominis exercetis iudicium, sed domini. Quare & Ethnici poëtræ cōfessum iudicium

ἱερὸν νόμιμον nominant: & Hesiodus ait,
ἰθὺς δίκαιος, αἰτ' ἐκ θεῶν εἰσὶν ἀρίστου.

II. *Materia.*

Materia iudiciorū Criminalium sunt grauiora delicta, quibus uel Dei gloria, uel hominum salus, uita, corpus, fama aut fortunæ, dolo malo à scientibus & uolentibus uiolantur, quæ puniri, Dei gloriæ & Reip. interest.

Materia iudiciorū Ciuiliū, sunt lites & controuersie ciuiles de rebus debitis ex aliquo contractu: de successione in hæreditatibus: de possessione, &c.

III. *Forma.*

Forma & processus iudiciorum diuino in re sancitus est, ut utraq; pars æqualiter audiatur, & certò cognita causæ ueritate, sen-

rentia iusta promulgetur. Sed iure positio in alijs politijs alij processus liquidò cognoscendæ ueritatis causa in iudicijs seruatur.

Veteri Romanorum iure, magistratu seu iudice planè incio, licuit cuilibet aduersarium in ius uocare: & aut de certa die se in iudicio sistendi cū illo cōuenire (unde dies status condictus cum hoste apud Plautū dicitur) aut inuitum & reluctantem manu iniecta in ius trahere. Nec cuiquā ita raprum ui eximere aut impedire, quò minus in ius perduceretur, licebat.

1. Additio in iudicis competentis. Nunc Actor rem suam ab alio detentam, uel ex obligatione debitam, in iudicio petiturus, primò iudicem competentem (cuius iurisdictioni reus ratione domicilij aut fundi, de quo agitur: aut contractus, aut delicti,

2. Citatio. obnoxius est) adit, & reum citari petit. Vide partem secundam ordinationis Cameræ. Stat. Norimb. tit. j. & 2. Stat. Friburg. tract. j. tit. j. & 3.

3. Actio uel libelli editio. Reo comparente, actor libellum (summā causæ & petitionis suæ complectentem) iudici, & per hūc aduersario exhibet. Vide partem 3. ordinationis Cameræ tit. 12. Stat. Nor. tit. 6. l. 2. Stat. Frib. tract. j. tit. 8.

4. Inducie seu dilatio. Reus acceptis ad deliberandum (contentionem an liti cedere uelit) inducijs: postquam

quàm contendendum putauit: initio Exceptiones declinatorias fori uel dilatorias opponit. Vide part. 3. ord. tit. 24. & seqq. Stat. Nor. tit. 6. l. 2. Stat. Frib. tract. j. tit. 8. §. 6. l. j. C. de dilat.

Cum de Exceptionibus utrinq; disputatum, & Reus tandem respondere iussus est: utrinq; à partibus satisfidatur de permanendo in lite usq; ad finem: & Reus affirmando aut negando intentionem libelli actoris, litem contestatur. Atq; hoc primum initium & fundamentum litis in iure ciuili habetur. Vide Stat. Nor. tit. 6. l. 2. Stat. Frib. tract. j. tit. 8. §. 10. l. j. C. de lit. contest.

Post litem contestatam partes utrinq; iuramentum calumniæ præstant. Vide part. 3. ord. tit. 13. Stat. Nor. tit. 6. l. 2. Stat. Frib. tract. j. tit. 8. §. 11. l. 2. C. de iur. propt. cal. dan. Auth. ut lit. iur. in prin. gl. c. j. De iur. calū.

Deinde actor summam petitionis suæ articulis cōpræhensam (qui Positionales uulgò nominantur) medio iuramento offert. His reus, itidem mediante iuramento, per uerbum Credit, aut Non credit, responderet: & Defensionales articulos incōtinenti, uel ex interuallo responsionibus adiungit. Vide part. 3. ord. tit. 13. 14. 15. Statut. Norimb. tit. 6. l. 2.

Actori

5. *Exceptiones.*

6. *Satisfidatio.*

7. *Litis contestatio.*

8. *Iuramentum calumniæ.*

9. *Positionales.*

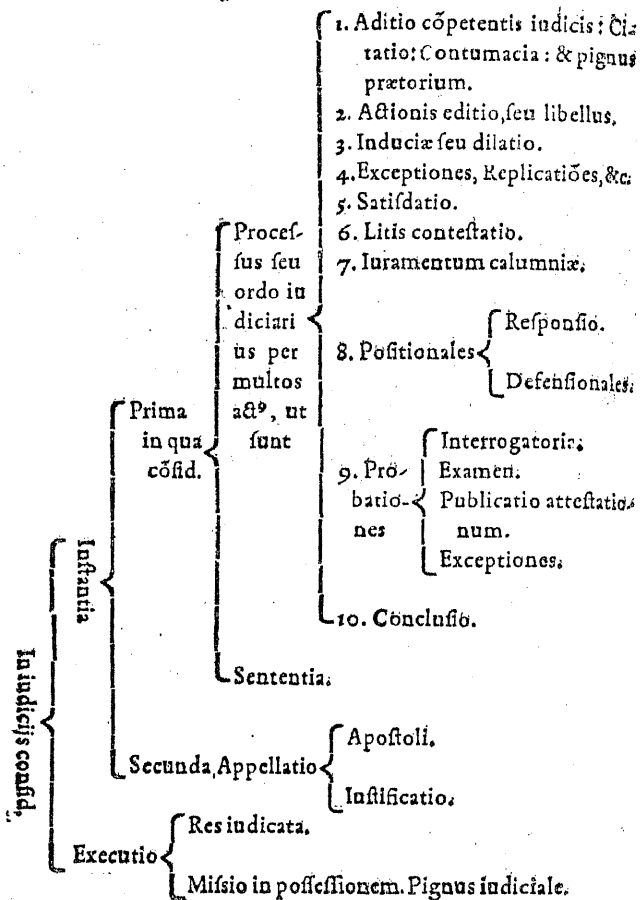
10. *Responsiones & Defensionales.*

11. *Probatio.* Actori ad probandum testibus uel instrumentis articulos per reum negatos, terminus constituitur: ante quem licet reo interrogatoria (de quibus testes simul audiatur) singulis articulis actoris addere. Ad examē testium ab actore productorum, reus citatur, ut uideat iurare testes, & notarium proprium examini adiungat. Deinde publicantur attestations utraq; parte præsente, uel in cōtumaciam absentis: & terminus ad excipiendum contra attestations & replicandum denuo datur. Tandem concluditur in causā. Vide part. 3. ord. tit. 16. usque ad 24. Stat. Norimb. tit. 6. l. 2. & tit. 7. Stat. Friburg. tract. j. tit. 9.
12. *Publicatio attestationum.*
13. *Excepitio.*
14. *Conclusio.*
17. *Sententia.* Iudex consideratis & discussis causę meritīs & partium iuribus, etiam habito prudentum consilio, fert sententiam definitiuam, qua res controuersa in iudicio deciditur: & altera pars condemnatur, altera absoluitur. Vide 3. part. ord. tit. 47. Statut. Frib. tract. j. tit. 10.
18. *Appellatio.* A sententia, si iniqua condemnato uidebitur, appellari uiua uoce, uel ex interuallo decem dierum in scriptis potest. Cui appellationi si iudex defert: Apostolos ad superiorem iudicem appellanti impertit. Si incata, tra illud tempus non appellatur, sententia transit

transit in rem iudicatam: & petente parte pro qua pronunciatum est, à iudice ordinatio executioni mādari sine mora debet. Vide part. 3. ord. tit. 21. 22. 23. 48. 49. Statut. Norimb. tit. 10. & 11. Stat. Friburg. tract. j. tit. 11. 12. 13. 14.

Quod si reus peremptoriē citatus, non comparuerit: iudex in bonorum eius aut rei litigiosę possessionē actorem mittere confuevit: ut aut respondere, aut rerum suarum possessione carere cogatur. Si post litē contestatam contumaciter reus emanat: iudex de causa cognoscere & pronunciare potest. Vide part. 3. ord. tit. 41. 42. 43. 44. 45. 46. Statut. Norimb. tit. 3. Stat. Frib. tract. j. tit. 2.

In iudicijs

III. Finis.

III. Finis.

Iudicia forenſia inſtituta ſunt & conſeruantur non tantum ut controuerſiæ & lites priuatorum (quæ unà cum hominum malitia in dies creſcunt, nec modum aut finem ullum in extremo mundi delirio habituræ ſunt) iuſtè & compendio terminentur, ne in ſeditiones aut bella erumpant: & diremptis libris ac punitis criminibus, Reſp. pacata & tranquilla conſeruetur, ſicut in ſexto de legibus Plato inquit *ἡ δὲ πόλις ἀποκρίσθη ἀπὸ τοῦ νόμου, ἐπὶ δὲ διακρίσει μὴ καθ' ἑαυτὰ ἐν κατὰ τὸ νόμον*: uerum etiam ut de Dei autoris & cuſtodis iudiciorum ciuilium & ſummi iudicis, ſapiētia, bonitate, iuſticia & præſentia in genere humano, & iudicio Dei poſt hanc uitam ſecuturo (qui omnes homines & ipſi etiam iudices ſubituri ſunt) cōmoneſiamus. Itaq; hæc diſputatio forenſis, & legitima controuerſiarum apud iudicem tractatio & dijudicatio, domini iudicium à rege Iofaphat.

2. Par. 19. nominatur.

FINIS.